

Dilawerê ZENGÎ

Bînahî

(Gotar û Lêkolîn, Helbest û Hevpeyvîn)

Bînahî 1

Mafê çapkirin û belavkirinê parastî ye

Daner: Dilawerê Zengî.

Navê Pertûkê: Bînahî.

Kombiyûter: Şengo Dumilî.

Derhêner: Rodî Zengî.

Çapxana Emîral.

**Beyrût- Libnan.
2010**

Diyarî

Ji bo bînahiya çavên min:
Royar, Radî, Ronî, Rewan û
neviya min: Lîlava dil û cerfê
min re pêşkêz bikin..

Dilawerê ZENGÎ

Binahi 4

Naverok

Diyarî	
Naverok.....	5

Beşê Yekê

Beşê lêkolîn û gotaran:

Destpêka avakirina komele û bizavên rewşenbîrî	11
Qedrî can 1911-1972.....	27
Kovara (Pênûs)ê.....	51
Panorama veşartin, şînî û bîranîna çilrojîya koçkirina s.Tîrêj...	59
Konferansa yekemîn ya çande û hunera Kurdî li Beyrûd	75
“Ne dikin û ne dihêlin em bikin” ?!.....	81
Em û zimanê me....!.....	89
Bersiva rêdeksiyon û rêvebirên rojnameya MEDYA.....	95
Salvegera yekemîn ya mirina Rewşen Bedirxan.....	97
Şêweyên namo û nenaskirî.....	103
Ne Kurdayetî ye!!!.....	107
Danasîna kovara Agahî.....	109
Birayê hêja Nedîm Dagdeviren yê rêzdar	115
Malbata têkoşerê gewre nemir Osman Sebrî.....	117
Bersivname.....	121
Ji destnivîsa mele Xelefê Bafî.....	127

Beşê dudiwan

Beşê hevpeyvînan

Hevpeyvîna Malpera Tîrêj.com.....	131
Hevpeyvîna malpera Rizgarî.net.....	147
Hevpeyvînek li ser civata Xoybûnê.....	155
Hevpeyvîna rojnameya Mîdya.....	167
Hevpeyvîna rojnama Roja Teze.....	173
Hevpeyvîna kovara Pirsê	185
Hevpeyvîna Kovara Zevî.....	195
Hevpeyvînek digel hunermend Zuhêr Hesîb.....	201

Beşê sisiyan

Beşê helbestan

Dîwana Pêdarî.....	205
-Pêşgotin.....	207
-Hebûna gel di hebûna welêt de ye.....	211
-Şoreşger.....	212
-Nayên sotin bi ar ne çilo ne ne ji dar.....	213
-Kurmê darê ji darê ye.....	215
-Neviyên Guhderz.....	218
-Jîn û aşfî.....	219
-Gulzar.....	220
-Tu jiyanî yan jiyan ji te ye.....	221
-Agir.....	222
-Cizîrê.....	225

-Hêza serxwebûn.....	228
-Bilûra ber ga ye.....	229
-Aştîxwaz.....	232
-Şoreşa gel.....	233
-Gazinek ji Amûdê.....	234
-Destbirêkin.....	238
-Aşê nezana bixwe digere.....	239
-Yekê Gulanê.....	242
-Pêdar.....	244
-Bîranîna seydayê Cegerxwîn.....	245
-Ji bo Seydayê Tîrêj.....	248
-Gazinê ji kê kim?!	250
-Birîna mezin.....	252
-Ne dîn im, ez dîdar im.....	255
-Dilawer di cenga dêwê reş de.....	256
-Bersiva hevalekî.....	259
-Lêp derûn.....	262
-Meyrêj.....	264
-Meyxane.....	265
-Fener û perwan zaraveke biyane.....	266
-Yekîfî.....	268
-Ho Amed.....	270
-Koçeriya pez.....	272
-Rûpelek ji dîroka Kurdistan.....	279
-Derûna segperest.....	288
-Çevsor e kolê axê.....	289

-Meymûnê Hiso.....	291
-Keroşk û rovî.....	296
-Civîna hovan.....	301
-Yar ko min dî.....	304
-Keç û kur(pirs û bersiv).....	305
-Perîxanê.....	306
-Dîlawirê yarê.....	307
-pesnê yar.....	309

Çend helbestên belavbûyî.

-Xoşevî.....	313
-Poşmanî.....	314
-Dilo.....	315
-Şêrîn zeriye.....	316
-Xecxecokê.....	317
-Sirûda Elfabê.....	318
-Gelawêj.....	319
-Palûte.....	320
-Mest û serxoş im.....	321
-Hêviya min.....	322
-Narîmanê.....	323
-Te digot na!!	324
-Gulbuhar	325
-li Qamişlo.....	326
-Nesrîn.....	329
-ji Rewan re.....	331

Beşê çaran

Bîranînên Celadet Bedirxan.....333

Beşê pêncan

kurtejiñenîgariya Dilawerê Zengî.....349

Berhemên Dilawerê Zengî.....352

Ji Dilawerê Zengî re.....Ehmedê Şêx Salih.....355

Ji Dilawerê Zengî re.....Seydayê Tîrêj.....357

Dilawer.....Yûsifê Berazî (Bêbuhar).....359

Wêne.....361

Binahi 10

**Destpêka avakirina komele û bizavên
rewşenbîrî yên Kurdî li Sûriyê
(Rûpelin winda)**

Di dawiya babilîska nozdehan û destpêka babilîska bîstan de, destpêka dîroka hişyarbûna bizava rizgarîxwaza neteweyî ya gelê Kurd e.

Bi derketina rojname Kurdistan û çapemeniya Kurdî re, hizrê ramiyarî û civakî li nik rewşenbîrên Kurdan roj bi roj pêşveçû, rojnameya Kurdistan bû gasîna pênûsên rewşenbîran li hemberî zordariya fermandarê Osmaniyan, li ser destên hozan û helbestvanên Kurd yên mîna Hacî Qadirê Koyî, hest û ramana neteweyî roj bi roj xurtir û geştir dibû.

Di dawiya şoreşa 1908an de, bi hatina (Ciwanên Turk) re, qûnaxeke nû destpêkir. Rewşenbîrên Kurdan roleke pir mezin di vê partiyê de lîstin. Lê her ko çû (Ciwanên Turk) li dijî ramanên neteweyî yên kurd xebitîn û sekinîn.

Di dema ko (Ciwanên Turk) daxwaz û xwestekên Kurdan li paş xistin û li dijî ramanên neteweyî xebitîn, siyasetmedar û rewşenbîrên Kurdan piştî xwe danê û dest bi avakirina komeleyan kirin. Ji wan: (Hevkarî), (Pêşketina Kurd), (Hêvî), û ...htd.

Di dema komela (El-Tîhad û El-Tereqî) de, tevgera rewşenbîr û siyasetmedarên Kurdan gavin li pêş avêtin û çend kovar û rojname derdixistin. Ji wan: (Roja Kurdistan-1908), (Kurdistan-

1908-1909), (Yekbûn-1913), (Roja Kurd 1913), (Hetawî Kurd-1913), û.....htd. Evan kovar û rojnameyan roleke pir mezin di xwenasîn û xwedanaskirina îdyolojiyeke neteweyî de lîstin. Ewan rewşenbîran giringiya hebûna çapemeniyê, di jiyana xebata xwe de, ne kêmtirî hebûna çekan dîtî. Belê, bi vî çekê nû, li hemberî zordariya Turkan şerkirin û xebitîn. Xebata van rewşenbîr û siyasetvanan dirêjî derveyî welêt bû û di riya wan kesan re hin tevgerên hêja hatin kirin.

Roj bi roj zordariya Turkan li hemberî Kurdan diwartir dibû. Li hember vê diwariyê, çapemeniya Kurdî jî bê hêz dima.

Di dema ko li cîhanê mîletên bindest doza azadiya xwe dikirin, rizgar dibûn, bi destên rejîmên setemkar û zorkaran Kurdistan dibû çar perçe, her perçak bi welatekî ve dihat girêdan. Ev perçebûn ne tenê welatê Kurdan çarperçe kir, belê di warê (Civakî, abûrî, çandî û ramyarî) yê de jî perçebûn çêbû. Bivênevê, mirovê Kurd li ser xaka bav û kalê xwe jiyaneke biyanî ma dijî. Hêvî û omîdên wî jî perçe bûn. Rewşeke nû di jiyana gelê Kurd de peyda bû. Ne tenê armanc û daxwazên bizava rizgarîxwaza gelê Kurd hate guherîn, belê li her perçeyekî jî perçeyên Kurdistanê û li gorî vê jîweriya nû reng û awayê xebatê jî hate guhertin.

Mijar:

Ez dixwazim di vê gotara xwe de li ser “destpêka avakirina komele û bizavên rewşenbîrî yên Kurd li Sûriyê” bi kurtî bisekinim. Ev qûnaxa giring, dîroka vejandina tevger û komeleyên rewşenbîrî yên Kurd li Sûriyê ye. Lê mexabin, ta bi

vê rojê, ew qûnax di tariyê de maye, dûrî lêkolî û lêvegerînin zanistî maye (Li vê dawiyê di hin bîranînan de bi kurtî hatiye behs kirin). Ev gotar ya pêşî ye ko li ser vê qûnaxê bi firehî disekine. Min bixwe gelek dijwarî di nivîsîna vê gotarê de dît; ji ber ko tu kesî berî min li ser vê mijarê nenivîsî ye, tu çavkanî û jêder li ber destê xwe jî min ne dît, pêvî çend reşperek ji erşîva dîrokzanê navdar (Hesen Hişyar),-rehma Xwedê lê be-. Vêca, min hêz da xwe û li nav wan mirovên kalemêr û zana yê ko di wê demê de dijiyan, yan di wan komeleyan de pişikdar bûn geriyam û min hinek reşperek peyda kirin.

Li vê dawiyê û piştî belavkirina vê gotara min bi çend salan pertûka mamoste Samiyê Ehmedê Namî bi dest min ket. Birastî min sûde jê wergirt û ez spasiya wî dikim karekî baş kirî ye. Berî demekê bîranînen seydayê Cegerxwîn gihaye destê min û ew jî bi firehî li ser hin civet û komeleyan peyivî ye.

Di vî warî de, dibe hin nivîsandin an belgeyên din hebin, lê heta neha ez bixwe rastî wan nehatime û min nedîtine.

Piştî têkçûna şoreşa Şêx Seîdê kal, gelek rewşenbîr û welatparêzên Kurd ji ber zordariya rejîma Turkan li cihanê belav bûn. Hin ji wan berê xwe dane Ewropa, Îraq, Îran û Misrê û hin ji wan jî berê xwe dane binxetê. Dem bûbû dema kuştin, talakirin, perîşanî û koçkirinê. Ewrekî reş û tarî pencên xwe berdidan ser hemû herêmên Kurdistanê.

Herweha tevgera Kurdî dikete bêdengiyekê, dikete xeweke giran, xewa bê hişyariyê. Rewşa Kurdan li her çar parçên Kurdistanê roj bi roj ber bi tariyê ve diçû.

Piştî têkçûna şoreşa Şêx Seîdê kal hin peyayên zana ji malbatên welatparêz û xebatkar, wekî malbata Bedirxan paşa û hin malbatên dî hatin binxetê (Kurdistana rojava), û gelek axa, beg, şêx û malmezinên Kurdistanê li xwe civandin, û biryara avakirina civata Xoybûnê wergirtin.

Di 5ê çiriya pêşîn sala 1927an de civata Xoybûnê li Bihemdûnê- Libnanê hat damezrandin û di dîroka kurdan de bû rêxistineke pir girîng. Ji bo rizgariya Kurdistanê bi kar û barê şoreşeke nû li dijî Tirkên dagîrker rabû.

Ne tenê li pireya bajar û gundên kurdan malikên Xoybûnê hatin avakirin, belê li derveyî Kurdistanê jî hin malikên Xoybûnê hatin avakirin.

Di wê demê de, Sûriyê di bin sîdariya Firensîzan de bû. Firensîz li gorî berjewendiya xwe bi Kurdan re didan û distendin. Gelek caran tevger û liva endamên civata Xoybûnê pûç dikirin û carcaran jî bêdeng diman.

Li ser daxwaza rejîma Turkan û li gorî berjewendiya Firensîzan xebatkar û rewşenbîrên penaber dûrî sînorê (Cizîrê) dixistin û li bajarê Şamê ew bi cî dikirin.

Evan xebatkarên ko bi çek ne ghiştibûn armanca xwe, ji xebata xwe bêhêvî nebibûn. Dest avêtin pênûsê û bi zanîn û xwendinê xebata xwe berdewam kirin.

Dijminê Kurdan roj bi roj xebata Komela Xoybûnê li binxetê dorpêç dikir. Lê bandora xebata Xoybûnê di hişyariya hestê neteweyî û xwedîderketin li pîrsa Kurdî li nav gelê Kurd de, cihê xwe digirt, bi taybetî di nav nifşên nû de.

Roj bi roj hişyariyê reh û pencê xwe di nav civaka Kurdî de berdidan. Hin civat û komeleyên rewşenbîrî, civakî û werzişiyê bi destên xortên ciwan li gund û bajarên Kurdistan dihatin damezrandin. Tevger û xebata pêşî bi destê Bedirxaniyan hate kirin û li ser serê wan Mîrê ronakbîran Celadet Alî Bedirxan.

Civata pêşî li mala welatparêzê Kurd Elî Zilfo axa- li taxa Kurdistan- li najarê Şamê bi serokatiya Mîr Celadet A. Bedirxan pireya wan penaberan li hev civand. Di wê civîna pêşîn de Mîr Celadet A. Bedirxan ev gotina xwe ya dîrokî pêşkêşî wan kir û got:” *Gelê Kurdistan.. ! Gelê rewşenbîr û welatparêzên delal... Şoreş û raperînên me bi çekan bi serneketin û ne jî gihan armancên xwe... Niha ji me tê xwestin ko em bi pênuşê, bi zanîn û rewşenbîriyê, gelê xwe hişyar bikin, û pê şerê dijminê gelê xwe bikin. Em, dîrok, tore, folklor û rewşenbîriya xwe nasbikin û xwe bi cîhanê bidin naskirin... Bila zanîn çekê me be... û herne pêş..”.*

Bi van gotinên pir bi akam û hêja Mîr Celadet Alî Bedirxan ronaka xebatê vexist û berê xebatê da pênuş û zanînê.

Di roja 15ê Gulanê sala 1932an de Mîr Celadet Alî Bedirxan hejmara pêşî ji kovara Hawarê derxist. Xebata vî ronakbîrî pir berfireh û ber biçav bû, rehên xwe bera dîrok, folklor û civaka Kurdî dabû. Ji hêlekê de, bibû mak û dibistaneke serbixwe ji hemû rewşenbîr û nivîskaran re, û ji hêlekê din de, zanîn û hişyarî di nav gelê xwe de dida belav kirin. Gelek pertûkên hêja di warê dîrok, ziman û toreya Kurdî de dida belavkirin.

Di 1ê Nîsana 1942an de Mîr Celadet Alî Bedirxan hejmara pêşî ji kovara Ronahî belavkir. Ewê Kovarê nûçe û salixdanên

şerê cîhanê yê didiwan bi wêne dida belav kirin, digel gelek nivîsên hêja di warê folklor, tore û rewşenbîriya Kurdî de. Em dikarin bibêjin herdû kovar (HAWAR û RONAHI) Qur'ana zimanê Kurdî ne.

Hêjayî gotinê ye, ko ev qûnaxa dîrokî bi qûnaxa Bedirxaniyan bê binavkirin. Ji ber ne tenê xebata wan dibêr çand û toreya Kurdî de cihê serbilindî û şanaziyê ye. Belê, di geşkirina hestê neteweyî de roleke pirî mezin hebû. Nemaze li Kurdên Binxetê (Kurdîstana rojava) û bi taybetî bandoreke xurt li Kurdên Şamê kirin.

Li bajarê Şamê xortên Taxa Kurdan dest bi tevgerin hêja kirin, û Nadî Henano bi serokatiya xortê ciwan Behaeldîn Wanlî hat damezrandin. Gelek xortên Kurd li dorê civiyan. Xebata wan geşkirina hestê neteweyî û hînkirina zimanê Kurdî bû. Diyarê evê Nadiyê hate sala 1951ê dirêj kiriye. Ji ber ko ewê Nadyê bi karûbarê Merasîmên Mirina Mîr Celadet Bedirxan rabibûn.

Di sala 1939an de li bajarê Şamê li taxa Kurdan komela (Yekîtiya xortan) hat damezrandin. Lê, evê Komelê pir dirêj nekir, li ser destê nivîskarê Navdar Osman Sebrî û Nûredîn Zaza navê xwe guhertin, navê (Nadî Kurdistan) li xwe kirin. Gelek xortên Kurdan li dora xwe civandin. Dihat gotin ko ew nadî ya werzişî bû. Lê bixwe xebata wê ji bo hînkirina zimanê Kurdî û geşkirina hestê neteweyî bû.

Di sala 1932an de li şarê Hîsiçayê Komela (Civata arîkariyê ji bona belengazên Kurd li Cizîrê) hate damezrandin. Endamên vê komelê: Hesenê Haco axa, 'Arif 'Ebas, Cegerxwîn, Dr. Ehmed

Nafis, ‘Ebdilrehmanê ‘Eliyê Yûnis, Hemze Begê Muksî, Emînê Perîxanê, Osman Sebrî, Resûl axa, mele ‘Eliyê Topiz, Mihemed ‘Eliyê Şiwêş ûhtd. Armanca vê komelê xweşkirina jiyana xizan û perîşanên Kurdan di warê tenduristî, xwendin û nexweşiyên de bû. Evê Komelê armanc û sedemê çêbûna xwe di kovara (Hawar)ê hejmar:2 ya ko di 1-Hizêranê 1932an de hatiye weşandin, dide diyarkirin. Ji maldar û dewlemendên Kurdan dixwazin ko peran bidin hev û alîkariya xizanan bikin û ji sentera vê komelê re li Hisiçayê rêkin. Şaxên vê komelê li gelek gund û bajarên Kurdan hebû. Ev civata pêşî ye ko nîzamnama wê heye lê ji ber tengiya demê ezê Li ser nepeyivim.

Di nîva salên sihî de li bajarê Amûdê (Nadî Ciwan Kurd - Amûde) hate damezrandin. Serokê wê Mihemed ‘Elî Şiwêş bû. Di vê nadyê de, dibistana zimanê Kurdî hate vekirin. Di nadyê de koma Rêçenasên Kurd (koma keşafên Kurd) hate çêkirin. Rêçenasên Kurd di kolan û cadeyên bajarê Amûdê de, bi cilên xwe yî wekhev û li ser sînga her rêçenasekî ala rengîn, ala kesk û sor û zer çikandî bû, dibin siya alên kurdî yê ber bi ba dibûn dimeşiyên û sirûdên kurdî digotin.

Ji xebata vê nadyê:

- Alîkariya hin malên belengaz bi pere û xwarinê.
- Gerandin û belavkirina rojname û kovarên Kurdî, Hawar û pertûkên kurdî.
- Baweriyeke nû afirandin û dan zanîn ko xortên nû dikarin têkilî tevgerên rêzaniya welatê xwe bibin, dûrtir binêtin.

-Bi milletê Kurd dan zanîn ko bi zimanê Kurdî jî dikarin zarokên xwe hînî xwendin û nivîsandinê bikin.

-Pîrozbahîya cejna Newrozê.

-Geşkirina hestê neteweyî di nava gelên Kurd de.

Bajarê Amûdê bibû qublegeha welatparêz û xebatkaran. Ji ber vê yekê Gelek caran hate êşandin. Di sala 1937an de bi destê ferensîzan Amûdê hate şewitandin. Ev bûyer bi (Toşa Amûdê) tê bi nav kirin.

Di sala 1937an de Civata Azadî û Yekîtiya Kurdan hate damezrandin, serokê civatê Dr. Ehmed Nafîs bû û sekreterê Serok seydayê Cegerxwîn û berpirsiyarê Sindoqa pera Arif Ebas bûn, û endamên berpirsewar: Celadet Bedirxan, Haco axa, Ebdirehmanê Eliyê Yûnis, Qedrî Cemîl paşa, Ekrem Cemîl paşa, Mela Eliyê Topiz, Mela Ehmedê Namî, Evdê Têlo û Mihemed Elî Şêxmûs(Şiwêş).

Piştî ko Sûriyê ji bin destê sîdariya Ferensa rizgar bû û qedera gelê xwe bi dest xwe xist, alîkarî û piştgiriya Kurdan ji xwe re jibîr kir. Hemû civat û libatên Kurdan hate qedexe kirin. Girtin, binçavkirin û setemkarî ma para mirovên welatperwer. Ziman, tore, çand û çapemeniya Kurdî jî qedexe kirin.

Di sala 1951ê de li parêzgeha Helebê (Komela rewşenbîrî) hate damezrandin. Endamên wê Reşîd Hemo, Şewket Henan, Mihemed 'Elî Xoce û Qadir Ibrahîm bûn. Armancên wê belavkirina rewşenbîrî û hestê neteweyî bû. Lê mexabin di wê salê de tev hatin girtin û komele têkçû.

Di sala 1953an de Edîb Şîşeklî, Sûriya xist bin rejîmek leşkerî û bû serekkomarê welêt. Bi hatina leşkeran zoreke mezin ket ser welat û gelê Sûriyê, nemaze kesên welatparêz û kesên ko qomonîst bûn.? çî kurdekî welatperwer ko bi qomonîstiyê dihat gunehbarkirin ew jî dihat girtin û îşkence kirin. Rejîma Şîşeklî rejîmeke diktator bû, gelê Sûriyê pir hat êşandin. Pir dirêj nekir bi destê hin efseran hate rûxandin û gelê Sûriyê ji zulm û zora wî hat rizgar kirin.

Di sala 1953an de ‘Civata Yekîtiya xortên Demokrat ên Kurd li Sûriyê’ hate damezirandin.

Damezirênerên civatê:

Mihemedê Mele Ehmed, Samî mele Ehmedê Namî, Evdilezîzê Elî Evdê, Derwêşê mele Silêman bûn.

Bernamea civatê:

-1-Navê Civatê: Civata Yekîtiya xortên Demokrat ên Kurd li Sûriyê ye.

-2-Civat, rêxistineke siyasî, çandî û civakî ye.

-3-Komîteya Navendî wê serkêşîya Civatê Bike.

-4-Komîteya Navendî ji çar hevalan pêk tê, ew jî ev in: Mihemedê Mele Ehmed, Samî mele Ehmedê Namî, Evdilezîzê Elî Evdê, Derwêşê mele Silêman.

Civat dê ji bo bicîanîn û bidestxistina:

1-Rizgarî û yekîtiya Kurd û Kurdistanê.

2-Xebat bê kirin ji bo pêkanîna demokrasîyê, da bibe sedemê bidestxistina mafên Kurdan yê neteweyî.

3-Xebat bê kirin ji bo rizgarkirina gelê Kurd, ji zulm û zora empiryalîzmê û kevnepereştiyê.

4-Di dibistanên Kurdî de bikaranîna bernameke Ji bo xwendina bi zimanê Kurdî û avakirina civatên kurdî yê civakî, çandî, folklorî û komeleyên werzişiyê.

5-Berhevkirina berhemên destnivîs yê rewşenbîrên kurd û kultûra kurdî, da bikaribin di pêşerojê de çap bikin.

6-Weşandina rojnameke kurdî, bi tîpên latînî.

7-Piştgriya jina Kurd beramber nexweşiyên civakî û azadkirina wê ji wan nexweşiyên civakî û yê kewdeniyê.

8-Her Kurdê ko bixwaze bibe endamê Civatê, diviyabû vê sîndê Bixwe: "Ez bi Yezdanê Pak û dilovan û bi şerefa xwe û şerefa Kurdistanê Sond dixwim ko bi dil û can bibim endamê Civata Yekîtiya Xortên Demokrat ên Kurd li Sûriyê û bendên destûra wê bê kêmayî bi cî bînim û jê re fidakar bim ta roja dawî".

9-Civat ji malikan tê ava kirin, her malikek ji sisê ta pênc endaman pêk tê, yek ji wan berpirsiyarê malikê ye û yek jê xiznedar e.

10-Malikên Civatê bi giştî xebata xwe di bin çavdêriya komîteya navendî ya Civatê de dikin.

11-Civînên malikan di heftiyê de carek e.

12-Her endamekê Civatê, di mehê de 25 qurûşên Sûrî mafê endametiya xwe dide xiznedar. Berpirseyarê malikê wan pera bi rapora xwe ya mehane re, bo komîteya navendî bi rê dike.

13- Civînên komîteya navendî. Komîteya navendî di mehê de carekê Civînekê li dar dixê, di civînê de raporên malikan tên xwendin û belavokek tê weşandin. Eger pêwîstiyek hebe, dikare civînek din di nava mehê de li dar xîne.

Xebat û çalakiyên civatê:

-Ji xebatên Civatê yê herî girîng, xebata li ser çand û xwendina Kurdî bû.

-pîrozbahîya cejna Newrozê û girêdana şevînin siyasî û civakî û bîranîna damezirandina Komara Kurdistanê bi serokatiya nemir Qazî Mihemed ûhtd.

-Belavkirina gelek pertûk û rojnameyên ko li ser Kurdan dinivisandin.

Hêjayî gotinê ye ko evê Civatê piştî damezirandina Partî (1957) xwe helkir.

Di sala 1955an de li bajarê Şamê li mala nivîskar Osman Sebrî komela (**vejîna çanda Kurdî**) (Encûmen) hate damezirandin. Endamên wê: Osman Sebrî, Hemîd Derwêş, Mecîd Hac Derwêş, Mihemed salih hac Derwêş, Xidir Ferhan 'Îsa û 'Adil ji çiyayê Kurmênc û Se'ed (Se'do) Îbo bûn.

Mexabin evê Komelê salekê dirêj nekir.

Di sala 1956an de li bajarê Helebê Komela (**Zanistî û alîkariya Kurd**) hate damezirandin.

Damezirênerên komela Zanistî û alîkariya Kurd:

Dr.Nûrî Dêrsimî, Rewşen Bedirxan, Hesen Hişyar, Osman Efendî û Heyder Mihemed Kinco bûn.

Evê Komelê mîna yê berî xwe, xwendina zimanê Kurdî belav dikirin, û çend pertûkên hêja dan çapkirin û belavkirin. Ji maldarên Kurd pere distendin û li xizanan belev dikirin. Bandora vê komelê li nifşên nû hebû. Endamên wê li pireya gund û bajarên kurdan peyda dibûn. Nav û dengê Endamên wê yê mîna Rewşen Bedirxan, Dr. Nûrî Dêrsim û Hesên Hîşyar tenê bes bû ko xort li dora wan kom bibin û di vê komelê de kar bikin.

Kar û xebata vê komelê sînoren herêmên kurdî dernas kiribûn. Di riya rojnamevanê Aşûrî Yûsif Melek xwediyê Rojnama El-wicdan ya ko li Beyrûtê derdiket, gelek nûçe û nivîs û berhemên hêja di babeta Kurd û Kurdistanê de didan belav kirin. Evê Rojnamê, xizmeta rêxistina Eyoka ya Qibrisî dikir, ewa ko ji bo rizgariya Qibrisê ji Îngilîzan û yekîtiya Qibris û Yewnanistanê bi serhildanek çekdarî rabûbû.

Li herêmên kurdî ev rojname di riya vê komelê re dihat belavkirin.

Ji hêlekê din prof- Qenatê Kurdo nameyek ji komelê re rêkiribû. Naveroka vê nameyê Ev e:

”Gelî biran, ez xebata we pîroz dikim... Çiqas zehmetî û dijwarî bê pêşiya we , ji we tê xwestin ko hûn navê Kurd û kurdistanê di riya her kovar û rojnameyekê re- çî biçûk, çî mezin- belav bikin. Em di qirnê bîstan de ne, Qirnê pêşketina zanîn û zirayê ye. Miletên ko mafên xwe nexwazin tên jibîr kirin, Heger zarok negrî, dê ew şîr nade”.

Q.Kurdo

Berhemên Komelê:

1-Pertûka (Qibris we berberiyet El-Etrak), Yûsif Melek bi zimanê Erebî.

2-Pertûka (Cînosayd) Kamîran Bedirxan.

3-(El-red ‘ele elkosmopolîtiye), Hesenîn Şiniwî, wegerandina Rewşen Bedirxan..

4-(Kîfah el-ekrad) Samid Kurdistanî.

5-(Dêrsim di tarîka Kurdistanê de), Nûrî Dêrsimî.

6-(Rêol), bernama komelê.

7-Muzekerek ji (18)e rûpelan hate rêkirin ji kongirê Bandok ya li Qahîreyê hatibû girêdan.

Bi rastî li vir pirsek xwe dide pêş, heger ev komele xwediyê van çalakiyan ne, çima xwe bi navê Komele, ne (partî) dan naskirin?. Li gorî baweriya min ji ber du sedeman bû:

1-Têkilî û girêdanên partiya Qomonîst bi dewletê re pir xweş bû. Vêca partiya Qomonîst li dijî her karekî neteweyî Kurdî der diket. Pireya endamên partiya Qomonist ji Kurdan bû, û bi taybetî li herên Kurdî.

2- Rêdana partiyan li Sûriyê tunebû -hîn jî tune- ewan navê Komele li xwe kirin . Ji bo berdewamkirina karê xwe û dûrketin ji erk û stubariyê. Lê, ewê jî biryara helkirinê wergirt piştî avakirina partî.

Di sala 1957an de Partiya Azadî li bajarê Qamişlo hate avakirin.

Damezirênerên partiyê: Seydayê Cegerxwîn, Mihemedê Fexrî, Mela Şêx Mûsê Şêxî û Mela Şêx Mûsê Qerqatî bûn.

Ev xebatkar tev endamên partiya Qomonîst bûn. Lê, ji ber şerê partiya Qomonîst ji kurdayetiyê re, ew dûrî wê ketin. Pir dirêj nekirin, ewan jî xwe tevlî damezrandina partî kirin.

Di 14ê hezêrana sala 1957an de partiya Demokrat ya Kurd li Sûriyê hat damezirandin. Qûnaxeke nû di civaka Kurdên binxetê de dest pê kir. Her welatparêzekî Kurd, xwe li dora partiyê dicivand.

Endamên komîta navendî ya partiyê ev bûn: Osman Sebrî, Hemîd Hec Derwêş, Hemzê Niwêran, Reşîd Hemo, Mihemed Elî Xoce, Xelîl Mihemed, Şewket Henan, Şêx Mihemed Îsa, Dr.Nûredîn Zaza û Cegerxwîn bûn.

Di destpêkê de navê Partî:”Partiya Demokrat a Kurdistanê bû û yekemîn armanca wê ya giring rizgarkirin û yekîtiya Kurdistanê bû.

Li vê dawiyê û li gorî jîweriya xwe navê Partî guhertin (Partî Demokrat ya Kurd li Sûriyê) û ji armanca rizgarkirin û yekîtiya Kurdistanê hatin xwar.

Demek xweş û ronî bi ser gelê Kurd de hat her kesî bawer kir ko hêviyên wan, di vê rêxistinê de wê bi cih were.

Rewşa Sûriyê ji sala 1954- 1958an de berî yekîtiya di navbera her du hikûmetên Sûriya û Misrê de çêbibe, gelê Sûriyê di bin siya hikûmeteke welatî û perlemanî de, jiyaneke hinek xweştir di warê siyasî, civakî û wekhevî de domand. Lê dîsa jî gelê kurd ji hemî mafên xwe bê par bû.

Piştî yekîtiya herdû hikûmetan berî her tiştî, demokrasiya heyî û hukmê Perlemanê bi rejîmek diktator hat guhertin, û biryar bi

helandina partiyan hat dan. Lê partiya Demokrat ya Kurd û partiya qomonîst ya Sûrî ew biryara nehêlana partiyan red kirin û xebata xwe ya nependî berdewam kirin. Roj bi roj rewşa gelên Sûriyê ber bi nebaşiyê ve diçû. Di bin darê zor û setemkariyê de gelek welatparêz û welatperwer di bin îşkencan de hatin êşandin û kuştin.

Kerwanê xebatkar, gelparêz û welatperweran didomîne. Miletê Kurd bi tevger û rêxistinên xwe yên siyasî ve girêdayîne. kar û xebata xwe bi regekî raz û nependî dikin.

Lê mexabin, ta bi vê rojê, hikûmeta Sûriyê, ji bo mafê hebûna Kurdan tu gavên li pêş ne avêtiye, û ne jî rêdaye ko dezgeh, civat û komeleyên Kurdî bi şeweyekî fermî bête avakirin. Siyaseteke şovînî, çewt û xerab li hember Kurdan dajo. Di sala 1962an de serhejmareke awarte li parêzgeha Cizîrê hat kirin û (200)hezar Kurd bê nasname man. Di sala 1973an de erdên Kurdan ji wan stendin û dane Ereban. Navên hemû gundên Kurdan guhertin erebî. Siyasete te'ribê berdewame. Xwendin û nivîsandina zimanê Kurdî, çapkirina pertûk, kovar û rojnameyên Kurdî qedexeye.

Raste hinek ji van civat û komeleyên me gotî temenê wan kin û yên hinekan wek dihat xwestin (li gorî wê demê) xebat nehat kirin. Lê di baweriya min de sedemên wê pirin. Lê zayîna tevan ji hestekî berpirsewar û dîrokî dihat.

Di civaka her miletekî de pêwîste rêxistin û dezgeh bêne avakirin. Armanc ji sazkirin û avakirina van dezgehan berî hertiştî xwedî derketin li kessayetiya xwe (xwenaskirin û

xwebidin naskirin) wek netewekî. Wê gavê Mafê Wî neteweyî tê zelal kirin.

Bêdiro! dibin siya rejîmên setemkar û zordar de jiyana ne azad û ne serbest e. Narvîna wî milletî ne di destê wî de ye.

Lê neyê wê wateyê ko li hemberî vê rewşa heyî em bêçare bimînin. Belê giring e ko em dezgehên civakî û rewşenbîriyê avabikin riya xebatê ji nifşên pêşerojê re dûz bikin.

Ez bawerim tunebûna dezgehên cihê serseknandin û pirsînê ye?!

Ez vê pirsê ji we re vekirî dihêlim ... Çima na??!!.

Ez dixwazin gotara xwe bi gotina Rewşen Bedirxan bi dawî bînim: “Yekîtiya Kurda bidin min ezê Kurdistanê serbixwe û azad bidim we”.

*Kovara ElHîwar- Sal(5), Hejmar: (21), zivistana1998 Sûriye.

*Ev gotar di sîmînara ko rojnama Mîdiya ji nivîskarên Kurdên Sûriyê re li Hewlêrê-Qesir Nazê di 13/9/2001 de girêdabû hate xwendin.

* Di pireya malperên Kurdî de hatiye belavkirin.

QEDRÎ CAN¹

1911-1972

Pêşgeh:

Rewşa gelê kurd ya jeopolîtîkî û dabeşbûna wan, kiriye ku rewşa helbest û toreya Kurdî bi giştî wekî rewşa ramyarî û civakî be.

Temenê toreya Kurdî, ne kêmtirî deh bebilîskan e. Ji dema mîretiyân, ji babilîskên navîn, ta bi dawiya babilîska nozdehan ve, xwe dirêj dike. Ev dîroka dûr û dirêj, di çend qûnaxan re derbas dibe.

Gopîtka yekemîn di dema babilîska dehan de, bi serkêşiya helbestvan Baba Tahirê Hemedanî, xwediyê çarînan e. Ev helbestvan xwediyê pîtoli û zanyariya yekîtiya jîwerî (Kozmosî) ye. Bi raman û hizra yarî ya xwe, di Xweda û xweberiyê de dihingavt.

Gopîtka diwemîn di babilîska panzdehan de bi serkêşiya mele Ehmedê Cezîrî ve tê xuya kirin. Ev helbestvanê Kurd yê pêşî bû ku helbesta (xezelî) ya Islamî derbasî toreya Kurdî kiriye û nuhtiyê.

Gopîtka siyemîn di bebilîska hevdehan de, di çîroka navdar (Mem û Zîn)a Ehmedê Xanî de, diyar e. Tiştê balkêş, ko di wê demê de, li Ewropayê, ji bo olî û dêrê Kasolîk û Pirostanî hevdû dikuştin⁽¹⁾. Lê, li Kurdistanê dengê zengilê hişyarî û rizgariya gelê Kurd li ser destê Xanî xweş dihat.

Kovara ElHîwar –Hejmar: (28-29), Havîn û zivistana 2000.Sûriye. ¹

Di babilîska nozdehan de gopîtkî kilasîkiyeta nû di berhem û nivîsandinên helbestvan Nalî, Salim, û Mustefa beg de tê nuhtin. Ev kilasîkiyeta nû ji bo rizgariya neteweyî jî dihat bikaranîn. Nemaze, di navîna dawîn ji babilîska nozdehan de li ser destê helbestvanê mezin Hacî Qadirê Koyî.

Ta bi vê rojê, ev şêwe, di nav helbestvanên Kurdan de tê bikaranîn. Helbestvanin mezin di vê riyê de diyar bûn û navê wan di ezmanê helbesta Kurdî de geş bûn.

Ji şerê cîhanê yê yekemîn ve helbesta nûjen linik Kurdan dest pê bûye. Li gorî baweriya min, ew jî di çend qûnaxan re derbas dibe:

Qûnaxa yekemîn di nevbera herdû şerên cîhanê de, bi serkêşiya Kamîran Bedirxan, Qedrî Can, Şêx Nûrî şêx Salih û Goran xuya dibe. Ev nuhtin û nûbûn linik her helbestvanekî ji yê din cidahî heye. Ango linik hin helbestvanan nuhtin û nûbûn di warê ziman û şikandina benda kêş û bareyê de ye, linik hinin din, nuhtin û nûbûn di naverok, raman û hûnandinê de ye. Herweha linik hinin din nuhtin û nûbûn di ziman, naverok, raman û kêşesaziyê deye. Hêjayî gotinê ye, ko berî herkesî yê helbesta nûjen nivîsandiye Dr. Kamîran Bedirxan e*.

Qûnaxa diwemîn piştî serhildana tevgera Ruwange bi serkêşiya helbestvanê mezin Şêrko Bêkes e.

Manîfestoya Ruwange, ji bo tazekirina helbesta Kurdî hawarek bi serê xwe bû. Mirov dikare bibêje ku ev manîfesto

* Li kovara (Hawar)ê vegere.

digel nûkirin û azadiya helbestê, nûkirin di ziman, raman, çîrok û nêrînin nû di civatê jî de bû .

Piştî vê tevgerê, qûnaxeke nû, li ser destê çend rewşenbîrên Kurd mîna; (Ferîd Zamdar, Enwer Misyefî, Kerîm Deştî, Dilşad Ebdile, Ferhad Şakilî û Letîf Hilmot.....htd) xuya bû. Evan rewşenbîran bi nuhbûn û nûxwaziyê bang kirin.

Di nav Kurdên Sûriyê de dest bi nivîsandina helbesta nû bûye. Kelandinek li ser pêmayên mîrê ronakbîran Celadet Bedirxan, Dr.Kamîran Bedirxan, Qedrî Can, Cegerxwîn, E. Namî, Osman Sebrî, Ehmedê şêx Salih û Tîrêj heye. Hin xortên nûhatî bi şêweyên nûkirî, dixwazin dest bi hûnandina helbesta kurdî ya nû bikin. Di hin helbestan de çirîska hêviyê dibînim. Lê neyê hevotin ku helbesta nûjen cihê xwe li nav me girtiye û bûye mîna helbesta kilasîk, xwedî dibistaneke serbixwe. Ûşt û sedemên vê yekê pir in. Derd û kulên me jî gelek in. Ev cih ne cihê serseknandina vê yekê ye. Tenê tiştê balkêş ev e: Reh û çavkaniyên helbestvaniya van kesan, yan ji çevkanîya helbestvanên Erebb, an ji helbestvanên biyanî yê ko helbesta nûjen nivîsandine, werdigrin û riya wan dişopîjin. Mexabin, di bin bandûra peyrewî û hevenda vê diyardekê de mane û li ser vê riyê mane. Hin jî hene bi zimanê biyanî (Erebî, Tirkî, û Farisî...td), diramin û bi kurdî dinvisînin. Helbestên wan bê sûde, bê fesal, bê serûber, xav, kerik û bê hawe ne. Giyanekî bê can, balayekî bê per û bask û sirûdekî bê awaz in.

Rast e, merov nikare şîretan li helbestvanan bike. Lê merov wek xwênerekî dikare nerîna xwe di helbestê de bide. Xwendina

helbestê ji mirovekî ta bi mirovekî din ne tenê cuda û tê guhertin. Lê belê, xwediyê (afrandekê) helbestê bixwe, piştî çend xwendinan, tiştin nû jê re xuya dibin. Ev jî ji ber ko (hest) di sînora gotin û şorzaran de nayê bestîn, û ne jî tê hevragirtin. Ji ber ku ziman nikare (hest) di bûyîna wî ya xweberî de jiber bike. Divê têkiliyeke giyanî di navbera xwendevan û helbestê (pirsur û pirsurî)yê de hebe.

Helbest, ne diyaredeke sekinî û bê liv e. Ne jî dîtaniyeke ekadîmî ye. Liv û guhêzeke hundirî di cîhana peyv û şorzaran de digere, û jiyaneke sermedî ye. Di pêşketin û nûkirina raman, hizir, ziman, huner û civakê de roleke mezin dilîze.

Helbest deryake ji evîna bê dorpêç û sînûr e. Bê rawestandî û miçiqandin, dizê û diherike.

Jînenîgariya Helbestvan Qedrî can:

Çaxê mirov bixwaze lêkolînekê an nivîsandinekê li ser helbestvanekî an nivîskarekî çêbike, berî her tiştî, pêwîste mirov li nivîs û berhemên wî vegere, û serpêhatiya jiyana wî bizanibe, û li hin çavkanî û jêderan vegere. Wê gavê ez bawerim karê mirov wê tekûz û pir hêja be. Lê çaxê ku tu nivîsandin li ser jiyana wî helbestvanî/nivîskarî tune bin, û berhemên wî di kovar û rojnameyên ko di destpêka sala sîhî de derketibin û di yek pertûkê de nehatibin civandin, û tu çavkanî û jêder-pêvî çend gotarok- li ber destan tunebin. Ez bawerim wê karekî ne pir hêsan be.

Yek ji van helbestvanan helbestvanê me Qedrî can e. Berhemên Qedrî can nehatibûn komkirin û li ser jiyana wî pir têvilî hebûn. Em bawer in nivîsên nivîskar ayîna hundirê wî ye. Berhemên Qedrî can rûpelin ji jiyana wî ne. Bi taybetî ew berhem û nivîsandinên ko mîna bîranînên zarotîyê bi awayekî çîrokî hatine nivîsandin. Di baweriya me de, çavkanî û jêderê rast û dirust berhem û nivîsên wî ne.

Qedrî can, ew bixwe ji xelkê Dêrika çiyayê Mazî ya paşroyê bajarê Mêrdînê ji bakurê Kurdistanê ye.

Pireya nivîskar û rewşenbîrên ko li ser jiyana wî nivîsandine, û bi taybetî li ser dîroka zayîna wî, ne wek hev gotine. Herdû nivîskarên Kurd M.Uzun û Firat Cewerî dibêjin: "Di sala 1919an de hatiye dinê"(2), lê mamoste Izedîn Mistefa Resûl mîna Rewşen Bedirxan dibêje: "Di sala 1916 an de hatiye dinê"(3). Diyarê ko mamoste Izedîn Mistefa Resûl ev dîrok ji pertûka Rewşenê

(Rûpelin ji toreya Kurdî) wergirtiye⁽⁴⁾. Rojnamevan Hesên Qeya di rojnameya (Dîmoqrati)⁽⁵⁾ û li ser zimanê malbata helbestvan gotiye: "Di sala 1911an de hatiye dinê", Nivîskar Edîb Nadir ew jî di gotara xwe de ya di kovara (Metîn) de daye belavkirin dibêje: "...Qedrî can di sala 1911an de hatiye dinê û di sala 1972an de miriye"⁽⁶⁾, lê nivîskar Silêman 'Elî di gotara xwe de ya di rojnameya (Armanç) de hatiye belav kirin dibêje: "Qedrî can di destpêka babilîska bîstan de hatiye dinê"⁽⁷⁾, bê ko dîrokê bi cî bike, lê Perofesor Qenatê Kurdo di pertûka xwe de (Tarîxa edebiyeta Kurdî)⁽⁸⁾ de, qet behsa dîroka zayîna wî nake.

Piştî tevgerêke dûr û dirêj, û pirsîneke hûr û kûr, me du reşbelek li ser zayîna wî peyda kirin. Ev herdû reşbelek dudiliyê di vê mijarê de nahêlin û dîroka bûyîna Qedrî can bi zelalî bicî dikin, û li ber çavan diyar dikin. Reşbelekek jê (Wesîqeya jin anînê), û ya din (nasnameya xwendinê) ye. Di herdû reşbelean de, bûyîna Qedrî can sala 1911an bi cî dike.

Ji hêlekê din ve, me gotibû çîrokên Qedrî can rûpelin ji serpêhatiyên jiyana wî ne. Di vî warî de Qedrî can dibêje: "Ew pelên ko ji kitêba jiyana min hatine çirandin, îro perçên wan î riziyayî belav dikim, bi hev dizeliqînim.. dixwazim ji wan, kitêba bextiyariyê çêbikim. Sond.. Guneh.. Rojên derbasbûyî.. Serencam.. her yek ji van, ji kitêba jiyana min a hezîn rûpelekî rengîn in. Lê rengîn dibin, zengîn dibin...dîsa pelinin çiriyayî û riziyayî ne..."⁽⁹⁾

Di sala 1943an de, çîroka (Serencem), di rojnameya (Roja Nû) de hatiye nivîsîn, dibêje: ”...Serencam jî rûpelek ji wan pelan e... Berî bîst û pênc salan bû.. Bi meh û hefteyên xwe, bi şev û rojên xwe, bîst û pênc sal... Di nav hundirê mala me de, ji nişkave, hay û hoyek çêbû: birayê min Fethî, piştî ...du sê rojan dimir...”(10). Li ser gotina Qedrî can, heger em bîst û pênc salan ji dîroka nivîsandina çîrokê hilînin, dîroka mirina birayê wî zelal dibe, ku di sala 1918an de miriye. Li cihekî din ji çîrokê dibêje: “Her êvarên zivistanê..., ji zarokên mîna min şeş-heft salî, tije dibûn...”(11) Heger dîsa em ji 1918an dîroka mirina birayê wî Fethî, heşt salan bikujin, dîroka bûyîna wî ji me re zelal dibe, ko di sala 1911an de hatiye dinê. Bi vê gotinê Qedrî can bixwe bûyîna xwe diyar dike û di tu reşiyê de nahêle.

Li vir gotina M.Uzun û F.Cewerî şaş derdikevin, û gotina Dr.Izedîn Mistefa Resûl û Rewşen Bedirxan jî şaş in . Ji ber ko zarokekî di temenê du salan de nikare vê bûyerê bîne bîra xwe û ne jî xwe navkoyê vê çîrokê diyar bike. Nemaze çaxê ko em dibînin Qedrî can di hejmara yekê de ji kovara HAWARÊ(12), ya ko di sala 1932an de derdiket, gotarek daye weşandin. Di wê demê de temenê wî bîst û yek salî bû. Heger em dîroka M. Uzun û Firat Cewerî rast bigrin, gerek temenê wî sêzde salî be çaxê di HAWARÊ de nivîsandiye. Ev jî ne rast e. Ji ber ko li gorî gotina hemû lêkolînavan û nivîskaran, nivîskarê herî biçûk yê di kovara HAWARÊ de nivîsandiye, Dr. Nûredîn Zaza ye, ne Qedrî can e. Lê li ser dîroka Izedîn Mistefa Resûl û Rewşen xanimê wê temenê wî şazde salî be dema di kovara HAWARÊ de nivîsîye.

Ev jî ne rast e, ji ber ko di wê demê de bi Reşîdê Kurd re li Qonyayê dixwend.

Navê wî yê rast Ebdilqadir ‘Ezîz can e. Di nasnameya xwendevaniyê de hatiye; Qedrî ‘Ezîz can e. Navê diya wî ‘Eysê ye. Ji xelkên Dêrika çiyayê Mazî ye. Di destpêka xortaniya xwe de tevî tevgera welatparêzan dibe. Ji ber sedemên ramiyarî dûrî welatê xwe dikeve. Berê xwe dide binya xetê. Di vî warî de, Cegerxwînê nemir di bîranînên xwe de dibêje: (.. Du xortên ciwan ji Kurdistana Turkiyê hatine Amûdê, xwendina xwe ya lîse xelaskiribûn, herdu xort Qedrî can û Reşîdê Kurd bûn”⁽¹³⁾, ji hêlekê din ve hevalê wî Dr. Xalid Qotreş dibêje: ”Qedrî can ji ber sitema Turkan xwendina xwe nebîr serî, di sala didiwan ji xwendina xwe (Mala Mamostan =Dar el-mû’elimîn) reviya û hate Sûriyê”⁽¹⁴⁾. Lê di reşbeleka xwendinê de, diyare ko ew di sala çaran de bû, li bajarê Qoniyayê dixwend. Dr. Xalid Qotreş gotina xwe berdewam dike: ”Di sala 1928an de temenê wî (17) e salî bû dema hatiye Sûriyê. Di salekê de hînî zimanê Erebî bûye. Li bajarê Selemiyê xwendina (mala mamosteyan) yê çandiniyê dixwîne. Piştî ko xwendina xwe kuta dike, li bajarê Entakyê dibe mamoste”⁽¹⁵⁾. Li wir zanyarê mezin Memdûh’ Selîm nasdike.

Qedrî can li bajarê Qamişlo û Amûdê mamosteyî dike. Li gorî gotina şagirtê wî Mustefa Kurê Hesên Hişyar dibijê: “(Di sala 1942an de Qedrî can li bajarê Amûdê kargîrê dibistanê bû)⁽¹⁶⁾. Li bajarê Şamê, Taxa Kurdan, û derdûra wê jî mamosteyîyê kiriye. Piştî demekê, li wîzaretê perwerdiyê mîna rêvebirê kar xebitiye.

Li wir jî pir dirêj nake, li tomara giştî ya karkirên dewletê kar dike. Demek tere naçe tevli komkarên azadîxwazan dibe, û mîna endamekî zîrek, di nav de, cih digre. Qedrî can mîna mirovekî xebatkar , ramiyar û rewşenbîr tê nas kirin.(17)

Wekî me gotî, Qedrî can di hejmara pêşî ji kovara HAWARê de nivîsîye. Edîb Nadir dibêje:”Di 15-5-1932an de,Qedrî can, bi pêşewaziya mîrê Kurdan Celadet Bedirxan,di eniya dî de,eniya çandeyîyê de, nivîskarekî afirandî, stêrka wî geş bû, û têkoşerekî şervan bû.(18)

Di sala 1936an de Qedrî can helbesta xwe (Reya Teze) nivîsîye. Edîb Nadir dibêje:”Ev helbest (Reya Teze), helbesta pêşîn e, di dîroka helbestên nûjen û azad, di toreya Kurdî de”(19). Ev dîrok, bûye mîna qûnaxeke nû di toreya Kurdî de, hem di nûjankirina helbesta Kurdî ji hêla ruxsar û naverokê de û hem bûye bîhnokeke di navbera herdû qûnaxan de; qûnaxa nuhbûn û ya kevniyê de. Ew qûnaxa kevneşop ya nav lê dîkin kilasîk, û qûnaxa nûxwaziya bi mînake spehî û hevdemî û resenî di yek demê de gihandiye hev, û di nav xwe de hilgirtiye.

Di sala 1944an de piştî nasîna Qedrî can bi ramana Markisî û Lênîniyê ve qûnaxeke nû û dîrokî di ramana wî de destpêbûye. Bûye dostê ramana qomonistan. Silêman Elî dibêje:(Qedrî can di nav rêzên partiya qomonistên Sûriyê de kar dikir)(20). Lê Dr. Qenatê Kurdo bi vê yekê razî nabe, dibêje:(Qedrî can endamê ji endamên partiya dîmoqrat ya kurd li Sûriyê bû)(21) . Dr.Xalid Qotreş bi herdiwan jî rajî nabe û dibêje:”Qedrî can, ne partî û ne jî qûmûnîst bû. Xebatkar û welatparêzekî pêşketî bû. Mîna min

endamê komela Xoybûnê bû)(22). Ez bawerim ko mirovekî welatparêz û pêşverû bû, mîna gelek xortên wê demê bawerî bi riya qomonîstiyê tanî. Lê bi tu partiyan xwe girênedabû.

Di sala 1957an de, di meha tîrmehê de, Qedrî can bi girûpek xortên Kurd re beşdarî mehrecana ciwanên cîhanê yê şeşan li Moskoyê dibe. Li wir, diçe serdana serdarê Kurdan Barzanî yê nemir û helbesta xwe ya bi navê (serdarê Kurdan Berzanî) diyarî wî dike. Di sala 1958an de piştî vegera Berzanî, li bajar Bexdadê careka din hevûdû dibînin. Di wê dîtinê de, nameyekê bixêrhatinê dispêre destê serdarê Kurdan, û di kovara Hêwa û Azadî de helbesta xwe ya bi navê (şêr hat welat) * belav dike.

Di çaxê ku li Moskoyê bû. Diçe nik Prof-Qenatê Kurdo. Di vî warî de Prof-Q.Kurdo dibêje: "Ewî ji bajarê Adêsê ji min ra birqî (têlêgram) bi kurmancî bi van xeberan şandibû"têda nivîsî bû" Ez Qedrî can im, tevî xortan tême festîvalê dixwazim te bibînim"(23). Qedrî can çend helbestên xwe yê ne belavkirî bi xêza destê xwe diyarî Qenatê Kurdo dike.Qenatê Kurdo dibêje: "..Deftera çend şê'rên xwe yê çapnekirî pêşkêşî min kir...Ji wan şê'ra, şê'ra wî ya bi sernavê "Ez diçim Mosko" wextê Festivalê bi rûsî hatibû çapkirinê û li rojnama "Îzvêstiya da"(24). Navê wan şê'ra ev in: "Ez diçim Mosko, Begê axir zeman, Reya teze, Gula sor".

Di nav salên (1959-1961)an de li zindana Mezê girtî bû. Seydayê Cegerxwîn dibêje:"Qedrî can du-sê caran derbasî

* Ev helbestên Qedrî can yê ko di van herdû kovaran de (Hêwa, Gelawêj û Azadî) de hatine belavkirin di riya Mamoste Fetah Zaxoyî re gihane destê min.

zindana Mezê bûye)(25). Ji bo xebata ramiyarî û toreyî çend salan li Libnan û Îraqê maye.

Qedrî can pireya berhem û nivîsên xwe di kovar û rojnameyên ko li Sûriyê û Libnanê derdiketin (HAWAR, Ronahî û Roja Nû), belavdikir. Çend helbest li Îraqê, di Kovara Hêwa, Gelawêj û rojnameya Azadî de jî belavkir.

Pêvî Çîrok û helbestan, çend gotarên wî di kovara (Hawar, Ronahî û Roja nû)de hene. Ji wan: ”Silêman Bedirxan, Gelo ne wisa ne, Bihara Dêrikê, Şîna Xalê min, Inqîlaba sor, û Yaney serkewtin”.

Qedrî can yek ji nivîskarê pêşîn e, ko di van kovar û rojnameyan de nivîsiye. Evî nivîskarî li kêleka helbestan kurteçîrok, gotar û karê wergerandinê jî kiriye. Ji hêlekê din. Alîkarî di wergerandina romana (Şivanê Kurd) ya Erebe Şemo de kiriye, û pêşgotina dîwana yekê ya Seydayê Cegerxwîn nivîsiye.

Ji destpêka sala şêstî ta bi sala heftêyî tu berhemên wî bi dest me neketin. Me ji keça wî Dr. Şêrîn can û mala wan pirsî, lê mexabin tu destnivîs an reşbelek linik wan tune bû.

Qedrî can rojên dawîn ji jiyana xwe li bajarê Şamê bûrandiye.

Di meha Tebaxa sala 1972an de, li şarê Şamê, li taxa Kurdan li goristana Şêx Xalidê Neqşebendî hatiye veşartin.

Di sala 1939an de jin aniye. Du kur û keçek wî ji xanima wî (Neylûfir) hene.

Zayîna zarokên wî ev in: Mizgîn 1943, Şêrîn 1945, Serwer 1948 an(26).

Çîrok û helbestên Qedrî can:

Pireya naverokên nivîsên Qedrî can li ser xwendevanên dibistanan û cîhana jiyana wan e. Ji hêlekê din ve li ser gerdiş û serpehatîyên Kurdan in. Bi awayekî jîwerî û rewan dihingive dilê merovan. Mînakekê dide ber çavên te -yevneke çîrokî yan helbestî bi ruxsareke pir sipehî diyar dike, tu dibêjî qey wênekêş e. Ew mînak bi kamîreya xwe girtiye, xwe bera nava kûrahiya derûnê te dide. Lê di wê kûrahiyê de pir dirêj nake, zû zû tê der, û reng û salixdanên diyardekan dirave û rê li ber rûçikên kesatiyên çîrokên xwe dûz û şayik dike, derûnên wan diyar û dide naskirin.

Naveroka çîrokên Qedrî can di cîhana bîranînan û demên bûrî de digere, mîna: bîranînen zarotiyê, birayên xwînê, xewn û sawêr, û berhaweyên Kurdî. Pir dûrî ramyariya rojane ya gerim diçe. Lê bîna niştimanperweriyê ji hemiyana tê. Naverokên çîrokên wî tersî naverokên helbestên wî ne. Pireya mijarên helbestên wî bi ramyariya rojane ve tene girêdan.

Çîrokên Qedrî can:

Emê niha jî bi kurtî naverok û stîla her çîrokek ji çîrokên Qedrî can bi kurtî bidin naskirin.

Çaxê merov çîroka pêşîn(Hawar hebe gazî li dû ye) dixwîne, merov bîna nivîskarekî xwedî zimanekî ciwan û şeweyekî hunerî bilind dike. Riya nivîsandinê bixwe dişopîne, cihekî xwe yî

bejinbilind di toreya nûjen de çêdike. Vê çîrokê bi şeweyekî Diyalok/danûstendin di navbera bav û law de dinivîsîne, rewşa welat û azadîxwaziyê şirove dike. Vê çîrokê diyarî xebatkarê hêja Osman Sebrî yê nemir dike.

Di çîroka (Gundê nûava) de, pesnê spehî û xweşikbûna gund dide. Pesnê rez û dar û beran dide. Pesnê deng û awazên şalûr û bilbilê birîndar dide. Dilketiyê dengê wan yê şewat e. Rewş û kula welat û miletê xwe tîne bîra xwe. Biyaniya malwêran, hinav û dilê wî dişewitîne. Li vir, şîretan li xortên ciwan dike, dibêje: "...Carekê werin, hindirê min verojin dilê min jê derînin û bi kêreke tûj çînî çînî bikin, wê gavê ev çîniyên dilê min ewê bêne peyivîn û pê re bêne girîn..".

Çîroka (Besreka zêrîn), diyarî Qedrî beg dike, û bi malek ji helbestê çîroka xwe pêşber dike. Em dibînin hemû bûyerên çîrokê li ser du êl û hozên Kurdan û berberiyên di navbera wan de çêbûye û digere. Bûyerên çîrokê li dora keça sereke (Pîroz), keça mîrê Besreka Zêrîn û mîrê Burca Metînan (Mîrzo) beg yê bi darê zorê (Pîroz)ê ji xwe re dixwaze, digere. Mîrzo yê zorkar, bajarê wan talan û wêran dike. Bi darê zorê (Pîroz)ê ji xwe re tîne. Bavê wê (Meks) ji ber susreta ku hetiyê serê wî dimre.

Di vê çîrokê de, nivîskar hunera nameyî an toreya nameyî bikar tîne. Piştî pêncî salî, di roja îro de, em dibînin nih nivîskar vê hunerê di çîrok û romanên xwe de bikartînin.

Di çîroka (Hêva çardeşevî) de, nivîskar rewşa derûna xwe di riya xewnê re diyar dike, ekama di hindirê xwe de der dike, gazî

û bangî heyva çarde şevî dike. Bê çewa ewrê reşî tarî mîna dêwekî wê heyvê dadiqurtîne û her tişt wînda dike.

Di çîroka (Sond) de, nivîskar gerdişeke kevin an serhaweyek di civakên kevin û bûrî de tîne bîra me û ji nû ve divejîne. Ew gerdiş (Birayê xwînê= xwînbara) ye. Zarok xwîna hevdû dimijin, û bi hev re sond dixwin. Yê sondxwarî dibin xwînbirayên hev û heta mirinê bi her hawî arîkariya hev dikin. Ev gerdiş ta niha di nav ola Êzîdiyan de heye, û jêre dibêjin (destbirakê axretê), her mirovek Êzîdî xuhek an birayek ji xwe re dihelbijêre; ji bo li axretê gunehê wî hilgire.

Lehengê çîrokê zarokê biçûk e. Li dibistanê hevalekî xwe gunehkar dibîne. Lê hevalekî din xurt û bi hêz xwe dide ber gunehê hevalê qelis û hûrik, ji dêvla wî lêdanê dixwe. Evê yekê bandûreke mezin li ramana wî kir. Rojekê tiliya wî birîn dibe, berî dide hevalekî xwe û xwîn-birayiyê jê dixwaze. Li gorî baweriya wî ko hevalê xurt dikare wî ji gelek dijwarî û alûzan riha bike. Em dibînin, di dawiya çîrokê de, hevalê wî yê xurt ne tenê ew ji darê mamoste û alûzan diparêze, belê ew ji devê kûçikê har jî riha dike û xwe bi qurbana wî dike.

Di çîroka (Guneh) de, li vir jî nivîskar li ser rewşa zarokên dibistanê dinivisîne, gelek serpehatiyên zarotiyê tîne bîra xwe. Dibêje: "Qey gava meriv zaro be, mejiyê meriv hêj bêtir nerm û taze ye; ji lewra dîrok û serhatiyê meriv bi hêsanî tê de cih digrin" Çend zarokên dibistanê diçin nêçîra çêlkewan... Şikeftê ji gundê wan bi sê çar katan dûr bû. Ji ber germa havînê, kew tev çêlkên xwe, xwe davêtin bin siha vê şikeftê. Di şikeftê de

kaniyek jî hebû. Lê li gorî tê gotin şikeft cihê pîrebok û cinan bû. Cimo berî da kaniyê. Lehengê çîrokê xwest mêraniya hevalê xwe bibîne, xwe jê vedidize, gava nêzîkî wî dibe dengêkî ji xwe derdixe. Cimoyê reben navqetandî dibe; jê weye cin in. Ji tîrsa veciniqî û ket. Zimanê wî nema geriya. Bavê Cimo ew dibe nik şêx. Şêx jî bi daran li Cimo dixê; ji bo cinan ji laşê wî derxe. Lê Cimoyê reben di nav destê şêx de dimre. Lehengê çîrokê/nivîskarê çîrokê vê bûyerê jibîr nake. Sawêrên Cimo ji bîst salan ji ber çavên wî nare û her xwe pê gunehkar dibîne.

Vê carê Qedrî can çîrokekê li ser jiyana û serhatiya mamoste-yekî li bajarê Amûdê dinivisîne, bi serenava (Rojên derbasbûyî), bi şeweyekî bîranînan çîroka xwe şirove dike. Mamoste/nivîskar li ser gotina bijîşkekî ji Amûdê berê xwe dide Eyndîwerê; ji bo hewa guhestinê, ew cih jê re berpêş û nîşan dikan. Mamoste pesnê herêmê bi zelaî dide, behsa dost û hogirên xwe dike. Bi guhertina cih û dûrketina ji xelkên herêmê pir diêşe. Di vî warî de dibêje: "Gava meriv li cihekî dimîne, bi însan û axa wê derê ve bi benên nexuyayî tê girêdan, kînga meriv ji wir diçe, ev benên ha dilê meriv ber bi xwe ve dikşînin û diêşînin..."

Çîroka (Sehên Zozanan), nivîskar wek serpehatiya vê çîrokê jê re hatiye gotin dinivisîne. Ew dibêje: "Çîroka sehên zozanan ne derew e û ne tiştêkî xeyalî ye. Min, bi çavê xwe ne dîtiye, lê min bi guhê xwe bihîstiye..". Ji ber vê yekê cidayîyeke mezin di navbera vê çîrokê û çîrokên wî yê din de heye. Lehengên vê çîrokê seh in, ne mirov in. Ev çîrok li Zebedanî (herêmek li dora Şamê ye) çêbûye. Ji berê de, ji Kurdistanê pez dihat Sûriyê,

Felestîne û carina diçû heta Misrê jî.. bazirganek ji dora Erziromê pezê xwe aniye Sûriyê û li Zebedanîyê firotiye...Bi bazirgan re sehekî zozanan jî hebû. Mêvandar sehê wî jê dixwaze. Dibêjin di wê demê de, Zebedanê wargehê gur û hin tebayên din ên kûvî bû, pezên wê herême ji guran nedihatî parastin. Bi saya serê sehê zozanan ew herême ji guran riha dibe. Dem tê re diçe, se kal dibe û ji hêza xwe dikeve. Gurên derdora herême tev dicivin û li sehê zozanan dibin yek. Sehê zozanan ji mirinê riha dibe. Seh berê xwe dide welatê bav û kalê xwe û du sehên ciwan û bi hêz bi xwe re tîne. Li Zebedanê şêwra xwe dikin. Sehê kal wekî her carê diçe nav pez, herdiwên dî xwe vedişêrin. Gurên Zebedanê dîsa têne sehê kal, lê ji nişka ve herdû sehên zozanan xwe davên ser guran û wan tar û mar dikin. Tola sehê kal hiltînin û vedigerin welatê xwe.

Di çîroka (Gulçîn)ê de, nivîskar naveroka mijareke kevin û nû di yek demê de bikartîne. Şax û baxan jê berdide. Gulçînê keça Newroz begî ye.. nûxuriya dê û bavê xwe ye. Ji alî xweşikbûnê yekta ye. Ji xortekî xizan hezdike, lê ne ji qata wê ye. Bavê Gulçînê ji bo berjewendiya xwe wê dide neyarê xwe Seydo beg. Lê Gulçîna reben, çî bi serî tê?. Dinya li ber çavê wê tarî dibe. Ji neçarî, di riya pîra Bêzê re berê xwe dide şêxê ko dilan digihîne hev. Piştî demekê, şêxekî biçûk di zikê Gulçînê de dilive. Şêx jî bi vî tiştî haydar dibe. Hinek ji tozika teberika kalikê xwe dikir nav piyalek av û dida Gulçînê,.. roj bi roj Gulçînê, mîna şemalekê dihiliya,...mîna terhê reyhanekê diçilmisî. Rojekê mîna

çirakê ji nişkave vemirî. Belê, Gulçîn mir lê hêj di hundirê wê de şêxekî biçûk, şêxekî bê guneh diliviya.

Gulçîn dibe qurbana nezanî û ezezîtiya bavê xwe. Bi destê şêxê yado û fêlebaz çira jiyana xwe vemirand.

Qedrî can di vê çîroka (Nêçîra berazan)de jî, xewnê bikar tîne. Di nêçîra berazan de, şerekî nexweş, tev bi tirs, dibîne. Paşî xwe li malê, li ser nivînan û li dora xwe xelkên malê û bijîşkê ko bi kevçî derman derbasî devê wî dikir, dibîne.

Tevgera bûyerên çîroka (Serencam) mîna hemû çîrokên wî yên li ser demên bûrî û bîranînên zarotiyê ne. Qedrî can ji rewşa biyaniyê pir diêşe û her çîrokek ji çîrokên xwe mîna rûpelek ji rûpelên jiyana xwe dibîne. Di vî warî de dibêje: "Ew pelên ko ji kitêba jiyana min hatine çirandin, îro perçên wan î riziyayî berev dikim, bi hev dizelqînim... dixwazim ji wan, kitêba bextiyariyê çêbikim. Sond.. Guneh.. Rojên derbasbûyî.. Serencam.. her yek ji van, ji kitêba jiyana min a hezîn rûpelekî rengîn in. Lê rengîn dibin, zengîn dibin, dîsa pelinî çiriyayî û riziyayî ne..".

Di vê çîrokê de (Serencam), nivîskar navên çîrokên xwe dihejmêre, serhatiya biçûkatiya xwe û birayê xwe Fethî tîne zimên, behsa pîra çîrokbêj û sincoq û beniyana dike. Qedrî can xwe gunehkarê mirina birayê xwe Fethî dibîne. Birastî heger ne ji nivîsandina vê çîrokê biwa, dîroka bûyîna nivîskar, wê ji me ve ne zelal biya.

Qedrî can di destpêka çîroka xwe de (Muhra Silêman), hêvî û lavan dike, ko ew xurtî û hêza helbestvaniya Melayê Cizîrî li nik wî jî hebiwa. Çîroka xwe bi çend xêzên melê dest pê dike.

Çîroknivîs dikeve xewin û sawêran , muhra Silêman li nav destên xwe dibîne, Silêman pêxember wî hînî zimanê teba û firokan dike. Nivîskar li dadgeha firokan (goyîn) pepûk û Kund beşdar dibe. Li ser zimanê wan dibêje: ”Şahê min, tu guh didî kurm û kêzikê zeviyan...ji bav û kalan de ew nêçîra me ne.. gêrik û mûrî jî kolayên me ne,... ne hedê wan e, ko li min gilî bikin û bi min re muhakeme bibin”.Goyîn wekîlê mûriyan rabû û got: ”Çavê xwe veke, efendî! em tovê babilîska bîstane.. îro bendeganî û zandeganî nemaye...her kes serbest û azad e..”.

Li hêviya biryara dadmend e. Lê giriyê kurê wî yê biçûk ew ji vê xewê şiyar kir.

Çîroka (Roviyê xapînok) ji folklorê Kurdî hatiye wergirtin. Mijara çîrokê li ser xapandin û rîpên rovî ne, li ser pepûkê û çavpehinkirina kewk û çêçika mirîşkan ne. Ev çîrok bi zimanekî şêrîn û rewan hatiye hûnandin.

paşgotin :

Qedrî can mamosteyê dibistanê bû. Di gelek çîrokan de, ew bixwe nivîskar/lehengê serekî yên çîrokên xwe ye. Mijarên çîrokên xwe ji civaka Kurdî ya jîwerî wergirtiye. Çi jiyana zarokên dibistanê be, çi çîrokên Kurdî yên kevin, yan li ser zimanê teba û baleyan be.

Li gorî xwendina me ji çîrokên Qedrî can re, diyare xwediyê yek şeweyî ye. Di hemû çîrokên xwe de, astayê hûnandina nivîsandinê pir nêzî hev in. Ji niha/dema niho dest pê dike û xwe

bera nav dema bûrî dide, çîrokê şirove dike, dîsa vedigere li ser dema niha û dawiya çîroka xwe tîne.

Li gorî hûnandina çîrokan, em dibînin du asta hene, ev jî du astayên di bahewayê çîroknivîs, dem û çîrokbêjê de, ko ew bixwe nivîskar e, çîrokê dibêje û dipesînîne. Ew hevparê çîrokê ye. Astayên çîrokbêj û bahewayê wî tev li hev dibin.

Bi rastî em naxwazin li ser vê mijarê pirtir bipeyivin, ji ber ev cih ne cihê vê mijarê ye. Emê ji rojên pêş re bihêlin. Tenê me xwest em nerîna xwe -bi kurtî- li ser awayên çîrokên wî diyarkin.

Helbest:

Di dema ko di toreya Erebî de dibistana jîwerî dest pê nebibû, Qedrî can sazkarê dibistana jîwerî ya nûjen di toreya Kurdî de bû. Ala helbesta nuhbûn û nûjeniyê li cîhana toreyê hildabû jor. Toreya milletê Kurdî bi kok û rehên wê yên resen ve girêdida û ji êmîş û kaniyên welatê xwe vedixwar. Te digot qey dixwaze ji cîhanê re bibêje: (Em in xwedanê şaristaniya kevin di cîhanê de, xwediyê rewşenbîriyeke berfireh in. Em neviyê Cizîrî ne. Li hemberî dirêjahiya bejna demê ne. Em kevn in. Me rehên xwe bera xaka dîrokê dane. Em dikarin bi pêvajoya demê re afrandinên nû û pêşveçûyî di meydana tore û rewşenbîriyê de biafirînin.

Qedrî can serwerê toreya Kurdî ya nûjen e. Bi pênûseke nû xwe bera meydana toreya Kurdî dida û helbesta pêşîn (Reya Teze) di dîroka helbesta Kurdî de dinivîsand. Bi vê afrandinê, ruxsarî û naveroka helbesta Kurdî ji reh û dûvikiya helbestên

miletên cînanan birî û riha kir. Heger xwendevan li berhem û nivîsên wî hûr binêrin wê li peyvên nûbûn, nûjenî, nûkirinê varqilin. Mamoste Rojê Lîsko dibêje:”Em dikarin helbestvan Qedrî can sazkarê helbesta Kurdî ya nûjen, digel Şêx Nûrî û pîremerd û Goran bibînin”.

Helbesta Kurdî ya nû, bi şeweya nû, di navbera herdû şerên cîhanê de, bi serkêşiya Qedrî can dest bi gulvedana xwe kiriye. Guhertinin bingehê di helbesta Kurdî de kirine. Berê helbestê ber bi cîhaneke nûtir vekiriye. Helbesta Kurdî ji kêşan û pêlewazên helbesta ‘Erebî qut kiriye. Ne tenê nûbûn di şewe û kêşan de kiriye, belê nûbûn di ziman, raman, jiyana civakî û ramyariyê jî de kiriye. Bi nerîneke nû li efsane û jiyana civakî dinêrî. Zimanê wî yê helbestî rewan û pir hêsan e. Mijarên helbestên wî bi mijarên ramyarî yên rojane û gerim ve tên girêdan. Em dikarin bibêjin nihrevanê dema xwe bû. Gelek ji helbestên wî bûn stiran, û li ser zimanê gel dihatin gotin. Nemaze helbesta wî ya bi nav û deng (Berzanî Berzanî), (Begê axir zeman), (Loriya Bedirxan), ya pir bi hostayî hatiye hûnandin.

Di sala 1944an de qûnaxeke dîrokî nû di raman û zanyariya Qedrî can de dest pê dîke. Nemaze piştî haydariya wî bi ramana Qomonist re, ev diyarde di mijarên helbestên wî de xweş diyarin.

Helbestên wî yê di salên 1930î de hatine nivîsîn, tev kilasîk in. Mîna: (Loriya Bedirxan), (Tabûta bi xwîn), (Cegerxwîn), (Şîn li ser giyanê M.Seyda),û....HTD.

Qedrî can helbestin li ser beg û axan jî nivîsîne. Şerê qata serdest û kedxwer kiriye. Mîna helbestên wî: (Begê axir zeman), (Hesenker)...

Gelek caran Qedrî can helbestên biyanî û bîranînan jî dinivisand. Mîna: (Name ji xortên Cizîrê re), (Xewna hişyariyê), û ... HTD.

Bêguman hemû helbestên Qedrî can li ser Kurdayetî û niştimanperweriyê ne.

Piştî sala 1944an-wek me gotî-qûnaxeke nû di ramana Qedrî can de dest pê dike. Ciwantirîn helbest li ser hin lehengên navdar nivîsandine. Mîna: (Berzanî Berzanî), (Şêr hat welat), (Serokê komara Mehabadê), û...HTD.

Çend helbestên ko bi bûyer û demê ve têne girêdan nivîsîne. Mîna: (Çardehê gelawêjê), (Name bo êstegehê radyo Tehran), (Cejna Oktober), û....HTD.

Hin helbestin şoreşgerî û miletperwerî jî nivisandiye. Mîna: (Gula sor), (Niştiman birîndar e), (Karwanê demê), (Li zindanê şoreşa me), (Heyva sor), (Dadê), (Di şorezarekê de) û (Reya Teze) ya bi nav û deng, û.....HTD.

Wergerandin:

Rewşenbîrekî mîna Qedrî can, jîr û jêhatî, jê nedûr e, ko girîngî û pêwistiya wergerandinê jî haydar bibe. Di vî warî de çend karên hêja kiriye. Evî nivîskarî çîroka nivîskarê Misrî (Menfelûtî) ya bi navê (Tayek porê sipî) wergerandiye zimanê Kurdî. Tayek porê sipî linik nivîskar angoya kedxurên Ewropî

dide nîşan kirin, welatê mirovê reşik (serî) dibîne. Ango porê reş. Tayê porê sipî cihê xwe di nav porê reş de çêdike. Porê reş, bivê nevê, welatê wî talan dibe. Vêca ji neçarî radestiyê li ber tayê porê sipî dike.

Pertûka rêbarê Rûs Grigorî Pêtrof (Di welatê zembeqê gewir de), li ser daxwaza Dr. Ehmed Nafiz werdigerîne zimanê Kurdî, di rojnameya Roja Nû de, mîna gotaran, perçe perçe, xelek bi xelek dide belavkirin. Qedrî can di pêşgotina xwe de dibêje: "Ne hewceye ko ez pesnê vê kitêbê bidim...gava xwendevanên me bixwînin ewê bizanin ko ji bona milletê me çiqasî bikêr e. Hêviya min ev e ko milletperwerên me ji dil û can bixwînin û jê ibretê bigrin..."(27).

Bi wergerandina her karekî re armancek temîz û bilind heye. Armanca wergêr ji dû vî karî ev e: sûdê ji çanda milletên dî bê dîtin, zimanê milletê Kurdî pê zengîn û dewlemend bibe. Ji hêlekê din ve, serpêhatiyên berxwedana miletekî mîna milletê Finlendî bindest û perîşan, li hemberî zordarên Siwêdiyan pir dirêj û zengîn e. Finlendî welatê xwe bi serkêşiya peyayên zana û hişyar mîna Senleman rizgar kirin. Senleman bi zanîna xwe welatê xwe tev kire Senlemanên jîr û xebatkar.

Qedrî can hêvî dike ko xortên Kurdan jî mîna wan xebatkar û têkoşeran bin, nifşên nû li ser perwerdeyeke niştimanperwerî û kurdayetî xwedî bibin. Welatê xwe yê bindest ji zorkeran rizgar û riha bikin û bi azadî û serxwebûnê şa bibin.

Çevkanî û jêder:

- 1-Giramêra Zimanê Kurdmancî,Celadet Bedirxan, û Rojê Lîsko, wergerandina Dilawerê Zengî, Şam.sal:1990.
- 2-Kultur,Huner, û Edebiyat.Firat Cewerî,weşanên Nûdem, Stockholm 1996.
- 3-(Edebiyatî niwî Kurdî),Izedîn Mistefa Resûl,Erbîl,1990.
- 4-(Rûpelin ji toreya Kurdî),Rewşen Bedirxan.
- 5-(Dîmuqrafî),Roj- rojane ye,nivîskar:Hesen Qeya, Istenbol, hejmar:66,sal: 1997,r9.
- 6-Kovara Metîn,Gotara Edîb Nadir,30-Avdar-1994.
- 7-Rojnameya Armanc,gotara Silêman Elî,
- 8-Tarîxa edebiyeta Kurdî,Qenatê Kurdo,cild 1,stockholm, 1983.r177.
- 9-Rojnameya Roja nû,Çîroka(Serencam),h:2,sal:1943,r:4.
- 10-Jêderê berê..
- 11-Jêderê berê..
- 12-Kovara HAWAR,h:1,sal:1932.r:5,6.
- 13-Bîranînên Cegerxwîn.
- 14-Dîtinek kesînî.
- 15-Dîtinek kesînî.
- 16-Dîtinek kesînî.
- 17-Pertûka (Taxa Kurdan di bajarê Şamê de),nivîskar Izedîn Elî mele. Şam, Sal:1998.
- 18-Kovara Metîn,jêderê berê.
- 19-Jêderê berê.
- 20-Rojnameya Armanc,jêderê berê.
- 21-Qenatê Kurdo,jêderê berê.
- 22-Dîtinek kesînî.
- 23-Qenatê Kurdo,Jêderê ber.
- 24-Jêderê berê.
- 25-Bîranînên Cegerxwîn,jêderê berê.
- 26-Dîtinek bi keça wî Dr. Şêrîn Qedrî can re.
- 27-Rojnameya Roja Nû,(Di welatê zembeqê gewr de), hejmar: 4, sal: 1943, r:4.

Binahi 50

Kovara (PÊNÛS)ê

Kovareke ramyarî ye. Her du mehan carekê derdikeve.

**Zimanê rêxistina Ewropa ya Partiya Yekîti ya Demokrata
Kurd li Sûriyê ye -YEKÎTÎ-.**

Navnîşan:(Pênûs)ê/Postfach1112/48497 salzbergen/ Germany.

Di sergotara hejmara pêşîn de rêdaksiyona Pênûsê sedemê weşandin û derketina vê kovarê dide diyarkirin û dibêje:” Kovara Pênûs ne ku meydana çanda Kurdî li Ewropayê valaye, hatiye wê dagre. Na. Ji ber rojnamegeriya Kurdî,îro, li van welatan rûgeş e, û ciyê pesnê ye. Lê em bawer dikin, ku pîrbûna diyardeyên rojnamegeriyê,û bizavên wêjeyî çanda Kurdî dewlemendtir dike.

Bi boneyî vê helwestê em vê kovarê berdidin meydanê, û hêvî dikin ku rewşenbîrên me xudî lêderkefin û wê hembêz bikin,û ji berhemên xwe bê par nehêlin....”.

Kovara PÊNÛSê ta bi niha pênc hejmar jê derketine,ya rastir yê gihane destên me. Em nizanin dibe li vê dawiyê hejmareke nû derketibe.

Kovar, bi zimanê Kurdî û Erebi tê weşandin. Hejmara yekê bi tenê fere yê din (2-3) û (4-5) cot in. Bergeyên kovarê rengîn in. Ji 40 rûpelî ta bi 54 rûpelî têye hev. Gewdê kovarê ji 21X29,5 sm ye. Simbolê kovarê wêneya serê pênûsekê ye û bi dawiya wê ve stêrkek bi terî û di ortê de mîna dil an depa dermanên regan ya wênesazan û qursekê girover li dora wê çêkirî ye. Wêneyên bergeyan: Ehmed Kose. Abonatiya salekê:40 DM. Tiştê xweş, di

rûpelê pêşîn ji her hejmarekê de, bi gotina nivîskarê gewre Dr. Nûredîn ZAZA dest pê dibe.

Bi rastî, daxwaza min ji vê gotarê danasîna kovara Pênûsê ye, ne tuştekî diye. Armanca min ji vê danasînê pêşxistin û pêşveçûna wê ye. Pêşveçûna kovara Pênûsê ronîkirina çavan û şakirina dila ye. De werin em bi hev re li nav baxê kovara PÊNÛSÊ ger û seyranekê li darxin:

Hejmarên kovara Pênûsê, û dîroka weşandin û hejmara nivîskarên wê.

Hejmar meh û sal hejmarên nivîskaran hejmara rûpelan Têbînî
1 Çil-paşîn, Sibat 1999 9 Kurdî- 7Erebî 24Kurdî-16Erebî Sergotar 2

Beşê Kurdî

<u>Mijar</u>	<u>Nivîskar</u>	<u>Têbînî</u>
Sergotara Hejmarê	Rêdaksiyon	
Hevpeyvîn ligel Heyderê Omer	Elî Ce'fer	
Kêşa Mem û Zîn a Xanî û ya ...	Mamo Cûmî	Gotar
Ragiyandina "Xelata O.Sebrî"	K.damezrandina...	Bang
Agahdarî	Dr. Husên hebeş û Tosinê Reşîd	Name
Pela dawî	Keça Kurd	Helbest
De wer yarê	Mehmûd Dawid	Helbest
Jiyên seg û pisîkan	Azad Ehmed	Çîrok
Rawestandinek	Mehmûd Eko	Çîrok

Beşê Erebî

Sergotara Hejmarê	Rêdaksiyon	
Piştî girtina Ebdulla Ocelan	=	
Kurdistan di dema berî dîrokê de	Dr. Isma'îl Xelîl	Dîrok
Hevpeyvîn digel Ebdulrehman Şêxo	Pênivîs	
Kurdên xizan û birayên	Dr. Muhemed Zîno	Gotar
Xwendinek bilez di pertûka Ebdul- Efff	Muhemed Faiq Huso	

Bînahî 52

Hesûn
Helbestên Bêhêvîtiyê

Muhemed Xêr Omer
Husên Hebeş

Kurteçîrok
Helbest

Hejmar meh û sal hejmarên nivîskaran hejmara rûpelan Têbînî
2-3 Hizêran1999(sal1) 5 Kurdî- 12 Erebi 22Kurdî-32Erebî Sergotar 1

Beşê Kurdî

Mijar	Nivîskar	Têbînî
Serkovar	Rêdaksiyon	
Dr.I.Beşikçi yekem têkoşer e	Dr.Ebdelmacîd Şêxo	Lêkolîn
Jîn û berhemên nivîsan û..O.Sebrî	Mamo Cûmî	Lêkolîn
Dizîna tore	Hawarê Gundî	Lêkolîn
Felsefeya rindî û ronahiyê	Lukman Polat	Lêkolîn
Bingehê gotinê	Keça Kurd	Ziman

Beşê Erebi

Mijar	Nivîskar	Têbînî
Serkovar	Rêdaksiyon	
Qûnaxa di navbera Girava Imîral...	Mamo Cimo	Gotar
Bingeha ranyarî ji bo yekîtiya bizava..	Dr. Muhemed Zeyno	Gotar
Kongirê neteweyî yê Kurdistanê....	Cum'a El-Dawûd	Gotar
Nîştimanperwerî	Omer Dawûd	Gotar
Giraniya dîroka siyasî ya nû li Sûriyê	Berzan Yûsif	Gotar
Ereb Şemo zanayekî civakî, û.....	Zeyneb Îbo	Lêkolîn
Kurdistan di demên berî dîrokê de	Dr. Isma'îl Xelîl	Dîrok
Silavek li bîranîna rojname- Kurdî	Idrîs Ebdo	Gotar
Şêx û lawê xwe..	Veşartî	Bîranîn
Gelo li ser min diaxivin	Muhemed Xêr Omer	Kurteçîrok
Azadî bi ku ve	Şêxmûs 'Îsa	Helbest
Belgeya hejmar (32)	---	ji erşîv.

Beşê Kurdî

Mijar	Nivîskar- Wergêr	Têbînî
Serkovar	Rêdaksiyon	
Jiyan û karên R. Kurd	Mamo Cûmî	Lêkolîn
Ji bingehên gotinê	Keça Kurd	Ziman
Mirina bê dil	CanKurd	Çîrok
Karbidest û zerf	Mahmûd Alîko	Çîrok
Destpêkiriye xelek têdighin	Keça Kurd (wergêr) Ezîz Nisîn	Çîrok
Kurdistana Sûriyê	Cuma Al-Daoud	Gotar
Helbestên Bejartî	Lukman Polat (wergêr)	Helbest

Beşê Erebi

Mijar	Nivîskar	Têbînî
Serkovar	Rêdaksiyon	
Jihevparkirina Kuştekariyê....	Isma'îl Muhemed	Gotar
Ji aloziyên navê Partî ...	Muhemed Mele Ehmed	Lêkolîn
Bajarê binavkirî	Ebdulselam Neyo- Y.Yonxirdin	Gotar
Demokratî pêwîstiyêke	Ridwan 'Îsa	Gotar
Rojên çanda Kurdî li Hanofêr	Muhemed Sîdo	
Bi tenê ji bo rastiye	Mutabi'	
Şêx û law	Veşartî	
nivîs û rexin	Ebdulah Berzencî û Selah Hesên	
Helbestên Hanofîr	Ebdulrehman 'Efîf	Helbest
Ji çalakiyên partiya me li derva.	Pênûs	

Navên nivîskarên ku pir nivîs ji kovarê re nivîsîne.

Emê wan navan li gorî hejmarên rûpelên nivîsên wan li pey hev rêz kin.

Navê nivîskar	Hejmara Rûpelan	Hejmara Kovarê
Beşê Kurdî		
1- Mamo Cûmî	$2+6+5= 13$	$1+(2-3)+(4-5)$
2-Keça Kurd	$1+3+4+4=12$	$1+(2-3)+(4-5)+(4-5)$
3-'Elî Cafer	9	1

4-Lokman Polat	3+3=6	(2-3)+(4-5)
5-Mehmûd Eko	2+2=4	1+(4-5)
6-Dr.Abdilmecîd Şêxo	4	(2-3)
7-Hawarê Gundî	4	(2-3)
8-Azad Elî	3	1
9-CanKurd	3	(4-5)
10-Jumal Al-Daoud	2	(4-5)
11-Mehmûd Dawid	1	1

Beşê Erebi

1-Isma'îl Xelîl	4+7=11	1+(2-3)
2-Dr.Muhemed Zeyno	1+4=5	1+(2-3)
3-Muhemed mele Ehmed	5	(4-5)
4-Ebdilselam Neyo	5	(4-5)
5-Zeyneb Îbo	4	(2-3)
6-Cum'a Daoud	3	(2-3)
7-Isma'îl Muhemed	3	(4-5)
8-M.Faiq Hesên	2	1
9-M.Xêr Omer	1+1	1+(2-3)
10-Husên Hebeş	2	1
11-Mamo Cimo	2	(2-3)
12-Omer Daoud	2	(2-3)
13-Idrîs Ebdo	2	(2-3)
14-Ridwan Îsa	2	(4-5)
15-Muhemed Sîdo	2	(4-5)
16-Selah Hesên	2	(4-5)
17-Ebdilrehman Effî	2	(4-5)
18-Berzan Yûsif	1	(2-3)
19-Veşartî	1	(2-3)
20-Şêxmûs Îsa	1	(2-3)
21-Ebdula Tahir	1	(4-5)

Cend têtînî û pêşniyar ji bo pêşxistina kovarê:

1-Simbola kovarê ji simbola kovara (Gelawêj)ê ya ku li Sûriyê derdiket hatiye wergirtin bêku vê xalê bidin nîşankirin.

2-Di salê de divabû şeş hejmar ji kovarê derketibana. Lê tiştê xuya heta niha pênc hejmar bi tenê derketine û hejmara pêşîn bi tenê fere yê dê cot in. Gelo ji kêmketina berhema ye, yan ji ber rewşa abûrî ye?! Ev jî nîşana qelsiya kovarê ye.

3-Di hejmarên cot de (2-3) û (4-5), tîpa (Ş) bi (S) hatiye guhertin. Gelo ev şaşiyêke teknîkiye ango ji tunebûna tîpên Kurdî ye, an Kovara Pênûsê tîpeke nû ji Alfabeya Kurdî re afirandiye?!

4-Kula herî mezin şaşiyên çapê ne, di beşê herdû zimanan de pirin û nayên jimartin.

5-Kovar ji aliyê derhênana xwe ve pir xizan e. Hejmarên rûpelên wê jî ne wek hev in. Di hejmara pêşîn 40 rûpel e û di hejmara (2-3) 54 rûpel e û di hejmara (4-5) 51rûpel e.

6-Di hejmara pêşîn de xwediyê wêneyê bergê Ehmed Kose hatiye bi navkirin û abonetiya salekê bi 50DM li ser hatiye danîn. Lê di hejmarên dê de tu hunermen bi nav nebûne, û abonetiya salekê bi 40DM nivîsîne . Ev jî ji bawermendiya kovarê kêmkirî dibe.

7-Hejmara pêşîn ji kovarê ji hemû hêla de qels e. Lê tiştê dilê merov şadîke her hejmarek ji ya dê ferq dibe û bi taybetî çend lêkolînên ciwan di hejmara(2-3)an de peyda dibin.

8-Kovara (Pênûs)ê ji hêla partiya (YEKÎTÎ) rêxistina Ewropayê li Elmanya derdikeve.-wek ew jî xwe dide naskirin-Lê jê tê

xwestin, di warê rewşa siyasî de, li gorî programê siyaseta partiya (YEKÎTÎ) be. Ji çarçêwa wê siyasetê dûr nekeve û zimanê danûstendinê linik wê bi hêz be. Wek hûn dizanin zimanê danûstendinê hunerek ji hunerên siyasetê yê herî bilind û bi hêz e.

9-Nivîsandinên li ser rewşa çand, tore, huner, mozîk, civak û jiyana nivîskarên Kurd li Sûriyê pir kêr in, heger em nebêjin tune ne. Ji wan tê xwestin kesayetîya(şexsiyeta) rewşenbîriya Kurd li Sûriyê bi cîhanê bidin naskirin.

10-Girêdanek di navbera kovarê û nivîskarên hundirê welêt de pêwîst e, û guhdan li pêûsên kurdên penaber bibe, û bi taybetî yên nûhatî ku bi zimanê Kurdî dinvisînin.

11-Parastina zimanê Kurdî pir pêwîst e. Heskirin û şêrîniya zimanê Kurdî di dilê penaberê Kurd de biçînin û xelekên parastina zimên lidarxin.

12-Para mezin ji rûpelên kovarê ji zimanê Kurdî re be (Çand, tore, huner, mozîk, civak û rewşa siyasî). Tenê çend rûpel bi zimanê Erebî ji bo danasîna pirsê Kurdî li Sûriyê hebe.

Ezê di dawîya vê gotina xwe de du-sê rêzên dawîn ji sergotara Pênûsê ya hejmara pêşîn bi dawî bînim:” Wek çawa dibêjin: “Goşt bê hestî nabe” em jî dibêjin şaşiyên wê hebin, ji ber ku tenê mirovê nalive û naxebite ji şaşiyên şûştî ye. Lewre jî em sîngê xwe ji têbîniyên xwendevanan û rexneyên nivîskar û rojnamenivîsan re bi dilşadî vedikin, da em çewtiyan serrast bikin û gavên durist pêş de bavêjin”.

Em jî bihêvîne ku di rojên bên de (Pênûs)ê bi xemleke ciwantir û tekûztir li meydana tore û rewşenbîriya Kurdî ya dervî welêt bibînin, û her pêşketin û serketinê jê re dixwazin. Ez di wê baweriyê de me, kovara ku li şaşiyên xwe varqile wê zû pêş bikeve.

11/ 11 / 2000

Şam

Panorama
veşartin, şînî û bîranîna çilrojîya koçkirina
seydayê Tîrêj
(Siwarê helbesta resen peya bû)

Di roja şemiyê 23.3.2002an de, demjimêr heştê hêvarî li nexweşxana Dr. Îsam Bexdê li bajarê Hisiça li Cizîrê, helbestvanê helbesta resen seydayê Tîrêj çû ber dilovaniya xwedê.

Di roja 25.3.2002 an de piştî limêjê, laşê wî ji mizgefta Hac Qasim li taxa 'Ezîziyê demjimêr 11ê nîvro bi coşeke mezin derxistin.

Li pêşîya merasîman komên folklorî, bi cilên Kurdî, wêneyên Seyda û baqên gulên meş destpêkir. Bi beşdariya deh hezaran kes ko ji hemû bajar, gund û herêmên Kurdî civiya bûn, çî nûnerên rêxistin û partîyan, rewşenbîr û helbestvanan û çî girûpên bijîşkan, parêzeran, endazyaran, mamosteyan, bazirganan.. û çî jî pîr û kal, mêr û jin û keç û lawên Kurd yê li dirêjahiya panzde k.m li hev civiyabûn, û bi meş û bi çepk û saloganan digotin: (Seydayê Tîrêj namire, helbesta Kurdî namire, zimanê Kurdî namire), bi rêketin.

Li devê riya ku merov ji Hisiça diçe bajarê Qamişlo, millet bi coşeke mezin birêket û berî dan gundê (Gir Keftar), yê ku li dora 35k.mî dûrî bajarê Hisiça dikeve. Li dora 500tirimbel, pîkab û otobîsan li dû hev rêz dibûn.

Piştî merasîmên veşartinê, rawestana bê deng li ser giyanê nemir Tîrêj û giyanê pakrewanên Kurd û Kurdistanê sekinîn, dest bi xwendina gotinan hat kirin.

Li gorî wesyeta nemir seydayê Tîrêj, ku xwestibû Dilawerê Zengî birêvebirina karûbarê veşartina wî rabe, di pêşî de, Dilawerê Zengî gotinek li ser jînenîgarî û helbestvaniya wî got. Paşê gotina Bera demoqrat ya Kurd û gotina Hevbendî ya demoqrat ya Kurd li Sûriyê jî hatin xwendin. Lê, mexabin ji ber qutbûna kehrebê programên mayî neçûn serî. Lê li bin konê serxweşiyê hemû gotin, mesac û birûskên ku hatibûn rêkirin hatin xwendin, û helbestvanên Kurd, bi xwendina helbestên xwe ew şînî kirin mehrecana helbesta Kurdî.

Serok û sekreterên partiyên yê li bin konê serxweşiyê gotinên xwe kirin ev bûn:

Di roja 25ê-3-2002 an de li bin konê serxweşiyê de serokê partiya Yekîtiya ya demoqrat ya Kurd li sûriyê mamoste **Ismailê Umer** gotinek pir balkêş û hêja di dermafê Seyda de got:.....” ji bo me şanaziyek pir mezin e ku em wek partiya Yekîtiya bi karûbarê veşartina Seyda rabin. Lê em dibêjin seyda ne hevalê tu partî û rêxistinê bû. Seyda milkê mîletê xwe bû. Milkê hemû partî û rêxistinê bû. Dema em Seyda bi partiyekê ve girêdin em wî biçûk dikin û xebata wî beravêtî dikin. Seyda bi helbestên xwe zimanê mîlet e. Êş û derdê vî mîletî anîye ziman. Seyda nemirî ye. di dil û hestê mîletê xwe de jîndar e.....”.

-Gotina partiya Qomonîst ya Sûrî ji alî mamoste Hisênê Umero endamê Mekteba siyasî hat xwendin.

-Gotina partiya pêşverû ya demoqrat ya Kurd li sûriyê ji alî mamoste Hemîdê Hac Derwêş hat xwendin.

-Gotina partiya demoqrat ya Kurd li Sûriyê ji alî mamoste Nesredîn Ibrahîm hat xwendin.

Gotinên ku li bin konê şîniyê ji alî siyasetmedar, helbetvan û rîsîpiyan ve hatin xwendin ev bûn:

-Gotina Metran Mar Metranê Cezîrê û Nisêbînê.

-Gotina mele Beşîr.

-Gotina Endamê Perlemanê berê Beşîr Se' dî.

-Gotina Dr.' Isam Bexdê.

-Gotinên Xelkên Kobanî, Efrîn, Reqa, Serê Kaniyê, Dirbêsiyê, Amûdê, Dêrikê, Qamişlo, û Hisiçayê jî hatin xwendin.

-Gotina hunermand 'Ednan Seîd û Remezan Omerî û

-Gotina koma Tolhildan.

-Gotina koma Helebçe.

-Gotina rewşenbîran ji alî mamoste 'Ebdilferîdê mele Ibrahîmê Golî hat xwendin.

-Gotina nivîskaran ji alî mamoste Deham Ebdilfetah hate xwendin.

Ji alî xwendina helbestan gelek rewşenbîr û helbestvanên Kurd di bin konê şîniyê de li hev civiyan û helbestên xwe xwendin, ji wan:

-Yûsifê Berazî (Bêbuhar). -Melê Kurd.-Seydayê Keleş.-Ferhadê 'Içmo. - Salihê Heydo. -Rezoyê Osê. -Konê Reş. -Bêwar Ibrahîm. -Dildarê Mîdî.-Perîşan.- Bavê Birûsk. -Fethulla Huseynî. -Dilbirîn û

Hejmarek mezin ji şîname û behîname û nameyên serxweşiyê
li bin kon hatin xwendin, ji wan şandevanan:

- Kemal burkay serokê giştî yê P.s.k.
- Selah Bedredîn.
- Sertac Bucak.
- Partiya Demokrat ya Kurdistan -Îraq. (Danîmark).
- Berpîrsiyariya PKKê a rojhilata navîn.
- Abdurrahman Çadircî-Beyrût.
- Konferansa çand û hunera Kurdî-Beyrût.
- Parêzerên Kurd li herêma Cizîrê.
- Partiya Qomonîst ya Sûrî-Herêma Cizîrê.
- Yekîtiya nivîskarên Kurdistan (Rojava)li Elmanya.
- Komîta mafên mirovan li Sûriyê CDF-Ismaîl Mihemed.
- Hunermendên Kurd li Sûriyê.
- Partiya Çep ya Kurd li Sûriyê –mekteba siyasî.
- Partiya Yekîtiya demokrat a Kurd li Sûriyê-Rêxistina Ewropa
- Partiya Yekîtiya demokrat a Kurd li Sûriyê-Rêxistina Belcîka.
- Komela ciwanên Kurd li Sûriyê.
- Komîta Civakî ya Kurd li Hisiça.
- Komkar-Fettah Tîmar-serokê giştî. Frankfurt.
- Samî Ehmed Namî-Stockholm.
- Malbata Cegerxwîn-Keyo Cegerxwîn-Stockholm.
- Hoşeng Osman Sebrî-Berlîn-Elmanya.
- Sîwan Hecî Berko. Xwediyê Malpera Amûdê.
- Hevbendî ya demokrat ya Kurd li Sûriyê-Rêxistina Ewropa.
- Partiya pêşverû ya demokrat ya Kurd li Sûriyê- R.Elmanya.

- Partiya dimoqrat ya kurd ya Sûrî.-mekteba siyasî.
 - Partiya dimoqrat ya kurd li Sûriyê-rêxistina Elmanya.
 - Partiya sosyalîst ya Kurd li Sûriyê-komîta herêma Cizîrê.
 - El-tecemu' el-wetenî el-dîmoqratî el-Sûrî-el-mekteb el-siyasî.
 - Birûska hunermend Se'îdê Gabarî digel helbestek li ser seyda.
 - Hunermend Şivan perwer.
 - Yekîtiya nivîskarên Kurd-Dihok. Hesen Silîvanî.
- Bi navê gelek rêvebirên kovar û rojnameyan jî birûskên serxweşiyê hatin ji wan :

Kovara El-Hîwar. -Pirs.-Zengil. -Gulîstan. -Pênûsên Azad.-Sorgul. -Rojda. -Zevî. -Mewasim. -jîn û kovara zarokan.....

Di roja 29.3.2002 an de demjimêr dehê êvarî bidawî anîna konê şîniyê mamoste Azad Elî sipasiya xelkên Hisiça û her kesên ku di ber vî karî de westiyar û dijwarî kişandin kir, û ji Dilawerê Zengî xwest ku çend gotinan li ser têkilî, hevaltî û naskirina xwe bi seyda re bîne ziman. Bi vî rengî şîn kete çerxa dawî de.

Jînenîgariya Seydayê Tîrêj:

Mamoste û helbestvanê helbesta resen nemir Tîrêj di sala 1923an de li parêzgeha Hisiçê-gundê (Nicîm)ê hatiye dinê. Navê wî yê rastî Nayif e. Ew kurê Heso ye. Gava ew dibe şeş salî, bavê wî mala xwe koç dike û li gundê Sêmitikê bi cîwar dibin. Tîrêj li wê derê û li cem mele Birahîmê Golî, Qur'anê û çend pertûkên olî dixwîne. Wek gelek helbestvanên Kurda, ew jî di dibistana olî de dest bi xwendin û nivîsandinê dike.

Ew, di sala 1937an de hatiye bajarê Amûdê û li wê derê dest bi dibistanê kiriye. Pênc salan li wê dibistanê xwendiyê. Lê ji ber mercên aborî xwendina xwe nedomandiye. Li wê derê, têkiliyên wî bi helbestvanên mezin Cegerxwîn, Qedrî can, Hesen Hişyar û Nûredîn Zaza re xurt bûye. Bi akam û bandûra wan jî, evîna helbestnivîsandinê di dilê wî de şax daye. Bi wan re xebata niştimanperwerî kiriye û wek gelek welatperwer û ronakbîrên Kurda, seydayê Tîrêj jî, di nava civata Xoybûnê de cihê xwe girtiye. Ligel nivîsandina helbest û çîrokan têkoşînek ramyarî jî meşandiye. Dîsa S. Tîrêj di bin bandora Cegerxwîn de dimîne û ji sala 1948-1952an di partiya Qomonîst ya Sûrî de kar dike.

Di sala 1952an de bi destê parastinê tê girtin û dîwanek ji helbestên wî yê ne belavbûyî jî tê talan kirin.

Piştî ku Seyda ji zindanê reha dibe, berî dide nav Erebên Cibûran û ji neçarî demek pir dirêj xwe li nav wan diparêze.

Di sala 1973an de berî dide bajarê Hîsiça û li wir bi cîwar dibe, ta ko ji nav me koç dike.

Seyda, di bîr û baweriyên xwe de Berzanî bû. Lê hevaltî bi tu rêxistin û partiyan re nekir. Kurdekî serbixwe bû.

Mamostayê mezin û bi nav û deng Cegerxwîn di dîwana xwe ya (Kî me Ez) de, li ser seydayê Tîrêj, bi navê wî yê rastî (Nayifê Heso) helbestek nivîsandiye û hêviyên hêja ji wî kiriye. Seydayê Cegerxwîn di wê helbesta xwe de weha dibêje:

“... Ev xwendin û zanebûn

Nêzîk dikin serxwebûn

**Xortên wek te pir zana
Gerek bêjin; Nezana
Bira destên hev bigrin
Di vê rê de em bimrin...”**

Berhemên wî yên çapkirî ev in:

- 1-Dîwana **Xelat**, pêşgotin: D. Zengî, Libnan-Beyrût-1985.
Ev dîwan di sala 1990î li siwêdê jî hatiye çapkirin.
- 2-Dîwana **Zozan**, pêşgotin: D. Zengî, Libnan-Beyrût-1990.
- 3-Dîwana **Cûdî**, pêşgotin: D. Zengî, Libnan-Beyrût-1998.
- 4-Serpêhatiyên Kurdan(1).Ev kurteçîrokan ji alî Şêx Tewfîqê Huseynî hatiye wergerandin bo zimanê Erebi.

Berhemê wî yên ne çapkirî ev in:

- Mûlida Kurdmancî.
- Dîwanek ji helbestan.
- Serpêhatiyên Kurdan(2).

Seyda sê caran hatiye xelat kirin:

- Xelata roja helbesta Kurdî li Sûriyê 1995.
- Xelata(100)saliya rojnamevaniya Kurdî.1998,Hewlêr.
- Xelata Koma Helebçe ya Folklorê Kurdî li Cizîrê-Hisiça. 2001.

Seydayê Tîrêj û helbest:

Rêjîmên şovenîst digel talankirina dewlemendiya ser xak û bin xakiya welatê me, bi dijiwariyek mezin êrîşî ser ziman, tore, û

folklora Kurdî dikin. Lê, herwekî xuya ye, ev armanc û daxwaza wan heta niha neçûye serî û di dilê wan de bûye kulek mezin. Ji bo em ji bin destê van rêjîmên şovenîst derkevin, bi sedan serhildan û berxwedanên bi rûmet me daye; bê hejmar law û keçên xwe di vê riyê de gorî kiriye. Ev şer, di warê parastina ziman, tore, û zargotina Kurdî de jî, bi dijwarî dom dike û roj bi roj gûrtir dibe. Ronakbîr, nivîskar, helbestvan û hozanên Kurd yên bi rûmet di nava vî şerê ha de, cihekî taybetî digrin. Xebat û têkoşînek giranbiha didin. Pêwîst e, ku em vê xebat û têkoşîna hêja û giranbiha kêr nebînin û di vî beşê şerê tevgêra rizgarîxwaziya gelê kurd de, wan tenê nehêlin û ne zindîkuj û mirîperest bin, di saxiyê de xwedî li wan derkevin.

Yek ji wan helbestvanên bi nav û deng jî, seydayê Tîrêj e.

Seydayê Tîrêj li ser şop û rîya helbestvanên helbesta Kîlasîk ya resen helbesta xwe ristiye. Bi van çend gotinan nerîna xwe di helbestê de diyar kiriye:

“Ez li helbestê bi nezim, awaz, qafiye(serwe), û naveroka wê dinêrim. Ev her çar şert wê dikin helbest”. Seyda, rûmet, ronahî û cewherê helbestê jî weha dibîne:

**“..Ma rûmeta şî’rê çîye, ned’ xizmeta millet debî
Ronahiya şî’rê çîye, pesnê welat ku têt’ nebî
Çibkim ji wê şî’ra rijî, danegire sewda û mejî
Derdê dil û can nakujî, çaxê ku cewher têt’ nebî..”**

Ew, li gorî dîtina xwe van mercan ji bona helbestê dibîne, û ji xwe re dike mîna per û baskên balayekî baz ko bi yek firê baskê xwe li ezmanê helbesta resen dide û xwe di kûrahiya dilê xwendevanê helbesta Kurdî de cîwar dike. Germahiya tîrêja helbestê, pencên xwe di dil û hestê xwendevan de rewa dike, û xwendevanê xwe di nav tevna pursir û pursirîyê de dîl dike. Bi vê raza ne penî, tezînokên xweşiyê û akama xwe li dil, hest û derûnan dihingêve.

Li pişt evî bazê serbilind, bazekî şêt û bêhempa di gasîna helbesta Kurdî de heye. Ew baz jî seydayê nemir Cegerxwîn e.

Tîrêj, di bin baskê helbesta Cegerxwîn de berz û mezin dibe. Hîmî perwaze û firê dibe. Di derya Cezîrî û Xanî de hevotî melevaniyê dibe.

Linik wî, bejna helbestê pir bilind, bi xeml û xêz, bi kêş û serwe, bi zimanekî rewan, pesin û halan, haldan û salixdanên rojeve û gazin û hêviyên rewşa gel di jîna jîweriyê de ko di yek hest û hizrî de, li ber tîrêja ronîkirina riya hişyariyê têne meyandin.

Wek me gotî, bi awayekî kilasîk helbetên xwe dihûne: (pesin, şîmî, evîmî, xweşxwan, perwerî û li ser zimanê bale û teban), kêşa helbestan li ser movik û bi bare ne.

Çewa seyda di bin baskê helbestvanên me yên kilasîk de mezin bû, weharenge gelek helbetvanên me yên kilasîknivîs di bin bandora seydayê Tîrêj de mane, û akameke xurt li nifşê pey xwe re kiriye.

Ew, ji dibistana helbesta jîwerî bû, bi rewş û bûyerên gelê xwe ve pir girêdayî bû. Heger merov li rêzkirina naveroka helbestan hûr-hûr meyzeke, merov xelekên dîroka gelê xwe, û bûyer û serpêhatiyên wan gav bi gav, roj bi roj û dem bi dem lêdivarqile. Ji wan bûyerên herî balkêş ya ko bû sedemê xweştir, ciwantir û şêrîntirîn helbest bi seydayê Tîrêj re bête der. Ew kuştîyarî, talankirin û malwêrankirina ku bi serê gelê Kurd hati bû. Têkçûna peymana yazdehê Adarê bû. Seyda, volqana derûna wî, kelandin û lihevketina hundirê wî, sergêjî û pizotên hest û hinav û cergê wî bi hev re ew dane ber pêlan û peqîyan, li ezmanê toreya Kurdî helbesta (Ey bilbilê dilşadî) hate vejandin. Ev helbest nûzayeke nû bû di dîroka helbesta Kurdî ya resen de. Em dikarin bibêjin seyda bi vê helbesta xwe derbasî gerdûna xweştirîn helbestên Kurdî dibe.

Ew, di helbestên xwe de, zor û sitemkariya li ser neteweyê Kurd, hoy û sedemên bîndestîya gel, û ji bo rizgariya Kurdistanê pêwîstîya têkoşînek bi yekdest û canbêzariyek bê sînor didît, bi hunermendiyek mezin û bi zîmanekî şêrîn û zelal ev rewş aniye zîman.

Bêdiro, bi derd û kovan, xweşî û nexweşî, paşketin û pêşveçûna gelê xwe ve dijiya. Radestî li ber narvînê nedikir, û xwe dîlê hêvî û lavlavan nedidît. Lewra digot: “*jîn divê kotek û zor e*”. Ango ûştê azadî û xoybûnê zor e. Zor nebe setem netê hilavêtin. Bi lavlavan merov naghê armanca xwe. Têkoşîn şana hebûnê ye. Bi baweriyê bîbend û sînor rizgariya Kurdistanê bi şerê çekdariyê dibîne, û dibêje:

Ez narevim narevim	pêşmergim ez narevim
Wek hîm û tehtê çiyê	tucar ji cih nalivim
Bi zarotî diya min	şîr daye min bi xwînê
Dunya li min bi yek bî	ji ya xwe danakevim.

Bi rastî Seyda, heta bi roja dawîn ji ya xwe nehat xwarê, û digel ku ew bixwe ji malbateke xizan û perîşan bû jî, lê ewê yekê tucarî nikarîbû çavkaniyên helbestên wî ziwa û bimiçiqîne, yan berê pêûsa wî ji bîr û baweriyên wî biguhêrîne. Bi pêûseke bejinbilind û zimanekî rewan û zelal, her çavkaniyên wî diherikîn û dizan.

Dara evîna wî tim şîn e. Bi hezar berê rengereng xemilandî ye. Lê, heger berê darê tehl nebî şêrînî û sipehîbûnê jî nadin. Tenê şêrîniya gulê bi dîtî û şîravê xweş e. Lê ya xweştir ew e, ko bilbilekî şeyda bi deh hawan bixwîne û pesnê xeml û xêza gulê bide . Wê gavê nuh gulê li naz û kubariya xwe hay dibe, li ber sura bayê sibê diserçime û bi qurnazî serî dihejîne. Durv girnijî, rûgeş û dilşa dibe. Gul! dezgîr e, bilbilê şet dilketî ye. Heger tu axaftineke bê sûde, lavijeke bê awaz, sazike bê dûzan bî, tucarî tuwê nikaribî dilê gulê bidestxwekî; ji ber ko gulê dilkoçer e.

“..Wan nêrgizan girtî xunav bişkeftî xunca sorgul e

Nêrgiz û sorgul bişkivîn çiçek û lal û yasemîn

Xweş tîn ji wan bex û bîn axifte canê bilbil e

Axifte wî can û ciger sermaye axîn û keser

Hêstran dibarê cot û fer lewra ku çav herdem şil e..”

Seyda, li ser êmîşê welatê xwe mezin dibû, û pir ji xweristiya welatê xwe hez dikir. Girêdaneke xurt di navbera seyda û xweristiya welatê wî de hebû. Di helbestên xwe de pir li ser av û dar, gul û giya, deşt û çiya, mêrg û kanî, buhar û zivistan, dehl û zevî û bale û tebayên welatê xwe digot. Navên hersê dîwanên wî navên çiyayên Kurdistanê ne: **(Xelat, Zozan, Cûdî)**. Binavkirina dîwanên wî pirtir ji me re diyar dibin bê seydayê Tîrêj çiqasî bi xweristiya welatê xwe ve girêdayî bû.

**“..Rojek ji rojên buhara rengîn
Ez diçûme ser çiyayê Metîn
Çiyakî bilind hemî ber û dar
Li jêrê çiyê gelî û zinar
Li dev newalan hemî bax û rez
Li binya çiyê hemî êl û pez..”**

Ew, di temenê xwe de kalemêr bû. Lê berê dara evîna wî naz e, ciwan e. xweştir û ciwantirîn helbestên evîniyê hûnandiye, û li ser hezkirin û evîndariya keç û xortan û yar û dilberan lorandiye. Li ser dûrî, gihandin û kaviên evîndariyê nivisandiye.

**Ma gelo nayê te bîrê, ku te dildarek hebû
Her wekî reswa û kola, tim l'ber dergahê te bû
Her dema ku te nedîba roj dibû lê wek tenî
Xan û eywan tim li wî zindan û hebs û çale bû**

Seyda ne tenê li ser heskirina keç û xortan nivisandiye, lê belê rola keç û xortên xwendevan di rêvebirina kar û xebatê de mîna serê rimê dibîne û bi dengekî bilind hawar û gaziya xwe digihîne

xortên xwendevan û ji wan dixwaze ku bi rola xwe ya dîrokî rabin:

**“Xortê jîr û xwendevan çare û ûmîda millet
Rabe ji xew tu carek serê roja me derket
Xwe rapêçe birader ji bo kar û xebatê
Kes nema ye di xew de cîhan pêkve li hev ket
Li çar kenar û hawêr şer û halan û ceng e
Karwanê riya jînê binêre va bi rê ket
Li şûnwara nemînî dem pir xweş e birader
Divê wextê nemane tu kes bê al û şewket...”**

Seyda, gelek stranên folklorî bi kêş û serwe hûnandiye. Ew stran ji mirinê reha kiriye û sipehîbûn û qeşengî bera rewanê wê daye û bi hunerek pir mezin û bilind hûnandiye. Mîna: Siyamend û Xecê 335 malik in, Sîpan û Perwîn 400malik in û Ciwan û Kejê jî 421malik in.

Weharengê bi dîrok û mêjûwa gelê xwe ve jî girêdayî bû û leheng, mêrxas û navdarên dîrokê di helbestên xwe de aniye ziman.

**“..Buhîstek Xuda ye li xakî zemîn
Berê ew bi navê Meya Fareqîn
Ne dûre ji havîngehên ber Ferêt
Bi nav û bi deng bûye bûka welêt
Ji berya hezar sal Meya Fareqîn
Dibû dewletek serbixwe nazenîn
Dema bûye dewlet bi serxwe’v dihat..”**

Bîranîna çilrojîya koçkirina seydayê Tîrêj

Di roja 1-5-2002-an de, li parêzgeha Hisiça gundê Gir-Keftar, ji hêla malbata nemir û kovar û nivîskarên Kurd ve li Sûriyê, bîranîna çilrojîya koçkirina Seydayê Tîrêj hate li dar xistin.

Komîta amadekar ya bîranîna çilrojîya koçkirina Seydayê Tîrêj:

Bo pêkanîn û birêvebirina bîranîna çilrojîya koçkirina Seydayê Tîrêj, komîtek ji deh kesan hate damezirandin, ku digel malbata Seyda kar û barê vê bîranînê bi xwe bigre. Di vî warî de dan û standin bi dezgeh, navnasên rewşenbîriya Kurdî re vekirin. Kovar, rojname û berpirsiyarên çapemeniya Kurdî agadar kirin. Rewşenbîr, nivîskar û hunermend vexwendî rojê kirin.

Komîta amadekar ev in:

- Dilawerê Zengî (Şam).
- Rezoyê Osê
- Seydayê Keleş (Qamişlo).
- Konê Reş
- Yûsivê Berazî (Serê kaniyê).
- Diham Ebdilfetah (Amûdê).
- Ciwanê Evdal (Dirbêsiyê).
- Salihê Heydo (Hisiça).
- Mihemed Qasim (Dêrik).
- Axîn welat (Efrîn).

Hêjayî gotinê ye, ku hunermend **Dilxwaz** bi boneya bîranîna çilrojîya koçkirinê wêneya S.Tîrêj bi awayekî pir mezin û ciwan afirand û pêşkêşî malbatê kir.

Bîranîna çilrojîyê li Gir-keftar:

Li gorî vexwendinê, li gundê Gir-Keftar, li nêzî gora seydayê nemir Tîrêj û demjimêr 11ê nîvrojê bîranîna çilrojîya koç-kirina Seydayê Tîrêj li dar xistin. Bi bihnek rawestana bêdeng li ser giyanê nemirên Kurd û Kurdistanê û giyanê nemir Seydayê Tîrêj dest pê kirin. Endamê birêvebirina çalakiyên bîranîna çilrojîya koçkirina seydayê Tîrêj Dilawerê Zengî bi gotina li ser jînenîgariya nemir dest bi çalakiyên rojê kir.

Di wê rojê de 40 kesan bi berhemên xwe beşdarî kirin. Ji wan gotin, gotar, helbest û awaz hatin pêşkêş kirin. Çend huner-mend û dengbêj jî bi deng û sazên xwe tevlî van çalakiyan bûn. Mîna koma Orkêş, Husên Salih, Nesrîn, Şukrî Omerî(Bavê Berzan) û..hwd.

Di navbera her çalakiyeke rojê de, navên şandevanên birûsk, faks û nameyan dihatin xwendin- naveroka wan, ji ber tengiya demê ne hatin xwendin. Ew jî ev in:

Şandevanên birûsk û şînameyan:

- Serokê P.Y.D.K. li Sûriyê mamoste **Ismâil Umer (B.Şiyar)**.
- Tevgera Sosyalîstên Erebb – **Behcet Rimheyn**-Hisiça.
- Xort û rewşenbîrên Aliyan-Mir'an Axa.
- Koma Helebçe ya Folklorî Kurdî-li bajarê Hisiça.

-Bavê Hozan –ji Kurdaxê.

-Bavê Hêja –Ji Helebê.

-Kovara Pirs, Newroz, Deng, Pênûsên Azad, Zevî û Mewasim.

Bidawîhatina bîranînê:

Birêvebirê çalakiyên bîranînê li ser navê malbatê û navê komîtê sipasiya beşdar û berhemdêran kir. Bi sirûda neteweyî re bîranîn kete çerxa dawî de.

Hêjayî gotinê ye, ku malbata Seyda kara xwe û çapkirina pirtûka vê bîranînê dike.

Konferansa yekemîn ya çande û hunera Kurdî

Beyrûd (8-10/3/2002)

Komeleya çandeyî û mirovahî ya Kurdî-Libnanî konferansek di bin serokatiya rûmetê ya herdû nemiran helbestvan Cegerxwîn û hunermend Mihemed Şêxo bi duruşma (Ji bo bilindkirina rola çande û hunera Kurdî û çalak kirina rola wê ya şaristanî), li bajarê Beyrûdê, ji 8-10ê manga Adarê sala 2002–an hat girêdan. Gelek nûnerên partî û rêxisti-nên Libnanî, Felestînî, Kurdî û xwedî komele, kovar û rojna-meyan vexwendî vî Konferansê bûn.

Konferans bi sirûda neteweyî ya Libnanî û ya Kurdî hate vekirin. Paşê wezîrê ragihan-dinê yê Libnanî Xazî El-‘Erîdî axaftinek pir balkêş û hêja kir. Hêjayî gotinê ye ku ev cara pêşî ye ku wezîrek Erebi bi rengekî eşkere li ser rola Kurdan di avakirina dîroka herêmê de daxive, û li gorî gotina wî-Kurd yê pêşîn bûn ku xwîna xwe di ber parastina xaka Erban de rijandin, û di hemû şerên ku li ser vî xakî geriya beşdar û roleke mezin lîstin. Ne ku Selahedîn mînakek tenê bû.

Wezîr her gotina xwe berdewam dike- Tucarî milletê Libnanî wê berxwedana Kurdan di ber azadiya xwe de jibîr nake, û her pê serbilind e. Raste hûn bênasname bûn, û wergirtina nasnameyê tiştêkî giring bû. Lê di roja îroyîn de, hûn jî wekî milletên Libnanî pir dijwarî di warê abûrî, civakî û xwedîkirinê de dibînin. Lê em tev bi hev re, mil bi mil, ji bo jiyaneke xweştir bixebitin.

Piştî gotina wezîrê Libnanî gelek gotinên partî û rêxistinên Felestînî û Libnanî jî hatin xwendin, û gotina Komelê û ya zanyarê hêja mamoste ‘Ismet Şerîf Wanlî hatin xwendin. Ji hêlekê din gelek birûsk û pîroznameyên nivîskar û rewşenbîrên Kurd û Ereb rêkiribûn hatin xwendin. Nûnerên kovar û rojnameyên ku bi zimanê Kurdî û Erebî tînin weşandin (kovara Pirs, Zevî, Xwendevan, Zengil û Terîq-elyesar), ewan jî gotinên xwe xwendin û pîroznameyên xwe pêşkêş kirin.

Piştî karûbarê vekirina konfe-rans qediya, dîwana serokatiya konferans hat hilbijartin.

Simînera pêşî ji alî mamoste Hoşeng Osê û Luqman welat di bin navê (Hilbirîna çandê û himberiyên gulobalîzmê) hat xwendin. Ev simîner bi gotina nivîskarê Êrlendiyê nejad Birnadşo: (Yê bi hêz kardike, û yê lawaz hêvî dike) dest pê bû, û tê de, li ser van xalan sekinî: -Çande û şaristan.-Çanda hêzê û hêza çandê. -Ewlekariya çandê.-Çanda Kurdî di navbera rasteqîna xwe û hêviyan de.

Piştî xwendina simînerê, gelek danûstendinên devkî çêbûn. Lê mexabin ew danûstendin ne li gorî asowa simînerê bûn, pir lawaz bûn.

Berê simînerê hat guhertin û danûstendin li ser rewşa çand û toreya Kurdî ya îroyîn hat kirin. Lê di baweriyaya min de tenê girêdana konferansekî ji bo danûstendina li ser çand û hunera Kurdî û bi vî rengî dîsa ji bo me tiştêkî hêja û gavekî pir li pêş e.

Simînera didiwan ji alî Husên Feqe hat xwendin, ya ku ji alî mamoste Can Bapîr, Axîn welat û Kemal Nicim ve di bin navê (Panorama wêjeya Kurdî) hatibû amadekirin, û tê de li ser van cureyên wêjeyî sekinîn: Helbest, Pexşan, Kurteçîrok, Roman, Şano û şanoya Kurdî. Di encamê de, dîmena wêjeya Kurdî li Sûriyê di gelek kêşe û tengavan de ye û pêre ya Sûriyê bi awayekî giştî:

-Aloziyên xwendin û nivîsandinê û sedemên wê.

-Aloziyên xwendevanên baş û têgihîştî.

-Aloziyên rexnevanê jîr.

-Tunebûna sazî û navendên çandî yên Kurdî.

Di dawiya simînera xwe de du pîrs ji paşerojê re vekirî hiştin;

-Helbesta Kurdî ya nûjen ta kêderê?

-Çîroka Kurdî, kêşeyên naverokê di navberî nivîskar û xwendevan de?.

Di vê simînerê de pirtir nivîskar û rewşenbîr xwe tevî danûstendinê kirin. Lê mexabin ew danûstendin gelek caran ne di cihê xwe de dihat kirin. Hina dixwest di bin siya zimandirêjî, ezeziyê, girêkûtken hundirî, û bi bêciriya xwe wê simînerê pûç bikin. Ev jî nesaxiya hin (nivîskar)ên me Kurda ye ku bi êşa kêsbazî û pergîriyê ketine. Di nerîna wan de zanebûn û jîrbûn e. Nizanin ku ev ji valayiyê tê. Hina jî bi danûsten-dina xwe simîner dewlemend û zengîn kirin û gelek nêrînên binirx û hêja dane pêşkêşkirin.

Simînera sisiyan ji alî hunermend Munîr Şêxê û Rodî kanî bi zimanê Erebi û di bin navê (Hunera şewekarî) hat pêşkêş kirin. Ev simîner, nêrîn û danûstendinên hêja li ser hetin kirin, digel ku yê danûsten-dinê di vê mijarê de kêmîr bûn jî, lê birastî simînerêk pir dagirtî û dewlemend bû. Li ser dîroka huner û danasîna wê bi navên çend hunermendên cîhanê hat kirin. Danûstendin li ser têkiliya huner û civakê, hunermend û civat, têkiliya huner bi tevgera neteweyî, û bi şoreşa civakê bi awayekî giştî şirove bû. Nerîn û dîtînen gelek hunermandên mezin jî anîn ziman, mîna: Firansîsko Xoya, Bîkaso, Dîcor Rîfîra, Bişar ‘Îsa û Umer Hemdî. Ji hêlekê din hate xuya kirin ku hunera kurdî heta roja îroyîn tu lêkolîn û nivîsandinên balkêş û hêja li ser çênebûne. Lê digel vê yekê jî hunera Kurdî roleke mezin di hunera herêmê de lîstîye.

Simînera çaran ji alî hunermend Mistefa Osê û Kerem Xelîl di bin navê (Mûzîka Kurdî) hat pêşkêşkirin. Vê simînerê, pirtir pala xwe da li ser danûstendinê û geftûgoya devkî. Ew jî mîna simînerên di danûstendinên hêja li ser çêbûn.

Di roja dawîn de gelek têbînî û pêşinyar, daxwaz û xwestek û biryarên hêja ji bo paşerojê hatin wergirtin.

Komîtek ji konferansê ji bo nivîsîna belavoka encamê hat hilbijartin. Piştî amadekirina vê daxuyaniyê li konferans hate xwendin û li ragiyandinên Kurdî û Erebi hate belavkirin.

Konferans bi gotina Dilawerê Zengî ya ku bi navê pênc kovaran (**Kovara Pirs, Zevî, Xwendevan, Zengil û Terîq Elyesar**) kete çerxa dawî de.

Bêdiro, konferansekî serketî, pîroz û pir hêja bû. Em bihêvîne konferansê bê hîn serkeftir û di naveroka xwe de pijyayîtir be.

Giringî û pêwîstiya konferans ne tenê bi beşdarbûna wezîrekî Ereba mîna mîrza (Xazî El' erîdî) û ew gotina wî ya hêja, ku ji me Kurdan re serketin û qezencek pir mezin bû. Belê serketina konferans di rêkûpêk û têgihîştina wan kesên ku pê rabibûn û ya xweştir dûrî rengên partî û siyaseta bûn. Bi singekî vekirî çî rexin, têbînî, û pêşinyar û çî zimandirêjî, jihevnederxistin û sergermiya hin (nivîskarên) me dikarîbûn himbêz bikin.

Beşdarbûna nûnerên kovar û rojnameyên Kurdên Sûriyê tişteki baş û balkêş bû. Deriyê têkilî û danûstendinê li pêş me fireh kirin.

Çend xalên lawaz ku di amadekirin û lidarxistina konferansê de peyda bûn, bihêvîme ne cihê dilgiraniyê bin:

-Ne beşdarbûn, an ne agahdar kirina gelek nivîskarên xwedî berhem û serpêhatî.

-Beşdarkirina gelek kesan bê sûde bû. Ne xwediyên çand û toreyê bûn. Tenê ji bo quretiya vala û sergêjîyê bûn.

-komkirina berhemên ku wê bihatana xwendin, gerek ji nivîskar û lêkolînavanên pispor bihatana xwestin, û her yek li gorî rengê cureyê nivîsandinên xwe (Ziman, helbest, çîrok, roman, şano,

huner, mûzîk, dîrok û.....hd.) amade bikirana, û her celebek ji van celebên çandeyê simînerek ji bo wê lidarketana.

-Konferans ji bo çand û hunera Kurdî tê girêdan. Gerek berhemên ku bînin xwendin jî bi zimanê Kurdî bin.

“Ne dikin û ne dihêlin em bikin” ?!

Berî her tiştî, ez dixwazim bibêjim, ev gotara min ne lêkolîneke siyasî ye, belê hin gazin û ronîkirina rewşeke girêkûtî ye. Wêneyek ji jîweriya me ye. Dibe ev gotar bi hin kesan tehl be. Lê em ji bîr nekin Kurda berê Gotiye:” rastî tim tehl e”. Ji mafê min e ez vê rastiye bibêjim. Çîroka vê gotarê, serpêhatiya kalemêrekî ye. Ev kalemêrê ku di civaka xwe de hatiye jibîr kirin, bi saxî hatiye mirandin. Gelo gunehê Kê ye û ji kê tê xwestin?!. Ez bawerim yên mîna wî di civaka me de pir in. Lê ez bixwe rastî vî kalemêrî hatime û rewşa wî bandoreke pir mezin li min kiriye. Ew bû sedemê nivîsandina vê gotarê, ne tişteki din. Vêca berî ez dest bi çîroka vî kalemêrê hêja bikim, ezê rewşa vê rastiya tehl ji we re bibêjim.

Em bawerim, di bin siya rejîmên setemkar û zordar de, jiyana mirovan ne azad û serbest e. Jiyana miletekî bindest û bê narvîn, wê di çarçewa qedexê û talankirinê de bijî. Vêca miletekî wekî miletê Kurd di bin siya pênc rejîmên zorker de bindest û perçebûyî, ji mafê jiyane bêpar e, weha reng e wê ziman, tore, çand, û folklorê wî jî qedexekirî be. Ez bawerim di bin barê van dijwarî û girêkûtkan de wê kesayetiya wî (Şexsiyeta wî)gelî jî dibin bandora rewşenbîriya neteweya serdest de windayî be. Vêca ji bo xweparastin û kêmkirina bandora rewşenbîriya serdest û pêşvebirina civaka xwe, berî her tiştî avakirina dezgeh , rêxistin û civatên civakî, rewşenbîrî û siyasî tî xwestin.

Di civaka her miletekî de, pêwîste rêxistin û dezgeh bêne avakirin. Armanc ji sazkirin û çêkirina van rêxistin û dezgehan ev e; berî her tiştî, kesayetiya (şexsiyeta) xwe –wek netewenabîkin û xwe bidin naskirin. Heger me xwe naskir, daxwaz û xwestekên me jî zelal dibin. Dost ji dijminan cida dibin. Kar û xebata tektîkî û îstiratîcî jî tevlihev na bin, û mafê her miletekî li gorî rêzan û rêdanên diwêlî tên zelal kirin.

Piştî şerê cîhanê yê yekemîn Kurdan dest bi avakirina civat, komele û rêxiztinên rewşenbîrî, civakî û siyasî kirine. Evan dezgeh, civat û rêxisitanan roleke pir mezin di geşkirina hestê neteweyî û hişyarkirina gelê Kurd de lîstin. Lê li gorî mercên îroyîn rewşa rêxistin û tevgerên me Kurdan û bitaybetî li nav Kurdên Binxetê çine?!

Berî her tiştî partî çine û ji bo çî têne avakirin?! Partî bixwe wesîle ye, ne akam e. Ji komê merovên bîrbir û zana di hizr û bîr û baweriyên xwe de mîna hev diramin li hev dicivin û tozîk û rêbazin ji kar û barê xwe re datînin û kar ji bo pêkanîna armancên gelê xwe dixebitin. Armanca dawî û pêşî ji hebûna partî û rêxistinên di civaka Kurdî de ji bo pêkanîna mafê miletê Kurd e. Ji bo kurdayetiyê ye. Ji bo pêşxistina civaka Kurdî ye. Ji bo kar û xebatê ye, çî di warê siyasî û çî di warê rewşenbîriyê debe.

Gelo partiyên me çiqasî nêzîkî van merc û armanca ne?.

Berî bersiva vê pirsê bidim, ez dixwazim bêjim di 14 hezêrana sala 1957an de Partiya Demokrat a Kurdistanê li binxetê hat damezrandin. Armancên girîng yê partiyê rizgarkirin û yekîtiya Kurdistanê bû. Tozîk û rêzana wê bi zimanê Kurdî bû. Ji bo

hînkirina zimanê Kurdî Elfebeya Kurdî ya Nivîskarê gewre Osman Sebrî çap û belav kirin. Berî her tiştî endamên xwe hînî nivîsandin û xwendina zimanê Kurdî dikirin. Hestê neteweyî di nav heval û dostên xwe geş dikirin. Ji sekreter ta bighê Endamên komikan di nav gelê xwe de digeriyan û ew li ser rewşa civakî, ziman û siyasetê hişyar dikirin.

Em pir dût neçin, û bersiva pirsê xwe jibîr nekin.

Anha em di babilîska bîst û yekê de ne, ango ev bû çel û çar sal di ser damezrandina partiyê re derbas dibe, ez dibêjim hêjaye em vê pirsê ji xwe bikin û bersiva xwe bidin.

Ji partiyekê em îro xwediyê diwazde partiya ne. Em jibîr nekin berê Kurda gotiye: “Malê ji te bi hezar mal be“?1. Di sala 1962an de serjimara awarte li parêzgeha Cizîrê çê bû û du sed hezar Kurd bê nasname man. Di sala 1973an de Erebên (Xemir) anîn Cizîrê û erdên Kurdan dan wan. Navê hemû gundên Kurdan bi navin Erebî guhertin. Ziman û rewşenbîriya Kurdî qedexê kirin. Li hemberî vê rewşê erk û stûbarê tevgera Kurdî li binxetê çiyê?!Û çî jê tê xwestin!?

Mexabin, rewşa tevgera Kurd li Sûriyê dûtî van erk û stûbara ye. Ez nabêjim hemû partî û ne ez şerê hebûna wan dikim, lê belê pireya van partiyan, reng e, mercê çêbûna xwe winda kirine. Tariyê xwe girtiye ser daxwaz û xwestekên wan. Di valayiyekê de diçin û tên. Ta bi vê rojê daxwaz û xwestekên xwe li Sûriyê zelal nekirine û nakin, tenê çend simbolên girêkûtî hatine hildan, bê ku ji gelê xwe re diyar û şirove bikin. Ne programekî hev girtî ji bo pêşerojê û ne ji bo rojevê jî diyar dikin. Mexabin

rojekê ev pirs ji xwe nekirine: Ka em çî dikin?! Çî ji me tê xwestin?! û çî divê Em bikin?! Nakokiya me bi kêre ye?! Bi Kurda re ye, yan bi rêjîmê re ye?!. Ez bawerim nakokî û Kêferata bi dijmin re jibîr bûye. Ji bo şer û nakokiyên navxwe çêbûne. Hebûna xwe di nakokî, paşgotin û dijayetiyê de dibînin. Bê nakokî û dijayetî nikarin bijîn. Perwerdekirina endamên xwe jî li ser van sincan xwedî dikin; yê ne hevalê min be dijminê min e. Gelo patî ji bo vê yekê hatine avakirin ?! xebatkarên mîna Dr.Nûredîn Zaza, Osman Sebrî,HTD. patî ji bo vê xerabiyê avakiribûn?!. Na,tenê ji me tê xwestin em şerm bikin, û rûmeta wan xebatkarên bigrin. Rewşa tevgera me gihaye wê rewşê ku hejmara partiyên me ji hejmara tiliyên herdû destan pirtir in. Lê, hejmara Siyasetmedarên me ji hejmara partiyên me bi gelekî kêmtir in. Partîzanên me bûne dahol û zirne ji wan kesên ko ji bo şexsê xwe dixebitin. Ew kes miriyê şexsê xwe ne. ne miriyên Kurdayetî û serbestiyê ne. Partî bixwe wesîleke ji bo tu pê bigihê akama xwe, mîna ko tu li kerê siwar bibî û bi vê wesîlê bighê cihekî . Lê heger ew ker li te siwarê, û ji dêvla wî tu bizirî û tîzka bidî....., malwêranî bixwe ye.

Gelo karên patiyên Kurdan di rewşeke rast û dirust dene an na?!. Xebatê di ber armancên xwe de dikin an na?!. Ji rewşenberiya Kurdî re çî kirine û çî divê bikin. Birastî ev pirsên han û gelekên dî di serê me de diçin û tîn û tev bi hewceyî şirovekirinê ne. Ezê van pirsan li şûnê bihêlim û dagerim ser mijara kalemêrê hêja û çîroka xwe û wî ji we re bibêjim.

Mijara me rewşa kalemêrekî helbestvan e. Ez bawerim zelal kirina çîroka wî bersiva gelek pirsan wê bide û wê gelek rewşan li ber çavan zelal bike.

Berî em dest bi çîroka kalemêrê helbestvan bikin hêjaye em çîroka xwe û naskirina wî bibêjin: Di havîna sala hezar û neh sed û not û heftan de li bajarê Cizîrê min pertûka (Şerefnameya Menzûm-Cegerxwîn) belav dikir.

Wek hûn dizanin weşanxane û pertûkfiroşên me tunene, ji neçarî nivîskarên me ne tenê berhemên xwe çap dikin, belê belav jî dikin. Ez jî yek ji wan nivîskarên ku berhemên xwe bi nependî çap dikim û bi destê xwe belav dikim. Dixwazim hûn agahdar bin, neku me doz li partiyan nedikir an me xwe di ser wan re diqevast. Na, di belavkirina her pertûkekê de alakariya wan hatiye xwestin. Lê, tu partî rojekê bi vî karî ranebûne, û ne alîkariya rewşenbîran dikin. Ji neçarî bajar bi bajar, gund bi gund û mal bi mal digeriyam. Gelek caran min ji ber fedya ev gotin dida ber riwê xwe û digot “Bi rastî gera pertûkan ne karê nivîskara ye, lê mexabin em ketine şûna ‘Etaran’”. Bûye namûs û ketiye stiwê me. Hin kesan ji me re dikir kêmanî û hin kesan rewşa me dida ber çavan. Lê tiştê pir xerab hin partî di ser re şerê me dikirin û ji hevalên xwe dixwestin ku pertûkên me ji dest me negrin. Kesên ji destên me jî digirtin, ji ber fedî û nasînê bû. Li vir pirsek xwe bera holê dide. Çima ewan Patiyên şerê me dikirin?! Di baweriya min de berî her tiştî me ew li ber erk û stûbarê wan datanî. Em wak wan nediramiyan û ne hevalê wan bûn. Kêmasî û şaşiyên wan ber bi çav dibûn. Gunehê wan dihat

diyar kirin. Qelsî û nekirina wan ji ziman û rewşenbîriya Kurdî re xuya dibû. Sed heyf û mexabin gotina wan ev bû: “Heger pertûka te bi zimanê Erebî bana menê ji destê te bigirtana. Lê em bi zimanê Kurdî nizanin bixwînin”. Vêca bi gera me re me pir şevêrkên rewşenbîrî digerand.

Li Cizîrê li (Girkê Legê) li mala (B.G) şevêrka me geriyaye,şev li me zîz bûye, em ketine rewşa rewşenbîriyê. Me carnan xwe davêt çala ramyariyê jî, li wir me hinan bi serdixist û me hinên dî binçal dikir.

Birayê me (B.G) hinek gazin kir û ji min xwest ku em sibehê bi derketina rojê re berê xwe bidin kalemêrekî helbestan bi zimanê Kurdî dinivîsîne û çend berhemên wî hene, lê mexabin tu kes ji Partiyên guhdariya wî nake û xwedî lê dernakevin. Pêwîste em wî bibînin û alîkariya wî bikin. Birastî ez pir bi vê pêşniyarê kêfxweşbûm.

Di roja dî de, bi derketina rojê re, em birêketin, me berî da mala kalemêr. Em gihan gundekî mezin xelkên wê tev Ereb bûn. Li wir ez pir tirsîyam min got dibe me rê şaş kiri be, û em derbasî sînorên Iraqê nav gundên Erebên Şemeran û Cibûran bûbin. Min ji xwe pirsî: Ma gelo ev gundê mezin tev ji Erebên biyanî ji ku ve hatine welatê Kurdistan?! Me gundên ku ji Erebên re hatine avakirin dîtîye ,lê ne bi vê susretê. Sawêran ez birim û anîm û li ber pêlan ketim. Xiricira şevê çûyî. Perçebûn û jihevketina partiyên, nakokî û berberiya di nav bera wan de. ji bêxwedîtî û bê sermiyaniya me, roj bi roj, em têne şilafîn û şûz kirin. Pêxwasan Erdên me talan kirin, zimanê me qedexe kirin,navên gundên me

guhertin. Ka rola Partiyên çî ye?! Rêber û siyasetmedarên me çî dikin?! Ev çî qur qura beqa ye.....hoho..hoho...

Serê min giran bû, li ber çavên min reş hat, tezînokî hatin laşê min û ez gêj bûm. Min xwest xweliya xwe daqurtînim, lê zimanê min di devê min de pûç bibû bi ezmandevê min ve hatibû zeliqandin û xweliya min ne diçû xwarê.

Em pir serê hev neêşînin û devên birînên hev bi giwîzanan fireh nekin, û pir ji hev re dirêj û pehin nekin, û çîroka kalemêrê xwe jî jibîr nekin. Li ser dengê (B.G) ez veciniqîm, û li xwe hay bûm bê ez ketime çî rewşê, tayekê min dibir û yekê min tanî. Ji min re got: “Çî bi serê te hat. Diyarê tu pir westiyayî, va em gihane gund, ev mala kalemêr e”. Lê min li xwe dernexist û em derbasî hundirê malê bûn. Kalemêrekî kejîsor, bi cilin gewr, û bi bejneke orte hate pêşîya me. Bi kurdmanciyê zelal û xweş silava me ve gerand. Piştî silav û xêrhatinê, me sedema hatina xwe jê re diyar kir. Kalemêrê me dest bi giliyên xwe kir, û me jî barê wî li barê xwe kir û me xwe da ber çapkirina dîwana wî. Kalemêrê hêja bi dilşadî xwe sparte destê me. Bi vî karî, me barekî giran da milê xwe. Lê ji bo rewşenbîriya Kurdî merov çiqas xebatê û bargiraniyê bibîne gerek merov dilşad be. Armanca min xebata rewşenbîriya Kurdî û arîkariya vî kalemêrê hêja bû. Lê mexabin Beko ‘ewan bûne sedemê neçapkirina vî berhemê hêja û min ji vê xebata hêja bêpar kirin.

Birastî naskirina vî kalemêrî jibîra min naçe. Kalemêrê hêja bi dilekî geş û zimanekî rewan dest bi xwendina çend helbestên xwe kir û çîroka jiyana xwe diyar kir.

Çîroka kalemêrê me pir dirêj e. Em nizanin gelo ji meşext bûna bav û kalên wî de , an ji bê kesîti, û ne guhdana Partiyên jê re dest pê bikin. Lê emê her tiştekî bi demê ve girêdin û ji vê pirtir hew bêjim. Lê, bawerim wê dem ji qurqura beqan re nemîne. Kurdan gotiye:”tişt xweş e, di çaxê xwe de”.

Di baweriya me de Kalemêrê hêja yek ji gencîneyên dev girtî ye. De werin em bi hev re lê guhdar bin. Kalemêrê zana û helbestvan bi van çend xêzan xwe dide naskirin:

“Navê min Nûredîn kurê Muhyedîn kurê mele Eliyê şêx Ebduleyê Ebdilmecîd e. Ez ji selaleta şêx Ehmedê Xanî me. Di bin navê Xemgînê Xanî de helbestên xwe dinivisînim. Li ber destê şêx Salihê şêx Ebdilhadî yê seyid Şêxmûs ez hînî Quranê bûme. Di sala (1904)an de li gundê Bêrxo qeza Wanê hatime dinê. Di şerê cîhanê de sala 1914an de em hatine Cezîra Botan û ji wir me berê xwe daye binya xetê gundê (Dêrûna Qulinga). Li vê dawiyê hatime gundê (Hemû Qûm). Anha jî ez melê gundê (‘Er’ûr) im.

Ez bi zimanê Tirkî, Erebî, û Kurdî dizanim. Min dîwanek ji 225 helbestan nivisandiye û min pertûka şêxê Sen’anî (texmîs) pênc rêz kiriye”.

Vêca “Dîwaro ji te re dibêjim bûkê tu bibihîz” . Lawo“Ne dikin û ne dihêlin em bikin”. Xwedê arîkarê me be!!

Şam / 9/ 2001

Em û zimanê me....!²

**‘Şerma mezin ew e ko mirov
nezanê xwendin û nivîsandina
zimanê xwe be’ ‘Hawar’**

Miletê Kurd mîna her miletekî xwedî çande, tore, dîrok, folklor û ziman e. Xwedî şaristaniyek sipehî û kevnar e. Rolek pir mezin di şaristaniyên herêmê de lîstîye. Lê mexabin ji ber berjewendiya dukelên setemkar Kurdistan bûye çar perçe. Bi wê perçebûnê re daxwaz û xwestekên gelê Kurd jî hatine guherîn, çande û wêjeya wî jî hatiye talankirin. Herweha, ji dezgehên neteweyî, ji ya lêkolîn, lêgerîn û pêşxistina ziman, çande û hebûnên civakî û dîrokî hatiye bêparhiştin.

Ziman, ji destpêka danûstendinên civakî hatiye holê û hemû peywendiyên civakî li ser hîmê wî pêk tên.

“Ziman dilê jîndarê çandê ye, hîmê zanava neteweyî ye. Di nav sedsalan de, di nav jiyanê de, bi xebat, tevbûnî û tevkariya bi milyonan kesan çêbûye, dewlemendiya hiş, hest û nêrînên mirovan nîşan dide. Ziman dîdarê şehrezayî û bajarvaniya gelekî, neynika giyan û bîra wî ye. Sermayê wî yê dîrokî ye. Evîna zimên, di cihê de, evîna gel e, evîna welêt e”. (K. Nezan, K. Hêvî, hej.1)

Kovara Pirs-hejmar:(27-28),payîza 2002 – zivistana2003.Sûriye.

Îro li riwê gerdûnê, di navbera gelan de nêzîkî dused zimanî tê peyvandin. Ev ziman ji hev hatine cihêkirin û nav li wan hatine danîn.

Zimanê Kurdî di grûba zimanê Îranî de ye, ku ew jî şaxek ji zimanê Hindû-Awropî ye, ku ji zimanê Kurdî, Farisî, Efxanî û Tacikî pêk tê. Weke ku tête gotin, ev ziman berê di nav kurdan de bi bîst zaravayan ve dihate peyvandin. Paşê di pêvajoya dîrokî de guherînên aborî û civakî ew daxistine çar zaravayan. Ango: Kurdmancî, Zazakî (Dumilkî), Soranî û Hewramî. Li gor hindêk dîrokzanan tête gotin ku:Kurdan di xwendin û nivîsandinê de cara yekemîn tîpên Mîxî bikaranîne. Piştî ku xakê Kurdistanê ji aliyên ereban hate -bi navê misilmantiyê- dagîrkin û hem berhemên rewşenbîrî û wêjeyî hatin şewtandin. Kurdan jê bi şûn de tîpên erebî bikaranîn.

Her çend Kurd demek dirêj di bin desthilatên sitemkar û zordar de bûne û ger çiqas karbidestên ku kurd bindest hiştine jî zimanê Kurdî gotinên xwe yên resen parastine, û bi qedexekirina xwe ve jî gelek kêr ketiye bin bandora zimanê ku Kurd bindesthiştine.

Di roja îroyîn de, û piştî talankirin û meşextkirina bi deh hezaran ji gund û bajarokên Kurdan, çî li Bakur û Başûr û çî li Rojava. Kurd ji koka jîna xwe ya civakî hate birîn, û dûrî xak, rewîşt, gerdiş û rabûn û rûniştina xwe ma. Bêdiro, di bin van nîr û rewşan de tuwê berî her tiştî kesayetiya xwe winda bikî. Kesayetiya gelan , nasnameya neteweyî ye. Hebûn û nebûn e. “Mercê heyînê a pêşîn ziman e”. Ziman nasnameya gelan e.

Dijminê me bi hemû çekan şerê hebûna me dikin. Di eniya pêşîn de, şerê zimanê me dikin. Axaftin û nivîsandina bi zimanê bav û kalan qedexe ye. Bivênevê zimanê Kurdî di dijwariyê de ye. Zimanên fermî (tirkî, erebî, farisî), bi riya xwendegêh, dibistan, êzge û wêneguhêzan re derbasî bajarok û gundên me bûye. Koça gundiyan Kurd ber bi bajarên mezin, ên ku navendên çandên serdest in, ramyariya bêgidiya dukelên ku dest danîne ser welatê me û dixwazin bi hemû awayan rêç û şopa kurdîtiyê, çanda kurdî ji riwê erdê rakin. Veguhêriniyên ciyakî, dikin ku roj bi roj peyivandina kurdî di nav nifşên nû de paş ve biçê. Îro em ketine rewşeke wilo ku pirîcar hêzên welatparêzên kurd, rêxistin û tevgerên kurd di civînên xwe de, di nav hev de, bi erebî dipeyivin, bi erebî diramin û bi erebî dinivîsin. Bêguman şerê çandî pareke hîmiya şerê azadiyê ye. Ev şer ewê tenê bi alîkarî û hevkarîya hemû welatîyan me, bi hemû kurdên dilsoz dikaribe serkeve.

Zimanzanê nemir Celadet Bedirxan dibêje:

“Ziman mercê heyînê a pêşîn e. Yekbûna Kurdan jî bi yekîtiya zimanê Kurdî çê dibe. Yekîtiya zimanî bi yekîtiya tîpan dest pê dike” .(K.Hawarê).

Heya îro zimanê me bi sê elfabêyan belav dibe: Latînî, erebî û Kirîlî û di nav wan her siyan de cudayiyên rênivîsê pir in. Hebûna sê elfabêyan ji zimanê kurdî re, hebûna sê sînora ye. Reng e, ew jî bi rewşa gelê Kurd û welatê wan Kurdistanê ve girêdayî ye.

Zana û helbestvanê nemir Ehmedê Xanî dibêje:

(Vî zemanî herkes mîmarê dîwarê xwe ye).

Dîwarê me ji dijminan biparêze, ziman e. Ziman, kesayetiya wî milletî bi cî dike. Vêca, berî her tiştî divê em li zimanê xwe xwedî derkevin. xwedîderketin ji rêber, zana û rewşenbîran tê xwestin. Ziman jî mîna heyberekî jîndar e. dijî, nesax dikeve û dimre. Hişk dibe û geş dibe. Heger em guh nedinê, û xwedî lê dernekevin, ji mavê zimanê me ye ku ew li welatparêziya me gilî bike. Di vî warî de zanayê mezin nemir Se'îd Norsî dibêje:

”Zimanê me yê ku di geşbûn û pêşveçûyînê de weke dara Tu be, bi qabiliyet e ji bona ku weha hişk û perîşan, ji zimanê medeniyetê ku edebiyate dûr ma ye, wê li welatparêziya we gilî dike”. (Se'dê Norsî, Îctîmaî Reçeteler1, tenwîr Neşriyet, sh95).

Zimanzanê nemir Celadet Bedirxan li vê welatparêziyê divarqile. Zimanê me î nivîsandî, bi tîpên latînî ji wî dest pê dike. Îro bi saya elfabêya mîrê zanînê û pasevanê zimanê Kurdî Celadet Bedirxan zimanê Kurdî zengîn û dewlemend dibe; bi sedan pirtûk, kovar û rojname têne weşandin.

Mîr Celadet Bedirxan zimanzanekî bilind û têgihiştî bû. Di sala 1918-an de lêdivarqile ku tîpên erebî di warê fonetîkê de têrî zimanê Kurdî nakin. Zimanê erebî, zimanê Konsonatan (tîpên bêdeng) e. Ji ber vê yekê dest bi amadekirin û afrandina elfabêya Kurdî-latînî dike, û di sala 1932-an de di riya Kovara Hawarê re belav dike. Ji hingê û bi vir de Kurdên Kurdistana bakur û rojava riya Hawarê dişopînin.

Ji bo rastnivîsandin û rastxwendinê elfabê û rêziman ji her kesî re giring e. Her mirovek pêdiviyê rêzimana zimanê xwe ye.

Li gorî baweriya me, gava pêşîn belavkirina bingehên rêzimana Kurdî karekî serketî ye.

Birastî, serketina vî karî ne tenê erk û stûbarê nivîskaran e. Belê, stûbarê hemû rêxistin, partî, welatparêz û dilsozên zimanê Kurdî ye. Bi arîkarî û piştgiriya wan, kar û xebata me serdikeve. Serketina karê me, pêşveçûna xebata wan e.

Pêwîste û pir ferze ko hemû mirovên Kurd —çi mêr û çi jin— xwe fêrî zimanê bav û kalên xwe bikin, û bi zarokên xwe bidin xwendin.

Bila zarokên we bi Kurdî biramin, bi Kurdî bixwînin, bi Kurdî binivîsînin û bi Kurdî bijîn.

Hevotin, hînkirin û fêrkirina zimanê Kurdî parastina nasnama hebûna me ye. Ziman ûştê hebûn û nebûnê ye.

15-5-2002

Şam

Binaali 94

Bersiva rêdeksiyon û rêvebirên rojnameya MEDYA

Ji rêdeksiyon û rêvebirên rojnameya **MEDYA** yên hêja re. Silavên hevaltî û biratîyê ji we re hene...

Diyariya we /Rêzname/ ya ko we di 21/3/1999 an de ji min re rêkiri bû gihişte destê min.

Hevalên rêzdar!

Ez ji dil û can sipasiya we dikim, û diyariya we ya pîroz li ser ser û çavên xwe werdigrim. Xelata we li ber dilê min pir şêrîn û buha ye.. Ev (Rêzname)ya we, agirê evîna dilê min gûrtir kir, û viyana nivîsandin û xebatê linik min xurtir kir. Bêguman we hêviya yekîtiya gelê Kurd di dilê min de şîn kir, û we zimanê pêniisa min jî tûjtir kir...

Birayên xoşewîst!

Dijmin tucarî nikare bi van sînorên xwe yên çêkirî me ji hev perçe û par bike, wê çewa bikaribe çande û toreya me ji hev cuda bike. Hebûna ziman, tore, çande û folklor bi hebûna millet ve girêdayî ye. Ji sedên salan Kurdan xwe ji berzebûnê parastî ye. Mexabin, di vê qûnaxa dawiyê de, rewşeke nû hatiye holê. Ev rewş ne tenê welat û civaka gelê Kurd perçekiriye, belê ji me jî dixwazin ko em vê rewşê, vê jîweriyê, di serê gelê xwe de biçînin û em radestiyê jê re bikin. Dixwazin me dûrî ramana neteweyî bixin û rehên me ji kokê bibirin.

Vêcar, ji me tê xwestin ko em ji can û serên xwe pirên azadiyê çêkin. Ji serên tîfîngên xwe kevokên aştiyê li ezmanê Kurdistanê bifirînin. Bi serên pêniisên xwe banga hişyarî û yetîtiya Kurd û

Kurdistanê bankin. Ramana Kurdî ya neteweyî vejînin. Bi serê xwe biramin û biryarên xwe bixwe bidin. Em nekevin ber pîlanên dijminan. Serê xwe bi paçên dijminan mezin nekin. Bi destên xwe birînên xwe derman bikin. Li şaristaniya gelê Kurd xwedî derkevin. Her kes li ser miriyê xwe digrîn, em jî li ser miriyên xwe bigrîn. Bila em bi hev bêşin, bi hev bijîn. Li her perçî, serkeftin û têkçûna me, mayîn û nemana me, em bi bivên nevên bi hevgirêdayî ye. Yekîtiya Kurdan bi ramanê neteweyî roja serxwebûn û azadiyê nêzîk dike. Ez bawer im, bi hinera xortên mîna we, ciwan û hoşiyar, wê ew roj nêzîk bibe.

Berhemên we cihê serbilindiyê ne. Destên we her xweş bin.

Dîsa silavên min li hemû hevalan hene û spas ji we re.

Her pêşketin û serkeftinê ji we re dixwazim.

Herbijîn ji bo Kurd û Kurdistanê.

Birayê we yê dilsoz

Dilawerê ZENGÎ

Şam/22-7-1999

*Di rojnameya Mîdiya-Erbîl-hejmar:49-sal:1999an de hatiye belavkirin.

Salvegera yekemîn ya mirina Rewşen Bedirxan

Piştî têkçûna Sultan Ebdulhemîd û di sala 1908,an de hatina Sultan Reşîd, hîn bêtir rewşa azadiyê pêş ve çû û efû ji girtiyan re derket. Di wê demê de Salih Bedirxan deh salên xwe di girtîgehê de buhurandibû. Bi wê efûyê re ew ji zindan û girtina timî (muebed) xelas bû û ew şandin bajarê Qeyseriyê.

Di roja 11ê meha Tîrmeha sala 1909an de Sultan Reşad hat ser hukum. Di wê rojê de Xwedê keçek da Salih Bedirxan. Ew keç bixwe Rewşen Bedirxan bû. Piştî ko du salên Rewşenê li Qeyseriyê qediyar, malbata wan hatin Stenbolê; li wir gelek ji malbata Bedirxaniyan hebûn.

Salih Bedirxan ji Stenbolê jî berê xwe da riya Şamê. Bavê Rewşenê tucar nedisekinî û bi hêz û bi hunera xwe ji bo milletê Kurd dixebitî, li xweşî û kêfa jiyane nedipirsî. Ew li mal û li nav û deng jî nedigeriya.

Salih Bedirxan gelek nivîs di kovar û rojnameyan de çapdikir. Daxwaza wî ya yekemîn, di jiyane de hişyakirin û bi pêşxistina milletê wî bû. Ew bê westan, şev û roj li kar bû.

Salih Bedirxan piştî hatina xwe ya Şamê çendekî bê kar ma. Di vê navê de şerê Cîhanê yê Yekemîn derket; mercên jiyane pirr dijwar bûn. Ji bêçarî berê xwe da kar û li zindana Keleha Şamê kar kir. Lê mexabin bi êşa tîfoyê ket;pirr dirêj najot, di 30yê Adara 1915,an de mir. Di wê demê de temenê Rewşenê negihiştibû şeş salan.

Piştî mirina Salih Bedirxan diya Rewşenê ew şand dibistanê. Rewşenê piştî ko dibistana seretayî xelas kir çû dibistana mamostetiyê (Dar el-Muelîmat) û ew jî xelas kir. Rewşen bû mamoste û ji nifşên sêyemînên ko li Sûriyê dibistana mamostetî qedandibû tê hejmartin.

Rewşen Bedirxan di sala 1925an de diçe bajarê Kerehê (li Urdun) û li wir dibe berpirsiyara dibistanê.

Di sala 1928an de vedigere Şamê, dibe mamoste û berpirsiyariya (kargîra) gelek dibistanan dike.

Di sala 1934an de dibe endama komela Yekîtiya Jinan li Sûriyê. Di roja 22.2.1935an de bi Mîr Celadet Bedirxan re dizewice. Bi navên Sînem û Cemşîd keç û lawek ji wan re çêdibin.

Di sala 1944an de li ser navê jinên Sûriyê, li Misrê beşdarî Kongra Jinên Cîhanê bû. Jiyanê Rewşen Xanimê a niştimanî pir berfireh û kûr e; ew bi hemû hêz û ramana xwe li dijî Qolonyalîzma Fransa sekinî û piştgiriya doza Erebî kir. Bi taybetî jî wê doza gelê Filîstîn parast û wê di dibistanên Ereban de mamostetî kir û gelek nivîs û gotar di kovarên Erebî de weşand. Rewşen Xanim bi qasî ko li dibistanê mamoste bû, ewqas jî di xwedîkirina zarokan de mamoste bû.

Jiyana wê ya niştimanî gelek giranbûha ye; cihê serbilindî û mezinahiyê ye. Di gel ko Rewşen Xanim mamoste bû, xebata wê di behsa zindanan de, ji bo rastkirina tenduristiya keç, jin û pêrekên bê sinçî yê di hebsan de jî hebû. Bi aramî û bîhinfirehiya xwe dest davête hemû aloziyên jiyane. Lewra quretî û serşorî di ferhenga jiyana wê de nebû. Jîna Rewşen Bedirxan neynika jîn û

danûstandina Mîrê gewre (Mezin) Celadet Bedirxan û malbata Bedirxaniyan bû. Ew xelesa gihandina dîroka mîletê xwe ya kevn û nû ye. Ew dîroka lehengiyê ya dûr û dirêj a ko bav û bapîrên wê bi sedan salan ji bo Kurdistanê kiri ne. Jiyana wê ne kêrî jiyana bav û kalên wê bû. Nemaze di warê dijwarî û zehmetiyan de piştî mirina mîrê wê Celadet Bedirxan.

Dibêjin li pişt her mîrê gewre (mezin) jinek gewre heye. Belê Rewşen piştewana mezinahiya mîrê ronakbîran Celadet Bedirxan bû. Piştewana amadekirina kovar, pirtûk û hemû afirandinên mîr bû. Digel xebatên hêja ewê bixwe jî di kovara Hawarê de dinivîsand. Rewşen Xanim di kovara Hawarê hejmar 27, an de, di nivîsek xwe ya bi navê Kebanî û Mamoste de ewha dinivîse: (Mîrên ko qedera mîletan di destên xwe de dibin, li ber destên jinan xwedî dibin. Terbiya xwe dielimin, heta axa gorinan ji bîr nakin û ew tim û tim li wan hukum dikin. Ji lewre methelokê gotiye: ‘Kurmê şîrî heta pîrî’). Rewşen Bedirxan karê jina Kurd netenê kebanî û xwedîkirina zarûkan dibîne, li ba wê karê jinan ê giring li dijî nezaniyê şerkirin û perwerdekirina zarokan e.

Bêguman di vê xebata perwerdeyî de rolê welatperweriyê jî ji bîr nake. Rewşen Bedirxan bi dengê bilind û zelal ewha bang dike: (Xwehên min ên delal, herwekî hûn jî dizanin derdê mîletê me yê mezin û xedar nezanî ye. Nezanî nexweşiyek e, û dermanê wê zanîn e. Nik mîletên xwedan hukumat û teşkîlat vê nexweşiyê di xestahaneyên xusûsî de derman dikin û ji wan xestaxanan re dibêjin dibistan. Mamoste bijîşkên wan xestaxanan e).

Em dikarin bibêjin ko Rewşen Bedirxan, bi xebat û nivîsên xwe di pîrsa jinan de çalakiyên hêja daye. Rewşen Bedirxan di

gotarek xwe ya di hejmara 28an a Kovara Hawarê ya bi nabê (Jin û bextiyariya malê) de ewha dinivîse; (Gelek jin hene bawer dikin ko rehetî û xweşiya malê bi pere û dewlemendiyê ye. Lê ne wa ye. Sea'det û bextiyarî ne ji dewlemandan bi tenê re ye. Xincîkên belengazan hene ku sea'det û bextiyarî, ji qesra dewlemandan bêtir û çêtir tê de qerar digirin û bi rihatî cih dibînin).

Rewşen Bedirxan dixwaze vê yekê bi jina Kurd bide fêmkirin: xweşî û bextiyarî ne pere û qesr û qonax in; belê xweşî ew e gotina xweş, danûstandin, kar û xebata ku mirov ji millet û welatê xwe re bike. Xweşiya jiyanê ya bi peran diqede lê xweşiya jiyanê a welatperwerî û zanîne naqede.

Ji bilî nivîsîna bi zimanê Kurdî, Rewşen Xanimê bi zimanê Erebi jî gelek nivîsar li ser Kurdan belav kiriye. Rewşen Bedirxan di sala 1971an de beşdarî Kongra Sêyemîn ya Yekîtiya Jinên Kurdistanê (li başûrê Kurdistanê) bû û bi piştgiriya xwe serketina wan parast. Di eynî salê de rûmeta endamtiya Korî Zanyarî Kurd girt û di wê demê de li ser daxwaza Korî Zanyarî Kurd çû Stenbolê. Ev çûna wê ji bo komkirin û civandina destnivîs û pirtûkên ko di arşîv û pirtûkxaneyên Tirkan de, yê ko li ser Kurdan e bêne civandin û ji Korî Zanyarî Kurd re bêne rêkirin bû. Bi rastî jî ev layiqî pesindanê ye ko ew di vî karê xwe de bi zanebûn û bi bêdengî bi ser ket.

Rewşen Xanimê di sala 1956an de, digel Dr. Nurî Dêrsimî, Hesên Hişyar, Heyder Heyder û Osman Efendî li bajarê Helebê Komela Zanistî û Alîkariya Kurd damezrandin. Rewşen Xanim

bi bîhînfîrehî û aramiya xwe li dijî hemû alozî û dijwariyên jiyane bi ser diket.

Jiyana mirovan bi salan nayê jimartin; ne jî bi mal û milkên ko mirov li dû xwe dihêle. Jiyana bîranîna şopeke kamûranî, qencî, comerdî û mirovatîyê ye. Nemaze ji bo mirovên xwedî berhem, şop, têkoşîn, xebat û kar e.

Ji ber vê yekê ez dikarim bibêjim ko Rewşen Xanim nemiriye; ew ji me haydar e û em jî pê haydar in.

Herçiqas wê di roja 01.06.1992an* de ji nav me koç kir ew di dilê me de dijî. Heta roja mirinê jî ew ji bo gel û welatê xwe xebitî.

Rewşen Xanim di doşeka mirinê de ew tişt ji min re digot: (Kurê min dema em hebûn, hûn negiha bûn; îro hûn giha ne; lê mixabin em nema ne. Kurê min, ji hev hezbikin û piştgiriya hev bikin. Yek bin kurê min, bela wela nebin).

Piştî ko ez hinekî li ser rewşa Kurdistanê Başûr û li ser hîlbijartinan sekinîm, Rewşen Xanimê gotina min birrî û ewha got: (Kurê min, yekîtiya Kurdan bide min, ezê Kurdistanek azad bidim te).

Ev e rewşen Bedîrxan, ya herdem wekî bav û kalên xwe êşa mîletê xwe dikişand û qet ji bîr nedikir. Wê mezinahiya xwe ji stûnên Birca Belek girtibû. Rewşenbîriya xwe ji dibistana Sor, ji kaniya Cizîrî û Xanî wergirtibû.

***Piştî ko Rewşen Xanimê canê xwe spart Xwedê, -Li ser daxwaza wê û li gor sozê ko min pêre dabû- min karûbarê veşartina wê kir, û min cendekê wê ji bajarê Banyasê anî bajarê Şamê li tenîştê mîrê wê**

Celadet û bapîrê wê Bedirxan Beg li goristana Şêx Xalidê Neqşibendî veşart. Piştî ko li mizgefta Hemo Leyla li Taxa Kurdan li ser cendekê wê limêj kirin, merasîmên veşartinê bi beşdariya gelek ji dost û nasên malbata Bedirxaniyan û nivîskar û rewşenbîran dest pê kir. Ji ber rewşa Kurdan ya dijwar û awarte û li ser daxwaza keça wê Êseyime Xanimê kesekî tu gotin û tu helbest li ser gora wê nexwendin.

Berhemên wê yê çapkirî ev in:

- 1-Bîranînên Jinekê, werger, ji zimanê Tirkî bo Erebû, 1951.
- 2-Xeramî We Alamî, werger,(çîrok)ji Tirkî bo Erebî 1953.
- 3-Bîranînên Mamosteyekî (sê pirtûk), werger, ji Tirkî bo Erebî 1954.
- 4-Rûpelên ji Toreya Kurdî 1954.
- 5-Nama Gelê Kurd (helbest-Goran) ji Kurdî bo Erebî 1954- ji ber rewşa siyasî navê xwe li ser vê pertûkê ne nivîsî ye.
- 6-Name ji Mustefa Kemal Paşa re, werger ji Tirkî bo Erebî (Ev pirtûk bi alîkariya min hat nivîsîn, çapkirin û belavkirin).
- 7-Bîranînên Min-Salih Bedirxan-,werger ji Turkî bo Erebî. (Ev pirtûk jî bi alîkariya min hat nivîsîn, çapkirin û belavkirin).
- 8-El-red ‘ele El-kosmopolîtiye, Mehmûd Şîniwî, werger, (ji ber hin sedemên siyasî navê xwe li ser vê pertûkê ne nivîsî).

Pertûkên wê yê ne çapkirî ev in:

- 1-Bîranînên jinekê (perçê duwemîn). Ev pirtûk hate çapkirin.
- 2-Bavê min Abdulhemîd-nivîsa Ayşe keça Sultan Ebdulhemîd e.
- 3-Bîranînên min. Destnivîs e.

Ev gotar di rojnameya (Armanç) de ya ko li Stenbolê derdiket hate belavkirin û careke din di kovara Pirsê, hejmar:15,sal:6,Payîz/1998 hate belavkirin.

Şeweyên namo û nenaskirî Di silav û nîşankirina bi dest û tiliyan³

Silavkirina bi destan, bûye riya pate û silavê di nav hemû gel û welatan de. Ji welatekî ta bi welatekî din û ji miletekî ta bi miletekî din ve, ne tenê cidayî û ne wekhevî heye belê gelek caran dibin cihê sergêjî û dilmayînê jî.

Xelkê bakurî Ewropa û Emerîkayê, dema pêrgî hevûdû dibin, li çavê hev dinêrin û bi xurtî destê hev digrin û digvêşin. Nemaze xelkên wîlayeta (Tîksas)ê, ya Emrîkî. Lê linik xelkê Yabanê û Kûriyayê, di silavkirinê de, nerîna li çavan; (bê toreyî ye). Emerîkî ne tenê bi xurtî destê hev digrin û digvêşin, belê bi herdû destan jî silavê lihev dikin, destekî pê silavê dikin, û yê din jî dispêrin yê dî û li ser hev digvêşin. Ev silava germ, nîşana nêzîkbûn û razîbûnê ye. Linik ramyariyan (siyasetvanan) bi (silava ramyariyê) tê naskirin. Lê tiştê xweş ev e, her ku Ferensî pêrgî hev tînin silavê li hev dikin. Heger silavkirina bi destê çepê nebû, dikarin silavê bi destê rastê an bi enîşka xwe bikin !.

Di nav miletan de, ne tenê silavkirina bi dest riya silavkirin û xêrhatin û çûnê ye, li welatê Hind û Taylandê, riwê herdû destên xwe didin hev û dispêrin sînga xwe, û pêre bejna xwe ditewînin. Lê linik (Melîzyan) destê xwe dirêjî destê hev dikin, û tenê tiliyên hevûdû digrin, û vedikşînin sînga xwe. Li nav hin hozên Ereban silavkirina wan girtina dest û maçîkirina serê difin (poz) e. Li nik hin hozên din, dema pêrgî hevûdû dibin, çi jin, çi mêr, diçin riwên hev, û hevûdû himbêz dikin. Li nav Kurdan, pêvî

Rojnama Mîdiya –Hejmar: (67), Sal: (4), Hewlêr-2000. Rû: 3. ³

silavkirina bi dest, hin caran maçî piyên hev dikin. (Bi taybetî dema tu pêrgî mirovekî mezin an rîsipiyekî dibî). Li başûrî Efrîqiyayê û linik hin hozên wan, di silavkirinê de destê xwe li destê hev dixin, û tiliyên hevûdû digrin. Lê linik hin hozên dî, tif li ber lingê hev dikin. Li welatê (Iskîmo)ê, de silavkirinê de, zimanê xwe ji hev re derdixin, û silavkirina bixêrhatinê ne wek ya xatirxwestinê ye. Pir cidayî di navbera herdiwan de heye, û gelek caran nîşankirin û silavkirin bi rengekî şaşî têye hevotin û lêvarqilkin.

Li welatê Îtalya û Yûnanê mirov piyê xwe dide pêş, û destê xwe li pêşiya hev çend caran digre û vedike... Lê heger mirovê xatirxwestî Emrîkî be, wê gavê ew xwe paş de vedikîne, ji ber ku ev nîşan nîşana (were vir). Lê heger yê Emrîkî bi destê xwe ji xelkên bakurî Ewropa an ji Emerîka Latînî xatirxwestî be, wê çaxê mêvanê wî li ber gotina (na)... dikeve, ji ber ku Emerîkî herdû piyên xwe, li hemberî mêvanê xwe, hildidin û destê xwe ber bi rast û çepê dihejin. Lê hemû Ewropiyên başûr tenê destê hildayî bê hejandin, ber bi jêr û jor vedikin.

Di salên şêstî de, hin nîşanên nû diyar bûn. Mîna destgirtina hildayî ya ku nîşana (hêza reş) dide xuya kirin... Hê jî li pireya deverên cîhanê bi vê angoyê têye diyarkirin. Lê ev destgirtina hildayî bi angoya berberî û qarîşê tê liberxistin, heger berê destgirtinê li hemberî mirovî bixwe be, ne li hemberî xelkê din be.

Nîşana bê axiftin ne tenê li nav mezinan heye, belê hemû zarokên cîhanê çaxê herdû destên xwe dixin guhên xwe, û tiliyên destên xwe li pêş dihejin, nîşana(Tu bê hişî) diyar dikin!.. Lê

tiştê herî xweş ev e, di nîşankirina poz û guhan de, linik Hindiyan girtina guh (lêbûrînê) dixwaze... û girtina bezê guh linik Berazîlan (xêrxwaziyê) dixwaze... û çaxê yê Berazîlî pir neçar dimîne û hêviya xêrxwaziyê dike, destê çepê dirêjî serê xwe dike û bezê guhê xwe yê rastê bi destê çepê, an vajî hev digre!. Lê gava yê Ingilîzî dixwaze ji hinekan re bibêje: (Ev raz (sir) bila di nav me de bimîne), tiliya mezin (beranê) li serê pozê xwe dixê. Lê heger yê li hemberî wî Îtalî be, angoya vê nîşanê: (hayê te ji te hebe), dide xuya kirin. çaxê ku ew mirov ji elfabeya nîşankirinê fêrkirî be. Jê tê xwestin ku zû hayê xwe ji derdora xwe bike. Lê tiştê xuya, ne lêvarqilî û ne liberketina nîşankirinê, dibe ku pir caran tevlihevî û nexweşiyên bixwe re bîne.

Tiştê herî namo û nenaskirî, ne hevotin û ne wekheviya wan nîşankirina ye.

Di xatirxwestinê de, çîroka herî xweş, çîroka nûnera Siwêdî (Lîf Olman), ya sazûmana (Yonîsîv)ê ye. Dema diçe serdana bajarê Bengiladêşê... riya xwe bi pîrejinekê dixê. Di vegeerê de, xatir jê dixwaze û ew himbêz dike. Lê (Lîf Olman)ê lê hay dibe ku pîrejinê pir jê nexweş bûye.... dipirse sedemê vê dilgiranî û nexweşiyê çiyê?.. -di riya wergêr re- pîrejinê lê vedigerîne: Li welatê me xatirxwestin maçîkirina herdû lingan e. Wê gavê (Lîf Olman)ê xwe ditewîne û herdû lingên wê maç dike, û pîrejin jî bi germî wê himbêz dike.

Li Yabanê, mirovek Emrîkî diçe serdana malekê Yûnanî. Ji ber ku herdiwan bi zimanê hevûdû nizanîbûn, bi nîşankirina tiliyan bi hev re dipeyvîn. Mirovê Emrîkî her ku tiliya xwe ber bi xwe ve vedikir(ez)..., xelkê malê jî berê tiliya xwe ber bi cihê

destavê (xaricê) vedikirin. Her ew nîşankirin dûbare dibû, ewê ew bersiv werdigirt. Di dawiyê de mêvanê malê têgihîşt ku nîşankirina tiliyê (ez).. linik Yûnaniyan angoya: (ez dixwazim herim destavê) ye.

Nîşankirina bi tiliyan gelek caran sînore têgihîştinê derbas dike, û sergêjê û aloziyan çêdike. Di vî warê de, bûyerek pir xweş tê bîra min.

Dema Rîtşard Nîkson cîgirê serok Izhawer bû, diçe serdana dewletên Emerîka Latînî. Li wir, gotinekê li hember millet dixwîne. Piştî ku gotina xwe bi dawî tîne, bi tiliya mezin giroverek nîşan da û çêkir... Millet tev zehî man û pir pê êşîyan. Wêneya wî di hemû kovar û rojnameyên roja dî de belavkirin û ew pirotesto kirin. Dipirsîn çima Nîkson milletê Emerîka Latînî pirotesto dike?!. Diyare, ev nîşankirin linik wan angoya: (Herin dogehê) ye. Lê linik Emerîkanan nîşana(erê), (her tişt baş e) dide diyar kirin. Ev nîşan bixwe linik Elmaniyan jî(Îhane)ye, nîşana (bê hişî)yê ye... lê linik Ferensiyaniyan- bi taybetî xelkên qublenîşana (xal=sifir), an (ne tiştêk).... ango dike. Lê linik Yabaniyan ev nîşana (pera) ye.

*Di rojnameya Mîdiya-Erbîl-Hejmar:67,sal:2000î hatiye belavkirin.

Ne Kurdayetî ye!!!

Diyar e, ji deh salan, di roja bîst û didiwê meha dehan de, bi destê helbestvan û rewşenbîrên Kurdan roja helbesta Kurdî li Rojavayê Kurdistanê li dar dikeve. Ev roj, roja koçkirina helbestvanê nemir seydayê Cegerxwîn e. Bi rastî, ev kar bi destê çend helbestvan û rewşenbîrên Kurd ji bajarê Helebê hate lidarxistin û ji wê rojê de, ev roj bi navê roja mehrecana helbesta Kurdî li Sûriyê tê binavkirin.

Her sal di vê rojê de, helbestvan û rewşenbîrên Kurd ji seranserî herêmên Kurdî dicivîyan û mehrecana helbesta Kurdî li dar dixistin.

Di temenê xwe yê kurt de, ev çalakî bûbû derfeteke pîroz û qezenceke mezin ji bo nirxandin û xelatkirina helbest û helbestvanên Kurd yê Rojavayê Kurdistanê.

Bêdirû, Komîta amadekar ya mehrecana helbesta Kurdî dûrî nakokî û girêkûtkên partiyan bû. Ji ber vê yekê li dora şeş-heft salan yek mehrecan, li yek cihê û bi yek komîtê, li dar diket. Ji sê-çar salan û bi vir de, gelek dehf û pîlan li serê mehrecanê hatin gerandin, lê dîsa mehrecan li ser lingê xwe dima û komîtê kesayetiya xwe ya serbixwe û azad winda nedikir.

Ji du salan û bi vir de, rehên mêraniyê li eniya hin partiyên Kurdan yê ko her salê carekê avis dibin û ber davêjin, rabibû û di riya hin (nivîskar û helbestvanan) re mêraniya xwe li mehrecanê serrastkirin û têvedan. Bi destin gemarî ava kaniyê girikî kirin.

Sed carî mexabin di mehrecana dehemîn de pîlanên wan bi serketin û mafê helbesta Kurdî û mafê seydayê Cegerxwîn binpêkirin. Çewa ewan rêberan yekîtiya tevger û bizava Kurdî ji hev xistin û perçekirin, wehareng e, mehrecana helbesta Kurdî jî ji hev xistin.

Ûşt û sedemê vê xerabiyê çibe bila bibe û kîbe bila bibe, ne karekî berpirsiyar e. Ez bawerim, ne ew partî xwedî û berpirsiyarê mafê gelê xwe ye, û ne ew (nivîskar an helbestvan) – heger ko nivîskar an helbestvan be- hestê berpirsiyariyê linik wî heye. Belê ez qurban, ma kî ji kê çêtir e!!??. Çîroka dêr û bivir e. Na, na çîroka kewê nêr e lolo...

Heger em ta bi derziyê vekin û dest bi kul û kovanan bikin, emê vê kurtegotarê bi dawî neynin.

Vêca ya giring ew e, ko rewşenbîrên Kurd bi berpirsiyariya xwe ya dîrokî li hemberî gelê xwe rabin û kar û çalakiyên xwe bi helwesta tu partiyên ve girênedin. Weharengê partiyên me jî xwe tevî taybetmendiya karê rewşenbîran nekin û rêzdariya wan bigirin. Wek helbestvanê nemir Ehmedê Xanî gotiye: (Her kes mîmarê dîwarê xwe ye). Bila her kes li gorî erk û stûbariya xwe be. Bila her kes hostê karê xwe be. Ez bawerim, li ber dîrokê wê rojekê Kurdayetiya me li welatparêziya me gilî bike.

Danasîna kovara AGAHÎ⁴

Piştî xebata malbata Bedirxaniyan û rawestandina herdû kovaran (Hawar-Ronahî) ne tenê li nav Kurdên Sûriyê belê li tevaya Kurdistanê bizava çapemeniya Kurdî dikete bêdengiyê de.

Piştî şerê cîhanê yê diwemîn li Kurdistana başûr kovara Gelawêj –li hemberî rewşa şer û dijwariyên çap û belavkirinê- di derketina xwe de berdewam bû. Di wê demê de kovara (Dengê gîfî taze) û rojnameya (Jîn) ya heftane jî derket.

Li Bexdê, di 14ê tîrmeha sala 1958an de sazûmana Şahanî hilweşiya û dest bi jiyaneke nû bû. Rewşa tevgera çapemeniya Kurdî geş bû. Di wê demê de li dora (268) pertûk hatin çapkirin û belavkirin.

Pencên tîrêja tevgara çapemeniya Kurdî bandora xwe li Kurdên Binxetê jî kir. Sawa tirsê hin bi hin rabû. Çend ronakbîrên Kurd li bajarê Helebê li mala Dr. Nûrî Dêrsimî civiyan û biryara avakirina komeleyekê dan. Navê komelê (komela zanistî û alîkariya Kurd) bû. Damezrênerên komelê: Dr. Nûrî Dêrsimî, Rewşen Bedirxan, Hesên Hişyar, Osman Efendî û Heyder Heyder. Armanca komelê; pêşxistina ziman, tore û dîroka milletê Kurd bû. Mexabin pir dirêj nekir. Li dora du salan (1956-1958) tenê berdewam kir. Lê pir çalakiyên hêja kirin. Damezrênerê komelê Hesên Hişyar di destnivîsên xwe de dibêje:

-`Bi doza Kurd ve me (18) rûpel nivîsarek li Misrê bi destê Mihemed Hilmî beg da kongirisa (Bandok).

Kovara ElHîwar- Hejmar: (38-39), Payîz- Buhara 2003. Sûriye.

4

-Ji bona şoreşa (Ciwandrû yên Kurdên Îranê) me (protustokî) bi navê (Jenosît) bi zimanê (Erebî, Turkî, Farisî û Firansewî) dijî (şah) da belav kirin.

-Bi (Partiya Eyoka ên Qubrisî) re, me hevalbendî girêda, her buyerên wan me di rojnama xwe de didane belav kirin, ji ber ko ew jî dijî dewleta Turk û Ingilîz bûn. Çewa ko meseleyên Kurd jî li (Atîno) serekê diyaneta Islamî (Hafîz elîreşad) werdigerandin zimanê (Yûnanî) û di rojnameyên wan de didane belav kirin.

-Li (Beyrûtê) di rojnameyên Erebî de li ser Kurd û Kurdistanê di rojnameya (Wicdan- Huriyet) de didane belav kirin`.

Evê komelê gelek pertûk dane çap kirin û belav kirin. Ji wan pertûkan:

- El-red `ele kosmopolîtiye – Hesenên Şiniwî.(Bi zimanê Erebî).
- Kîfah El-ekrad – Samid El-Kurdistanî.(Bi zimanê Erebî).
- Dêrsim di tarîxa Kurdsitanê de- Dr. Nûrî Dêrsimî.(Bi zimanê Turkî).

Diyar e, kar û çalakiyên vê komelê ji temenê wê pirtir bû. Bi temenekî kin, ko du salan bi tenê dirêj kir, xebatin berfireh ji gelê xwe re kir. Evê komelê -mîna komelên din- piştî damezirandina Partiya Demokrat ya Kurdistanê, ewê jî xwe helkir.

Piştî ko Sûriyê ji bin sîdariya Ferensîzan reha bû. Dergehê hemû komele û civatên Kurdî hatin girtin. Ziman û weşanên Kurdî yasaq bûn. Rewşa Kurdan roj bi roj nexweş bû. Darê nijadperestiyê li ser serê wan dihat hejandin.

Di sala 1957an de Partiya Demokrat ya Kurdistanê li Sûriyê hate damezirandin. Di civaka Kurdên binxetê de, damezrandina Partî gaveke hêja û pîroz bû. Lê mexabin di warê rewşenbîriyê de

tu gavên berbiçav nehatin avêtin û bêdengiyek hebû û tu xebat di ber rewşenbîriya Kurdî de nehat kirin.

Di sala 1966an de kovara AGAHÎ bi destê ronakbîrê gewre Hesên Hîşyar derket. Di rûpelê pêşîn de hatiye nivîsandin: (Kovarek(e) zanistî, toreyî, tarîxî û siyasî ye). Kovar, li parêzgeha Hîsiça, bajarê Qamişlokê derdiket. Ji alî tîp û gewdê kovarê 20X40 s.m-ye. Rûpelên wê ji (15-33) rûpelan hevedûdanîye. Ji ber rewşa ramiyarî xwediyê kovarê kovara xwe li tilnivîsê dida û bi hejmareke hindik û bi awayekî veşartî belav dikir. Ne tenê barê xercî û belavkirina kovarê li ser milê xwediyê kovarê bû, belê nivîsandin û amadekirina wê jî jê dihat xwestin. Kovar di nîrek pir dijwar de derdiket. Lewre tu demek diyar ji derketina wê re nebû. Hejmarên vê kovarê gihane nozde hejmaran. Naveroka kovarê pirtir ramiyarî û dîrokî bû. Xwediyê kovarê nerîn, dîtî û bîrûbaweriyên xwe di riya vê kovarê re dida belav kirin. Hin caran bûyerên Kurd û Kurdistanê belav dikir.

Di kovarê de du helbest û nameyek bi tenê ne yên xwediyê kovarê ne. Helbestek ya nemir Ehmedê Palo û ya din ya nemir Hemzayê Muksî ye. Name jî ya Prof- Qenatê Kurdo ye ya ko di sala 1956an de ji komela Zanistî û alîkariya Kurd re rêkiribû. Qenatê Kurdo di wê nameya xwe de dibêje: (Gelî biran ji wê xebata we re sipas dikim, eger çiqasî dijwarî bikevin pêşiya we jî divê hûn zêdetir navê Kurd û Kurdistanê di roznaman, kovaran û her nivîsarên piçûk û mezin de bidin belav kirin. Em di esra bîstî de ne esra ronahî û atomî de ne. Îro milletên bêdeng zû asîmîlasyon dibin, heya zarok negiriyê dê bi wê dilovaniya xwe şîr nade wî an wê....).

Xwediyê kovarê daxwaz û sedemê derketina kovara xwe dide diyar kirin û dibêje:

(Daxwaz ji vê kovara veşartî û destnivîs: Herwekî ji zanan re qenc agahe ko li gor rîzan û heq nenasiya rojhelatê navîn dewletên Kurdistan vegirtî, xwendin û nivîsandina zimanê Kurdî gunehkariyek ji kiryariya (muxederatan) gelek mezintir û diwartir e...).(Nemaze kurdên Sûrî ji (1958)an de, di girifariyên dijwar de hatine girêdan... di her awayên teqalîdên xwe ên qewmî û civatî de pêçandî mane! Çewa ko her niştimanperwerên ji hev dûr nikarin bi serbestî û hêsanî bigîne hev û serpehatiyên têde ji hev re bidin zanîn û li ser çare dîtinan heş û agahiyan bi hev biguhêrin..!). (Ji ber wan bûyerên zeman û mekan di armanca xebatê de ji bo agahdariya hin niştimanperwer li gor pêkanîne min xwe berpirsiyar dît. Da ko nûçe û bûyerên der û hundir ên ko doseya Kurdsitan, di xwe de digre ji wan re bişînim. Lewre rojên teng û tarî nêçîrê tarîxê ne).

Xwedî û berpirsiyarê kovarê li ser vê bingehê kovara xwe derxist û raman û baweriyên xwe dida belav kirin. Bi giyanekî gewre û ramanekî bîrewer pêwîstiya yekîtiya tevgera Kurdî dide diyar kirin. Bi xurtî şerê perçebûn û jihevketina tevgera Kurdî dike, dibêje: (Çep û rast herdû milên laşekî ne, laş ko nebe kîjan milê çep û rast!!??).

Xwediyê kovarê mîna bijîşkekî pespor destê xwe datîne ser birîna nesaxiya tevgera Kurdî ya ko sedema ji hevketin û bindestiya gelê Kurd e, diyar dike û çare û derman jê dibîne. Ew çare û derman yekîtiya tevgera Kurdî ye.

Bi vê danasîna kurt, me rê û şop li ber lêkolînzan û nivîskarên bi rûmet vekir ko rojekê ji rojan bi firehî li ser vê kovarê rawestin û xwedî li nû çapkirina wê derkevin.

Jêder û çavkanî:

- Kovara AGAHÎ- Rûpel:2.Hejmar:3. Sal:1969.
- Kovara AGAHÎ- Rûpel:10.Hejmar:15. Sal:1980.
- Kovara AGAHÎ-Rûpel: 11.Hejmar:16 . sal:1981.

Binaali 114

Birayê hêja Nedîm Dagdeviren yê rêzdar...

Nivîskar û rewşenbîrên birêz...

Beşdarên bi rûmet...

Berî çend rojan, mamoste Nedîm Dagdeviren ez vexwendî bona şahiya pêncsaliya Kitêbxaneya Kurdî ya ko wê li Slupsjulsvagenê bête girêdan, kirim. Birastî, pir dilşa bûm. Lê wek hûn dizanin, `erdekî hişk û ezmanekî bilind` , beşdariya min dijwar e. Ew, dervî karîna min e. Ez nikarim beşdar bibim , lê di riya vê nameyê re, ez dikarim karê we pîroz bikim û serketinê ji we re bixwazim.

Hevalno !.

Wek hûn dizanin, rewşa gelê Kurd li Binxetê pir dijwar e, û di bin barê jiyaneke awarte de dijîn. Ta bi dema îroyîn, rejîma sûriyê, di dermafê gelê Kurd de rûneniştiye, û ne jî erê kiriye. Gelê me ji mafê xwe yê ramyarî, civakî û rewşenbîriyê bêpar maye. Zimanê wî qedexe ye. Çapemeniya Kurdî bi şeweyekî razî, ne fermî tê belavkirin. Kovar û rojnameyên Kurdî bi awayekî razî tên çapkirin û belavkirin. Jiyana nivîskarê Kurd ne parastî ye. Tim dibin çavan û tirsê de dijî. Rewşa nivîskar û rewşenbîrên Kurdan ne kêmtirî rewşa siyasetmedar û xebatkarên ramyariyê ne. Belê, di baweriya min de, rewşa nivîskar hîn dijiwartir e. Ji ber ko dijminê gelê Kurd ji rola rewşenbîran di hişyarbûna gelan de baş ditirs e. Divê em jî baş li vê yekê haydar bibin. Divê pênuş rêberê me be. Em guhdarî li hev bikin , û hev qebûl bikin.Em tev yekdil, yekhiş, yekraman û yekcan bin. Dûrî

nakokî û girêkûtkan herin. Ango em bi seriyekî sar û dilekî gerim xebata xwe bikin, û bi hev re bidin û bistînin. Nivîskarên Kurd xwedî li ziman û rewşenbîriya xwe derkevin. Xebata derva û ya hundirê welêt bi hev girêdin û xwedî li tore û rewşenbîriya ber talanê biparêzin, û xwedî li kesîtiya xwe (kurdayetiya xwe) derkevin. Lê mexabin ez tuştêkî li ber çavan nabînim. Rewşa rewşenbîriya Kurdên Binxetê jî ne dûrî vê jîweriyê ye. Xebata me nivîskaran ne bi awayekî rast û durist pêşve diçe. Her nivîskarek bi serê xwe dixebite, makek an dezgehê nîne me tevan li dora xwe bicivîne, û xwedî li vê toreyê ber talanê derkeve. Reng e, narvîna me Kurda ye.

Nivîskar û beşdarên rêzdar...

Di vê şahiya we ya pîroz de, ez naxwazim te`liya jîweriya me şirove bikim. Lê belê min xwest ez vê defretê bidest xwe xim û wêneyekê biçûk ji jîweriya me ya dijwar, ji we re diyar bikim.

Şevîna şahiya pêncsaliya Kitêbxaneya Kurdî pîroz dikim, û kar û xebata wê cihê serbilindiyê dibînim, û her pêşketin û pêşveçûnê jê re dixwazim. Sed aferîn ji tevger û xebata we re. Her bijîn ji bo Kurd û Kurdistanê hevalno...

Di dawiyê de, ez pir sipasiya mamoste Nedîm û endam û serkarên Kitêbxaneya Kurdî dikin ko ev defret dane xwendina nameya min, û sipasiya hemû guhdaran dikin.

Birayê we yê dilsoz

Dilawerê Zengî

Şam 8~10~2002

Malbata têkoşerê gewre nemir Osman Sebrî

Beşdarên xoşewîst..

Di destpêkê de, hatina roja 100saliya jidayikbûna têkoşerê bejinbilind, rewşenbîr û ronakbîrê gewre Osman Sebrî ji bo min cihê rêzgirtin û pîroziyê ye. Rêzgirtin û pîroziya bûyîna mirovan bi kar û xebata wî kesî ve tê girêdan.

Bêgûman, rêzgirtina min ji nemir Osman Sebrî re ji ber van xalan tê; netenê navekî di meydana têkoşîn, û ramyariyê de geş û navdar e. Belê rewşenbîr û nivîskarekî gewre bû. Navê wî bi qûnaxeke pir giring ji dîroka gelê me ve hatiye girêdan. Di dema ko li seranserê Kurdistanê ‘ewrên kuştin, talankirin û herifandina hêviyên Kurdan bû. Ew cangiran û bêhêvî nebû di hilgirtina ramana şoreşgerî û baweriya bi çek . Belê çewa xebatkarekî bi çelengî, mêranî, lehengî û serbilindiyê ve hatiye nasîn. Wehareng e di meydana rewşenbîrî ziman û dîrokê de jî hatiye naskirin. Dema hilgirtina çek pêre nebû heval, û gelek hevalên wî radestî kirin û piştî xwe dane xebatê, ewî dest avête pênûsê û mîna çekekî li hemberî dijminê gelê xwe bikaranî. Bi vî çekê zanînê bandûreke mezin li civaka gelê xwe kir û bi roleke sereke di hişyariya hestê neteweyî linik Kurdan rabû. Bi Ramaneke azad û baweriyeye xurt tirseke mezin di dilê dijminê gelê xwe de çand. Ji ber vê rastiye bi mirovekî tund linik mirovên pergîr û kêsbaz dihat naskirin. Lê qet Apê Osmên di jiyana xwe de bêhêvî dozê nebû, û dudilî di baweriya

rastiya doza gelê xwe nedikir. Gelo mirovekî weha ne cihê rêzgirtinê ye..

Me got bûyîna wî cihê pîroziyê ye. Belê di her qûnaxekî de lehengek, an zanayek gewre ji nava gelekî der tê. Apê Osmên leheng û zanayê dema xwe bû. Di meydana rewşenbîriyê de ronakbîr û torevanê gelê xwe bû. Di xebatê de mirovekî rastgo û xwediyê peyva xwe bû. Têkoşerekî sondxwarî bû. Qet radestî û serşûrî di ferhenga jiyana wî de nebû. Di dozê de, hertişt gorî û qurbanî bo kurdayetiyê bû. Felsefa xebata wî di van çend gotinan de tê ravekirin; (Herçî bi zor hatî standin, bi zor tê vegerandin). Jiyanekê serbilind, û mirineke bi rûmet dixwest. Wî digot: (Bi qelsî kes nebûye xwedî rûmet û şan), (Serê ko bête danîn, tucaran nayê hildan). Di vê meydanê de ew xebatkarê yekaneyê bê hempa bû. Ji bo azadî û serxwebûnê bindestî û sernizmî nedipejirand û her kar û xebat dikir. Wî digot: (Xebatkarê rast, divê ji sê tiştan ne tirse: ji birçîbûnê, û ji zindanê, û ji mirinê). Li hember van hersê tiştan wî berberî dikir û qet ji wan neditirsiya. Gelo bûyîna mirovekî weha ji gelê kurdan re ne cihê pîroziyê ye..Belê Ew gel e, û gel ew bixwe ye.

Sed pîroz be roja bûyîna apê Osmên û hezar mehder li giyanê wî bibare.

Gurzek ji gulên rengereng diyarî giyanê apê Osmên dikim û beşdar û rêvebirên vê şevê spas dikim.

Beşdarên xoşewîst hêjayî gotine ko min ji bo boneya 100saliya jidayikbûna Osman Sebrî li Sûriyê-li bajarê Şamê du pertûkên wî dane çapkirin û belavkirinê; Yek jê bi navê (Bîranênên Osman Sebrî

û ya din bi navê Şerrên Sasûnê ye). Ev herdû pertûk ji destê xebatkarê gewre û gelparêzê bêhempa mamoste Hoşeng Sebrî gihabûn destê min. Ez gelekî spasdarê kekê Hoşeng im û minetdarê xebata wî me. Tenê ez dikarim bibêjim kekê Hoşeng şepalê ji piştta apê şêr e.

Herbijîn ji bo Kurd û Kurdistan.

Şam-7-1-2005

Binaali 120

Bersivname

Kirasê sipî destê reş sipî nake?!

Di meha (9)an sala 2001ê de, li ser daxwaza rojnameya Mîdiya ya (YNDK) şandek ji rewşenbîrên Kurd ji xelkên Binxetê berî dan Kurdistanê- Hewlêrê. Ev şandek bi dilekî germ ji hêla berpirsê partiya (YNDK) kek Xefûr Mexmûrî û hevalên mekteba siyasiya partiya wî û endamin ji yekîtiya nivîskarên Kurd li Hewlêrê hatin pêşwazkirin.

Bêguman, berpirsê partiya (YNDK) kek Xefûr û hevalên xwe cangiranî nekirin, bi hemû hiner û karîna xwe qedr û qîmeta xwe girtin. Gelek serdan û çûnûhatin pêk anîn. Serdana herî balkêş çûna ser gora Nemiran bû. Ew çûn şopeke mezin di dilê me de vekir. Me gora wan herdû qehremanan bi çavê serê xwe dît. Me mêraniya wan, kar û xebata wan anî ber çavan. Tiştê ji me re xewn bû îro em li ber çavên xwe dibînin. Îro hebûna me bi keda wan bû. Bi têkoşîn û berxwedana wan bû... Em li gelek cihên nûavahî û serayên rewşenbîriyê geriyên. Mîna koşka huner û Korî zanyarî Kurd,.. Parka Hewlêrê û gelek cihên din...

Her yek ji me jî xwe ji semînerekê re amadekiri bû. Lê mexabin em pênc rewşenbîr bûn semînerek bi tenê li Otêla (Qesir Nazê)ji me re amadekirin. Diyare hew ji wan dihat. Dîsa em spasdarê wan in. ciwanmêran pir berxwe dan û tu kêmanî nekirin. Lê ew ji dest wan hat.

Piştî diwazde rojan ji serdana Hewlêrê û derdora wê, me xwest em (du) rojan serdana bajarê Silêmaniyê jî bikin. Bi rastî

ew serdan bi rêkirina hevlekî ji partiya (YNDK) bi me re, pêk hat.

Li Silêmaniyê, ji dema em derbasî bajêr bûn hetanî em vegeriyan nûnerê hukûmetê ji hêlekê, nûnerê encûmenê wezîran ji hêlekê din bi karûbarê me ve rabûn. Di du rojan de, serdan û gera panzde rojan em li dezgeh, avahîyên nuh, park û serayên hukûmetê em gerandin. Wezîrê rewşenbîriyê mamoste Fetah Zaxoyî xwarin ji me re çêkir û em vexwendî wê xwarinê kirin. Mamoste Celal Telebanî li mekteba xwe bi beşdariya endamên mekteba siyasî em pêşwazkirin . Bi rastî em gelekî dilşad û kêfxweş bûn.

Piştî vegera me, em dîsa du rojan li bajarê Hewlêrê man û me xatir ji hevalên (YNDK) xwest û me pir spasiya wan kir û bi dilekî germ û bi dilşadî em vegeriyan Binyaxetê.

Li vegeerê me spasnameyek pêşkêşî partiya (YNDK) kir. Li ser vê daxwaz û pêşwaziya wan ya germ ji me re, û li bajarê Şamê du endam (D.Zengî û Nezîr Cezmatî) li ser navê vê şandekê spasnameyek pêşkêşî serokê hêja Mes'ûd Barzanî serokê partiya Demokrata Kurdistanê û mamosteyê hêja Celal Telebanî serikê giştî yê Yekîtiya Niştimanî Kurdsitan di riya mektebên wan li bajarê Şamê re hatin rêkirin. li bajarê Şamê spasnameya kek Mes'ûd Barzanî giha destê berpirsê mekteba (P.D.K) mamoste (Xazî Zîbarî)ê rêzdar û ewî bixwe li mekteba partiya(PDK) pêşwaziya me herdû hevalan kir û name ji dest me girt û pir kêfa xwe ji wê çûna me re anî. Û ya Mam Celal Telebanî giha destê mamoste (Hazim Yûsifî) berpirsê mekteba (YNK)ê rêzdar. Ez ne şaş bim mamoste Hazim hatibû şûna

mamoste Adil Mûrad ji ber ko kek Adil nexweş bû wê demê li dervî Sûriyê bû. Ji bo me ev cara yekê ye ko em mamoste Hazim Yûsifî dibînin.

Deqê herdû spasnameyan di rojnameya (Yekîti) ya partiya Yekîti ya demoqrat ya Kurd li Sûriyê (Yekîti) hate belav kirin.

Li vê dawiyê ji me re hate diyar kirin ko mamoste Xazî Zîbarî berpîrsê mekteba partiya demoqrata Kurdistan-Iraq, li Şamê ew spasname ji cenabê Serok M.Barzanî re rênêkiribû.

Bi rastî çima mamoste X.Zîbarî weha kir em jî nizanin. Daxwaza wî ji vê yekê çibû ji me jî ne diyar e. Ne gihandina vê spasnameyê linik gelek biraderan bû cihê serseknandinê. Bi rastî ev karê mamoste X.Zîbarî tiştekî pir susret e('ecêb e), ji mafê her kesî ye ko vê pîrsê bike. Em jî dibêjin: ev karê mamoste X.Zîbarî cihê serseknandin û pîrsê ye!!!???. Çima û ji bo çî ew spasnameya vê şandekê ji Serokê hêja M.Barzanî re rênêkir!? . Bêguman, ev pîrs bihewceyî bersivê ye. Em bi hêvî ne ko dengê me bighê cihê tê xwestin. Ê bi taybetî Serokê hêja Mes'ûd Barzanî yê rêzdar.

Li vir pîrsêk tê bîra merov. Heger nameya Serok M.Barzanî di riya berpîrsê mekteba wî re li Şamê negihê destê wî, karê berpîrsê mekteba wî li bajarê Şamê çîye û çidike!!!?.....

Ez bi hêvî me ko mamoste X.Zîbarî cihê wê nameyê bîne bîra xwe, dibe ko di wan quncikên tarî (.....) de ji bîr kir be.

Gelo ne gihandina wê spasnameyê wê gunehê kê be!!! Ê gazin wê ji kê bê kirin???. Serek û berpîrsiyar tucarî gunehê wan nîne... ji ber ko gunehan nakin. Pêxember in... rehberên Xwedê ne... Na, na ew bi xwe ne.... sed berdevk û parêzerên wan

hene... sed xulam û cêrîyên wan hene...her tişt ji wan re helal e... lê mexabin çîroka şêx û murîda ye.. her kes bawer nake.. bes e .. bes e...lo lo...Kurda berê gotiye: (kê lingê diya me hilda bavê me ye).... De werin li vê susretê... li vê 'ecêbê!!....

Lawo! Ne tenê rastiye winda dikin, belê mêran mê dikin... û wan avis dikin.. û dîsa bê şerm tora xwe davêjin çî bi dest wan ket dana Xwedê ye!!...

Gelo kî guhdariya me dike!.. yê rastiye dizane... Kî dixwîne û kî dibihîze...Na, ma kî wê bibêje.. ew bixwe yên kultêrxur in, yên ko serjêr û zikmezin in, yên parsek ji koka xwe parsek in û yên ko di çiravan de nêçîrê dikin û xwe li pişt perdan vedişêrin û hin gotinin bê berpirsiyar û bê rê, zivir û bê bext ji xwe berdidin, ew bixwe rastiye dizanin. Lê, li ser navê me di bazara bê wefadariyê de bazarê dikin. Dibêjin ko me tu spasname ji Serok M.Barzanî re rênekirye!!!. Ji ber ko me pere ji mam Celal Telebanî wergirtiye. Berî hertiştî heger linik partiyên Kurdên Îraqê ev awayê wergirtina peran normal be. Ez bawerim ew dan ji bo kirîna wê partiyê ye. Ji bo nakokî û berberiya navxwe ye. Kurtgotin ji bo zeramtiyê ye. Lê, li nav me Kurdên Biyaxetê pir şerm e. Heger hin kes vî tiştî li bejna xwe dibînin. Ew bi wan ve girêdayî ye. Ew berpirsiyarin di ber vê yekê de.

Em li vir dibêjin û ji her kesî re diyar dikin, berî her tiştî ji mekteba partiya (PDK) bê pirsîn gelo me rênekirye an na!? heger ne weha be em gunehkar in.

Em bi dengê zelal û bi eniyekê bilind dibêjin: tu kesî ji me pere ji tu serokên Partî û rêxistinên Kurd û Kurdistanê rojekê ji rojan wernegirtiye. Ne ji destê Mamoste Celal Telebanî, ne ji

destê serok M.Barzanî û ne jî ji destê X.Mexmûrî wernegirtiye. Rojekê me li deriyê serokê tu partî û rêxistinane nedaye. Em ne kultêrxur in. Ne xwefiroş in. Em nivîskar û rewşenbîrê gelê xwe ne. Serokê hêja M.Barzanî û mamoste Celal Telebanî û her kurdekî welatparêz û milletperwer cihê rêzgirtin û hîmetê ye. Em serê xwe li ber keda her kurdekî dilsoz ditewînin. Em tucarî ji mamosteyê hêja Celal Telebanî bawernakin ko vê bêbextiyê li me bike. Ew ne xwediyê vê gotina bêbext e. Em bawerin tu agahdariya serokê hêja M.Barzanî jî bi vê yekê tune. Lê heger hinek dixwazin rûreşiya xwe sipî bikin bila ne li ser hesabê me be. Bi wî kirasê sipî ko li bejna xwe kirine destê wanî reş sipî nabe.

Di dawiya vê bersivnameya xwe de dixwazim vê çîrokê ji wan kesan re bibêjim dibe ko hinek hiş û aqil jê werbigrin.

Dibêjin rojekê ji rojan mîrê wî welatî ferman da ko xelkê bajarê wî tev li gasîna bajêr bicivin. Li ser daxwaza mîr xelkê tev civiyane. Mîr ji xelkê re got: Ezê teyrê xwe berdim li ser serê kê raweste ew dibe fermandarê bajêr. Dibêjin mîr teyrê xwe berda, teyrê mîr geriya, geriya çû ser serê sewterîkî ji sewteriyên bajêr danî. Dibêjin mîr ji bêçarî ew xortê sewterî kire fermandarê bajêr. Roj û meh tê re derbas bûn. Xortê sewterî nikare dev ji karê xwe yê xerab berde. Raste li ser kursî û di dîwana mîr de rûdinişt, cilên sipî li bejna xwe dikir, lê dev ji karê xwe yê reş bernedida. Di karê xwe de zarok bû, bê serpêhatî bû û ew bazê malwêran şaş çûbû. Mîr dibihîst bê fermandarê sewterî çî dike. Mîrê zana pêşî serê teyrê xwe jêkir û got: Bayalê ne azad be li nêçîra fetisî nagere. paşê serê wî sewterî jî jêkir, avête ber sehan.

Cihê qirakan di nav balayên baz de nîne. Ez qurban... her kes
bi refê xwe re. Dem weha namîne. Werîsê bêbextiyê kin e. Roja
rastiyê diyar e.

Şam

27/9/2004

Ji destnivîsa mele Xelefê Bafî⁵

Xwênerên hêja:

Ev nivîsa min ne lêkolîn û ne gotar e. Belê, pêşgotina pertûka destnivîs ya mele Xelefê Bafî, ya bi navê (Dîroka kelepore mîrnişîniya Botan)e. Ev destnivîs ji destê mêjûvanê navdar Ebdilreqîb Yûsif gihaye destê min. Wek hûn dizanin ji ber sedemên rewşa çapkirin û belavkirinê ev destnivîs heta neha nehatiye çapkirin. Lewra, me xwest xwênerên me ji vê gencîneya dewlemend bêpar nemînin, li vir, pêşgotin û strana bi navê (Mihemed şah mîrê Botan û `Eysa Bêzar begê) ji we re didin belav kirin.

Mezinahiya her gelekî ji dewlemendiya kelepore wî gelî têye diyarkirin. Bêso, Kurd miletekî xwedî keleporeke dewlemend û bêhempa ye. Ne tenê xwedî şaristaniyeke kevin û dewlemend e, belê roleke mezin di avakirina gelek şaristaniyan de, rabûye.

Ji her neteweyî û gelî bêtir, Kurdan bawerî bi gotina devkî anine û bi toreya devkî û kelepore girêdayî mane. Em dikarin bibêjin, pêmaye wêjeya Kurdî ji kelepore û wêjeya devkî û gelêrî hevedûdaniye. Toreya devkî şêwe û awayê vegotina çandeyî ya gel e... Bêguman afrandêrê kelepore gel e, bi alîkariya gotina devkî, bûyerên dîrokê, serpêhatî, stran û govend, pend û gotinên pêşyan, lîstik û gerdiş, pîşe, serhawer û berhaweyên kurdî vediguhezînin nîşên nû û tene parastin, bûyer û tevgerên nû û

Kovara Pirs- Hejmar: (31-32), Payîza2003-zivistana2004. Sûriye. ⁵

nûjen jî tèn vegotin û li hev têne pirkirin û mîna çavkaniyan dizên û diherikin û dem bi dem li hev têne gerandin.

Kelepor, toreyaya devkî û zargotin çavkaniya şîrê dê ye. Lawên vê diyê, çi torevan û dîrokvan, û çi ronakbîr û zimanzanên ko hene, tevan ji vê çavkaniyê vexwarine, û hiş û raman, bîr û baweriyên xwe di yek zimanî de, meyandine. Meyandina kelepor û toreyaya devkî, bergirtina berhemên nûjen e.

Di dema berê de, di dîwanxanên mîr, beg û axan de, dengbêj û stranbêj hebûn. Ewan mirovan, roleke mezin di parastina kelepora Kurdî de lîstine. Lê di roja îro de, tu dîwanxane nemane. Ew dengbêj û stranbêjên me jî, roj bi roj, destê cansitîn mîna dasê, wan ji jiyanê hiltîne. Mexabin şûna wan vala dimîne. Bi mirina her kalemêrekî re, gencîneyek ji kelepora Kurdî winda dibe. Windabûna kelepor û toreyaya devkî, windabûna hîm û bingehê rewşenbîriya kurdî ye. Vêca, binema parstin û çareserkirina vê rewşê; komkîrin û danheva kelepor, toreyaya devkî û zargotina me ye. Nivîskar bi rola xwe rabin û bibin pasevan û keleporperestên toreyaya devkî û zargotina xwe.

Bêso, ev kar û xebat wê ji her kesî neyê û ne her kes dikare bi vî karî rabe. `karê serketî, ji danheva folklor, lehengî ye`.

Berî du-sê salan, seydayê mezin dîrokzanê navdar Ebdilreqîb Yûsif ev destnivîsa mele Xelefê Bafî ji başûrî Kurdistanê ji min re rêkiri bû û ji min xwesti bû ko vê destnivîsê çapbikim.

Birastî pir kêfa min hat. Ji hêlekê, ji bextê min î spî ye, ko destnivîseke weha dewlemend û hêja ji destê seydayê E.Yûsif rê bibe, û bi keda welatparê-zekî mîna mele Xelef amade bûbe, bi destê min bête çapkirin û belavkirin. Ji hêlekê din ve, ko ev

destnivîs kelepura herêma Botan be. Gelek bûyer û nûçeyên dîrokî, navên hoz û êlan, serhawe û berhawe, efsane û çîrok, navên gund û herêman û navên mîr, axa û begên herêma Botan tîne ziman. Bêguman, kelepore û toreye devkî di bûyerên dîrokî de dîdarek bêhêl e, bûyeran wek heyî vediguhêze û diyarî nîşê îro dike.

Mele Xelef karekî pir mezin û hêja ji gelê xwe re kir. Cihê pesin û şanaziyê ye.

Ez bawerim wê navê wî di ezmanê toreye Kurdî de bi tîpên zêrîn bêye nivîsandin. Bêguman ev berhemê wî gencîneyeke bêhempa ye.

Di baweriya min de, ev destnivîs hêjayî lêkolîneke dîrokî û zanistî ye. Lê mexabin di roja îro de ji ber gelek sedeman em nikarin pêk bînin. Bêguman emê di rojên bê de bidin ser milên xwe û bi zelalî şirove bikin.

Lê ji bo tekûzkirina vî berhemî, min hin gotar û danhevên Mîr Celadet yê ku di kovara Hawarê de hatibûn belavkirin, li vir dane weşandin.

Belgeyek dîrokî bi navê (Şîna Mîr Sêvdîn) û sitrana (Bedir-Xan begê) ji hêla E. Yûsif gihane min.

Sitrana (Bedir-Xan beg) ji pertûka (zargotina Kurdên Sûriyê), danheva Celîlê Celîl hatiye wergirtin.

(Şerê Bestê Beleka) û (Şerê Kehnîqîrê) ji kovara (Ronahî) hatiye wergirtin.

(Ez Xelef im Xelef im), min ji kasêta dengbêjekî wergirtiye.

(Mêşhingivî) danheva M.E. Botî ji kovara Hawarê hatiye wergirtin.

Hêjayî gotinê ye, ko ev destnivîs bi tîpên Erebî û bi xêza mele Xelefê Bafî hatibû nivîsandin. Min jî ev destnivîs ji tîpên Erebî veguhest tîpên Latînî.

Di dawiyê da ez spasiya seydayê Ebdilreqîb Yûsif dikim û sed mehder li giyanê mele Xelefê Bafî bibare û cihê wî buhişt be.

Hevpeyvîna Malpera Tîrêj bi Dilawerê Zengî re

Hevpeyvîn: Şûro

1-Di destpêkê de em bi navê Malpera Tîrêj bixêr hatina te dikin û hêvîdarin ko tu xwe bi xwendevanê me bidî naskirin.

* Em bixwe ji xelkên şêrwanê, ji hoza Dumila ne. Bavê min Isma`îlê `Emê û birayê xwe Muhemedê `Emê, piştî şerê Cîhanê yê yekemîn meşextî binxetê dibe. Li bajarê Amûdê bi cihûwar dibin.

Piştî şewata Sînema Amûdê bi salekê,ango di sala 1961ê de, ez li wir hatime dinê. Ez li ser bîna şewata zarokên Amûdê mezin bûm. Min ji şîrê wê diya ko zarokekî xwe di Sînemê de winda kir û yê din heta niha jî êşa wê şewatê dikşîne, vexwar. Ez bi şîrê êş û kovanan û li ser dengê lorandina kul û derdan mezin bûm.

Diya min Ferîde li dora deh zarokên bê guneh ji nav devê agirê Sînemê riha kir. pîrejineke welatparêz û miletperwer bû. Ew welatparêziya wê ji kurdayetiya bavê min dihat. Li mala me tim û tim şevbuhêrk dihatin kirin. Ew şevbuhêrk ji çend kalemêrên mîna bavê min, digeriya. Şevêrkên xwe tev li ser rewşa gelê kurd û welatê Kurdsitanê derbas dikirin, û pir diaxivîn..., û diketin danûstendinên germ.... te digot wê niha Kurdistan çêbibe... Ew

rewş û xir û cir tev di serê min de diçûn û dihatin. Lê min tu bersiv ji wan re nedidît û him min nizanibû çî pirs e.

Bi demê re, û hin bi hin li ser hin girêkên pirsên ko di serê min de cih girtibûn û diçûn û dihatin vebûm, ew jî dema têkçûna şoreşa Berzaniyê nemir bû. Ez di malek weha de mezin bûm.

Min xwendina xwe ya sereke û ya navîn li bajarê Amûdê kuta kir. Lê mexabin piştî mirina bavê min û ji ber ûştî rewşa abûrî min xwendina xwe nebî serî. Piştî mirina bavê min di sala 1977an de barê malê kete ser milê min û xwiya malê ji min hat xwestin. Xwedîkirina pîra dê û birayê nesax ketin stiwê min. Rewşa me ya abûrî pir tenik bû. Ji bêçarî min berê xwe da kar.

Di salên 1980-1981ê de, min du salan mamosteyî li gundê Girê Sor kir.

Di sala 1982an de ji ber karê ramyarî min dûrî karê mamosteyî xistin û di wê salê de, ji neçarî min berê xwe da bajarê Şamê, ta niha li wir dimînim. Min xwe ji nivîsandin, belavkirin û çapkirina wêjeya Kurdî re vala kiriye.

2-Te çilo dest bi nivîsandinê kir.. û berhema te ya pêşîn çibû û te çewa lê meyzand piştî ko tewa bû?.

*Di sala 1977an de, û piştî mirina bavê min têkiliya min bi helbestnivîsa Kurdî re çêbû. Ew jî di riya Şêx Sedredînê Huseynî re bû. Şêx Sedredîn mirovekî pir welatparêz û zana bû. Ez hînî nivîsandin û xwendina zimanê Kurdî kirim, û min bi seydayê

Cegerxwîn û seydayê Tîrêj da naskirin. Pir ji min hez dikir. Gelek caran pertûk û belavokên Kurdî ji min re tanîn û herdem rewşa gelê Kurd bi min di da zanîn.

Ji wê rojê de, min dest bi hûnandina helbesta Kurdî kir. Helbesta pêşîn bi navê (Ey felek) bû, û ta bi vê rojê, min ew helbest nedaye belavkirin. Ne belavkirina wê jî ji ber taybetiyên naveroka wê ye, ne tu tiştên dî ye.

Di sala 1978an de, min seydayê Tîrêj naskir. Seydayê Tîrêj ewî jî gelekî arîkariya min kir û bandûra wî pir li awayê hûnandina helbestê li min heye.

Di sala 1982an de, û piştî ko ez hatim bajarê Şamê, naskirina min bi xebatkarê mezin û mamosteyê wêjeya Kurdî Osman Sebrî (Apo) re, çêbû. Osman Sebrî berê pênûsa min ber bi nivîsandina serbest (pexşane) vekir û ez hînî giramêra Kurdmancî kirim. Birastî hêjayî gotinê ye, ko mala nemir O.Sebrî mîna dibistana zimanê Kurdî bû. Em gelek xortên nûhatî lê dicivyan û me hînî zimên dikir. Ji wê rojê de, bi giranî min berê xwe da nivîsandina serbest.

Di sala 1985an de, berhemê min yê pêşîn dîwanek ji helbestan bi navê (Pêdarî) bû. Nivîsandina pêşgotina dîwanê ya seydayê nemir Tîrêj bû. Di wê demê de, ev berhem pir bandûreke xurt li nifşên nû kir û di riya wê dîwanê re gelek kesên nexwendî hînî zimanê Kurdmancî bûn. Ev dîwan, bû sedemê şikandina wê bêdengiya ko weşan û çapemeniya Kurdî têde dijiya. Du hezar

hejmar ji vê dîwanê hate belav kirin. Li gorî rewşa awarte ya ko gelê Kurd tê de dijiya hejmareke ne kêr e. Li gorî wê demê, ez dibêjim pêwîst bû ko ew berhem bihata çapkirin. Ji ber ko ewê dîwanê, deriyê çapkirin, belavkirin û guhdan li berhemên bi zimanê Kurdî vekir. Lewra, pir dirêj nekir, du-sê dîwan hatin çapkirin û dest bi qûnaxeke nû ji çapemeniya Kurdî bû.

3-Dilawerê Zengî nivîskar e, yan helbestvan e, yan lêkolînavan e û yan hersê ye? Û çima?

* Wek min got, serpêhatiya min ya pêşîn di gasîna wêjeya Kurdî de, hûnandina helbestê bû. Lê çima ..? birastî ez jî nizanim çima.. diyar e, helbest mêvanekî bê wext e. Tu nikarî biryarê bidî û bibêjî ezê niha helbestekê binivîsînim. Helbest, ne diyaredeke sekinî û bê liv e. Ne jî dîtaniyeke ekadîmî ye. Liv û guhêzeke hundirî ye, di cîhana peyv û şorezaran de, digere. Jiyanê sermedî ye. Roleke mezin di pêşketin û nûkirina raman, hizir, ziman, huner û civakê de, dilîze. Helbest deryake ji evîna bê dorpêç û sînûr e. Bê rawestandî û miçiqandî, dizê û diherike. Xwendina helbestê ji mirovekî ta bi mirovekî din ne tenê cuda û tê guhertin. Lê belê, xwediyê (afrandekê) helbestê bixwe, piştî çend caran ji xwendina helbestê, tiştin nû jê re xuya dibin. Ev jî ji ber ko (hest) di sînora şorezaran de nayê bestîn, û ne jî tê hevragirtin. Lewra ziman nikare (hest) di bûyîna wî ya xweberî de jiber bike. Divê têkiliyeke giyanî di navbera xwêner û helbestê (pîrsur û pîrsurî)yê de hebe. Em jibîr nekin di hundirê her helbestvanekî de (heger ko helbestvan be) romannivîs,

çîroknivîs û nivîskarek jî heye. Wek nimûne: Homîros, Lorka, Mîxaîl Lîrmantof, Gotyê, Nazim Hikmet, Cibran Xelîl Cibran, Celadet Alî Bedirxan, Kamîran Alî Bedirxan, Cegerxwîn, Qedrî can, Hejar, Osman Sebrî, Hesên Hîşyar û Selîm Berekat.....hd. Evan navdaran helbest, gotar, roman û çîrok jî nivîsandine. Dema ko ew mirov xwedî hunerek bilind be, dikare ramana xwe di riya pirtirî rengê ji rengên celebê wêjeyê re bigihîne xwêner, ez dibêjim hunerekî bilind e, û çima na. Daxwaz ew e gihandina wê ramanê ye, bi çî rengê celebê toreyê be, bila bibe.

4-Tu dikarî ji kerema xwe re berhemên xwe yê çapkirî û yê ne çapkirî bi nav bikî û bi kurtayî li ser her yekê biaxivî.

Berhemên min yê çapkirî ji sala 1985-2002an di bin baskê rewşeke awarte de belav bûne. Ew rewşa ko çapemeniya Kurdî lê yasaq e. Di rewşeke weha de nivîserê Kurd pir dijwarî têne pêşiya belavkirina berhemên wî. Li hemberî van dijwariyan jî min li dora 110 pertûkan li Sûriyê dane belavkirin. Ji wan berheman ezê berhemên xwe bi nav bikim:

Berhemên min yê çapkirî ev in:

***Dîwana (Pêdarî)**-helbest 1985.pêşgotina wê seydayê Tîrêj nivîsandiye. Ew dîwan ji helbestên evînî, nîşan, welatperwerî, xweşxwan, marş, aştî, jîna hov û teban, dîrokî...û bi awayekî kilasîk hatine hûnandin. Lê, ez bawerim di naveroka xwe de pir nûkirin û hevdemî ne. Bi zimanekî pir bilind hatine hûnandin.

***Gramêra ziman**-Celadet Bedirxan û Rojê Lîsko-1990. Ev pertûk giramêra mîr Celadet û şagirtê wî yê Firansîz Rojê Lîsko ye. Birastî, ciwantirîn û buhatirîn pirtûkên ko li ser zimanê Kurdmancî hatine afrandin ev pertûk e. Li dora pênc sed û diwazde rûpela ye. Ji ber giringiya vê pertûkê û tunebûna giramêrên zimanê Kurdî di nav destên xortên Kurdan de, me ev pertûk li ser daxwaza Rewşen Bedirxan û bi alîkariya du mamosteyên zimanê Firansîzî wergerand zimanê Erebî. Ji ber rewşa siyasî ya pir dijwar, herdû mamosteyên dibistanê ne xwestin û naxwazin navên xwe, an keda xwe di vî karî de bi nav bikin, û ta bi vê rojê jî nexwestine bînin ziman. Li ser daxwaza wan û ya Rewşenê navê min bi tenê daket ser pertûkê. Lê, mexabin hin kesên ko di çirava golan de nêçîrê dîkin û bi şevê mîna beqan qurqurê dîkin. Ji çav nebarî û dixsokî ev kar kirin qaçîka nav deranan û pir bêbextî kirin –digel ko me di pêşiya pertûkê de, di rûpelê sipasiyê de, daye diyar kirin. Lê dîsa jî dev ji zikreşiya xwe bernadin. Birastî, daxwaza me ya pêşîn û dawîn ev bû; ko em vî berhemê hêja di nav gelê xwe de bidin belav kirin. Em ne heyranê navê xwe ne. Li gorî gotina Rewşen xanim; '(Bi vî karê xwe, me sûdek pir mezin li gelê xwe kir', Bila tu mirovekî setembar bî çêtir e ko tu mirovekî setemkar bî), û nerîna wê di pêşgotina pertûkê de xweş zelal û xuya ye.

***Ji mesela Kurdistanê**-Celadet Bedirxan-wergerandina min e-1990. Ev pertûk li ser tetrîka Kurdan –mîna te`rîba Kurdan -dipeyive. Ew jî bi piştgiriya Rewşen xanim hate wergerandin û belav kirin.

*Dîwana helbestvan Ebdirehmanê Mizûrî(**Ji evîna çirayên kevin**) wergerandina tîpan-1991. Dema min ev dîwan ji tîpên erebî veguhest tîpên latînî, li Binxetê pireya helbestvanên nûhatî destên xwe avêtibûn helbestên erebî û di bin bandûra çanda erebî de mabûn. Bi belavkirina vê pertûkê û dîwana didiwan (**Li xelkî tehlê li min şirînê**), di yek salê de, berê xortên nûhatî ji helbesta erebî baş hate guhertin û destê xwe avêtin hûnandina helbesta Kurdî ya nûjen. Ji ber ko di wê demê de meydana meydana helbesta kilasîk bû. Bi vî karê xwe min helbesta nûjen ya kurdên başûr li nav xortên nûhatî de da belavkir û mîna pirekê di nav herdû perçan de, min ava kir, û min ew sînorên çêkirî ji nav çanda Kurdî, hilweşand.

***Mîr Bedirxan**: Lutfî, wergerandina: E.S.Goranî. Amadekirin û lêveger: Rewşen Bedirxan û Dilawerê ZENGÎ. Ev pertûk, Rewşen Bedirxan ji cem seydayê Goranî ji bajarê Emanê-Urdinê anîbû. Ez û wê em li ser sekinîn û me hin navên malbatê û dîroka wan serrastkir. Bi rastî ez û Rewşen Bedirxan me gelek karin hêja bi hev re kir. Me çend pertûkên malbata wê dane çapkirin, wergerandin û belavkirin. Ji wan pertûkan:

-Bîranînên min -Salih Bedirxan-. Bîranînên bavê wê ye.

-Name bo Mistefa kemal paşa.(Celadet Bedirxan).

-Bîranînên jinekê (perçê didiwan). Ev pertûk ji zimanê Turkî wergerandibû zimanê erebî.

***Şerefnameya Menzûm**-Cegerxwîn-ji tîpên Erebî bo tîpên Latînî, û lêveger, ravekirin û serastkirina min bû.1997. Ev destnivîs nehatibû çapkirin û belavkirin. Di riya dostekî re bi navê (Kalemêr=Sedeqe) re, min ev destnivîs peyda kir.

***Bîranînên Celadet Bedirxan**- min komkir û wergerand bo zimanê Kurdî. Ev bîranîn di rojnameya Wicdan û Huriyê de –ya ko rojnamevanê Aşûrî Yûsif Melek li Beyrûdê diweşandin-derdiket. Di riya Rewşen Bedirxan û hin dostan re hejmarên wan gihane destê min. Min jî ji zimanê Erebî wergerandin zimanê Kurdî û çapkir.

***Ez û Agir**- Dîwana helbestvan Hizrevan-wergerandina ji tîpên erebî , sala1998.

Ev dîwan jî mîna herdû dîwanên E.Mizûrê min veguhestin tîpên latînî û belavkir.

***Stran, berf û baran** helbestvan Mûeyid Teyib wergerandina tîpan.

***Bedirxanî di Cezîra Botan de**-Malmîsanij-wergerandin: Gulbuhar Bedirxan û Dilawerê ZENGÎ.1998. Bi rastî ev pertûk pir hêja û giranbuha ye. Gelek reşbelek û wesîqeyên dîrokî tê de peyda dibin. Min jî li dora bîst wesîqe û gelek wêneyên malbata Yezdanşêr û him agahiyên dîrokî yên di dermafê wî û Bedirxan de dane belav kirin. Ez bawerim ev cara yekemîne ko ew wêne û agadarî têne belavkirin.

***Berî heyv hilê** -çîrok- wergerandina Tewfîq El-Huseynî ji zimanê kurdî bo zimanê Erebî. Nivîsandina min e- Ji weşanên Mîdiya-Erbîl. 2001. Ev pênc çîrokên min in, ji jîweriya gelê Kurd in. Di van çîrokan de, rengê mêranî, fedakarî û xebata gelê Kurd min aniye ziman. Û ji hêlekê din, min zordarî û sitemkariya dijminê gelê Kurd daye diyar kirin.

***Qedrî can** amadekirin û berhevkin. Bi zimanê (Erebî). çapxana Aras, Erbîl=Hewlêr 2001. Ev berhem ya pêşîn e ko hemû nivîsên helbestvan Qedrî can civandiye û gelek agahiyên nû li ser nivîs û jiyana wî diyar dike. Ev berhem bi alîkariya hevalê min Horamê Yezdî hate wergerand bo zimanê erebî û li başûrê Kurdistanê çapbû.

***Bîranînên Osman Sebrî**- bi zimanê Erebî-2001. Beyrût, Libnan. çapxana Emîral. Ev bîranînên xebatkarê nemir Osman Sebrî di riya Kurê wî re Hoşeng gihane destê min. Bi rastî dilê gelek kesan hebû ku ev berhem bigehê destê wan. Lê, malbata nemir Osman Sebrî hemû destnivîsên wî dane min. Bi alîkariya hevalê min Horamê Yezdî me ev bîranîn wergerand zimanê erebî û çapkir. Ezê nêzîk ne dûr wan berhemên ne çapkirî yê mayî jî bidim belav kirin.

*Pêvî van berhemên ko min anîne ziman, bi dehan gotar û lêkolînên min bi herdû zimanan (kurdî-erebî) di kovar û rojnameyên Kurdistanê de hatine belav kirin.

*Berhemên min yên ne çapkirî bi herdû zimanan (kurdî-erebî) hene. Ez bihîvîme ko di rojên bê de karibim wan çapbikim. Wek hûn dizanin di van du-sê salên dawîn de rewşa çapkirinê linik me pirtir dijwar bûye û bi taybetî rewşa ko ez tê de dijîm tu defretê nade min ko wan çapbikim.

5- Wek ko diyar e, bandora malbata Bedirxaniyan li ser te heye... ji bo vê yekê ezê pirsaxwe sê xal bikim:

a- Te çilo ew naskir û ji kîjan salê de bû.

b-Bandûra wan li ser te wek kes û wek nivîskar çibû.

c-Bê malbata Bedirxaniyan ewê nuha rewşa toreya Kurdî çiba.

*Di sala 1989an de min di riya mirovekî welatparêz Rewşen Bedirxan naskir. Ew mirov navê wî Ferho Ferho ye, niha li bajarê Qamişlo dimîne. Rewşen Bedirxan li bajarê Banyasê rûniştibû. Ez jî li bajarê Şamê dimam. Qet hayê min jê nebû. Rojekê di riya vî mirovî re em çûn bajarê Banyasê û me hev naskir. Bi rastî ji dîtina pêşî diyar bû ko Rewşen xanim jineke rewşenbîr, welatparêz û pir zana bû. Rewşen xanim xelesa dawî bû ji zincîra dîroka malbata Bedirxaniyan. Ew dîroka tev xebat û rapêrîn û serhildan, çî di warê ramyariyê de be û çî di warê rewşenbîriyê de be. Xebata vê malbatê dîrokeke li dora sed û pêncî salî dirêj e.

Piştî me xweş bi hev re da û stend û bawerî di navbera me de çêbû, deriyê mala xwe ji min re vekir. Bi rastî min biryar da ko ez guhdaneke mezin bidim vê malbatê, nemaze, piştî ko min ji wê naskir, ko tu kes guhdarî li rewşa wê nake, û tu partî an nivîskar xwedî li berhemên ko di nav destê wê de mane, dernakevin. Hin xortin ji Kurdsitana Bakur car caran riya xwe pê dixistin û gelek destnivîs û reşbelek ji cem wê birin, lê mexabin ta bi vê rojê, ewan xortan sozê xwe bi cih ne anîn û rewşa wan destnivîsan bû çî kes nizane. Vêca, her roja pêncşemê û îne ez diçûm mala wê û me bi hev re dest bi kar û xebatê dikir. Li dora pênc-şeş pertûkên malbata Bedirxaniyan me çapkirin. Berî mirinê ewê di wesya xwe de nivîsandibû ko divê kutabxaneya wê ji min re be. Kutabxaneya wê di riya qîza wê re (Ûseyme) giha destê min. Li vê dawiyê di sala 2001ê de dema ko ez çûm Kurdistana başûr û min kek Mes`ûdê Barzanî dît, di wê dîtî de min kutabxaneya Rewşen xanim diyarî wî kir. Gelekî kêfa kek Mes`ûd bi vê diyariyê hat.

Wekî her car min karê xwe kir û ez çûm bajarê Banyasê. Ez giham mala wê, min dît Rewşen xanim li ser livînê mirinê ye. Mexabin di wê rojê de mir. Li ser daxwaza wê min laşê wê anî bajarê şamê û li rex bapîrê wê Bedirxan beg û mêrê wê Celadet Bedirxan da veşartin.

Bi rastî ez hînê gelek ji serpehatiyên jiyanê kirim û ta bi vê rojê di bin bandûra wan gotin û pendê wê de mame. Ji min re digot: (Lawê min!, peyayên malbata Bedirxaniyan bextê (şensê) wan di jiyanê de pir kêmbû. Ji wî tovê ko çandin negihan ko jê bixwin.

Ew mirovin li pêş bûn, lê millet ne gihabû. Ez ji Celadet bi şenstir im. Ji ber ko ewî xort û keçên kurd xwendevan bi çavê serê û ne dît. Lê, bi sedan xort û keçên xwendevan û zana îro li dora xwe dibînim. Lawê min!, Tu xortekî di xebatê de pir germî, û te qedera xwe bi malbata Bedirxaniyan ve girêdayî. Wek çewa şerê wan ji hêla mirovê dixsok dihat kirin weha wê şerê te jî bibe. Riya te dirêj û dûr e. Bi bê dengî karê xwe bike. Ji karê xwe meweste. Divê hilma te fireh be. Kê çi got li wan venegerîne. Ez bawerim dem kevîle ji bo rastiyê. Divê tu hevalê yekîtiya Kurdistan bî. Nebe serserebê perçebûn û dûrketina kurdan ji hev. Bila tu berê keda xwe di jiyane de nexwî. Lê wê dîroka gelê te, te jibîr neke. Bila tu setembar bî, ne setemkar bî).

Hevalê hêja, ez jî dixwazim li gorî van pend û şîretan bim.

Di sala 1997an de li ser daxwaza neviyên Yezdanşêr çûme Urdinê-Emanê. Birastî ez rastî gencîneyek ji zanîne bûm. Neviyên Yezdanşêr xortin pir zana û xwendevan in. Mirovine welatparêz û gelperwer in. Gelek reşbelek û destnivîs li ser malbata xwe ji kutabxaneyên Birîtanî peyda kirine. Li ser daxwaza wan ez çûm bajarê Stenbolê û min gelek wesîqe ji erşivê osmaniyan derxist. Ez bihêvî me ko dem alîkar be ji bo derxistina wan reşpelekan.

Ji bo xala te ya dawîn ez dikarim bi çend gotinan bersivê bidim. Ez dibêjim heger Rojnameya Kurdistan tunebûya dê gelê Kurd bê dîroka rojnamegeriya Kurdî bana. Heger kovara Hawar, Ronahî, Roja Nû, û Stêr tunebana dê zimanê toreyî, Gramêra

Kurdmancî û wêjeya Kurdmancî tunebana. Ev kovar û rojnameyên Bedirxaniyan Qur`ana zimanê Kurdmancî ne. Pêvîkar û xebata wan di warê ramyarî de, wan berhemên hêja û giranbuha yên ko Mîr Celadet, Kamîran, Sûreya, Miqdad, Ebdulrezaq, Emîn Alî, Rewşen û gelekên din ji vê malbatê ji me re hiştine. Gerek em jibîr nekin bê çewa di warê ramyarî û xebatê de gelê Kurd deyndarê malbata Barzaniyê nemir e, weharengê di warê rewşenbîriyê de deyndarê malbata Bedirxaniya ye.

6- Wek em dizanin tu endamê komîta xelata Osman Sebrî ye, ji kerema xwe tu dikarî li ser vê xelatê bipeyivî.

*Di 9-1-1998an de li mala nemir Osman Sebrî civatek mezin ji nivîskar, helbestvan, rojnamevan û rewşenbîran hate girêdan. Di wê civatê de pêşniyara avakirina komîtekê bi navê (komîta xelata Osman sebrî) hat kirin. Ev pêşniyar ji hêla hemû beşdarav ve hate pejirandin. Di wê civatê de komîtek ji heft kesan bi serokatiya mamoste Cemal Nebez hate helbijartin. Ev xelat her sê salan pêşkêşî mirovekî ne Kurd, dostê gelê Kurdan bibe. Komîta me biryar wergirt ko xelata xwe ya pêşî bide Profesor Ismaîl Beşikçî. Li ser daxwaza komîte di 12-7-2000î li bajarê Enqerê min xelata komîte pêşkêşî mamoste Ismaîl Beşikçî kir. Hêjayî gotinê ye, ko ev cara pêşî ye ko mamoste Ismaîl Beşikçî xelatekê werdigre. Wekî diyar e, tucarî tu xelat ji destê tu kesî wernegirtiye. Ji bo vê yekê em xwe pir bextewar û dilşa dibînin ko mamoste Ismaîl Beşikçî xelata me wergirt. Ji bo me cihê serbilindî û şanaziyê ye.

Ez bawerim xelata didiwan ya sala 2003an wê para Danyêl Mîtran be.

7-Wek ez dizanim tu mirovekî siyasetmedarî jî... ma tu ne bi nerîna min re ye ko çî kesê nivîskar be yan hunermend be dikeve çarçeweke teng de dema bi yek partiyê ve têye girêdan.

*Berî her tiştî ji narvîna me Kurda ye ko siyaset bi rewşenbîriyê ve hatiye girêdan. Lê, neyê wê angoyê ko rewşenbîr dîlê nerîn û îdyolojiya partiyan be. Ji ber rewşa ko gelê Kurd tê re derbas dibe, hiştiye ko siyaset derbasî jiyana me ya rojane bibe. Li welatê me, axaftina bi zimanê bavûkalan siyaset e. Giring e, her mirovek xwedî nerîn be. Vêca, rewşenbîr wê çewa bê nerîn be!. Lê girêdana bi partiyekê ve û mayîna di çerçewa teng de. Di bawerîya min de daxwaza te bawerî bi yek partiyê û her tiştê wê partiyê rast bibîne û di rîya berjewendiya wê re jîweriyê binirxîne, ez bawerim ew rewşenbîr rola xwe wek ronakbîr wînda dike û xwe di bin konê partîtiyê bingor dike. Rewşenbîrê partîzan xwedî roleke gewre û diyar e. Li hemberî doza gelê xwe rastgo û xwedî hesteke nazik û rewan e. Bi nerîneke giştî di gasîna xebatê de hevpar û piştgir e. Ne kêsbas û pergîr e.

8- Ji ber ko tu bi siyasetê kar dikî ... tu rewşa tevgera Kurd li Sûriyê çewa dibînî?.

*Bi rastî, min gelek caran di rîya gotaran re dîtina xwe di rewşa tevgera Kurd li Sûriyê de diyar kiriye. Ezê bi kurtî bersivê bidim.

Rewşa tevgera Kurd cihê dilêş û kuldar e. Wek hûn dizanin nîgaşa parvebûnê ev e; hin partiyên Kurd di bin siya (Hevbendî) û hin partiyên din di bin siya (Bere) û çend partiyên din jî dervî herdiwan kar dikin. Hejmara van partiyan hejmara tiliyên herdû destan derbas dikin. Pîrbûna hejmara wan şana rewşa lawaz û qelsiyê ye. Di roja îro de wek ez dibînim nakokî û berberiya di nav van partiyan de ne li ser nelihevkirina rewşin ramanî an Îdyolojî ne. Ne li ser dirîşmên siyasî ne. Ne li ser berberiya qatî ne. Lê gelo çine?!...Ez bawerim sê xalên girin û yê sereke hene:

- Xwe girêdana bi partiyên Kurdistanî ve. Ango doza xwe jibîr dikin û riha kirina xwe bi riha kirina filan partiyê li filan perçî dibînin.

-Nerîn û dîtina wan ji rêjîma Sûriyê.

-Rengê xebatê li Sûriyê.

Ez pêvî van her sê xalan tu xalên din nabînim.

9- Gelek spas ji ber ko te dema xwe da me, fermo gotineke dawîn ji xwendevanê malpera Tîrêj re bêje?.

*Di destpêkê de ez hemû endam û rêvebirên malperê sipas dikim û serketinê ji karê we re dixwazim. Dawiya hevpeyvîna xwe bi gotina zanyarê mezin Se`îdê Norsî kuta dikim û her bijîn ji bo Kurd û Kurdistanê:

”Zimanê me yê ku di geşbûn û pêşveçûyînê de weke dara Tu be, bi qabilyet e ji bona ku weha hişk û perîşan, ji zimanê medeniyetê ku edebiyate dûr ma ye, we li welatparêziya we gilî dike”. (Se'dê Norsî,Îctîmaî Reçeteler1,tenwîr Neşriyet, sh95).

Hevpeyvîna malpera Rizgarî

Hevpeyvîn Li Gel Dilawerê Zengî

Hozanê Bengî

Çend meh berê, nûçeyek di malpera Rizgarî online – 16.06.2004 da bilav bû, ku nivîskar Dilawerê Zengî, ji Şamê dihat Awrûpa, da “2. Xelata Osman Sebrî” pêşkêşê Xanim Danielle Mitterrand bike.

Mamoste Dilawerê Zengî hat û bi serdanek gehîte ba me jî. Li gel ku em hêja Dilawerê Zengî wek nivîskar, lêkolîner, helbestvan û htd. jî dinasin, lê nasdarîyeka me yê kesî jî heye. Me bi dilek xweş pêwazîya mamoste kir û bi çend dilan jî guhdarîya wî û bîr û boçûnên wî li ser gelek tişt û babetan kir. Li gel wê jî me xwest, wê mecal helê jî bikar bihênin û hevpeyvînan jî li gel mamoste pêk bihênin, da xwendevanên me jî, ji hindêk ji wan çalakîyan haydar bin, ku mamoste tê da tevdigere. Yek ji wan babetên, me helbijart, ku em li gel mamoste bihaxivin, gelek xwezayî bû, ku li ser “Xelata Osman Sebrî” û “Komîta Xelata Osman Sebrî” bû. Eva jê deqa hevpeyvîna me ye li gel Dilawerê Zengî, li ser “Xelata Osman Sebrî”.

Hozanê Bengî: Mamoste Dilawerê Zengî, tu gelek bi xêr hatî û ser çavan. Em dizanin, ku tu li ser navê “Komîta Xelata Osman Sebrî”, ji Şamê hatî. Berê her tiştê, em dixwezin tu ji

me ra li ser “Xelata Osman Sebrî” bihaxivî. Ji alîyêkî û ji aliyêkê din ve, kengê, li ku û bi çi mebestê/armancê hatîye damezirandin ?

Dilawerê Zengî: Di 11ê meha yekê (1.) sala 1998, li bajarê Şamê, em hejmarek rewenbîr, nivîskar, rojnamevan, hunermend û sîyasetmedar, li mala Apê Osman Sebrî li hev rûniştin. Hejmara me li dora 60 kesan dibû. Di nav me da, çendîn nivîskar, rojnamevan û berpirsîyarên partîyan hebûn. Civîn, ji alîyê komîteyek ve hatibû amade kirin, ku ji kesên malbata Apê Osman – ewên di wê demê da li Şamê bûn -, wek keça wî, zavayê wî, paşî ez bixwe, Mamoste Dr. Ebdulmecîd Şêxo û ji Mamoste Heyderê Omer pêk hatibû. Bi mebesta bîranîna Osman Sebrî me civînê amade kiribû. Di civînê da, beşdaran pêşnîyar kirin, ku komîteyek, bi navê “Komîta Xelata Osman Sebrî” bê damezirandin. Ev pêşnîyar ji alîyê tevaya beşdaran ve bi germî hat pejirandin. Hindek ji me hatin pêş û xwe wek endamê komîtê kandîd/pêşnîyar kirin. Ez bixwe yek ji wan bûm, Mamoste Heyderê Omer, Dr. Ebdulmecîd Şêxo û Dîya Ciwan jî bûne endamên komîtê.

Di dirêjaya dan û standinan da, hat pêşnîyar kirin, ku Komîte “Kurdistanî” be û lewra jî divê hindek navên ji beşên din yên Kurdistanê jî bêne pêşnîyar/destnîşankirin. Di heman demê da hat pêşnîyar kirin, ku Dr. Cemal Nebez bibe serokê komîtê. Ji ber, ku ew wek mirovek akademîk, naskirî û serbixwe ji partî û rêxistinan, dikarîya profîlek baş bide komîtê.

Ev pêşnîyar, bi tevahî hatin pejirandin. Piştê civînê, peywendî hat girêdan li gel Dr. Cemal Nebez, ku xwe da ber karê

serokatîya komîtê. Paşî jî, bi van kesên li jêr, komîte hat firehkirin; Xecê ji Bakûrê Kurdistanê, Mihemedê Tûj (Mihemedê Mele Ehmed) û Dr. Memo ji Parîs.

Piştê avakirina komîtê, inca gengeşiyên li ser kar û mebest û amancên vê “xelat”ê destpêkirin. Di dawîya gengeşiyên da, hat biryardan, ku ev xelat, berê her tiştê, divê li ser navê “dostanîya gelan” bête pêşkêşkirin. Ji wan kesan ra bê pêşkêşkirin, ku ji bo doza Kurdî xebitîne, çi di warê sîyasî da, çi di warên rûşenbîrî û hunerî da û bi giştî ji ber Kurdan da zehmetî, dijarî û astengî kêşane, wek rêzgirtinek ji bo wan, ev xelat dê ji wan ra bihata pêşkêşkirin. Lê divîya ev kes ne Kurd bûya. Ji ber ku Kurd bixwe ne pêwîste hevdû xelat biken. Lê yekê biyanî ra bê pêşkêşkirin, ku di rêya Kurdan da zehmetî û dijarî û westîyanê dîtibe.

Hozanê Bengî: Hûn dibêjin, ku dê niha 2. (duwemîn) xelat bête pêşkêşkirin. Lewra jî, divê ku 1. xelat jî hebe. “1. Xelata Osman Sebrî” gehîşte kê, bo çi, çawan (bi çi awayê) û bi destê kê hat pêşkêşkirin ?

Dilawerê Zengî: Me got, ku Komîta Xelatê, li sala 1998 da hat damezirandin. Li sala 1999 da jî biryar da û bi daxuyanîyek jî bilav kir, ku “1. Xelata Osman Sebrî” gehîşte Dr. Îsmâil Beşîkçî. Li vir ne pêwîste, em gelek gotinan biken li ser Îsmâil Beşîkçî, ji ber ku her kes wî dinase. Wek nivîskar, rûşenbîr, tekoşer û xebatkarekî mezin, li ber doza Kurd da, gelek êşîyaye û gelek salên dirêj ji temenê xwe di zindanan da derbaz kirîye. Gelek pirtûk û nivîsên hêja nivîsîne. Ji ber van hemû xalan, me navê Îsmâil Beşîkçî derxist pê. Piştê wergirtina biryarê, li ser pêşniyar

ez hatim destnîşankirin, ji bo pêşkêşkirina xelatê bo Îsmâîl Beşîkçî.

Min bi alîkarîya hindêk nivîskarên ji Bakûrê Kurdistanê, karî xwe bigehînim cem Îsmâîl Beşîkçî û xelatê pêşkêşê wî bikem. Yek ji wan, ku ji roja yekem ve pêwazîya min kir û di ber me da gelek westîya û ku rêzek min ê gelek taybetî jê ra heye, Mele Îsmet bû, ku hat pêwazîya min li bajarê Enqere û bi ser da jî, di navbera min û Îsmâîl Beşîkçî da karê wergerandinê birêve bir – bi awayek xweş û hêja. Wesa xuya bû, ku yek ji sedemên Îsmâîl Beşîkçî xelata me wergirt jî ew (Mele Îsmet) bû. Bi awayek xweşik bir û anî û bi hostatî pê da pejirandin (hêjayê gotine, ku tê zanîn, Îsmâîl Beşîkçî xelatan wernagire – HB).

Ez dibêjim eva (dibe ku?) cara didûwan be Îsmâîl Beşîkçî xelatek webigire. Ji ber wê jî li her cihê deng da. Ji bo me jî serketinek bû, ku Îsmâîl Beşîkçî xelata me werbigire.

Em bêne ser 2. xelatê. Sala 2003, piştê dan û standinan, biryar hat standin, ku 2. xelat ji bo Xanim Daniëlle Mitterand bête pêşkêş kirin. Sedema serekîyê, ku pêşkêş kirina xelatê heta niha dereng ket, bûyerên Qamîşlo bûn. Ew bûn asteng li pêşîya me, da bikarin di demek zûtir da karên xwe pêk bînin.

Hozanê Bengî: Kartêkirinên bûyerên Qamîşlo hinde mezin bûn, ku we nedikarîya derkevin derve?

Dilawerê Zengî: Belê. Rewş gelek dijwar bû.

Hozanê Bengî: Bo çi Xanim Danielle Mitterand ?

Dilawerê Zengî: Herkes baş dizane, ku wê di ber Kurdan da gelek cefa kêşaye û piştgirîyên bê sinor dane gelê Kurd. Wek

nimûne, bûye destpêkerê avakirina gund û dibistanan li Başûrê Kurdistanê. Wek miroveka nas di cîhanê da, xemxureka doza gel û mafên milletê Kurd bûye. Ez li vir naxwezim hemû xebata wê bînim ser ziman, ji ber, ku wê bi dûr û dirêjayî xizmeta Kurdan kirîye. Lê ez dikarim bêjim, ku wê rolek pîroz lîstîye di karê navberî ya “şerê birakujîyê” da û di vemirandina wî agirê da. Ji ber van û gelek xalên din, Kurdan jî, wê ji xwe ra wek “dayikek” dibînin. Ew bixwe jî gelek pê xweş e, ku Kurd jê ra dibêjin “Dîya Kurdan”. Ji lewra jî ew mirovek hêjayê wê ye, ku em xelata xwe pêşkêşê wê bikin.

Hozanê Bengî: We peywendî girêdaye li gel, ku “2. Xelata Osman Sebrî” gehîştîye wê ?

Dilawerê Zengî: Me hêj di destpêkê da, bi nameyek li ser navê Komîta Xelatê, Dr. Cemal Nebez, pê da zanîn. Ewê jî di bersîva xwe da, ji bo me daye xuyan, ku ew wergirtina xelatê pejirandîye. Ez jî niha hatime, ku li ser navê Komîtê, xelatê pêşkêşî wê bikem. Lê mixabin, heta roja îro jî, kar û barên me bi ser hevdû ve nehatine, ku em bikarin xelata xwe pêşkêş biken.

Hozanê Bengî: Hûn ê çawan bikarin, karên Komîtê bi berdewam bikin, ku niha endamên Komîtê, her yek li ciheke û li dinê bilav bûne ?

Dilawerê Zengî: Di rastîyê da, komîta me tenê, ya li hev şêwrê ye. Ji lewra jî, me heta niha karîye vî karê, bi rêya telefonê çareser biken. Pêşnîyara kesek tê kirin û em jî li ser dan û standinê diken. Ji bo vî jî li hevrûniştina me pêwîst nake. heta

niha bi başî bi rê ve çû ye. Komîte karên xwe yê pêş da bi ser 3 xalan da xuya kirîye; (1) Niha jî tê pêşniyar kirin, ku Komîte bête firehkirin. Hindek navên din, nivîskar û rewşenbîrên din jî dikarin bêne nav Komîtê.(2) Ji aliyê din ve jî, Komîte biryar daye, ku xwedî li ber û berhemên Apê Osman Sebrî derkeve. Em dixwezin xwedî li hemû berhemên çap kirî û neçapkirî derkevin û bizanin, ka çi berhemên wî yê din hene.(3) Wek xala sisêyan jî, pîrsa sala 2005 tê pêşîya me, ku 100salîya ji dayikbûna Apê Osman e. Em dixwezin, li nav û derveyê welêt, gelek semîner bêne li dar xistin û Komîte jî piştgirîya wan bike.

Hozanê Bengî: “Xelata Osman Sebrî” çend sal carek tê pêşkêş kirin ? Gelo li ser vê yekê hatîye biryar dayîn ?

Dilawerê Zengî: Her 3 sal carek, ji bo mirovek destnîşan kirî û li gor xalên li jor binavkirî, tê pêşkêş kirin.

Xuya ye, ku ji bo me amadekirina xelatek her sal zehmet e. Ji ber, ku em ji tu der û rêxistinên alîkarî wernagirin. Me tu rêxistin, partî yan dezgeh tunenin, ku piştgirîya me biken. Dîyare xelata me, ji parçek zêr (bi dirêjaya 10 cm) pêk dê, ku wêneya Apê Osman li ser hatîye neqşandin û li jêr jî hatîye nivîsandin “Xelata Osman Sebrî, Ji Bo Dostanîya Gelan”. Eva jî barekî aborî dixê ser karê Komîtê.

Hozanê Bengî: Mamoste Dilawer, em gelek spasîya te diken, ji bo te dema xwe ya hêja ji bo Hevpeyvîna me terxan kir. Di dawîyê da tu gotinên te hene ji bo xwendevanên me ?

Dilawerê Zengî: Gelek spas ji we ra. Ez dixwezim li vir bi taybetî spasîya te jî bikem, ku te piştgirîya vî karê me kirîye û te me bi babê xwe yê hêja Mele Îsmet da naskirin û bi alîkarîya camêrek wek babê te karê me çû serî. Ez dikarim wê jî bêjim, ku ne tenê ev karê me yê navbirî çû serî. Lê em bi vê rêyê, gehîştin peywendîyên gelek hêja jî, li gel nivîskar û rûşenbîrên Bakûrê Kurdistanê.

Binaali 154

Hevpeyvînek digel Dilawerê Zengî li ser civata Xoybûnê⁶

1-Armanca damezrandina Xoybûnê çibû?

** Piştî hilweşîna şoreşa Şêx Se'îdê kal di sala 1925an de, dewleta Turk dest bi siyaseta helandina bi darê zorê Kir-ya bi siyaseta Tetrîkê tê naskirin. Dasa şer, hişk û ter da ber hev. Bi destekî hesinî dest bi kuştin û wêrankirina gelek gund û bajaran kirin. Çek ji destê hoz û 'eşîrên Kurdan wergirtin. Berê agirê Setemkariyê giha hemû warên jiyane (abûrî, civakî, siyasî û rewşenbîrî)yê. Bi sed-hezaran Kurd dûrî welêt xistin. Kurdistan kirin dojeh. Gelek ji wan siyasatmedar û welatparêzên Kurd penaberî Sûriyê, Îraq, Îran û Ewropayê bûn. Lê digel van karan tevan jî dewleta Turk nikarîbûn viyan û hêviyên Kurdan ji hest û hizrê wan yê neteweyî bibirin û rehên agirên serhildan û berxwedanên wan vemrînin. Ew agirên ko li Çiyayên Cabikcûr, Farqîn, Sason û Agirîyê vexistî mabûn di şerê xwe de berdewam bûn.

Dema ku welatperwerên Kurd yê penaber bi çavên serên xwe dîtî bê çî bi serê gel û welatê wan hat û dijmin di hovîtiya şerê xwe de her berdewam e; biryara girêdana kongirekî giştî ji hemû welatparêz, xwedî civat û rêxistin, siyasatmedar û rewşenbîr, beg û serokên hoz û 'eşîran dan.

-Giringiyek bi girêdana kongirekî giştî ji bo yekîtiya hêzên Kurdan yê belavbûyî li ser pirogrameke yekbûyî hebû.

Wêneguhêza Roj.Tv. danûstendina:Fêselê Daxilî.2002. ⁶

-Damezrandina navendeke giştî ku cihê Stendina biryaran û piştgiriya şoreşa Agirî bike. Çi di warê aborî û leşkerî de be, û çi di warê siyasî, diblomasî û piropaganda de be.

-Xoybûnê wek rêxistin ji bo kurdistanê serbixwe tekoşîn dida, ev daxwazêke polîtîk bû. Lê belê Xoybûnê di dokumentan de û li ser kaxiz wek rêxistineke serxwebûnê xwe ne dida nasîn, li ser pertûkên xwe, weşanên xwe, destûra xwe de hertim **Xoybûn- Rixistina netewî ya kurd** bi kar tanîn, ev yek jî gelek balkêş e.

Ewan welatparêzên kelecana û penaber kongirê xwe di 5ê çiriya pêşîn sala 1927an de li Beyrûdê- Bihemdûnê, girêdan. Di wî kongirê de çend biryarên dîrokî hatin sitandin. Hêjaye em wan biryaran bînin bîra xwe:

Biryarên kongirê Xoybûnê ev bûn:

1-Helkirina hemû civatên Kurdî yê hene, û pêkanîna civateke Kurdî ji hemû endamên kevin kom bibin û rê li ber endamên nû vekirî be.

2-Şoreşan li dijî Tirkan dirêj bikin, ta yek leşkerê Tirk li ser axa Kurdan nemîne.

3-Berî pêxistina agirê şoreşa giştî, li ser van xalên jêrîn biçin:

A-Ji bo hemû hêzên niştimanî ên Kurdî, pêşewayê giştî destnîşan bikin.

B-Rêxistina hemû hêzên şoreşgêrî li rêbazên leşkerî û cengawerî de baştirîn çekên şervanî di destên şoreşgêran de bin.

C-Ji şoreşê re melbendeke giştî bê nîşankirin û ji bo hêza serkirdayetiyeke bilind di çiyayekî ji çiyayên Kurdistanê ên bilind de bê danîn.

4-Ligel dewleta Îranê û bi gelê Faris re peywendiyên biratî û xweş girêdin.

5-Bi herdû dewletan (Sûriyê+Îraqê) re peywendiyên xwe girêdin, û ew mafên li gora sekihên çavdêrî ku peyman û rêkevtinên dewletî bi Kurdan dabûn, besin û doza tu mafên siyasî yê din ji herdû dewletan nekin.

2-Di dîroka Xoybûnê de xebat û çalakî çewa hatin kirin?

** Xoybûnê, dest bi kar û xebata xwe ya neteweyî kir û bi serokên ‘eşîran, serdarên siyasî û bi malmezinên Kurdan re têkilî girêdan, û bi hev re dan û stendin; da ku li dema pêwîst amade bin.

Xoybûn roj bi roj xebata xwe berfireh kir û bi Kurdên derveyî welêt re têkilî girêdan.

-Nûner û endamên Xoybûnê li her çar perçên Kurdistanê û li derveyî welêt (Ewropa+Emerîka) çêbûn.

-Peywendî di navbera serkirdayetiya Xoybûnê û perçên Kurdistanê yê din de çêbûn.

Xebat û çalakiyên Xoybûnê di warê leşkerî de:

Birastî em nikarin xebata Xoybûnê û şoreşa Araratê ji hev veqetînin, ji ber ko li dora çar salan (1927-1930) bi hev hatibûn girêdan. Em dikarin bibêjin ko berdewamkirin û geşkirina agirê şoreşa Agirî pareke mezin jê keda rêxistina Xoybûnê bû.

1-Şoreşa Agirî:

-Ihsan Nûrî paşa serkêşiya şoreşa Agirî bike, û ala Kurdî û durişma civata Xoybûnê jê re rêkirin. Serokê şoreşa Araratê ev duriştimê ha kiribû nîşana efserên xwe û çiyayê Agirî kiribû nîşana leşkeran.

-Rêveberiya dezgehên bajarî bi serokatiya Biraîm paşayê Hisikî damezrandin.

Deverekî fireh vegirtin: “Ararata mezin û ya piçûk, cihên Torbax û Kelhê, Tendirok, Aldax, Mîlêc, Kêrik, Êrhebeş, Zîlan, Eyaxa, Barkêrê û Diyardînê.

2-Pirojeya şoreşekê ji başûr-Binxetê:

-Xoybûn şeva 3ê Ser 4ê Tebaxê Sala 1930î roja êrîşkirina ji başûr-binxet ber bi bakur-serxet ve biryar stendin.

Serkirdayetiya Xoybûnê enya şer ji Cerabulsê ku li ser ava Feratê dikeve, ta Endîwerê li ser ava mezin (Dicle); li ser şeş deveran ji rojava ta rojhelat bi ser endamên Xoybûnê de leva kirin.

1-Devera Kobanê: Bozan şahîn beg û birayê wî Mistefa beg serokên hoza Berazan, û Osman Sebrî berê wan li Orfayê û Mereşê bû û yê O.Sebrî ber bi hoza Merdîsan here.

2-Serê Kaniyê: Mehmûd begê Biraîm paşayê Milî ber bi Wêranşehir here.

3-Devera Dirbêsiyê: Ekrem begê Cemîl paşa û Qedrî ber bi Mêrdînê herin.

4-Devera Tirbesipiyê: Haco axa serokê hoza Hevêrka ber bi cihê Hevêrkan here.

5-Devera Dêrikê: Celadet Bedirxan beg serkêşiya vê hêzê dikir û pêre Mihemed begê Cemîl paşa û hin ji begên devera Botan mîna Resûl axa serokê hoza Zîlan.

6-Devera Tilşe'îrê: Cemîlê Seyda û herdû kurapên Şêx Se'îd (Selahedîn û birayê xwe), digel pênc hevalên din , di herêma Nisêbînê re herin.

Xebata Xoybûnê di warê Siyasî, civakî û rewşenbîriyê de:

Xoybûnê gelek şeweyên tekoşînê yên ji hev cuda bi kar tanîn, wek nimûne di xala 17an ya destûra wê de tiştêkî gelek balkêş cih girtiye. Ew jî ev e; `propaganda divê him devkî him nivîskî bê çêkirin. Di warê propaganda devkî de miftî û derwêş divê stran, qesîde û çîrokên Kurdî di nav gel de belav bikin û bi vî awayî zordariya Tirkiyê nîşan bidin`. Nivîskar Rohat Alakon di vî warî de dibêje: `Ev cara pêşîn ko rêxistineke Kurd folklor û edebiyatê di warê hişyarbûna neteweyî de wek çekêkî bi kar tîne û vê yekê di destûra xwe de bi cih dike`. Ligel tekoşîna çekdarî, Xoybûnê bi taybetî baweriya xwe gelek bi kaxiz û pênûsê tanî. Xoybûnê wek rêxistin bi zimanê inglîzî, fransî, erebî û tirkî çend pertûkên înfomatîk û hînkariyê di derbarê rewşa kurdan de weşand.

Piştî şoreşê rewşa xwe rêxistin û bi ser û ber kirin rojnameyek bi navê Agirî derxistin û di jimarekê de marşa xwe ya leşkerî belav kir (Agirî Agirî-Ji 9 malikan pêk tê).

-Hin daxwiyaniyê ji bo piştgiriya şoreşê û geşkirina hestê neteweyî di nava gel de, çî li hindirê welêt û çî li derveyî welêt dihatin belavkirin.

-Radyo ya Kurdî li Bêrûdê hate vekirin û radyogêrên wê Dr. Kamîran Bedirxan bû. Di rojê de çarîk katjimêr nûçe, gotar û lêkolîn diweşand.

-Li gora biryara Xoybûnê Şêx Ebdilrehmanê Garisî rêkirin serxetê, lê mexabin ew çûn, çûna bê vegeer bû. Şehîd ket.

-Di 24-9-1932an de endamên civata Xoybûnê civatek damezrandin bi navê (Civata arîkariyê ji bona belengazên Kurd li Cizîrê).

-Di havîna sala 1938an de li gor biryara civata Xoybûnê Nadiya CiwanKurd li bajarê Amûdê hate damezrandin.

-Peywendî di nav Xoybûn û partiya Hîwa ya Îraqê de çêbû.

-Peywendiyên xwe bi Barzaniyan re nûkirin û çaxê Tevgera Mele Mistefa Barzanî (1943-1945), ala Kurdî jê re rêkirin da li ser kopê çiyayên Kurdistanê bilind bike.

-Di sala 1945an de Xoybûn û partiya Hîwa bi hev re raporteke hevpişkî rêkin kongirê Sanfîransîsko, doza mafê Kurdan bikin.

-Xoybûnê nûnerê Xwe Qedriyê Cemîl paşa rêdike Mehabadê Ji bo pîrozkirina Komarê.

3-Di Xoybûnê de, ji rewşenbîr û pêşwayên rojavayê Kurdistanê kî bûn?

** Berî bersiva vê pirsê bidim, hêjaye em damezrênerên civata Xoybûnê diyar kin; ji bo zelalkirina vê pirsê bi giştî be.

Damezrênerên Civata Xoybûnê Ev bûn:

1-Celadet Alî Bedirxan.

2-Elî Riza kurê şêx Se'îdê Pîran.

3-Dr.Şikriyê Mihemedê Segvan.

- 4-Haco Axa.
- 5-Bozanê Şahîn beg (serokê hoza Berazan).
- 6-Mistefayê Şahîn beg = = = .
- 7-Emînê Ehmed (Serokê hoza Rima).
- 8-Memdûh Selîm.
- 9-Bedredîn axayê Hebisbenê.
- 10-Tewfîqê Cemîl.
- 11-Fehmiyê Licî (nivîskarê Şêx Se'îd).
- 12-Mele Ehmedê Şûzî.
- 13-Feqe 'Evdilayê Cizîrî.
- 14-Kamil efendî.
- 15-Kerîm efendî.

Tev endamên komîta navendî bûn pêvî (Feqe evdilayê Cizîrî û Mele Ehmedê Şûzî).

Kesên ku Xoybûn li binxetê ava kirin û pêşvebirin ev bûn:

C.Bedirxan, K.Bedirxan, Xelîl beg Bedirxan, Sûreya Bedirxan, şêx Ebdulrehmanê Garisî, Dr.Ehmed Nafis, Dr. Nûredîn Zaza, Haco axa, Qedrî û Ekrem Cemîl paşa, Hemze begê Muksî, Dr. Nûrî Dêrsimî, Şewket Zulfî beg, Emîn Birûsk, Şêx Ebdilrehman û Mihemed Mihdî û Tahir birayên şêx Se'îd, Ebdilrehmanê Eliyê Yûnis, Arif Ebas, Memdûh Selîm, Tewfîq Cemîl, Osman Sebrî, Cemîlê Seyda, Qedrî can, Reşîdê Kurd, Hesên Hişyar, Cegerxwîn, Ehmedê Namî, ...û hwd.

lê yê ji rojavayê Kurdistanê li gorî ku tene bîra min ev bûn:

-Mihemed ‘Eliyê Şêxmûs (Şiwêş).-Se’îd axa.-‘Evdê Têlo.-Hacî Ebdilkerîmê mela Sadiq.-Mele ‘Eliyê Topiz -Dr.Xalid Qotreş. -Ûsê Hersan.-Biraîmê Qiço.-Isma’îlê Wethiya.-Seydayê Tîrêj.-Osman Alûsî. -Eliyê Omer.....hwd.

4- Di Xoybûnê de rola Bedirxaniyan çi bû?

** Ji nav malbat û malmezinên Kurdan rola malbata Bedirxaniyan ya sereke bû:

-Celadet Bedirxan yek ji damezrênerên pêşîn yê Xoybûnê bû, û hemû çavkanî û jêderên dîrokî nîşan didin ko ji sala 1927-1932an serokatiya Xoybûnê kiriye. Lêkolînerên wek Basîl Nikitîn, E.G.Elphinston, Erhart Franz, Nazmî Sevgen di berhemên xwe de Celadet Bedirxan wek serokê Xoybûnê nîşan didin.

Berî ko Xoybûn belav bibe, serokê Xoybûnê Dr. Ehmed Nafiz beg bûye.

-Piştî hilweşîna şoreşê û têkçûna xebata çekdarî digel birayê xwe Dr.Kamîran dest davêtin xebata rewşenbîrî û zimanê Kurdî, çend kovar û rojname li Sûriyê û Beyrûtê weşandin mîna (Hawar, Ronahî, Roja Nû, Stêr) û çend pertûkên hêja li ser ziman, tore, dîrok û folklorê Kurdî çap kirin.

-Xelîl beg Bedirxan endamê Xoybûnê bû li Beyrûdê.

-Dr.Kamîran Bedirxan rêpêşendarê Xoybûnê bû. Radyo ya Kurdî li Bêrûdê vekir û radyogêrê wê bû.

-Sûreya Bedirxan li gorî biryara Xoybûnê diçe Ewropa û Emerîkayê û roleke baş li nav Kurdên penaber radibe û alîkariyê ji nav wan dide hev û hin şaxên Xoybûnê li wir ava dike û hin

çalakiyên diblomasî radibe. Di raporeke Îngilîz ko di dîroka 18-4-1929an de ji Amerîkayê, ji bajarê Detroitê hatiye şandin, dide diyar kirin ko Sureya Bedirxan berî ko bê Amerîkayê çûye Îtalyayê û li wir 15 rojan maye û bi Musolonî re hevdiînek pêk aniye, paşê riya xwe bi Yunanîstanê xistiye.

5-Ji bilî Sedemên şexsî çi nakokiyên damezrênerên Xoybûnê hebûn?

**** Nakokiyên damezrênerên Xoybûnê gelek bûn.**

Dema xwestin ji başûr êrîşî dewleta Tirkan bikin, û ji şeş deveran derbasî Kurdistana bakur bibin. Gelek ji wan axa û begên ku soz dabûn piştgiriya vî karî bikin û pê rabin, sozê xwe xwarin û pê ranebûn. Evê yekê ne baweriyek di nav Xoybûnê de çêkir.

-Piştî şikestina şoreşê valahiyek çêbû, ewê valahiyê hişt ku nakokiyên wan geştir bibin, û li hev bigrin. Hin ji endamên Xoybûnê dev jê berdan û dest bi şerê hev kirin.

-Tirkiyê bi hemû hêzên xwe ve gelek hewl dida ko Xoybûn hilweşe û ji navê rabe. Yek ji wan metodan li dijî Xoybûnê derxistina qanûnên efûyan bû. Bi saya van efûyan Tirkiyê dixwast hin endamên Xoybûnê dev ji Xoybûnê berdin, bên radeştî Tirkiyê bin û Xoybûnê perçe bikin. Vê yekê bandûra xwe nîşan da. Wek kesên mîna Elî Riza, Emînê Perîxanê di sala 1928an de ji Xoybûnê veqetiyên û Mehemed Şukrî Sekban jî paşê dev ji Xoybûnê berda û çû radeştî Tirkiyê bû. Ev veqetandin û çûyînên wisan nexweş bêguman li ser Xoybûnê bandûreke neçê dihişt.

-Di sala 1930î de binketina serhildana Araratê di nav Xoybûnê de bandûreke mezin nîşan da û bû sedemekî bîntengiyê. Piştî vê bûyerê Xoybûn qels dibû.

-Tevgera serkirdayetiya Xoybûnê roj bi roj lawaz dibû. Bi taybetî piştî ko Xoybûn Dr.Kamîran ji nav xwe dûrxist, birayê wî Celadet Bedirxan jî ji ber vê yekê dev ji Xoybûnê berda.

-Peymana ko di nav Taşnaqan û Kurdan de hatibû imze kirin, ji 19 xalan pêk dihat. Bi taybetî xala 8an ya vê peymanê gelek balkêş e. `ji bo ko karên hevkarîyê baş bimeşin yek ji nûnerên Taşnaqan di mercîn lazim de divê têkeve nav komîta merkezî ya Xoybûnê û di wir de kar bike`. Beşdarbûna kesekî din ji bo Xoybûnê bûye serêşîke mezin. Ev yeka tê wê wateyê ko rêxistina Taşnaq rasterast tevî karên Xoybûnê yên hundirîn bûye.Hin ji endamên Xoybûnê ew têkiliya bi taşnaqan re ne durist didîtin û eşkere li dij derdiketin. Li gorî baweriya wan; destê Taşnaqan di Xoybûnê de pir dirêj e, sedem jî ev e; Kurdan li hemberî Taşnaqan xwe lawaz didîtin. Yê li dij van têkiliyan derdiketin ev bûn: O.Sebrî, Memdûh Selîm, Şêx Ebdilrehmanê Garisî, û binemala Cemîl paşahwd.

6-Xoybûn bi bernameyên çalak û naveroka xwe di dîroka Kurdistanê de rêçeke çewa kola?

** Di baweriya min de şopedîroka Xoybûnê bihewceyî gelek nivîsandin û lêkolîna ye. Ji hêlekê de, rêçeke tev bi xwîn, kuştin, wêrankirin, meşextkirin, nepêkanîna soz û peymanan, xapandin û girêdana bi dijmin re...hwd. ? ji hêlekê din ve qehremanî, têkoşîn

û berxwedan, dilsozî, welatperwerî û şoreş e...hwd. Dîroka Kurdan gelek caran xwe bixwe vegerandiye. Lê mexabin gelê Kurd tu sîde ji wan serpêhatîyan negirtiye û her û her di wan şaşiyên xwe de berdewam e.

-Di pêşîya şoreşê de şaşîya sereke ev bû; têkilî, xwesipartin, girêdan û pêwendiyên bi rejîmên ku Kurdistan di nav wan de perçe bûye.

-Berî vexistina agirê şoreşê pêwîste pêkhatineke giştî û amadekirineke baş û demê pêwîst hebijêrin. Mercên alîkarî ji serketina şoreşê re divê peyda bibin.

-Pireya wan kesên bi avakirina Xoybûnê rabibûn ji binemalên axa, beg, şêx, mele û berjiwaziya biçûk bûn. Dema berjewendiya wan têk çû piştî xwe dan şoreşê. Serkirdayetiya derebegî û berjewazî û ya olî ji bo pêkanîna armancên neteweyî di rîya serbestî û serxwebûnê de serneket. Biryarên şoreşê ji banî bin û ne ji binkeyeke şoreşgêrî bin û hemû şoreşgêr di avakirina wê de ne hevpişk bin û wisa pêşkêşîya wê destikek ji girêdanên berjewendiya jor be û ji bo çewsandina cemawerê gelek ji şoreşgêran be. Gava şoreşgêr têgiha ku armanca şoreşê şoreşgêr e, û şoreş ji bo xweşîya wî û ji bo pêşketina komel xebatê dike, bê guman hingê şoreş serdikeve.

8-3-2002

Binaali 166

Hevpeyvîna rojnameya Mîdya bi Dilawerê ZENGÎ re

Ako Mihemed

***Komîta xelata Osman Sebrî bi çi rengî hate damezrandin?**

- Di pêşî de, ez ji dil û can spasiya xebata we dikim, her pêşketinê ji we re dixwazim, û hirmeta vê guhdana we; ji bo çûna min î bajarê Enqerê ya ji bo dana xelata Osman Sebrî ji prof-Ismaîl Beşekçî re, digrim. Xebata we xebateke neteweyî ye. Her bijîn ji bo Kurd û Kurdistanê hevalno.

Ji bo pîrsa we, di roja 9-1-1998 an de şevêrkek ji aliyê hin wêjevan, rojnamevan, rewşenbîr, nivîskar, hunermend û ranyarên Kurd ve, li mala nemir Osman Sebrî, li bajarê Şamê hate girêdan, daku bûyera buhartina (93)ê saliya ji dayikbûna helbestvan, zimanzan, wêjevan û xebatkarê Kurd Osman Sebrî were pîrozkirin, û avakirina şêwazekî rûmetiyê ji bo kesayetiya Osman Sebrî bête gotûbêj kirin.

Di wê şevînê de, ji hêla beşdaran, pêşniyaza damezrandina xelatekê bi navê (Xelata Osman Sebrî) hat kirin. Ev pêşniyaz jî ji tevan hate pejirandin. Pêşniyar ew bo ko komîtek ji heft kesan, bi serokatiya mamosta Dr. Cemal Nebez bête avakirin. Dema ko komîtê pêwendî bi Dr. Cemal Nebez re kir, ewî pêşniyaza me pejirand.

Ev xelat dê her sê salan carekê diyarî kesekî ne Kurd yê ko xizmet û xebatên hêja û giring di ber gelê Kurd de kiribe, çi di warê ziman, wêje û dîrokê de be, û çi di warê şaristanî, mirovatî û

ramyariyê de be. Simbola xelatê jî ev e: (Xelata Osman Sebrî ji bo dostaniya gelan)e, xelat perçeyek ji zêr e, wêneya nemir Osman Sebrî di nîva wê xelatê de ye.

Ev cara pêşîn e, ko xelatek bi vî rengî li nav gelê Kurd çê dibe.

***Hûn wek Komîta xelata Osman Sebrî we çima prof-İsmâîl Beşîkçî helbijart?**

- Piştî danûstendinê komît biryar da ko xelata xwe ya pêşîn pêşkêşî rewşenbîrê demoqrat û dostê gelê Kurd prof- İsmâîl Beşîkçî bike. Çimkî ji biyaniyan ew yekem mirov e ko jiyana xwe tev ji bo doza gelê Kurd tîrxandiye. Bi dehê salan ji temenê xwe yê ciwan di girtûgeh û zindanên rejîma Turkan de bûrandiye. Tucarî prof-Î.Beşîkçî li hember hêrîş û çewtiyên îdyolocîya desthilatên Turkiyê bê deng nemaye, li ber dadgehan bê dudilî piştgiriya doza me ya dadmend kirye. Bi dehê pertûkan û bi sedê gotar û lêkolînên zanistî li ser Kurd û Kurdsitanê nivîsandiye.

Ew mirovekî ne xweperest û malperest e. bervedêrê pîrsa Kurdî ye, xebata wî di ber pîrsa gelê Kurd de ji baweriya wî bi dadmendiya vê dozê tê. Xwedî hizreke azad û pêşverû ye. Simbola aşî û demoqratiyê ye. piştgirê doza gel Kurd e, xêrxwazê gelê xwe ye.

Lewra, me hêja dît ko em bi serbilindî û bi şanazî xelata xwe ya pêşîn pêşkêşî têkoşerê mirovperwer, dostê gelê Kurd mamoste prof- Î. Beşîkçî bikin.

***Helwîstê dewleta Turk li hember çûna we bo Turkiyê çewa bû?**

- Wek hûn dizanin çûna welatekî mîna Turkiyê ko di rewş û rêdaneke awarte de dijî wê ne bi hêsanî be. Em bawer bûn ko wê

gelek kelem û nexweşî derkevin holê. Turkiyê welatekî mina zindan û girtêgeheke dev kilît kirî be. Her çûn û hatin divê dibin çavan re derbas bibe. Polîsên wan li her cih û li serê her kolan û sikakan çandî bûn. Lê dema min berî dabû bajarê Enqerê min her tişt dabû ber çavan; girtin û zindan ne pir dûrî min bûn. Erk û sitûbariya di stiwê min de pir mezin bû. Ez du rojan li bajarê Enqerê mam bê ko bikaribim xwe bigihînim prof-Î.Beşîkçî. Ne ko ji hatina min ne haydar bû. Lê belê cihê ko ew lê dimîne dibin çavan debû. Di roja sisiyan de, di rîya HDPê re, me ew dît. Ez û mamoste wergêrê min mele Usmet bûn.

Piştî ko me bi hev re baş da û stend û em li ser rewşa Kurdan paş axiftin, me xelata xwe pêşkêşî wî kir. Rengê dana xelatê jî bi rewşa nexweş ya Turkiyê û Kurdan ve girêdayî bû.

Li ser gotina hin heval û biraderên Kurd ko ez zû ji bajarê Enqerê derkevim. Bi derketina min re dîsa polîsan dabûn ser şopa min. lê bi zanîn me xwe riha kir. Ez û mele Usmet çûne bajarê Istenbolê, li wir, bi arîkariya ensîtûta Kurdî me kongirek ragihandî li dar xist. Gelek xwediyên kovar û rojnameyan beşdar bûn.

Rejîma Turkiyê ji tevgera xebatkarekî mîna prof-Î.Beşîkçî ne razîne û ne cihê dilxweşiya wan e. Ez jî li ser navê komîta xelata Osman Sebrî ji bajarê Şamê çûme bajarê Enqerê ko wî xelat bikim. Ez bawerim rejîma Turk pir ji vî karî nerazî bû, lê bi alîkariya camêran karê me bi serket.

***Pêşwaziya prof-İsmâîl Beşîkçî li we û xelatê çewa bû?**

-Wek hûn dizanin, ez li ser navê komîta xelata Osman Sebrî çûbûm, hayê prof-Î.Beşîkçî ji hatina min hebû. Berî çûna min bi

demekê serokê komîta me Dr. Cemal Nebez birûskek jê re rêkiri bû, di wê birûskê de pîroziya wî kir li ser derketina wî ji zindanê û ew agahdarî vê çûna min kir. Vêcar, dema me hev dît, wî ciwanmêrî hirmetek pir mezin ji me re girt û bi dilxweşî û riwekî geş xelata me wergirt. Ez bawerim ji bo me tiştêkî pir mezin bû; berî vê xelata me tu xelat wernegirtibû. Wek ez dizanim gelek xelat pêşkêşî wî bûn, lê wî ji ber pirsê gelê Kurd ew xelat negirtin. Wek nimûne: ji Yekîtiya nivîskarên Emrîkî, ji nivîskarên Elmanî, ji serokê komîta xelata (weqfa bêjeya serbest) (Fund for free expression) Gara lara Marîş di sala 1991ê de, lê bervedêrê mafê gelê Kurd prof-Î.Beşîkçî ji ber zordariya ko bi serê gelê Kurdistanê dibe, ev xelatên ha tev wernegirt. Wergirtina xelata me serketin û pêşvebirineke pir mezin e. Ev kir cihê pîroziyê ye, cihê serbilindî û şanaziyê ye.

***Li dema derketina prof- Î.Beşîkçî ta niha xwe xistiye nav bêdengiyê da, erê ew bêdengiyê ji egera bêhêvîbûnê ye, yan ji egera ne razîbûna wî ji neteweya Kurd, yan bi sedema egereka din e?**

-Bi rastî ev pirsîn di hundirê xwe de bersivin berfireh û pir bi şax û bax hildigre. Ez bawer im di hundirê hevpeyvînekê weha bi lez de têr nake. Lê ezê bi kurtî bersivê bidim.

Tucarî bervedêrê gewre prof-Î.Beşîkçî ji doza neteweya Kurd û pirsê Kurdistanê bêhêvî nebûye û nabe jî. Ewqas zindan, girtûgeh, dadgeh, ceza û setemkariya desthilata Turkiyê qet nikaribûn rivîna agirê hest û wicdana wî li hemberî gelê me vemirînin, an vîna wî ji bo aşî û biratiya gelê Kurd û Turk bişkînin. Her wî

xwe berpîrs û bervedêrê mafê gelê Kurd dîtiye. Bi hizreke zanistî û serbest pîrsa Kurd ya dadmend hilgirtîye ser mile xwe. Lewre ew tucarî ji mafê vî gelî bêhêvî nabe, û ji ya xwe nayê xwar. Lê di baweriya min de, ew jî mîna gelek kesan di hin nerînên xwe de di hin tevgerên Kurdî û serokê wan de şaş çû. Ew şaşîya wî jî ji mêldariya wî ya bê sînor ji siyaset û îdyolociya P.K.Kê re dihat. Ew bawerî û hêviyên wî yên li ser P.K.Kê hatibûn girêdan û bi taybetî di kesîniya Ocelan de, ne li cih derket. Nemaze piştî girtina Ocelan ew şaşî linik wî pirtir zelal bû. Li gorî gotina wî ev bêdengiya wî bixwe nîşana nerazîbûnê ye. Lê ew qet ji doza gelê Kurd bêhêvî nabe; ji ber ko mirovekî zanist e. Ez dibêjim bêdengiya wî lêvegerek ji qûnaxa bûrî re ye, bi mejiyekî meyayî rewşa bûrî dipêve û dinexîne. Ez bawerim di vî warî de, pirojeya amadekirina pertûkekê li ber destê wî heye.

Dibe mirov di hin nerîn û dîtinên xwe de û bi taybetî di kesan de şaş here. Lê mêraniya mezin ew e ko mirov li ser wan şaşîyan raweste û binirxîne. Ya prof-Î.Beşîkçî ev e ko gelek caran çavên xwe ji kêmasiyên tevgera Kurdî digirt, bi vê yekê dûrî nerîna rast û zanistiya xwe jî diket. Bêgûman, ne mirovekî berjewend, kêsbaz û pergîr bû. Armanca wî serketina doza gelê Kurd û Kurdistanê bû. Î.Beşîkçî simbola azadî û aşîyê ye. Nîşana liberxwedana hêza tevgera azadîxwaza cîhanê ye.

Hêjayî gotinê ye, ko dema em li hev rûniştin û me bi hev re dan û stendin kir, ev gotin ji min re got: (*Xoce Dilawer, nivîskar û siyasetvanên we Kurdan dibêjin: Kurdistana Turka, Kurdistana Farisa, û kurdistana Ereba, kurdistana van tevan heye, lê ya Kurdan tuneye!!*). Diyarê, gotina wî rast e. Em dibêjin:

Kurdistana Îraqê û...,...,....., ya rast weha bêye gotin: Başûrî
Kurdistan, bakurî Kurdistan, rojhilatî Kurdistan û rojavayî
Kurdsitan.

*Rojnameya Mîdya, ya partiya (YNDK), Li Hewlêrê tê weşandin.

Hevpeyvîna rojnama Roja Teze bi Dilawerê ZENGÎ re⁷

Şair û nivîskarê Kurd Dilawerê ZENGÎ ji bo xelata Osman Sebrî bide Îsmail Beşikçi hatibû Tirkîyê. Bi vê munasebetê me jî hin pirs li ser rewşa siyasî û çandî ya Kurdên Sûriyê jê kirin û wî jî bersiva van pirsên me da. Ez bawer im, ku wê ev bersiv hin nuqtepirsên di serê we xwendevanên me yê hêja de ji navê rakin.

Yakûp Karademîr

***Rewşa tevgera Kurdî û xebatên çandî li Sûriyê çawa ye?**

- Li Sûriyê, dewlet îtîrafê bi hebûna me Kurdan nake û tu mafekî siyasî û çandî yê Kurdan tune. 200 hezar Kurdên me yê bê nifûs hene pêvî yê nehatine tomarkin, erdê wan jî wan hatiye sitandin. Ligel rêxistin û xebatên siyasî yê çandî û rewşenbîrî jî, ne fermî ne, qedexe ne, lê bi awayekî defakto dîsa jî dibin. Zor û tadeyiya li ser siyasetvanên Kurd, li ser nivîskar û hunermendên Kurd jî her berdewame. Lê, li hember vê zilm û zorê jî berxwedanek heye, berxwedaneke pir berfireh ji aliyê nivîskar, siyasetvan û hunermendên Kurd ve li dijî vê yekê heye. Piraniya nivîskarên me bi zimanê Kurdî dinivîsin, lê gelek zehmetiyê jî dibînin. Dewlet jî destvala nasekine astengiyan derdixe pêşiya wan. Weke li vir, li wir jî gava tu bi zimanê Erebi binivîsî hemî dezgehên dewletê li be rte vekirî ne. Lê, em

Rojnama Roja Teze-sal:2, hejmar:54. Dîrok: 21 Tîrmeha 2000. Îstebol-Turkiye. ⁷

nivîskarên ku bi zimanê xwe dinivîsin ji hemû hêlan ve zehmetiyan dibînin. Wek çapkirin, belavkirin û..hd. Nifûsa Kurdan li Sûriyê ji sedî 11 ye. Ango nêzîkî 2 mîlyon Kurd li Sûriyê hene. Em dixwazin ku îtîraf bi hebûna mafê Kurdan bê kirin, zimanê wan bê serbestkirin, nifûsa xelkên bênifûs li wan vegere, erdên wan ên ku ji wan hatine stendin li wan vegere. Em dixwazin, qanûn û rêdana partiyên, çapemenî û weşandina kovar û rojnameyan derkeve. Hin weşanên ku derdikevin ne bi awayekî fermî ne, hemî bi nehînî derdikevin. Dewletê heta niha çavê xwe ji vê yekê re girtiye û bi xurtayî li hemberî vê xebatê derneketiye, sedemên vê yekê pir in, lê ev nayê wê manê ku wê sibê jî li hemberî vê xebatê dernekeve. Di nav Kurdan de jî gelek nivîskarên ku ji alî raya giştî ve baş tînin naskirin hene û ev nasîna wan ji wan re bûye wek zirxeke parastinê.

***Ji cem me ve birêvebiriya Sûriyê, bi taybetî jî Hafîz Esed û niha kurê wî wek dostê tevgera Kurd û tevgerên şoreşger tê xwiyakirin. Gelo Kurdên Sûriyê doza çî dikin ku mafên wan ji alî vê birêvebiriye ve nayên qebûl kirin?**

- Siyaseta Sûriyê jî, siyaseteke durû ye. Dema ku ji derve de piştgiriya hin partiyên me yê siyasetî dike, ne ji ber ku wan weke dost qebûl dike, ji ber berjewendiyên xwe vî karî dike. Lê tu dizanî di tîkîlî û îtîfaqên siyasî de, yê qels tim dikeve bin berjewendiyê yê xwîrt. Gava tu weke rêxistinê tîkîliyê bi dewletekê re dînî, tu yê tîkevî xizmeta wê. Sûriyê gelek partiyên siyasî çî Kurd û çî ji mîletên din xistine bin kontrola

xwe û ji wan îstîfade kiriye. Gelek aloziyên wê bi rejîma Turkan re hene. Bi Kurdên di nav xwe de hene. Ger Sûriyê welatekî pêşverû û demokratîk bûna, û bi mafê Kurdan re ba, çima wê pirs Kurdên nav xwe çareser nekira? Em mafên gelê Kurd yê neteweyî di çarçewa yekîtiya welêt de dixwazin. Em azadiya demokrat û rêzgirtina mafên mirovan dixwazin. Em bang bi aşî û biratiya bi gelê Ereb re dixwazin. Em piştî Ereban neteweya didiwan in. Em dixwazin ku hebûna me di rêdan û qanûna bingehîn a dewleta Sûriyê de cih bigre. Li gorî hejmara me -2 mîlyon- di parlamentoya Sûriyê de bîn temsîlkin. Herweha jî em dixwazin li her sê herêmên Kurdî; Çiyayê Kurmênc (Efrîn), Kaniya Ereban(kobanê) û herêma Cizîrê Kurd bixwe karûbarê xwe birêve bibin. Div ê qûnaxê de, tevgera Kurdî li Sûriyê weke gava pêşîn çareserkirina pirs Kurdên bînifûs daye pêşiya karê xwe. Wek hûn dizanin li gor serjimareya awarte ya ko li Cizîrê di sala 1962an de bû, 200 hezar Kurd bê par man ji infûsê, em bawerin hejmara wan pirtir dibe. Di sala 1973an de zîmara Erebî pêkanîn; erdên Kurdan ji wan sitendin û dane Erebê dora Ferat û Reqayê, û li ser erdên bav û bapîran me, ew bicihkirin. Em dixwazin erdê wan Kurdên ku ji wan sitendin li wan vegehin, û Kurd vegehin ser xaka bav û kalên xwe.

Ji aliyê çandî ve jî, em dixwazin ku Kurd bi zimanê xwe perwerde bibin, mafê wan ê çapemeniya bi Kurdî hebe; pertûk, rojname û kovarên Kurdî hebin, bi zimanê Kurdî weşana radiyo (êzge) û televîzyonê (wêneguhêz)ê hebe. Em ketin sedsala 21-ê, li zanîngehên Sûriyê beşên edebiyat û zimanên Fransî, Ingilîzî

û..hwd. hene, gelo guneh an jî ecêbe ku beşê ziman û edebiyata Kurdî jî hebe, ku zimanê 2 milyon hevvelatîyên Sûriyê ye.

***Li Başûr tevî ku bi salan e zimanê Kurdî serbest e, bûye zimanê perwerde û niha rewşeke fi'î serbixwe heye jî, dibêjin ji ber ku em nikarin ji Îraqê cihê bibin em nikarin dev ji alfabeya erebî jî berdin. Li Sûriyê jî zimanê resmî Erebi ye û hûn jî naxwazin ji Sûriyê cihê bibin, hûn çima alfabeya Latînî tercîh dikin?**

-Ez bawer im rewş ne rewşa cidabûn û ne cidabûnê ye. Gelek sedem hene. Bi kurtî, rewşa Kurdên Başûr ji ber dubendiya navbera wan tê. Welatê xwe kirine du mîrekî (emaret); Ya Behdînan û ya Soran. Mîrekiya Soran qet qebûl nake ku Kurd tîpên Latînî bikarbînin, ne ku dewlet bûye asteng. Îro Kurdistan wek te gotî defakto serbixwe ye. Tu girêdana wan bi rêjîma Seddam nîne. Wek haydar im bernameyên xwendinê hîn yên dema Seddam in, ne hatine guhertin. Ez bawer im biryareke siyasî ne biryareke zanistî ye, ango ne bi ziman û alfabeyan (Latînî-Erebî) ve girêdayî ye. Ji ber ko her kes dizane ko alfabeya Erebi têra zimanê Kurdî nake.

Nivîsandina Kurdî ya bi tîpên Latînî li binxetê-Sûriyê, bi xebata Bedirxaniyan, bi riya kovara Hawarê ya ko di sala 1932-an de dest bi weşana xwe kiriye, dest pê kiriye. Ew nakoniyên siyasî bandora wan li ziman û xebata rewşenbîriyê tune mîna li Başûr, em Kurdên binxetê tev bi yek alfabeyê dinivîsin. Em di wê baweriyê de ko alfabeya zimanê Erebi têra zimanê me nake.

Zimanê Kurdî zimanekî Hîndo-Ewrûpî ye û li seraserê cîhanê tîpên Latînî tên bikaranîn dive em jî vê alfabeyê bikarbînin. Alfabeya Erebî ne li gor fonetîka zimanê Kurdî ye.

***Rewşa kar û xebata rewşenbîrî ya kurdên Sûriyê çawa ye?
Gelo fersenda ku nivîskar û entelektuelên Kurd bîna cem hev
û hin kom û saziyan pêkbînin heye?**

-Mexabin rewşa heyî fersendeke wiha nade me; ne di warê siyasî û ne jî di warê çandî de. Di warê siyasî de, bi awayekî nehînî hin partî û rêxistin bi hev re (hevbendî) çêkirin, lê bi awayekî giştî tevgera Kurdî ne li ser hev e. Ev rewş bandora xwe li tevgera çandî, ya nivîskar û entelektuelên Kurd jî dike. Ji ber ko em ne xwedî desthilatin, xebatên çandî û rewşenbîrî jî di riya partiyên siyasî re dibe, rewşa siyasî ya perçebûyî bandora xwe li ser rewşa çandî jî dike û xebatên derveyî vîyana wan dibin, pûç dikin û ne dihêlin here serî. Tu çapemeniyên aza û serbest nînin. Ev jî derdekî giran e. Em bi hewceyî dezgehîna rewşenbîrî ne. Di sala 1993an de, bi boneya mirina seydayê Cegerxwîn di 22ê meha 10an de ev roj bi roja helbesta Kurdî li Sûriyê hate bi nav kirin. Ev kar ne bi destê partiyên Kurdî hate kirin; ji ber vê destê xwe dirêjî vî karî kirin û ew beravêtî kirin. Her partiyek ji partiyên me vê çalakiyê ber bi xwe ve dikşînin. Mexabin dawîya dawî tarûmar kirin. Wek hûn dizanin dewlet ne bi avakirina tu dezgehîna re ye. Vêca emê çewa karûbarê xwe pêşve bibin. Lê emê jî her hanbidin ku tiştêkî di vî warî de bikin.

***Tu niha ji bo xelateke ku li ser navê têkoşer, şaîr û zimannasê Kurd Osman Sebrî hatiye amadekirin bidî lêkolîner û civatnasê bi nav û deng Îsmâîl Beşîkçî, li ser daxwaza 60 nivîskarî hatiye Tirkiyê. Hûn çawa karibûn bihata ba hev û we çawa biryareke wiha da?**

-Di 9ê meha 1ê sala 1998an de, em li Şamê, li mala birêz Osman Sebrî ji bo boneya 93ê saliya ji dayikbûna wî gelek nivîskar, siyasetvan û rojnamevan ji hemû herêmên Kurdî civiyan û me semînerek pêk anî. Li ser pêşniyarekê me komîteyek ji bo rêzlêgirtina têkoşîn û xebata siyasî ya birêz Osman Sebrî, ku yekemîn kesê bûye sebebê avakirina partiyeke siyasî li Sûriyê û gelek xebatên çandî jî kirine û avakirine. Herweha jî me ji bo vê yekê biryara ku em ji sê salan carekê xelatekê li ser navê wî bidin kesekî ne Kurd, ku ji bo Kurdan xizmet kiriye û cefa kişandiyê. Komîta me jî xwest pêwendiyê bi nivîskarên hemî beşên Kurdistanê re dêne û bi vê bîr û baweriyê Dr. Cemal Nebez ji xwe re weke serok hilbijart. Komît jî bi navê (komîta xelata Osman Sebrî) hate bi nav kirin.

***Îsmâîl Beşîkçî heta niha tu xelat qebûl nekiribûn, çima xelata we qebûl kir?**

-Ez li ser navê komîta xelata Osman Sebrî hatim xelatê pêşkêşî birêz Î.Beşîkçî bikim. Wek hûn dizanin Î.Beşîkçî yekemîn kesê biyanî ye, ku gelek zor û cefa ji bo doza Kurdî kişandiyê, û bi dehê salan ketiye zindanan û gelek pertûk û lêkolîn nivîsandiyê.

Lewre me xwest em xelata xwe ya pêşîn bidin wî. Mirovekî demokrat, zana û mêrxasekî bê hempa ye. Bervedêrê pirsra Kurdî ye. Gava me di sala 99an de biryara ku emê xelata xwe ya pêşîn bidin wî wergirt, ew di zindanê de bû. Dema ku Î.Beşîkçî ji zindanê derket serokê komîta me birêz C.Nebez jê re birûskeke pîrozbahiyê rêkir û div ê birûskê de got ku me biryareke wiha wergirtiye û di demeke nêzîk de wê hevaleyê bê xelateke wiha pêşkêşî te bike. Wek te jî got gelek kesan; nivîskarên Amerîkî, yên Almanî, yên Swêdî û hîn gelekên din xelat danê, lê wî xelata kesekî negirtibû. Di destpêkê de ji me re jî got:(Her çend hurmeta min ji xebat û têkoçîna Osman Sebrî re hebe jî, min heta niha xelata kesî negirtiye). Li ser vê yekê min jê re got:(Xebata te hemî di ber Kurdan de ye, ger ku tu vê xelatê wernegrî tu yê dilê gelê Kurd ji xwe bihêlî, bêşînî. Em bi vê xelata sembolîk, heskirina gelê Kurd pêşkêşî te dikin, divê tu dilê wan neşkînî). Li ser vê gotina min, ciwanmêr xelat girt û em jî gelekî kêfxweş bûn. Ev ji bo me cihê şanaziyê ye, ku Kurd cara yekemîn e xelatekê didin û Î.Beşîkçî jî cara yekemîn e xelata me werdigire.

***Bi sala ye tu jî li ser zimanê Kurdî dixebitî, pirsra hebûna zaravayên cihê di her zimanî de tiştekî normal e. Lê ferqa di navbera zaravayên zimanê Kurdî de, gihaştiye wê derecê ku hin dikarin bibêjin zaravayê kurmancî (Zazakî-Dimilî) zimanekî serbixwe ye, ne Kurdî ye. Bi te nêzîkîhevkirina zaravayên zimanê Kurdî bi çî awayî mumkun e?**

-Helbet wek di her zimanî de zaravayên cihê hene, di zimanê Kurdî de jî hebûna zaravayên cihê tiştekî xweberî ye. Ferq û cudatiya kûr a di navbera zaravayan de ji ber xweberî û coxrafya Kurdistanê ya çiyayî tê, ya çem û golên avê tê, lê koka ziman yek e; ji ber yek millet e, yek neteweye, li ser yek xakî ye. Li seranserî Kurdistanê piraniya Kurdan bi zaravayê Kurmancî(ya jorîn) dipeyivin. Dijminên me jî, di her fersendê de dixwazin vê cudatiyê kûrtir bikin û wek coxrafya me ziman û çanda me jî perçe bikin, me ji hev tarûmar kin. Weke mînak zaravayê kurmanciya jêrîn (Soranî) di warê nivîsandinê de nû ye, ne kevn e û kesên ku pê daxivin jî kêm in, li gorî hejmara Kurdên jorîn, lê li Başûr bûye zimanê fermî yê herêma Kurdistanê. Ta bi demê ev herdû zarava ji hev fam nedikirin. Piştî têkilî, danûstendin, çûnûhatin ew sînorên herêmî yên zaravayan hilweşî û roj bi roj pirtir ji hev fam kirin. Nemaze piştî şoreşa ragehandinê; çapemenî, êzge, televîzyon û Enternêt...hwd. Wek çewa ne yekîtiya alfabeya Kurdî aloz û gelem e li pêşiya zimanê nivîskî, weharengê belavbûna zaravayan keleme li pêşiya zimanekî yekgirtî. Pêwîst e yekîtiya zaravayan; ji bo zimanekî yekgirtî pêk bînin. Ji bo vê jî hin dezgehên zanistî bêne avakirin û îro berî sibe bi vî karî rabin. Ez bi xwe ne bi raya ku divê heta Kurdistan azad nebe em nikarin di warê çandî û ziman de tiştekî bikin. Li gorî baweriya min zaravayê herî berfireh ê kurmancî ya(jorîn)e, divê ew bibe bingeha zimanê yekgirtî. Bi mirovên pespor, zana, zimanzan û xwediyên ziman ev kar bibe. Ne karê partî û rêxistinên siyasî ye, ko her partiyek ji wan civîn û konfiransan di bin navê (ziman) de li dar dixin, tenê heval û dostên xwe

vexwendî van civatan dikin. Ez bawer im ew kesên vexwendî vê civatê bûne nizanin zimanê xwe jî bi Kurdî binivîsin. Bêgûman armanca wan ne ziman e, tenê propaganda partîtiya wan e.

Div ê em jibîr nekin gelek ziman mirin wenda bûn, lê zimanê Kurdî ji ber resen û dewlemendiya xwe li hember hemî zoriyan heta îro hatiye. Zimanê Kurdî xwe bixwe avadike, ji du peyvan peyvek nuh pêk tîne. Wek Mîr Celadet gotiye: zimanê Kurmancî zimanekî hevedûdaniye.

***Tevî ku zaravayê Kurmanciya Jorîn zaravayê herî berfirehe jî, ger em fersendê nedin zaravayên biçûk ku pêvajoya hebûna xwe tamam bikin, em ê neheqiyê li wan nekin û zerarê nedin zimanê xwe?**

-Di zimanê Îngilîzî, yê Erebî, û...hwd de jî wiha ye; devok û zaravayên cihê hene, lê zimanê xwendin û nivîsandinê yek e. Gava tu zimanê Kurdî bi zimanê Erebî re yan zimanên din re bidî berhev, problemên zimanê Kurdî pir hindik in, û ji hêla zaravayan de zaravayên hemû miletan ji yên Kurdan bi gelekî pirtir in. wek nemûne, di nav Erebî de, zimanê Qur'anê zimanê xwendin û nivîsandinê ye. Lê ji hêla zaravayan de, Erebiya her welatekî li aliyekî, yên Mexribî, yên Tunisî, yên Mesrî, yên Libnanî... hwd. Qet ji hev fam nakin. Tu dibê her zaravayek ji van zimanek serbixwe ye. Ta bi yên herêmî û navçeya welatekî mina Sûriyê, ya Şamî, Helebî, Dêrî û Beravî ji hev cihê ye.

Helbet gava ez vê dibêjim divê ziman bibe zimanê perwerde û bi awayekî akademîk yekîtiya ziman pêk bê, ne ko em tenê

zaravayê kurmancî bigrin û yên dî hemiyar ji ser rûyê erdê winda bikin. Ev qet ne gotineke zanistî ye. Ez xwediyê wê baweriyê me ko pîrbûna zaravayan dewlemandî û resenbûna wî gelî nîşan dide. Lê divê, ji me tê xwestin em bi yekalfaba, bi yekzimanî, bi yekbiryarî mijûl bibin. Tu dizanî berê zimanê Osmanî ji gelek zimanan pêk dihat; Kurdî, Erebî, Farisî, Latînî..hwd, û bi alfabeya Erebî dihate nivîsîn.

Vêca, Ataturk bi yekbiryarê ne tenê alfabeya Latînî bikaranî, belê zimanekî nuh, modêrin di riya hin zimanzanên biyanî re saz kir, û di riya dibistan û dezgehên dewletê re xelkên xwe perwerdeyî vî zimanê nuh yê çêkirî kir. Di koka xwe de zimanê wan ne yekziman bû. Îro, nişên Turkên nuh bi zimanê Osmanî qet nizanin û ne dikarin wan tîpan bixwînin. Lewra ew ji wê dîrokê qutbûne. Akama min ji vê serpehatiyê ne ji navêrakirina zaravayan e, avakirina zimanekî yekgirtî ji zaravayên heyî ye. Pêwîste em xwedî li zaravayên xwe derkevin û pêşde bibin. Pêşketina wan wê bide hêz û qewet ji yekzimanî re. Di vî warî de ligel zanîngeh û dibistanan, rolekî mezin ê çapemeniyê jî heye û divê ew jî vê rola xwe bilîzin.

***Tevgera me ya siyasî, bi taybetî jî li Turkiyê gelek caran zimanê Turkî bikartîne û pê weşanên xwe derdixe, li perçeyên din jî bi Erebî û Farisî gelek xebat dibin. Lê min bihîstiyê li Sûriyê, ji bo ku tu bibî endamê partiyekê, pêşî divê tu bi Kurdî û bi tîpên Latînî zanibî bixwînî û binivîsînî. Ev ferq ji ber çi tê?**

-Li gorî baweriya min, divê li her beşekî Kurdistanê hemî weşanên bingehîn bi zimanê Kurdî bin, û ji bo propaganda, an danasîna civata Kurd; di warê ramyarî, çandî, civakî... hwd. Ji bo biyaniyan bêne wergerandin zimanan. Divê xebata me ya sereke bi zimanê me. Li hember asîmlasyonê, teknolojiya pêşketî ya ku dewletên dagîrker pêk tînin divê em jî li zimanê xwe xwedî derkevin û wî ji van êrîşan biparêzin da ku wenda nebe, ne ku em jî avê li aşê dijmin kin û zimanê xwe bidin jibîrkirin. Ez dibêjim televîzyon mêvanekî rûşûştî ye, bêyî ku îznê ji meriv bistîne derbasî malan dibe. Ne wek kovar û rojnaman e, ji 7 heta 70 salî bandorê li herkesê dike.

Rast e, li Sûriyê partiya Yekîtî ya demokrat ev biryar linik wê heye. Di baweriya min de ev jî ji ber hestê erk û stûbariya linik wan hevalên wê partiyê tê. Ji pêwîstî û hewcedariya bi zimanê bav û kalan tê. Parastiya ziman ji parastiya nasnameya neteweyî ve tê girêdan. Lewre ziman nasnameya gela ye.

***Ji xeynî televîzyonên herêmî yên li başûr, îro sê televîzyonên ku bi alîkariya satelîtê weşanê dikin hene. Tu weşana van televîzyona çawa dibînî?**

- Televîzyon (wêneguhêz) weke kêra du dev e, ger tu wê bi zanebûn bikarnênî, tu yê xwe jî pê bêşînî. Ez weşana televîzyonên Kurdî yên ku ciyekî pir mezin didin weşanên bi zimanê biyanî baş nabînim.

Nemûne Medya TV. Beşekî ji wî wextê xwe yê zêrîn û dêrîn dide zimanê Turkî yan Erebî, yan jî zimanên din... Ez ne bi vê

yekê re me, hin nûçeyên giring ên ku tu pê karibî hin mesajan bidî milletên din ne tê, divê weşana xwe hemî bi Kurdî bike. Divê em bi Kurdî bixwînin, binivisînin, bijîn û bi Kurdî jî bimirin.

Mixabin televîzyonên me yê bi riya satellite weşanê dikin jî herêmî ne. Çawa, siyaseta danîna wan û programên wan herêmî ne, zimanê wan jî herêmî ye. Mesela televîzyona Kurdistan.TV, KURDSatê jî heta niha tu bername li ser Kurdên Sûriyê û yê beşên din belav nekirne. Bi erk û stubariya xwe ya dîrokî wek netewe ranebûne.

***Mesaja te ya dawîn?**

-Ji bo vê fersendê sipas û bi hêviya ku hûn li pêşerojê bêtir cih bidin zimanê Kurdî. Herweha jî ez hêvî dikim ku girêdanek di navbera xebatên çandî yê li beşên cihê de hebe û em ji hev agahdar bin. Dîsa bi hêviya ku em rê nedin sînorên heyî wek coxrafya me çanda me jî perçe nebe...

*Rojnameya Roja Teze-sal:2, hejmar:54,-21-Tîrmeha 2000-Turkiye-Istenbol.

Bibona wergirtina Prof. Î.Beşikçi
Xelata Osman Sebrî
Hevpeyvîna kovara Pirsê
bi Dilawerê Zengî re⁸

Prof. Îsmâil Beşikçi:

Di sala 1939an de, li bajarokê Îsklîpê (Tirkîyê) ji dayikê bûye. Xwendina xwe, ya seretayî û navîn li wir kuta kiriye. Piştî ew di sala 1962an de fakulta zanistiyên ranyarî li Erzeromê diqedîne.

Leşkeriya xwe di du gundên Kurdistanê -Bedlîs û Hekarê- de dike. Li van herdu bajarên Kurdan, wî demên xwe vala derbaz nekiriye, ewşa gundiyan, çanda Kurdan pir ji PROF. Î.Beşikçi re balkêş û hewaskar bûne. Şûnmayîna hemû aliyên jiyana Kurdan ji nêzîk ve naskiribû û bi êş û derdên Kurdan re dibû hevpar.

Di sala 1964an de pileya doktriyê di civatnasîyê de, li ser irtûka xwe (Eşîra Elîkan ya koçer) wergirt.

Ji ber ku Prof.Î.Beşikçi li ser Kurdan lêkolîna xwe didomand, ew di sala 1969an de, ji zanîngehê tê qewitandin, lê dîsan, ew di sala 1971an de, di fakulta rêzaniyê de, li Enqerê dibe mamoste, lê vê care ji ber xebatên xwe yê zanistî, derbarê gelê Kurd, tê girtin, û 13 salan ceza dixwe, lê li gor biryara bexşandina giştî, ew azad dibe.

Di sala 1979an de, ji bo berhemîna nû li ser Kurdan diweşîne tê girtin, û di 12ê Nîsana 1980ê de serbest dibe.

Kovara Pirs- Hejmar: (20), Sal: (7), zivistana 2000. Sûriye. ⁸

Girtina wî, bandorek mezin li raya giştî kiribû, lewre, rêxistina (Emnestî Internasyonal) yekîtiya nivîskarên Siwêdî, Nerwêcê û Holandayê nikarî bûn bêdeng bimana, û karbidestên tirkîyê pirotêst kirin. Ji ber vê jî, dîsa polîsan ew di 30ê Tîrmeha 1981an de girtin û ew ta sala 1987an, di girtîgehê de dimîne.

Di navbera 1970-1990î de Prof.Î.Beşikçî li derdora (13) salan di zindanan de xew dike, û 27 caran-ji ber Kurdan ve- de'we lê hatine vekirin.

Di 14.08.1980î da, ji zindanê, nameyek dirêj ji UNESCO (Yonêsko) re dişîne, û têde ramanên M.Atatork û destlatên Tirkîyê, yên dijî Kurd û Kurdistanê, gelek bi ferehî û kûr dicersîne, her weha jî têde bervedêreke zanistî û rêzanî ji ber gelê Kurd ve dike.

Di 9ê Şibata 1993an de, dadgeha parastina dewletê li Enqerê, bi sedema (13)e lêkolînên wî li ser Kurdan, bi (26)Milyar Lîre ceza dike.

Di sala 1993an de, ji bo gotarekê (Jina Kurd û girîla) li dora (12) mehan dikeve zindanê.

Ji sala 1962-1999an de li dora bîst (20)salî ketiye zindanê.

Bi bona wergirtina Prof.Î.Beşikçî xelata Osman Sebrî, govare **Pirsê** ev hevpeyvîn bi **Dilawerê ZENGÎ** re çêkir:

1-Birayê Dilawer, em dixwazin tu hinekî ji me re li ser vê xelatê bipeyvî, kengî çêbû, û armanca wê çiyê?

-Di destpêkê de, ez pir sipasiya we dikim, û hêviya pêşketinê ji karê we re dixwazim. Di 09.01.1998an de, sêminerek ji aliyê hin wêjevan, rojnamevan, rewşenbîr, nivîskar û hunermendên Kurd ve, li mala nemir Osman Sebrî, li bajarê Şamê pêk hat, daku

bûyera buhartina 93ê salan di ser roja bûyînê re, ya helbestvan, wêjevan, zimanzan û xebatkarê Kurd Osman Sebrî careke din were pîrozkirin, û avakirina şêwazekî rûmetiye ji bo kesayetiya Osman Sebrî bête gotûbêjkin.

Pêşniyaza damezrandina xelatekê bi nave (xelata Osman Sebrî) yê nemir hat kirin. Ev pêşniyaz ji hemû beşdaran û rêvebirên şevînê hate pejirandin û biryar hate girtin, ko komîteki ji heft kesan, bi serokatiya Dr. Cemal Nebez bête avakirin. Dema ko komîte pêwendî bi Dr. Cemal Nebez re, li Berlînê kir, ewî pêşniyaza me zor sipas kir û amadebûna xwe ji bo vî karê pîroz diyarkir.

Ev xelat dê her sê salan carekê ji bo kesekî ne Kurd we re pêşkêşkin, yê ko xizmet û xebatên hêja û giring ji bo gelê Kurd, di warê ziman, wêje, dîrok, huner, şaristanî, polîtîk yan mirovatiyê de kirine.

Xelata me perçeyek zêr e, wêneya nemir Osman Sebrî û sîmbolek (**Xelata Osman Sebrî ji bo dostaniya gelan**) li ser e.

2-Çima we Îsmâil Beşikçi hilbijart weku yekemîn kes vê xelatê wergire?

-Piştî şêwir û danûstendineke dûr û dirêj, komîta me, hêja dît, ko bi şanazî xelata xwe ya pêşîn pêşkêşî rewşenbîrê demoqrat û dostê gelê Kurd Prof.Î.Beşikçi bike. Çimkî ji biyaniyan, ew yekemîn mirov e, ko jiyana xwe, ji bo azadiya gelê Kurd û Kurdistanê terxandiye, û ji bo doza me, ya dadmend, gelek sal ji temenê xwe di girtîgehên destlata nijadperest de, bi pêdarî derbas dike. Tucarî Prof.Î.Beşikçi li hember hêriş û çewtiyên Îdyolocîya destlatên Turkiyê bêdeng nemaye, di zindan û dadgehan de, bê

dudilî nemaye, û herdem ala peyva rastgo radike. Bi dehê lêkolîn û pertûkên zanistî li ser pirsê Kurd û Kurdistanê nivîsiye û dinivîsiye. Kar û xebata Prof.Î.Beşikçi di ber pirsê Kurd û Kurdistanê de, ne ji bo berjewendiyê kesayetî an deravîyê ye. Piştgirê doza gelê Kurd, xêrxwazê gelê xwe ye.

Lewra jî, me hêja dîtiye ko em bi serbilindî xelata xwe ya pêşîn pêşkêşî têkoşerê mirovperwer, yê nasdar, û dostê gelê Kurd Prof. Î.Beşikçi bikin.

3-Wek hatiye naskirin, Prof. Î.Beşikçi xelat ji tu kesî wernegirtiye, baş e, çilo ev xelat ji we wergirt?

-Wek we got, berî vê xelatê Prof.Î.Beşikçi xelat ji tu kesî wernegirtiye. Ev xelata pêşîn e, ko werdigre.

Berî niha, xelatek ji komîta yekîtiya nivîskarên Emrîkiyan, digel pereyekî pir (şêkekî vekirî) diyarî wî hat kirin. Lê berêz Prof. Î.Beşikçi ev xelat nepejirand. Bersiva wî ev bû:*(Hûn piştgiriya gelê Kurd nakin, û dewleta we dostaniya rijîmên zorkar dike, ew diyariya we ji pereyê vê dewletê ye).*

Xelateke dî ji hêla rewşenbîr û nivîskarên Elmanan pêşkêşî wî bû. Lê ew jî ji ber rewşa me Kurdan nepejirand û got: *(Ez xelata we wernagirim, ji ber, hûn alîkariya rijîma Turkiyê bi çekan dikin. Rijîma Turkiyê jî bi wan çekan li Kurdan dixin).*

Xelateke din ji hêla serokê komîta (Weqfa bêjeya serbest) 'Fund for free expression' Gara Lara Marîş, di sala 1991ê de, pêşkêşî wî hate kirin. Lê berveberê mafê gelê Kurd, Prof. Î.Beşikçi ew jî ji ber zordariya, ko li gelê Kurd dibe nepejirand.

Xelata me, xelata pêşîn e, ko Prof. Î.Beşikçî werdigre û dipejirîne. Ev jî ji bo me û ji bo doza gelê me serketineke pir pîroz û mezin e.

Birastî, dema me xelata xwe pêşkêşî wî kir, bersiva wî ya pêşîn ev bû: *(Min biryar daye, ko tu xelatan wernegirim, ez pir hirmeta xebata mamoste Osman Sebrî digrim û vê gava we pîroz dikim. Lê tu diyariyan wernagirim).* Min lê vegerand: *(Ez benî! Ya me xelat e, ne diyarî ye. Ev cara pêşîye, ko bi navê xebatkarekî nivîskarekî Kurdan xelatek weha çê dibe, û tu yekemîn mirovê biyanî ye, ko di ber pirsê gelê Kurd û Kurdistanê de êşîya ye, û pir cefakêşî, dijwarî û zor dîtî ye. Em pir hirmeta vê xebata te digrin, û di riya vê xelatê re, em dixwazin vê rêzgirtin û heskirina xwe ji te re diyar bikin, û tu kesî pêvî te hêjayî vê xelata xwe yî pêşîn nabînin. Tu di dilê gelê Kurd deye. Heger tu naxwazî xelata me wergirî, tê dilê gelê Kurd bihêlî, heger ev yekan lit e hêsan be, xelata me wernere).*

Birastî, piştî min gotina xwe birî, bi riwekî geş û dilekî şa bersiva min da û got: *(Ez xelata we werdigirim, û bi dilekî şa dipejirînim. Ez her serkeftin û pêşveçûnê ji we re dixwazim. Karê we, karekî pîroz e. spas ji we re, û silavên min bigehîne hevalên xwe).*

4-Kak Dilawer, cara yekemîne tu bi Prof. Î.Beşikçî re rûdinê, tu çi dikarî ji me re li ser kesayetiya wî bipeyivî?

-Dema komîtê ez dame pêş, û ji min xwestin ko xelatê bigînim destê Prof.Î.Beşikçî, birastî ez pir şabûm û min xwe bextewar dît. Lê ya hîn bi min xweştir, dema xelat ji destê min wergirt. Ew roj, ji bo min, rojêke dîrokî bû. Ji ber wê dîtinê serbilind im.

Prof.Î.Beşikçi lêkolîvan, nivîskar, peya û zanayekî zanistî ye. Yekemîn mirovê biyanî ye, ko jiyana xwe ji bo doza Kurd û Kurdistanê terxandiye. Ji sala 1962an ta bi sala 1999an de, li dora bîst salan di girtîgehên destlatên Turkiyê de girtî maye. Bi bîstên pertûkên zanistî û gotarên hêja li ser pirsê gelê Kurd û welatê wan Kurdistanê nivîsiye.

Mirovekî pir xwedî bawer û rastgo ye. Rûgeş, zimanxweş, kêmpêyv, dilovan, nerm û pir zelal e. tiştê di dilan de, di çavan de diyar in. Ew çavên zer, mizgîniya pêşerojê tê de dibînim. Rûken û şabûna zarokên sade, perîşan û xizan tê de diyar in. kovan û derdên gelê Kurd di keser û peyva wî re agadar dibim. Mirovekî demokrat û aştxwaz e. Bi hizr û hişê xwe, can û dilê xwe, bervedêre pirsê gelê Kurd û Kurdistanê ye. Mirovekî pir mêrxas û dilsoz e. Em gelê Kurd, deyndarê vî lehengî ne. Bila diya wî ya Turk serbilind be, ko mirovekî mina wî aniye.

5-Di danûstendina te bi Prof.Î.Beşikçi re nerîna wî li ser Kurd ên Sûriyê çi bû?

-Ez bawer im mirovekî mina Prof.Î.Beşikçi ne dûrî rewşa gelê Kurd û Kurdistanê ye. Lê tiştê balkêş, pireya Kurdên bakur, wêneyeke şaş û nerast li ser rewşa Kurdên me wergirtine; ko em li welatê xwe azad û serbest dijîn. Tu êş û derdên me tune ne. Rijîm ji me re baş e. daxwaz, xwestek û mafên me parastî ne. Birastî, ev nerîna şaş ne ji ber xwe ve hatiye, û ne jî dijminê gelê Kurd belav kiriye. Mexabin ew partiyên ko têkilî û girêdanên wan bi rijîma Sûriyê re hene, heta ji wan hatiye, ew bêbextî û nîfaq kirine, û di nav Kurdên bakur de belavkirine. Ev jî tiştêkî pir xerab e. Prof.Î.Beşikçi hayê wî ji rewşa me hebû, lê gelek tişt

jê ne zelal bûn. Gelek tiştên şaş jî jeer hatibûn gotin. Lê ez bawer im hayê wî ji wan munafiqan hebû.

Di dawiya danûstendina me de, min jêre got: *(Berî demekê, pertûka te (Kurdistan mêtîngeheke navnetewîye) bi zimanê Erebi linik me(Sûriyê) belav bû. Cihê şanaziyê bû. Lê gazinek me heye, tu di pertûka xwe de, li ser rewşa me bi firehî nepeyivî ye. Pir bi kutî di ser pirsê me re derbas bûyî).* Bi riwekî xweş gîrijî û got: *(Dema min ew pertûk nivîsî, ewha min dizanî bû. Lê ez sozê didim, di rojên bê de, bi rengê fireh, ezê li ser rewşa we binivîsînim).*

6-Pêwendiyên Prof.Î.Beşikçi bi nivîskarên Kurd û Turk re çewa ye?

-Ez bawer im, wê pêwendiyên Prof.Î.Beşikçi bi hemû nivîskarên Kurdan re xweş bin. Beşikçi cihê rêzgirtina her kesî ye. Lê pêwendiyên wî û hin nivîskarên Turkan wê ne cihê xweşiyê bin. Ji ber ko nivîskarên min Prof.Î.Beşikçi azad û serbest pir di nav Turkan de kê in, heger em nebêjin tune ne. Li gorî baweriyê min, her kesê dostê gelê Kurd be, demokrat û aştîxwaz be, wê hevalbendê wî be. Li vir ez dixwazim bûyerek di navbera wî û çîroknivîs Ezîz Nisîn de çêbibû bibêjim: (Di kongirêkî ji kongirê nivîskarên Turkan de, Prof.Î.Beşikçi gotinekê li wir dixwîne, û di wê gotinê de, pirsê gelê Kurd dide pêş. Çîroknivîs Ezîz Nisîn li hember radibe û jeer dibêje: *(Beşikçi çima tu her carê pirsê Kurdan tînî zimên, diyare tu nokerê Ingilîza ye!!)*. Prof.Î.Beşikçi lê vegerand û got: *(li hemberî rijîma zorker, ez bervedêre gelê bindestim, lê tu li hember gelê Kurdê bindest, bervedêre rijîma zorkarî. Vêca tu nokerî yan ez).*

7-Dema ku te xelat pêşkêşî Prof.Î.Beşikçi kir, tu çawa dikarî, ji me re, li ser rojname û kovaran bi peyivî, yên ko beşdarbûn ji bo belavkirina vê bûyerê?

-Wek hûn dizanin, Prof.Î.Beşikçi, ji demek ne dûr, ji zindanê derketiye. Lê ew bixwe, ji girtiya ye. Dibin çavê polîs de ye. Jiyana wî ne serbest û azad e. Ji hêlekê din, ew dused sal ceza li ser heye. Vêca, dema min xelat li bajarê Enqerê pêşkêşî wî kir, me nikarîbû xwediyê kovar û rojnameyan başdarî wî cihî bikra. Di rewşeke awarte de dijiya.

Li bajarê Istenbolê rûniştineke rageyandî hate girêdan, gelek kovar û rojname, nivîskar û rewşenbîr beşdar bûn, û hevpeyvîn û dîtî li ser xelatê bi min re çêkirin.

Birastî, hemû kovar û rojnameyan guhdaneke pir mezin dane vî karê me, û pireya nivîskar, rewşenbîr û siyasetvanên Kurdan rêzgirtina xwe ji karê me re diyar kirin. Bi navê xwediyê kovar û rojnameyan, rewşenbîr û siyasetvanan gelek birûskên pîroznameyê ji Prof.Î.Beşikçi re rêkirin. Ji wan kovar û rojnameyan ko hevpeyvîn bi min re çê kirin û beşdar bûn:

-Rojnameya 2000yenî gundem. Rojnameya Roja Teze. Rojnameya Azadiya welat. Kovara Jiyana Rewşen. Kovara Zend. Kovara Nûbuhar. Rojnameya Pîne....hwd.

Min gelek dîtî û rûniştî bi xwediyên dezgehên Kurdî re çêkirin, ji wan:

Serokê Ensîtûta Kurdî li Istenbolê. Cîgirê serokê HDPê. Seroka Navenda Çanda Kurdî li Istenbolê. Nûnerê Weqfa Kurdî....hwd. Digel dîtîna çend nivîskar û rewşenbîrên Kurd, ji wan: Mele Ebdulla Varlî, Feqe Husên, Mele Îsmet, Mele Reşîd, Mele

Ebdirehman, Mele Silêman, Mele Ehmed, Hesen Kaya, Salihê Kevirbirî, mamoste Selah, nivîskar Mihemed, nivîskar Yaqûb karademîr, mamoste Xenî bavê Şoreş, mamoste û lêkolîner Malmîsanij û Gulbuhar Bedirxan...hwd.

Di riya kovara we re, hêjaye, ko ez spasiya van biraderan tevan bikim û bi taybetî Mele Îsmet, ji ber ew pir bi min re westiya û ji bo min pir zor û dijwarî dît. Li hêlekê din, ew karê wergêriyê di navbera min û Prof.Î.Beşikçi de, xweş dikir.

8-Baş e, kak Dilawer, di serdana te de li Kurdistana bakur, em dixwazin tu hinekî li ser tevgera rewşenbîrî ya Kurdan bipeyivî?

-Wek hûn dizanin, ta bi vê rojê, rijîma destlatên Turkiyê li sere xwe siwar e, û bi hebûna Kurdan û Kurdistanê rûneniştine. Rewşa gelê Kurd bi şeweyekî awarte derbas dibe. Her tiştê bi nave Kurdan qedexe ye. Rewşa tevgera rewşenbîriya Kurdan jî bi rewşa tevgera ramyariyê ve girêdayî ye.

Di roja îro de, û ji bo derbasbûna dewleta Turkiyê di bazaar Ewropîyan de, jê tê xwestin hin guhertinan di rêdan û qanûnên dewleta xwe de bikin, û gava ber bi demoqrasî û aştiyê de bavêjin. Lê, ta bi vê rojê tu gav nehatine avêtin. Tenê çavên xwe ji weşandina hin kovar û rojnameyan, pertûk û nivîsan digrin, lê bi awayekî serbest û azad tu tişt dernakevin. Zimanê Kurdî qedexe ye. Tevaya Kurdên me bi zimanê Turkî di mal û li serserê karê xwe de dipeyivin. Tiştê pir xerab xwendevanên zimanê kurdî tune ne. Kurd jî guh nadin zimanê xwe. Rojnameya (2000 yenî gundem) bi zimanê Turkî li dora- 15000-hejmar tê çapkirin. Lê rojnameya (Azadiya welat) an (Roja Teze) yê ko bi zimanê

Kurdî derdikevin, ne pirtirî-2000-hejmar tên çapkirin. Ew jî bi tevayî nayên firotin. Ev tişteki pir xerab e. Ji hemû nivîskar û rewşenbîran, partî û rêxistinên tê xwestin ko li ser vê rewşa ne durist bisekinin, û destên xwe li ser birînan deynin, û derman bikin.

Ev rewşa ne durist pir girêkên ne saxiyê di laşê tevgera rewşenbîriya Kurdî de çêdikin. Yek ji van girêkan, rewşa abûriyê. Çaxê pertûk, kovar û rojname têne çapkirin, xerciyek pir mezin li wan dibe. Heger ew weşan xerciya xwe dernexe, piştî çend hejmaran, ez bawer im, wê bisekine. Herweha rewşa tevgera rewşenbîriyê jî qels dibe. Ango têkiliya di navbera xwendevan û berhem de namîne. Ango rola rexnegîr namîne. Wê gavê awayê nivîsandinê, celebên nivîskariyê, naveroka berheman û asoyê rewşenbîriyê diçilmise, pûç û bê ber dibe.

Li bajarê Istenbolê, tevgerê nûzayî dest pê bûye. Li dora neh-deh kovar û rojname tên weşandin. Pênc çapxaneyên Kurdî hene. Du-sê dezgehên Kurdî, ji bo rageyandin û weşanên Kurdî hene. Lê mexabin, herêmên Kurdistanê ji van tevgeran tevan bêpar in. Li van weşanan qedexeye derbasî Kurdistanê bibin. Heger derbas dibin jî bi awayekî pir kêr û ne penî ye.

*Kovara **Pirs**-hejmar:20,sal:7,zivistan 2000.Li binxetê tê weşandin.

Hevpeyvînek digel xamesoz û mamoste

Dilawerê ZENGÎ re⁹

Mîdasê Azîzî

***Berî hertiştî em bixêr hatina te dikin, ku ji nêz ve tu ji Kurdistanê hatiye, bi bihneke xweş, hinekî li ser çûna xwe wekî pêvajo û helwest.**

-Di destpêkê de, ez ji dil û can sipasiya we dikim, weşana kovara we (Zevî) pîroz dikim.

Bi rastî, ji mêj ve, dilê min û çûna Kurdsitana başûr pir hebû. Lê, mexabin ji ber gelek sedeman pêk nedihat. Li vê dawiyê çûn û hatin di navbera Sûriyê û Îraqê de serbet bû, min ev nîr bi dest xwe xist û ez çûme Kurdistanê.

Di baweriya min de, dan û standin, têkilî û girêdana pêwendiyên di nav perçên Kurdistanê de qels in, pêwîste geş bibin, nemaze di vê qûnaxa ku gelek pîlan û êrîşên pir mezin li ser pîrsa Kurdî dibin, çî di warê ramyarî û doza Kurdî de be û çî di warê rewşenbîriyê de be. Dijminê me, bi van sînorên çêkirî şerê me dikin, em perçe kirine, divê perçebûna xaka me ne be sedemên perçebûna çanda me.

***Te rewşa Kurdistanê çawa dît, ji layê çapemenî û dezgehên rewşenbîrî de, û ji layê siyasî ve? Te ji nivîskaran kî dît?.**

Kovara Zevî-hejmar:4-sal:2002. Rû:37-42. Sûriye. ⁹

-Di sala 1991ê de, piştî serhildanê, ez çûbûm Kurdistana başûr û li dora mehekê li wir mam. Birastî, pir cudahî di navbera herdu çûnan de heye, tu nikarî bidî ber hev, di roja îroyîn de, Kurdistaa başûr di rewşeke azad û serbixwe de dijî, hikûmeteke xwedî rêbaz û dezgeh, xwedî perleman û civakeke nû ye, serpêhatiyê nû ye, bi awayekî demokrat, kar û bare xwe pêşve dibin, ji her hêlê de avahî dest pê bû ye, gund û bajarên ku bi dest dijmin hatibûn wêran kirin, ji nû ve lêdibin, rêbaza pîrbûna partiyê heye, rêbaza çapemeniyê heye, wezaretê mafê mirovan li dar e...

Bi rastî, kar û xebatên ku li welatê xwe kirine ji temenê serpêhatiyê mezintir e, rewşa çapemeniya Kurdî pir li pêş e, weşan û çapkirina pirtûk, kovar û rojnameyan şoreşek bi sere xwe ye, ez çûme serdana hemû dezgehên çandî û çapemeniyê, min: weşanxane û dezgeha Aras, mala Şerefxanê Bedlîsî, dezgeha Gulan, rojnameya Medya, rojnameya Biratî, Xebat û yekîtiya nivîskaran, dezgeha ragiyandin û rewşenbîriyê ya Partî demokratî Kurdistan, mekteba siyasî ya partî demokratî Kurdistan-Îraq, mekteba siyasî ya partî demokratî Kurdistan-Îran, partiya YNDK, û di 26/7/2001ê de, li Serê reş(Serê bilind) serokê partiya demokrat ya Îraqê, serok **Mesûd Barzanî**, ez pêşwaz kirim. Bi rastî ew dîtin, ji min re, şerefek pir mezin bû, ez pir sipasdarê wî me, ku ji wextê xwe yê pir zêrîn demek dirêj û xweş me bi hev re bûrand, bo min rojeke dîrokî bû.

Min gelek rewşenbîr û nivîskar jî dîtin, ji wan; prof-Marûf Xeznedar, Dr. Şukriye Resûl û mere wê Dr. Xelîl Îsmâîl, cîgirê parêzgehê Hewlêrê Mihdî Xoşnaw, nivîskar Hesên Silîvanî,

nivîskar Ahmed Qerneyî, zimanzan Salar Osman, helbestvan Mihsin Aware û gelekên din...

Di van rûniştin û danûstendinan de, em gelek axivîn li ser pêvajoya çand û toreya Kurdî, li ser rewşa îroyîn ya ku Kurdistanê başûr tê de ye, min doz li siyasetvan û rewşenbîran kir, ku vê pêvajoyê bi hestekî neteweyî hilgirin ser Milan, û qûnaxa bûrî bi mejiyekî neteweyî, vekirî û serbixwe binerxînin, lê mixabin, hestê herêmî linik wan pir xurt bû, pêvî rewşenbîr û siyasetvanên partiya (YNDK) bi serokatiya kek Xefûr Mexmûrî, ramana neteweyî linik wan pir bi hêz bû. Di weşanên xwe de gelek lêkolîn û berhemên hêja di vî warî de, dane weşandin.

Li hêlekê din, em baş li ser rêzgirtina taybetiya her rêxistinekê li her perçakê ji Kurdistanê sekinîn û em hewcedarê geşkirina pêwendiyên siyasî û rewşenbîrî ne, ew têkilî li ser bingeha kurdayetî, ne li ser bingeha partîtî bin, di gelek dîtin û nêrînên xwe de, em we hev nediramiyan. Lê, armanca me tevan ji bo pirsê Kurd û Kurdistanê bû.

***Gelo nêrîn û dîtina wan, bo rewşa çandeyî li nav Kurdên Sûriyê çawabû?**

-Mixabin hayê wan ji rewşa çandeyî ya me nîne, ev jî ji ber gelek sedeman tê, ya sereke ew e ku me tu pêwendiyên bi rêk û pêk bi hev re girênedane, wan sînorên çêkirî ji nav xwe ranekirine, û derbas nekirine, her û her ew xwe di ser me re dibînin, ev jî pir sedemên girêkûtkî jê re hene.

Em bi firehî li ser van derd û êşan rawestiyan û me pir gilî û gazinên xwe bi hev kirin, bi rastî cihê razîbûna gelek rewşenbîr û siyasetvanan bû.

***Wek tê zanîn, li tevayî rojhilata navîn, ku herdem dadmend pênûsên nivîskaran dixin bin bandore xwe, gelo li Kurdistanê ev sînor hatine derbaskirin an na?..**

-Wekî min di pêşî de jî da diyar kirin, serpêhatiyêke nû û taze ye, pêşiyên me gotine: (Goşt bê hestî nabe). Nemaze hin nivîskar û rewşenbîrên ku pir erzan in û erk û berpirsiyariya xwe li hember dîrokê nizanin; li ser rûpelên kovar û rojnameyên partiyekê şerê partiyêke din dikin. Hene yên ku avê li aşê partîtiyê, şerê birakujiyê dikin. Lê tucarî nabe mîna rejîmên derdora me, pênûsên xweparêz û serbixwe pir in, rêbaza çapemeniyê li Kurdistanê heye, di bin vê serbestiyê de, tu dikarî, û ji mafê te ye her tiştî di riya rêbazê re bikî.

***Piştî hatina te, çi linik te ma û di hişê te de xwe dilivîne wek bîranîn?**

-Bi rastî gelek tişt an bûyer bi bandor pir bûn; hin bi rewşa gel û aboriyê ve û hin bi rewşa siyasî û çandeyî ve girêdayî ne. Lê tiştên hez dikim bibêjim ev in:

- Gavek pêwîst e, ko hin nivîskarên başûr berhemên xwe bi tîpên Latînî diweşînin. Ji me tê xwestin em piştgiriya vê gavê bikin, gavekî pîroz e.

-Geşkirina têkilî û danûstendinê (çandî, aborî û civakî) di nav perçeyên Kurdistanê de.

-Tevgera Kurdî li Sûriyê taybetmendiya xwe di bin konê (Kurdistanî) de winda neke, pirsgirêka wê li bajarê Şamê tê çareserkirin, nakokiya wê bi rêjîma Sûriyê re ye, çekên Zaxo û Dihokê wê rizgar nakin. Lê ez ne dijî pêwendiyên li ser bingeha rêzgirtina wekhev bêne ava kirin.

-Rewşenbîr û nivîskarên Kurd li Sûriyê di pireya kovar û rojnameyên wan de dinivîsîn. Ez bawer im ev rev e ji jîweriya xwe, gelo kovar û rojnameyên me tune ne..!! pêşketina civaka me erk û stûbarê me rewşenbîra ye. Lê ne şaş e berhemên xwe ji hev re rêkin da ko hayê me ji hev hebe û divê jî hebe.

Di dawiyê de, ez sipasiya we dikim, li ser vê guhdanê, û her bijîn ji bo çanda Kurdî.

*Kovara **ZEVÎ**-hejmar:4, sal:2002.Li binxetê tê weşandin.

Binaali 200

Hevpeyvînek digel hunermendê bi nav û deng Zuhêr Hesîb re¹⁰

Nîgarkêş û hunermendê hêja Zuhêr Hesîb ji binemaleke welatparêz û hunervan /rojawayî Kurdistan /perwerde bûye. Bi kar û xebata xwe ya hunerî di nava bizava huneriya Kurdî de nemaze di nav hunermendên şewekariya Kurdî û Sûriyê da navdariyeke mezin bo xwe peyda kiriye.

-Çi helbestnivîsîn û çî karê hunerî be, dimre ko ne bi welat û milletê xwe ve girêdayî be.

-Rola me di pêşveçûna hunera Sûriyê de heye.

-Hunera Kurdî piyê xwe li piyê hunera cîhanê dixê.

P-Tu dikarî xwe bi xwendevanan bidî nasîn?

B-Navê min Zuhêr Hesîb e. Bavê min bi navê (Asî) dihat nasîn. Di sala 1960î de li Hîsiça-TilHecer hatime dinê. Min xwendina xwe li wir bi dûmahîk anîye. Di sala 1981an de, min berê xwe daye bajarê Şamê-(Dîmeşiq); ji bo xwendina bilind li zankoyê kulîca hunerî bixwînîm. Ez yek ji pêncên pêşîn li seranserê kulîcê derketim. Ji hêla malbatî, ez bixwe ji malbateke xizan û feqîr im. Karê bavê min teraş bû. Dar dibirîn û alavên cot çêdikirin mîna hete, darên çirkê, darên ko pê cot dikirin. Bavê min di karê xwe de pir hosta bû. Mirovekî welatparêz bû. Tim çîrokên kevin û serpehatiyên kurdayetiyê ji me re digot. Mirovekî xemxurê doza gelê xwe bû.

¹⁰ -rojnameya Mîdiya, jîmar:49.sal:1999.Rû:6.
Ev hevpeyvîn Dilawerê ZENGÎ bi navê bavê Royar dabû belavkirin.

Birayê min yê mezin Omer Hesîb jî hunermendekî navdar bû. Karê wî /tabloyên wî/ tev li ser rewşa Kurdî û jîweriya wan bû. Wênesazekî balkêş bû. Ango ez li nav malbateke ewha de mezin bûm; gotinên bavê min, wêneyên jiyana wî û karê wênesaziyê linik birayê min Omer, ev tev bûn sedemê ko kelandina hundirê min mîna volqanekê bête der û ev hunera kurdî ya zelal jê derbibe. Wêneya diya min di hiş û hestê min de cihê xwe kolaye, nemaze dema çûna wê ya ji bo çandinî û çinîna pembo, û dema liqat û çinîna nîskan û ew germa havînê, ew leylan û rewrewkên mîna pêlan li ber çavên min qet naçin. nemaze ew deng û awazên stranên ber paleyê, ew awazên xweş û delal ko bi firehiya deşt û newalên Cezîrê re dirêj dibûn, çi xweberiyeye ciwan û şêrîn e. Vêca, bivê nevê, ev hemû tevlihev wêneyekê ciwan jê çêdibe. Ekam û bandûra wan hemiyar li min çêbû. Min ji kaniya jiyana xwe vexwariye. Ez siyekê li ser serê sêwiyê welatê xwe çêdikim, rewşa gelê xwe li ser riwên tabloyên xwe vedijînim.

Em xortên Kurd li zankoya Şamê-kulîca hunerî pir bûne. Şêweyên tabloyên me ji şêweyên tabloyên hunermendên ereban cida ne. Mamostayên me jî vê yekê baş dizanin. Birastî karê me cihê rêzgirtin û hezkirinê ye; ji ber ko me jî êşek û birîn û derdên jîweriya gelê xwe diyar dikir. Em bi hunereke pir bilind û bi rengên rengîn ko ji cil û xiftanên kurmancî werdigirtin, me diafirand û em di afirînin.

p- Di roja îro de tu rewşa hunera Kurdî çewa dibînî?

b- hunera Kurdî gelekî dewlemend e û pêşketî ye, gihaye qûnaxeke bilind û cîhanî ye.lê, mexabin tiştêk nîne ko me bigihîne hev. Em her yek ji me , ji serê xwe û bi kesîniya xwe,

dest bi karê xwe dike, û li gorî xwe dike, dibe ew jî girêdayî bi rewşa me Kurdan ve. Hinek hunermendên me gihane asoyên cîhanî û piyên xwe li piyên hunermendên Ewropî dixin mîna; Bişar Îsa, Omer Hemdî, Mihemed Salih Mûsa, Înayet Etar, Seîd Rêzanî... û gelekên din.

Di baweriya min de, sedemê pêşîn ji pêşveçûna wan re ev e; ji kaniya welatê xwe, ji xweberiya jiyana gelê xwe vexwarine. Lê mexabin, tev li welatê xelkê dijîn û li cîhanê belav bûne, ez jî yek m ji wan kesan ko li xerîbiyê/biyaniyê/ dijîm.

p-Em dikarin bibêjin ko nasnameyek ji hunera Kurdî re /li vir/ heye an na? Û têkiliyên we û hunermendên Ereb bi hev re çewa ne?

b- li Sûriyê, nasnameya hunera Kurdî pir xuya û diyar e. Ji berî şêst salî hunera Sûriyê destpêkiriye. Taybetiya hunera Kurdî jê diyar e û serbixwe ye. berî me kurdan tu kesî li ser kevneşopa vê herêmê çênekiriye, ango me berî ereban dest bi tabloya zimanê dê kiriye, vêca, me xurtî û hêzeke pir bi quwet da hunera Sûriyê, rola me di pêşveçûna wê de heye.

Ji hêlekê din ve, bivênevê, hunera me bûye perçeyek ji hunera Sûriyê. Di baweriya min de, ev jî girêdayî ye bi rewşa Kurdan ve.

Em û hunermendên Sûriyê yên ereb, bi hev re, pêşengeyan li dar dixin û bi hev re pêşengeyan vedikin. Qet tu piroblem nîne. Tenê ji bo bi nav kirina tabloyên me, eger bi navê Kurdî bin tenê li ser wan navan erê nakin û ne jî rê didin me ko em navên Kurdî hildin.

Têkilî û danûstendinên me bi hunermendên ereban re xweş in, û li ser serê wan (rehmetî) hunermendê bilind (Fatih Elmuderis). Fatihê pir ji Kurdan hez dikir, û gelek tabloyên hêja li ser Kurdan çêkirine. Mirovekî helbestvan jî bû. Helbesteke wî li ser Dêrsimê heye, û tabloyeke pir hêja li ser Helebçe çêkiriye. Ez û wê pir dost û destbirak bûn. Me bi hev re, li Beyrûtê û hin deverên din gelek pêşenge vekirine. Ew ji hêla dê de Kurd bû. Bavê wî ereb bû. Lê zarotiya xwe li nav xalanên xwe derbaskir, û ev jî di tabloyên wî de pir diyar in. Tim kofiya kurmancî ya serê diya xwe di tabloyên xwe de derbas dikir. Pertûkek wî heye, (Tayê rîhanê) pireya kesên çîrokên wî navên Kurdî û serpêhatên kurdan in bi kurdetiya diya xwe serbilind bû.

p-Gotina dawîn, û spas ji te re?

b- Gotina min ev e, ji hemû helbestvan, nivîskar, lêkolînavan, rewşenbîr û hunermendan re dibêjim: Çi karê ko hebe, ne di xizmeta millet û welat de be, dimre. Û spas ji we re.

Şam/Sûriye1999

Beşê sisiyan

Dilawerê ZENGÎ

Pêdarî

Helbest

Bînali 205

Mafê çapê parastî ye

Dîwana Pêdarî

Dilawerê Zengî

çapa yekemîn

1985

Beyrût -Libnan

çapa diwemîn

2001

Beyrût- Libnan

Çapa siyemîn

2010

Pêşgotin

Çi mîlet û gelên ko hatine rû cîhanê, tor û mêjuwek wan heye. Gelek ji wan mîletan hejar û bîndest mane, lê dema ko dest bo tor û mêjuwa xwe kirine û ji mîletên xwe re pêşkêş kirine bi bîr û bawerî, koka xwe bi destê xwe ava kirine. Ew keleha ko dijmin li dor wan ava kiri bû herifandine û ji bin destê dijmin derketine û xwe aza kirine. Ji ber ko tor serxwebûna mîletan e, yek ji wan mîletan mîletê Kurd e. Xewdî tor û mêjuwek kevn e, ne xasim di meydana (şî'r) helbestan de hatiye zanîn li ser çerm û ferşikan berî hezarê salan, helbestên Kurdî hatine danîn. Gelek torevan û wêjevan ji mîletê Kurd rabûne, emê çend kesan ji wan torevanan bibêjin:

Feqê Teyran, melayê Cizîrî, Elî Herîrî, melayê Xanî, Siyapoş û seydayê nemir Cegerxwîn.

Helbest û pertûkên wan îro li me rohnî dîkin, û torevanên me yî nû dane ser rêç û şopa wan. Eger çiqasî em di helbest û pertûkên wan de peyvên Erebî û Farisî dibînin em nikarin ji wan re bikin kêmasî dibe wê wextê de nîrê demê wisa dixwest, ji ber ko rewşenbîriya wan û ola wan Erebî bû, yan jî wisa di dîtin ko ev jî zanebûn û jîriyek bû.

Lê îro torevanên me yî nû dest bi helbestên Kurdî kirine. Eger ji sedî pêncî Erebî û Farisî bû, îro em dibînin ji sedî not û heft bi zarê Kurdî yê paqij tête nivisandin.

Yek ji wan helbestvanan Dilawerê ZENGÎ ye. Dilawerê ZENGÎ xortekî nûhatî ye ji herêma Cizîrê ye, li Amûdê dijî, helbestvanê me nivîsandina helbestê linik wî (mewhîbe) ye ne ko (mûmarese) ye, ji ber ko helbestên (mewhîbe) xwedî cewher û pend (hikmet) e, bihna ilm û zanîne jê tê, lê helbestên (mûmarese) çiqasî bi (wezin) û bare (qafî) ye bê lê wek hejîra kerik orta wê vala ye û meriv tu cewherê (şî'r) helbestê tê de nabînin.

Ez Dilawerê ZENGÎ ji biçûkaniya wî nas dikim, her dem digel merivên zana û torevan û mêjûvan rûdinişt û bi wan re dida û distend.

Ji ber ko Dilawer xortekî jîr û welatperwer û zana bû, êşa milletê xwe xweş naskiribû, ji wê demê de dest bi (şî'r) helbestan kiriye ji ber ko helbest ji nîva dilekî bibirîn derdikeve.

Weha reng e, ev xort di biçûkaniya xwe de, gelek caran, dihate cem min û helbestên xwe şanî min didan. Min nîşana (remza) (şî'r)ê di xwebûn (zat)ê wî de di dît û min her demê caran navtêdida bi çêkirina helbestan.

Belê, ez ne poşman im bi wê alîkariya min pê re fikir. Dara xebata wî îro bergirtiye û millet ji berî dixwe.

Dilawerê ZENGÎ, îro bûye wêjevanekî hêja û bilind û hin bi hin sitêra wî di nav sitêrên torevanên me de di ezmanê Kurdistanê de diçirise û wê demekê bê ko ev helbestvanê jîr bibe rêber ji bo gelek torevanan û wêjevanan.

Em bi hêvî ne ko ên wekî wî pir bibin, ji bo vî milletê bindest.

Helbestvanê me gelek dijwarî û hejarî di vê rê de dîtiye, lê dev ji omîda xwe berneda ye, heta gihaye armanca xwe.

Divê her kesên ko xebatê di ber milletê xwe de bike wekî wî pêdar û cegersozer be, heya bighê armanca xwe û tiştêk pê kêr neke.

Helbestên Dilawerê ZENGÎ bi vî rengî hatine nivîsandin: Remz nîşan, welatperwer, xweşxwan, marş, evînî, aşî, jîna hov û teban, dîrokî.

Helbestvanê me Dilawer bi rengekî nû û xweser û zimanekî paqij helbestên xwe çêkirine. Eger carna em hin peyvên giran di (şî'r) û helbestên wî de dibînin, ew peyv bixwe peyvên xurû Kurdî ne, ji ber zarê Kurdî zarekî fireh e, ne hewcedarê Erebî û Farisî ye, em hêvî ji xwedan dikin ev peyvên giran nekin kêmasî, jê tê zanîn ko ev jî ferîseta zimanê (şî'rî)ye tiştêkî pir biha û bi nirxe di meydana (şî'r)ê de ye.

Gelek sipas im ji wê dayikê ko Dilawer di ber himbêza xwe de û li ser kolîna xwe xwedî kiriye, û bi wî şîrê xwe yî paqij ji êmîşê welat mijandiye, û li ber landika wî rûniştîye û di şevên tarî de jê re nuhurandiye bi dîrok û stiranên Kurdî û gelek caran xew bi çavên wê ne bûye, di wan şevên reş û tarî de, heta gihandiye warê jînê, û ev xebata hêja ji milletê xwe re kiriye.

Mizgîn li te be, Cegerxwînê Kurd
Seydayê nemir, zana û rêber
Warê tu lê bû, nemaye xalî,
Di pey te îro, maye Dilawer
Şehr û bajarê tora gelê Kurd
Nemaye vala , bêkes û xwedî
Barê te'y giran, daye milê xwe
Şopa te îro, ewî daye ser
Seyda de rakev, bê derd û bê kul
Ala te îro, wa hildaye jor
Xortê çeleng û jîr û hinerbaz
Şahê evînê li textê keşwer..

Seydayê Tîrêj

22-6-1985 -Hisiça

Hebûna gel di hebûna welêt de ye..

Her hebin her hebin, bo welat tim hebin
Pêşmergê canfîda, ser bi gorî te bin
Şer û ceng me dîlan ser bi lez tev diçin
Yan mirin yan azad sor û gewr her hebin
Em in tev lawên Kurd Diyakos û Xesro
Pir şerm û fedî em, îro bindest de bin
Gernasê cîhan bûn, tev bi jîr û hebûn
Bi xwîna azadî, roja cengê hebin
Rabe şêr rabe şêr, kurê Guhderzî mêr
Rencberê dijmina, kolîtî qet ne bin
Dijminê te zorkar, xwînmij û setemkar
Serxwebûn doza me, pêşveçûn ger hebin
Canbêzar tev rabûn, keç û xort dest bi dest
Li ser rêça zanîn, lawên te her hebin
Hemû tev likar in, deng ji wan nabilî
Ser bi lez gernas in, cengê de gav hebin.

Şoreşger

Welat canfida ne , me dest top û ber
Bi lez em dibazin, li qada me şer

Rewan me diyar e, digel can û xûn
Bi gorî te ne her di vê rê de çûn

Li hember neyaran wekî pêt û ar
Bisojin setem wan ji jor bînin xwar

Bi xûna xwe avdin jiyana welat
Şoreşgerê Kurd in, omîda felat

Bi hevrê û dost in, Reşik ta bi Çîn
Li Vêtnam û Kûba, berê Felestîn

Libnan hemî xûn e, ji ser ta bi pê
Silfadorê şer e, şoreş pey divê

Me daxwaza jîn e, digel maf hebûn
Nemîne setemkar, li riwê gerdûn

Şahiya welatan bi hev re bikin
Bira aştxwaz in, dozê re dikin.

Nayên sotin bi ar, ne çilo ne, ne ji dar

Niştimanê Kurdî rabin,
Dem li me bûye dereng
Tev şiyar bin serfiraz bin,
Dest bidin rext û tifeng

Miletê Kurd pêk ve mêr in,
Tev de gernas û ‘egîd
Roja cengê ew bikêr in,
Yan jiyan bin yan şehîd

Qet natirsin tev bi borîn,
Pir bi nas in sor û gewr
Mîdî û kurd ji Arî reh,
Nayên sotin kesk û zer

Rêçinasê milletê Kurd,
Tev xebat û xwendine
Pêkve zana bi hevborî,
Tev ‘egîd û merdine .

Ala rengîn dê te hildin,
Xweş li ser xan û sera
Dil bi gorî can bi qurban,
Dest bidin hev wek bira.

Qet bi agir nayên sotin,
Ne çilone ne ji dar
Pir bi nas in me Saladîn,
Kawa, Restem û Salar

Pirs bikin ji roja Hitîn,
Serfiraz me Deladîn
Namre dîrok taca Keyan
Miletê Kurd tê bibîn

Herne pêş tev bi xwendinê,
Têkoşerên me'y welat
Çûn ser heyvê bi zanînê,
Gelî cîhan bi felat

Di cengê de piling û şêr,
Canbigorîne azad
Bi yekîtî tim serbestî
Rêberê rêza bi dad.

Kurmê darê ji darê ye

Ey bira tu binêre,
 Şax û gulyên li darê
Serî hildan ber bi jor,
 Bişkoj vebûn ji xarê
Li ber roja zêr reşan,
 Pelzêr l'eniya yarê
Bisk û kezî tev berdan,
 Zilfên li ser guharê
Li ber bayê sibayê,
 Sema tê gulyên darê
Por li deşt û geliyan,
 Çîncîna zilfên yarê
Hibrî bi ser xwe wer kir,
 Ji kulîlkên hinarê
Bejin kada mirovan,
 Wêne ji geh nîgarê
Dest û mil ezman hildan,
 Hevpêçana serbarê
Çi zirav û çî sitûr,
 Tev ji qurmê vê darê
Rehê lingê xwe berdan,
 Di nêv xaka nêdarê
Li jor ezmanekî xav,
 Ne baran û şehdarê
Pertewa tav û birûsk,
 Da gelî û zinarê

Bager û toz û dûman,
 Ji jor bi ser tê xwarê
Ziyakî marî çar ser,
 Talan bi alîn yarê
Zor û zeber li şaxan,
 Zingar bû qurmê darê
Gelek ramûsan wê dan,
 Ji lêvên sor sûxarê
Kuştin, mirin, armanc e,
 Ji destên siyehkarê
Pir weşîn pelê jînê,
 Ji perçebûn ji parê
Kurmê darê ne jê be,
 Zingar nabe kevnarê
Şan û rûmet nema hew,
 Ne şîqîna hawarê
Ew kirasê li bejnê,
 Her kes lixwe diparê
Girtî û berê te me,
 Sêv ne, j dara hinarê
Zimanê lal bê gerîn,
 Çavê kwîr vebî xarê
Reh tu bighîne derya,
 Jê vexwî xwîn li karê
Kurmê gerdin bê kuştin,
 Dûv e, şûr du rû zarê
Baran bi peşk bibarî,
 Şebnem li dêm bên xwarê

Tişt xweş e, di çaxê xwe,
Zer bibî berê darê
Şax û terhên te geş bên,
L' Mehabad û Qentarê
Agirî, Zozik û Zaxo,
Li Mûsil û Enberê
Li Cizîr û Efrînê,
Dêrsim û Şanbêcarê
Ava gola bela be,
Şîn bên terhên mişarê
Tovên zanînê nû kad,
Nifşên nû hoşiyarê
Riya jînê da biçin,
Berokaş û dijwarê
Ger serxwebûn bidîta,
Dê nema setembarê
Bi yekîtî û zanîn,
Liberxwedane yarê.

15-7-1984

Şam

Neviyên Guhderz

Ez kurê Guhderz û Restem, bo welat tim her bijî
Bi dijmin re dikim cengê, keça Kurd wek min tu jî
Da û daxwaza me ye yek, da em pêşve herin tev
Îro dema xebat û kar, xwendewarên paqijî
Tim dixwazin serxwebûn em, niştiman pêşveçûn e
Sed wekî Hitler û Qeyser, Û Tîmorleng nakujî
Ev miletê xwendekar her, bi dîrok û necatî
Rengê Leyla tu bimre keç, rewanpakan re bijî
Da ko em ser bi azadî, bes reswa û mest û dîl
Mê ji gerdûn re xuya kin, miletê Kurd tim dijî
Xort û keç tev de va hatin, nifşên nû jîn divê zor
Ger bimirin me serkewtin, ji bo welat xûn rijî
Mê ji nû welat ava kin, bê rex û sînor û bend
Kurdistanê tev bi yek in ala rengîn ser hejî.

Jîn û aştî

Min û jînê me dest da hev, bi bext û peyman û sozê
Ji bo aştî bi dil nerî, bi hev re em bikin dozê

Min dest digirt wê ez berdîm, bi xweşî ew nebû heval
Ev daxwaza jîna bedew, wê bughêzim b'bombê napalm

Dîlanek mezin li darxim, bi aton û bi çekberî
Balafir û top û bombe, cîhan bibhêze vî şerî

Bê deng û top jînê nekir, qelen xwestî ji min xwîn e
Gelek caran me himbêz kir, jîna bê yar qet ne jîn e

Dilovan im aştîxwaz im, ne mêrkuj im, te ez kuştim
Çav meherî, ne bûn xwedî, jîna bê jîn te ez hiştim

Mafxwaz bi şer tê me jînê bi kolîtî qet min nekir
Li ser soz û peyman xwe, doza kuştinê min ne kir.

4-9-1984

Gulzar

Gulê rabe dereng e, bilbil hatine baxa
Seranser wan yelê şîn, li ser gulyên van şaxa
Ji dîdara te gulê, dil û can dan ber daxa
Şerger in tev têne ref, bi qîr û zar û zaxa

Rojê li me daye der, bişkivîn nûke xarê
Şîne reng û sînemî, gulê rewşa biharê
Xunçedev erxewanî, gezo bi lêv sîxarê
Tav û şeveq ronahî, zemzelîk şoz ji darê

Xuşîn di baxî de ket, bi firîn û perwaza
Bi kuling û dar e ser, cenga bilbil û baza
Bû şerê şalûr bi fir, ta qumrî û bi qaza
Ziyan ji hev pir kuştin, bûne şîva beraza

Ger serxwebûn ne bînî, jîna bihar ne jîn e
Bilbilê mest xak e ser, gula bê xar ne şîn e
Dem û çaxê cengê hat, sîn di baxê te şîn e
Ne kundê serê kavil, ne kuştina bi kîn e.

Tu jyanî yan jyan ji te ye ?!

Welatê min tu gul bû, min te bîn kir
Sed derd û xem evînê dilbirîn kir
Nû ve ser da te dilê min de şîn kir
Şahî û xweş hate dil û hinava
Ji te bihar yan bihar jê xelatî
Di nav dirîn û xîpan de şîn hatî
Gula avdar bi rengê sor hilatî
Ji te bîna misk û ‘ember gulava
Terh û gulî şax berdan deşt û zevî
Nû bişkivî xunca gul rez û devî
Berdaye jêr rehê xwe xak lê civî
Tê’ d diçe xwar, teht û lat bê silava
Reh giha ne derya xwînê bi pêdar
Her vedixwin gul geş dibin li bihar
Lêv û rû sor bûne tev xunca li dar
Bejna gulê bi rengê kesk zirava
Rehê di dil bi reha re şîn dibû
Dest dane hev bi wê xwînê jîn dibû
Bihara dil nû ve ew şîrîn dibû
Pir difûrî bêne xweş û gulava
Evîna te ez kirim himberî dîn
Di dil min de kad dibû rewşa te jîn
Dilawer im ji rehê te ji Arîn
Aram nîne dîdara te bi çava.

Agir

Ey agir agir Ka kê te çêkir ?
Bi guv guv û ba Serî te rakir
Bi kuştin û şer Tu çi dibînî ?
Ev daxwaza te Tu çi dixwînî ?

Ey agir agir
Ka kê te çêkir?
Bi guv guv û ba
Serî te rakir

Kî ye di vê rê Mamustayê te?
Rêça ne durist Kir rêberê te

Ey agir agir
Ka kê te çêkir?
Bi guv guv û ba
Serî te rakir

Ji kê tu fêr bû Ev şewat û şûz
Ayinreya te Çi xwar û çi xûz

Ey agir agir
Ka kê te çêkir?
Bi guv guv û ba
Serî te rakir

Hişk û şînahî Ev gul û sînem
Tev şewitandî Ev cobar û çem

Ey agir agir
Ka kê te çêkir?
Bi guv guv û ba
Serî te rakir

Bilind gur dibê Bi fir û perwaz
Çiqas dijwarî Ejderha û baz

Ey agir agir
Ka kê te çêkir?
Bi guv guv û ba
Serî te rakir

Bi bager û toz Lehê û leylan
Bi teriz û berf Tev mij û mûran

Ey agir agir
Ka kê te çêkir?
Bi guv guv û ba
Serî te rakir

Tu kes nabînê Ne jar û maldar
Her tiştê dixwê Têr nabî yek car

Ey agir agir
Ka kê te çêkir?
Bi guv guv û ba
Serî te rakir

Ji xeşm û zînat Zora te hiştê
Va li me rabû Kevoka aşî

Ey agir agir
Ka kê te çêkir?
Bi guv guv û ba
Serî te rakir

Per li ba kirê Ba û bawêşîn
Nû li me dager Ew evîn û jîn

Ey agir agir
Ka kê te çêkir?

Bi guv guv û ba
 Serî te rakir
 Ji nû bişkivî Sorgul ji xarê
 Xunc û kulîlkên Li terhên darê
 Ey agir agir
 Ka kê te çêkir?
 Bi guv guv û ba
 Serî te rakir
 Şînahî, bihar Gewre û xweşî
 Him co û cobar Digel çem meşî
 Ey agir agir
 Ka kê te çêkir?
 Bi guv guv û ba
 Serî te rakir
 Tu bimre agir Em ne dostê te
 Bijî aşitî Jiyan ristê te
 Ey agir agir
 Ka kê te çêkir?
 Bi guv guv û ba
 Serî te rakir
 Ciwan û şadî Bê rewşa gerdûn
 Ev daxwaza me Ji jîn û hebûn.

Cizîrê

Cizîrê wa xweş Cizîrê
Tucar naçî tu ji bîrê
Çav li rê û bendewarî
Dîla bi bend û zincîrê

Ser sînga te Waşokanî
Ew wargeha me Kurdanî
Koşk û keleh hatin xwarî
Jê re dibên Serê-Kanî

Cizîra min gewr û rind e
Tev de bajar û bi gund e
Deşt û gelî, av û darî
Xabûr bi xuşxuş û hind e

Xakî şehdar, pitrol û kan
Zêrê sipî, reş bi kê man?
Zêrê zer koşa cotkarî
Bi destê kê we tev berdan?

Zanin ko em xwedanê cî
Xwedanê vî deşt û gelî
Xwedanê vî xak û warî
Me ava kir bi kama pî

Em Kurd in welatperwer in

Ne nandoz û ne noker in
Ne hevalên yên kedxwarî
Cegersoz û cengawer in

Ev zinara ko li Cizîr
Li gerden me bûye zincîr
Bi setem û bi koşxwarî
Dixwazin me bikin jibîr

Tucar gundê xwe bernadin
Em zanin ko win bê dad in
Karê we kolê zorkarî
ji zadê xwe kulmek nadin

Cotkarê mêr, jîr û mêrxas
Dest hilgirin tevir û das
Kulî zadê me tev xwarî
Em xizan tev mane pêxwas

Li Cizîrê û li Efrîn
Li Kerkûk û li Nisêbîn
Kobanê û Endîwarî
Li Mehabad û Hindirîn

Ji bo welat em dibêjin
Ne wek we em dilqirêjin
Nîjadperestî, zordarî
Vê ji serê xwe bavêjin

Warê bav û kalê min e
Tiştêkî we qet tê tine
Wekhevî û bi dostyarî
Ev daxwaza me ye bine

Daxwaza me biratî ye
Mafhebûn û wekhevî ye
Lê rêdara we bê çarî
Guhnadêr in sûde çiyê?

Win carekê temaşa kin
Vî zinarî j' nav me rakin
Bese dijmin, setemkarî
Pêşketiyê vêga bakin

Bi rengê we'y kevnepereş
Sipartin nakin ne radest
Me berxwedan û pêdarî
Bi das û tevir û bi dest

Çerxa gerdûn, wa pêşketî
Miletê Kurd, ne raketî
Çi daxwaza vî zinarî?
Bese weha bê rûmetî..

Hêza serxwebûn

Pêşbaşê welat im ez
Ji cengê re hatim ez
Cegersoz xebat im ez
Mirin serşorî nebûn

Erdeşêrê cengîn im
Hoşiyarê hojîn im
Şervanê te bengîn im
Hêz û hêza serxwebûn

Serkêş û dijwar e rê
Pira çêkin j' nîfşê bê
Can û ser ji kesê çê
Pê şoreşê rêvebûn

Evîndar in netivî
Daxwaza me wekhevî
Mafê jînê me hêvî
Her şar û gund ev hebûn

Tevde bibin zanrêber
Bi azadî û bawer
Li ser rêça te karker
Bi daxwaza xwe şa bûn.

Bilûra ber ga ye!

Di xakî me yî Comerz
Hebû yek şivanê pez
Dêm qermeçî rû bi bez
Li ser kerê durv gewez

Ebrû li jor, çav newal
Cilê wî şapik û şal
Piştgir bi caw û destmal
Rext û tifeng, li'piştal kal

Eyarşîr ji avê mişt
Xurçik li mil tev de tişt
Nan û xwarin tev li pişt
Caw kulav xencer tenişt

Gore di nig, kab jê qîç
Pêlek çaroxê derpêç
Hiş lê kevan in ew pêç
Pez û kerê wî dorpêç

Şivanê me bilûrvan
Pez tev ji berx û miyan
Bizin û kar û beran
Ker di civî digel wan

Ser dengê bilûra xweş
Pez dikenî rû bi geş
Digel şivan bû gerdeş
Ne ken ji ker , rû ne xweş

Di keniya kerê têr
Sermezin û mij bê kêr
Ji dengê bilûra pêr
Nû di hiş de daye dêr

Hovnak û matê serê
Şivan pirsî ji kerê
Ev çi ken ji te bê rê
Te çi bihîstî berê?

Ker veqetî ber bi jor
Ewî got bi qûre qûr:
Pez dikenî ber bilûr,
Digel wan min daye qûr.

Ey kerê guh ne dêrîn
Çîroka bilûr zêrîn
Rêbera pez, berx û mîn
Diçêrin ji tuxmê jîn

Digel bilûrê b'pirsin
Pez ji hevdû biçirsîn

Berx û mî l' tev bipirsin
Gur û rovî bitirsin

Her beran nebêje ez
Nerin hev bi poş û bez
Ker ko nede pêşya pez
Bi çi rengê rû gewez!

Bilûra ber kera ye
Finda li nav kwîra ye
Kerê li şûn kera ye
Kwîr rêberê kwîra ye

Şivan, bilûr çi çinî ?!
Mejyê zengar sekinî
Pîrê bi tevik binî
Nav serî mejî jenî

Ker pêşya pez hilînin
Bela nav me'd ne mînin
Rêça xwar jê dibînin
Bilûra pez bixwînin

Ew bilûra hoşiyar
Pez dide çêrîn û kar
Civîn digel wan diyar
Ker û gur jê man bêpar.

Aştîxwaz

Kanî kanî doza we?
Ka soz û peymanana we?
Azadî armanca we
Ey gelê bindest û jar

Serbilind em diçin şer
Dest bi tifeng, top û ber
Şoreşger in li her der
Aştîxwaz in ne şerkar

Li serê koh û çiyân
keç û xort tev civiyan
Ala şoreşê hildan
Zan pêşketin û huşyar

Tev şagirtên gorgîn in
Roj û şev ew dixwînin
Azadyê dê bibînin
Roja aştiyê diyar.

Şoreşa gel

Dahola merşê lêxin
Agirê ronak vêxin
Keç û xortan birêxin
Azadyê bi ronyê xin
Ey gelê min Kurdûman

Di cengê de tev pismam
Gorî te can û xwîna'm
Das û çakûç va hilda'm
Nîşane bo te dotmam
Ey gelê min kurdûman

Xortên ciwan dilxweş bin
Ji welat re şoreş bin
Dijminê mejyê reş bin
Şoreşa gel argeş bin
Ey gelê min Kurdûman.

Gazinek ji Amûdê

Ho Amûdê!

Ho hêviya bê hêvî, çi bextreş û jarî ye
Ev jîna ko tê'd dijî, bêrûmet sersarî ye
Perda li ber rûyê te, leylan û reştarî ye
Rengê siya vebestî, ne şîn e, nokerî ye

Liberxwedana te kir, Amûda sergevazî
Peymana Sykis-Bîko, wêran e bed daxwazî
Balafirên bi topan, li ser te cenga Nazî
Sipartin û destdanîn, ji te nebû bê razî

Bindestiyê te nekir, şer û ceng bi roj û meh
Gund û bajar şiyar kir, şikandî bend û sîgeh
Ala welatparêzî, hildane ji cih û reh
Kurên te cegersoz in, pê mirin û felat geh

Ho Amûdê!

Kavil û wêran tu ma, piştî dema serxwebûn
Nîjadperest û setem, ji nû bi ser te werbûn
Kurên te'y welatparêz, man biyan bêmafhebûn
Dîl û reben û xizan, çandine rik û pefçûn

Gundê me talankirin, kî bandikin hevparî?
Bistek ji 'erd nedan me, tev de çû maf bi carî
Paşverûyên serî rişk, çi dilreş û neyarî
Bêpar in em xwedî maf, ji wî 'erd û rûbarî

Gelo çima gemaşî, daxwazî welatperwer
Ev bû koşa perwera, mane biyan û bê ber
Îro kesên paşverû, bûne serdar û pêşber
Mal û bêrê me dixwin, xwedî wa jê tînin der

Ho Amed!

Cotkarê te bêkar e, zarok li malê birçî
Çend dolimên wî hebûn, jê sitendin bê xwedî
Zorkarên setem û zor, mîna rêza begê dî
Li gund bêpar û reben, bê zanav û ‘erd û cî

Car ji carê dî pirtir, tu dihatî ser sotin
Çend bendên welatparêz, li ser enya te cot in
Suxtên dibistana te, çi gunehkarî gotin?
Ji xêza pênuşa wan, fener ji avê dot in

Zarokên te biriştin, ey Amûda gunehkar
Ên mayî dîl û reswa, sêwyên ber hêt û dîwar
Tirsa ketî dilê te, newêrekî û xemsar
Şan û rûmet nema ye, ne gazî û ne hawar

Ho Amûdê!

Kurmancî yasaq kirin, zorbazên ser bi jêr
Gundê kurda dane kê pêxwasên diz û paşmêr
Kolê şûnkar û mûçî, ser û zikmezinên têr
Terî û dûv, bertîlxur, ew mûçexurên bêkêr

Bejn û bal talankirin, ew pêxwasên dilqirêj
Te perçe û parkirin, ev biyanîyên xwînmêj
Li bazaran te frotin, ew nokerên destdirêj
Şêxa te pir xapandî, bi gotegot û nimêj

Şêxê aton û merîx, ne bi def û tîzbî ye
Çûna ser heyv û ezman, ne wek xewna te diye
Şerma giran şêxê min, tu noker û terî ye
Tomet û serşorî wa, bê fedî ser enî ye

Ho Amûdê!

Li şûnwara tu mayî, xwendevanên te bêber
Keçên dîl û perîşan, tîr fîrotin bê keder
Bi vê gerdişa kirêt, mane ûştê kelem ber
Hîn axa û beg û şêx, serdar in bo te rêber

Bi ramanek serbixwe, gavan bavêjin li pêş
Bi destên jîr û zana, ervanê xwe bibin êş
Ceh ji genim xuya be, derînin jê tovê gêş
Liberxwedana jînê, me dijwarî û çî êş!

Rêça hevbendî me girt, em û hûn û herkesî
Şêx û axe, begên baş, em tev pismam û pisî
Rêça milletperwerî, me daye ser bê tirsî
Milet bi hev re rabe, qet rê nade tu kesî

Ho Amûdê!

Ew hevalê bi rûmet, piştgirê koza xwe ye

Ne sor û kesk û zer e,hevalê doza xwe ye
Bê kêsbaz û pergîrî, rêgirê roza xwe ye
Ne paşmêrê rêzbendan, kurdîtî doza xwe ye

Bi vî rengî peyda bûn, pir di kom û civata
Her li paş û bêrê man,karê gelek welata
Perçebûn û deh bendî, ne rêzana xelata
Yekîtî armanca me, bindestiyê felata

23-10-1984

Destbirêkin

De birê kin, de birê kin
Xortê cengê l' pêş birê kin
Rext û tifeng li mila kin
Ala rengîn dest birê kin
Şoreşa Kurd destbirêkin

Dest bidin hev wek bira bin
Roja cengê, ne bela bin
Piştî dijmin lê bişkînin
Kurdistanê em pê şa bin
Şoreşa Kurd destbirêkin

Ne winda bin l' hev bipirsîn
Zora dijmin qet metirsîn
Bapîrê me Keyxusro ye
Hûrî û Mad, ne ko Firs in
Şoreşa Kurd destbirêkin

Rêça me lê xwîn û dijwar
Bi rastiye ne çewt û xwar
Di vê rê de gelek çûne
Bi serbestî xebat û kar
Şoreşa Kurd destbirêkin.

“Aşê nezana bixwe digere”

Riya me çetin û kêş
Deh gav li paş yek li pêş
Karê me birîn û êş
Riya xwar qet naberdin!

Ji karê we'y çewt û şaş
Em mane îro li paş
Dijmin sermiyan win aş
Ervanê me nayerdin!

Aşê me yî olperest
Gerra xwe de ne dirist
Bi gemaşê karê sist
Ceh ji genim naverdin!

Gerra êş ma ser Xwedê?!
Xizano ma kê tê vedê!
Dema ger serî berdê
Cotkar û karker merd in

Karê me yî sed sala
Çiq çîqa çerxê vala
Li ber êş mane pala
Hîn bê ser in, çî ser din!

Ervan bi xwînê sitran
Ardû ji me laş dadan
Ronî j'kamaxê laşan
Ronak da wekî find in

Kavil û xirbe xan û man
Aşê ba li ba ka ervan
Ew rêberên doza kurdan
Perçe û par û bend in!

Ey çerxa li bagerok
Serî û laşan bijok
Xûn li ber te bû cihok
Her partî jê du bend in!

Partiya şê çerxa dem
Co xûn yek rê ji êş çem
Dengê êş hêrana gem
Bo şûnkar û êl mebin!

Hêrane ervanê jîn
Bi serbestî Hind û çîn
Azadiya êş bi hîn
Wek wan nebin em çi bin!

Aşê xûnmij û pîsok
Kurdên nezan û tirsok
Bê sermiyan û kesok

Rêça dijmin hew berdî!

Aş ko ervan neyerdê

Zîwan jê cida nedê

Xûna sor ronî ne dê

Rizgar nabin her hebin!!..

Yekê Gulanê

Nû roja we pîroz, di yekê gulanê
Anîna hevparî, li rûyê cîhanê

Bi das û bi çakûç, her tişt hate rastî
Bi destê wan hilat, ew nîjadperestî

Bi xurtemêr û zan, ew mirovên huşyar
Herifand in heya, Qeyserê xweînxwar

Hatina hevborî, rûgeş bûye zemîn
Çêkirna Markis e, û seydayê Lînîn

Nîşana Belşevîk, ew koşa pî û kar
Qet nema pê şa bûn,, xûnmij û setemkar

Rêdara zorkerî, ew di destê koşxwar
Hate perçiqandin, bi karker û cotkar

Şoreş da ser zorker, paşverûyên cîhan
Ji bo perîşana tev azad û jiyan

Li Sofyêt wekhevî, mirye zînat û zor
Bi xwîna karkera, Mosko tev bûye sor

Gihane mafê xwe, ser rêça hevborî

Gelê bindest û dar, em tev jê ne dûrî

Jê bighên mafê xwe, azad û serbestî
Çi Kurd û Felestîn, tev gelê bindestî

Nû yekê gulanê, gelê bindest pîroz
Rabûna hevpêşkî, ji me re rêç û doz.

Pêdar

Pêdar im ez pêdar im
Tev pêt û tev bi ar im
Roja tême meydanê
Birûskan tînim xwarê

Ev agirê serxwebûn
J' azadiyê re hebûn
Li serê koh û çîyan
Rohnê didim zinarê

Agirekî bi reh e
Berê wî pir fireh e
Va bûye bîst û çar sal
Dikim qîr û hawarê

Êşa wî pir giran e
Şewata wî derman e
Agir vêxim bi agir
Neyar ez bînim xwarê

Her setem û zînat bê
Tim kuştin û şewat bê
Liberxwedan pêdar im
Cangorî me ez yarê.

Bîranîna seydayê Cegerxwîn

Ey pêûsa mest û jar, li şûnwara tu kanî?!
Li ser van rûpelên xav, tu bê zar û zimanî
Di desta wek şûrê rûs, bêkaranîn bi zanî
Bi gemsarî vebestî, zeng û êşa giranî

Hoşiyarî te ne kir, Peya ji te re nebûn
Êşa millet te nego, Xwendin û rê serxwebûn
Tu ket destê neçakan, Xwenda şêx û mele bûn
Lewra îro ‘m nezanin, Ew paşmêr û kole bûn

Ta ko ji nav me rabû, Cegerxwînê Hesarî
Bi xurtemêr û zanîn, Gewher ji dev dibarî
Zîv û zêr xêzên te rist, Bi ramanek zanyarî
Tor û wêjeya Kurdî, Bi merdî pesindarî

Ew perda tarî û reş, Ji ber çavan ko te xist
Li ser dengê birçiyar, Agrê sêwîyan vêxist
Dîlê pabend û gerden, Ji bend û sîgeh derxist
Ji hêstirên bêkesan, Te xweş nameya jîn rist

Wêjevanê netewî, Lawê Pîra Torê me
Dûrbîna min te kûr kir, Sirûdvanê torê me
Bi hevrê û dostan re, Her neyarê zorê me
“Sewra Azadî” rê girt, Mafxwaz û yê gorê me

Li dor finda te vêxist, Xoşevî zan perwan im
Rewşa bihar te geş kir, Bilbilê şadîman im
Li wî baxî te zax da, Çi awaz û fîxan im
Tovê zanînê te çand, Îro ne bê ziman im

Xunc bişkivîn ji xarê, Şîn bûne sed reh û kad
Berê dara te zer bû, Teh' l nebî şîrîn ne zad
Şîrîntir ji hungivîn, Şîrê ji pêsîrê yad
Lorandina serxwebûn, Şiyarkir neviyên Mad

Rêça serxwebûn me ser, Ji reng û dengê te dîn
Sûda azadî me nas, Ji gotinên te'y şîrîn
Bihar rewşa xwe wê bir, Ji ber renga rengê şîn
Hemû bilbil mane lal, Ji pesnê te Cegerxwîn

Sed mexabin me dilya, Ji çep gerîna gerdûn
Qet şa nebûn bi dozê, Di vê rê de gelek çûn
Daxwaza dil bi hisret, Ne dîtin jîn ne hebûn
Te can gorî welat kir, Ey Seydayê Cegerxwîn

Torevanê aşîxwaz, Bilûrvanê Markisî
Te gel ji xew şiyar kir, Şîretkerê her kesî
Dijminê koledar î, Tekoşînek bê tirsî
Liberxwedana jînê, Rizgariya gel pirsî

Ser û can digorînin, Digel berxwedana jîn
Nemîne hişk netewî, Her ne bend û navbirîn
Gelên bindest bira ne, Nal û êş ji yek birîn

Himber dijminê mafxur, Dirêjin yek rê de xwîn

Em qata ciwêlek in, Em gundî û cotkar in
Hevalên pêşverû ne, Li cîhanê hevbar in
Li Silfadorê şoreş, Engola can diyar in
Li Libnan û Felestîn, Girênada pêdar in

Ey pênûsa pir çalak, Te şoreşek li kar kir
Peyayê zan Cegerxwîn, Ala wêje li dar kir
Wekî Seydayê Berzan, Miletê xwe şiyar kir
Xam û tifeng digel hev, Ji gel re her wan kar kir

Qet namirî Cegerxwîn, Xwedî şan û dadewer
Tê jîn bibê li zarê, Keç û kur û bîrewer
Berê darê hişk nabe, Tim şîne xwedî bawer
Her pesindarê te bî, Ta ko hebî Dilawer.

Ji bo seydayê Tîrêj

Tîrêj bixwe tu tîrêj î
Tu roniya gelawêj î
Tu lemser û sitêra ban
Şeveq li ezmanê welat

Te ronî kir li me ev rê
Xebat bi me çiqas xweş tê
Tu hozan û tu rêzanî
Rêberî Tîrêjê welat

Seydayê min bestevan î
Pesindarê Kurdistan î
Şîretvanê helbestvana
Lehengê van kar û xebat

Wekî findê tu vêketî
Şiyar kir kesên raketî
Xwe disojî, ronî didî
Îro li çar goşê welat

Bi dengê xwe'y zîz hawar kir
Te pênuşa min şiyar kir
Hêrs bi xurtî daye milan
Ji te min nas rêça felat

Em Kurd divên, rizgar bibin
Ne roj bi roj j' hev par bibin
Bi yekîtî û dilsozî
 Bi dilrastî bikin xebat

Xebatkarên ji bo şûnkar
Ji millet re nabin xembar
Bûn narvîna gelê Kurd
 Winda kirin, doz û welat

Divê nezan wer nemînin
Tim xwariyê rast nebînin
Ji dozê wa pir dûr ketin
 Mizgîn li we "XELAT"^(*) va hat.

Ez çi bêjim ez bi qurban
Sed bilbilê baxê Botan
Di pesnê te'd lal e ziman
 Ji rengê me ceger şewat

Têne sotin wek mûme ne
Zana l'ber ronya me ne
Ronakbîr û hozanî tu
 Ji bo millet, ji bo welat.

(*) Xelat: Navê dîwana seydayê Tirêj ya yekemîn e.

Gazinê ji kê kim?!

Gazin nema xwedî şûnkar
Êdî ji we bikin yek car
Dilmayîn ne ji bo neyar
Ev daxwaza karê we ye?!

Karê we ma di sersala
Yekîtî dan dest peyala
Vexwarina xwîna pala
Ev giştin û karê we ye?!

Li ser masan dighêjin hev
Noşîna mey qurpîn e tev
Paşgotin û berberî ev
Pêşketina karê we ye?!

Bi gotinên we'y ser pela
Rizgar bûn gel wekî gela
Rengê we tev sor e, bela
Çi perçe û parê we ye?!

Roj bi rojê perçebûn e
Kêsbazî û serxweçûn e
Ji bo gel ne pêşveçûn e
Pergîriyê karê we ye

Yekîtiya ji bo welat

Ev doz ji we tevan dihat
Ji bo xebat nabin civat
Ev kar ne ji karê we ye!

Ka we çi kir çi bi ser dan?!
Heta kengî bi van xapan
Rik û pefçûn, dij û dilman
Bawerî neyarê we ye

Doza welat kavi kirin
Êdî ne bes parvil kirin
Ne bawerî ne dilkirin
Êlî pesinkarê we ye

Eman ji ber destê keftar
Gur û rovî û segên har
Gornepaş û deh rengê mar
Teqez ev ‘iyarê we ye

Îro millet j’ xew şiyar e
çav li rê û bendewar e
Li dengê min xweş guhdar e
Gel qet ne hevkarê we ye

Bi rastiyê bikin xebat
Yekîti bi kom û civat
Dest bidin hev roja me hat
Kurdistan ew warê we ye.

Birîna mezin Di sala (1975) an de

Di sala şêst û yekê, şoreşa me li dar bû
Bi agirê azadî, ji nû ve ew şiyar bû
Umîda milletê Kurd, bi dil xwestina yar bû
Bi merdî, serfirazî, cana û xûn diyar bû

Di heftê û pêncan de, azadiyê dinêrin
Ew pêşmerge canbêzar, di meydanê de şêr in
Ceng li wan bûye dîlan, bi serkewtin dihêrin
Wek tîrêja birûskan, di cengê de çî mêr in

Ji bo maf û doza xwe, şoreşa me hate der
Bi dijmin û neyar re, mafxwaz im bi ceng û şer
Hêz û hêzên çekdarî, diçin dijmin wek agir
Neyar li ber wek rovî, êrîş e, li her cî ser

Gur çûye ba wî rovî, got: tu' l jîna min nagrî
Îro Şêrê dev bi xwîn, min ji desta tu ragrî
Zû rabe bi çarekê, mi' j fen û fûtan dagrî
Şêro wa giha Bexdê, tu wî l' cihê wî ragrî

Gur, keftar û gornepaş şêwrek bi hev re danîn
Li ser xakê Kurdistan, wan civatek tev danîn
Ev ji me' r û ev ji we' r Kurd ji navê hılanîn
Çi b' kim Felek tifû l' te wan peymanek tev danîn

Gornepaşê di gorê, tifû li te bibarî
Kuştîyê Qazî Mihemed, tucar bîra me narî
Ka komara Mehabad, tev te kuştin neyarî
Bixwe timî we'm zan in, dijmin ne dost tucarî

Kê bawerkir ko wî da, himber şerekî Kurda
Ceng e tev lêp û fût e, erebistan tev winda
Serbilindî ji me'r bes, welatê xwe tev wî da
Xistî devê gornepaş, êdî ji me'r tev berda

Keftar û rovî got: rab, daye gur çend balafer
Gotin: Tola xwe hilîn, danê tang û top û ber
Ji dengê ceng û şeran mar ji qulan têne der
Gurê xwînmij û noker, ji Cezair hate der

Wekî segê har û dîn, hate Bexdê dil bi kîn
Li ser gundên Kurdistan balafir topan dirjîn
Li ber şikeft û devya, herikî cihokê xwîn
Azman û zemîn bûn sor, ji kelax û laşên birîn

Himber dijminê koşxwar, bûye şer û xwîn rijî
Li her rexê Kurdistan, bombe û top, agir jî
Li ser gund û bajaran, pertew ji dogeh dirjî
Kuştin zarok, pîr û kal, mizgeft û dêr hilweşî

Li wî çiyayî şer e, hawar û qêrîn û ceng
Dijmin li me bûne yek, bûne çeper ji tifeng
Li ber birûsk û gulan, li ber arê gullê tang

Li jêr agir û dûman, şewat û nalîn û deng

Ne' b destek hatne birîn, cîhan tu pê dizanî
Kanî dostên miletan li me kes ne xuyanî
Xinizî pir dijwarî, ka peyman a me danî
Gur, keftar û gornepaş, benda wêran wan danî

Ev lêp û fena dijmin, xefkek ber me vedanî
Ne ko em Kurd nezanin, nîrê demê dizanî
Welatê xwe tev firot, Seddamo bê wicdanî
Bixwe ez im Dilawer, pêşmerge te Barzanî.

22-1-1980

Ne dîn im ez dîdar im

Bê pîrs ji min Yezdan te kir
Anîna'm ser riwê gerdûn
Bi min nerîn, nezan kê kir
 Ne bi peyda, mafê hebûn
Veşirî te vêraste ser
Rêça narvîn têye rehber
Nezan û jar, xizan bêber
 Ji te çiyê rengê rencûn
Hebûna te sermedî ba'm
Tu bêr û şer, ji min çî kam
Kut kim di pêş navê te lam
 Digel min tê nû xuya bûn
Çî karim kar, girêdim pişt
Ehrîman bû, bêpar te hişt
Ewî çêkir dogeh, buhişt
 Min jî navê, kolîtî bûn
Têne çandin, tovê jînê
Payiz lê tê, dû havînê
Hin hişk dibin, hin tîn şînê
 Her ev e, ev jîna hebûn
Zirav im ez pîr di vê rê
Bargiran im ji nişê bê
Rastî min go bo kurê dê
 Ne dînî ev dîdarebûn.

Dilawer di cenga dêwê reş de

Hatiye ser min, şeveke tarî
Kul û derd û xem, li min dibarî
Ramanek pir kûr, ketim sawêra
Bi şîn û hejar, metala yarî

Di nav benda ro, ser min hate şev
Bi wê ramê ez, şev dibû sedef
Gilî û gazî me dikir ji hev
AHINGA XWE DE, QÊRÎN Î ZARÎ

Li min xuya bû, dêwekî pir reş
Guh xelex çarox, bê pirç enî beş
Sermezin û qot, bi lêvên di reş
Min dikir qêrîn bê deng û barî

Li min çog hêlan, qet ne gerya dev
Bi dest min ne ket, bez û lez û rev
Ceger kerker bû, ew bê left û peyv
XWÊDANEK BI TÊN, SAR Î SÛXARÎ

Deran sipî kir, gava dev vekir
Min got: bi min re, dêw dil sipî kir
Ew dijminê min, min jî ji bîr kir
Ez bi dêw şa bûm dilxwazê yarî

Bi az û bi tirs, hêzek pêk anî

Min can û ceger Kawa û Manî
Heta bi kengî dêwê zemanî
Li ser sînga me, timî siwarî

Ey dêwê bê ol, bê bext û bê dîn
Em hejar û jar bi me re çî kîn
Ji bo me Kurdan, bê xelat û vîn
Te em xapandin, tu ne tu warî

Xizan û nezan, gundê'd kavil in
Di xewka kambaxî, xewarî dil in
Welat bi dijmin, hatye parvîlin
Dijmin ew dêw e, ne dost û yarî

Bi qîrek ji min, ew dêw bezda ye
Di navdan û deng, me her qezda ye
Wek Restemê Zal, b' şîr û gezda ye
Pir bi shon û hêz, em Kurdên Arî

Me kuştî ew dêw, bi şer û bi ceng
Alîkariya çend xortên bi reng
Hozan û rêzan, li hev dane deng
Xwîn rijandin me xebat û karî

Bû qîr û hawar, birûsk û tavê
Li ser çavê me, girtî xunavê
Ji xwîna merda, cîhan peravê
Li ser me hilên, ew şevên tarî

Bi hêz û him şer, ew şev bela bin
Destên neyaran, ji ser me rabin
Niştimanê Kurd, tev de pê şa bin
Taca Keyanî, li serê yarî.

Bersiva hevalekî

Bira saza min nû ye
Tiştê dibêjim zû ye

Guhbidêre bi zanî
Saz nû ye guh giranî

Kes guh nake vê sazê
Masa bi mey û mazê

Bilûra'm xweş dibêje
Nezan ji ber sergêj e

Dengê saza min hûr e
Dûrbîna min pir kûr e

Saza min bi dûzan e
Berê min ne erzan e

Kevrê giran bi cî ye
Ne'b ser avê ketiye

Kevrê bin derya derx e
Gewher e biha nîrx e

Zêr di destê nezana
Bê nîrx e ne buhana

Pir giran e cawê min
Bi zanîn e hawê min

Cawê min ne qimaş e
Aşê ne bê qeraş e

Ev zarava kurmancî
Dirêsim zêr jê bi cî

Dilawer im bestevan
Ji bo nezana rêzan

Gewher ji dev dirêjim
Ez xweşxwana dibêjim

Ger bêjî ne waye bil
Cawê min meke parvil

Min çêkirî bêguman
Ji bo nifşê me Kurdan

Wê bizanin me çi got
Ji kamê bighên du cot

Ziman û wêjeya xwe
Rastî û rêzana xwe

Kî dibêje ne dem e?
Kes nabêje çi gem e?!

Aş hatiye gem kirin
Deng nayê guh kem kirin

Ew xwe dîkin pir zana
Cihê wan nav nezana

Zarava tev li hev gêş
Paqij kin û bid'ne pêş

Ji cîhan re bibêje:
Em in xwedanê wêje.

22-9-1984

Lêp derûn

Dostek min hebû, derûn e pîrfiraz
Xoşevî ezît û agehî dilxwaz

Oflazî rolî lêkirî bi carek
Bûye dilçûnê derûn evîndarek

Li ber çemekî, bi pertew û tavê
Kilîşê xwe dî, ew di nava avê

Goşumate ma, eynik lê xuya bû
Durvê xwe dî bêteşe genc xuya bû

Kete şayiş û evîndariya xwe
Her nîr û çaxan, mat di nerîna xwe

Di ahinga xwe de, ew bêjelawvan bû
Wêne di avê jê re girêcan bû

Bi vî rengê han, ma evîndarê xwe
Rojekê wî xwest, ramîse rûyê xwe

Çekbînê derûn xesma ko zîndarî
Rewrewka durv wî kirye evîndarî

Bi serçimandin, wêne teqez av bû
Lêp derûn e, ew sexerbûn binav bû

Evîndar ew bû derûn xwe her demî
Wê binav bibin, yê n mîna wî hemî

Serxwe çûye ew, bi janek berbadî
Xoşevî derûn ji nifşê nû kadî.

Meyrêj

Noşe noşîn cama ji dest,
Muxbeçînê meyfiroş
Şahî linik te dilber bî,
Meyxurînê mey me noş
Her bi navê nazenîn vexw,
Nebî sawîr ber te goş
Sergiranî wê tê nebîn,
Mey rêj ji dev lêv bidoş.

Meyxane

Meyxane xana can im
Jîna ko tê de xanim
Şahî peyal e zan im
Meya di destê xanim

Li ser masa meyxurîn
Peyal li rêz maz berîn
Ey muxbeçîn zû werîn
Linik min şoxa zerîn

Ji dest yar meya sêva
Me birî herdû lêva
Lerz giran dil ar pê va
Serxweş mane di rê va

Nabînî jîna evîn
Ji badê pirtir werîn
Da em herne pey civîn
Lêv li ser lêvê şîrîn

Qurt ji cam û yek ji lêv
Dest di paxêla de sêv
Talan me bir bejna êv
Evîndar ew maye xêv

Di pey yar me dil firoş
Wekî kola mate goş
Mehder ne bû bo meynoş
Pêla evînê me xoş

Fener û perwan Zanavek biyan

Li dora fenerî

Perwan im perwerî

Find e yara zerî

Sotim wek perperî

Xoşeviyê pertew

Di şevên reş de ew

Mehderê nake hew

Da ser setem û şew

Dûrî wê diçim şev

Tirsê dida'm ber hev

Dilikumî'm ser dev

Li dor agir e tev

Xorşîd ma kulê min

Çirîsk da dilê min

Bar daye milê min

Derwêşî yelê min

Wî agirî sot im

Linik te pizot im

Yek fer bixwe cot im

Pirsa evîn gotim

Zînata setemkar

Dûr û nêzîk tev ar

Biyanî mame zar

Bê zanav û nasdar.

Yekîî

Yekîî wa yekîî

Xebatkar me civatî

Ji bo Kurdistana me

Şoreşgerên serhatî

Şoreşvanên pêdar in

Roja cengê li kar in

Wa şêr û pilingên me

Li dîlanê diyar in

Xweş dikin pîkol û ceng

Wek bapîra qîr û deng

Rovî kete koza me

Em naxapin bi wî reng

Rengê me ye rengê sor

Me al hilda ber bi jor

Dem dema cîhana me

Him xweşî him ceng û zor

Dest bidin hev û rabin

Digel mafê xwe şabin

Kurdistan welatê me

Ne kole û reswabin

Nokeriyê em nakin

Welat re rewanpak in

Xebatkarên doza me

Tola kuştiya rakin

Deh rê û bend partî ne

Li her şopan rêwî ne

Yekîtî daxwaza me

Birçîbûnê razî ne.

Ho Amed

Ho Amed..!

Çi hawar e, çi qêrîn e, çi nalîn e?!

Çi kuştin e, çi şewat e, çi birîn e?!

Çi daxwaza darvekirin gelo kê ne?!

Talan kirin, wêran kirin, Amed xwîn e.

Xort:

Belê yarê ez bi gorî ceng û şer e

Tekoşîna serxwebûnê me da ser e

Berxwedana mafê jînê li himber e

Daxwaz ev e, wekî cenga Felestîn e

Ho Amed..!

Çi gaziya li pey gurê devbixwîn e?!

Bi zûrezûr birçiyê laş tiyê xwîn e

Partiyên me j'hev bela ne deh bendî ne

Êvrînê pîs, diz û noker destbixwîn e.

Xort:

Conta faşist ew li welat talan û zor

Zarok û jin serjêkirin qêrîn û bor

Kuştin, girtin, lêdan, setem zindane gor

Giriftarin tim birçî ne noş ava şor

Ho Amed..!

Hêvî û lav bendewar im, xort û keçan
Dest bidin hev bi yekîtî wekî mêran
Serbilind bi azadî li Kurdistan
Setem êdî qebûl nekin wekî Berzan

Xort:

Em şervan û cangorî û canbêzar in
Tekoşîna me li her der hoşiyar in
Pêşmergeên me xwîn dirêj in şer li kar in
Ceng û şer de wekî şêra Berzanî ne.

Ho Amed..!

Birakujî û paşmêrî kolîtî ye
Kêsbazî û pergîriyê bêberî ye
Dilnexwazê gelê Kurdan du bendî ye
Paşgotin û berberî bed bê vacî ye

Xort:

Gazî dîkin xort û keçan serxwebûn e
Daxwaza me yekîtî û pêşveçûn e
Li ser rêça hoyaya millet azad bûne
Bi serkewtin me rêgirtî qelen xûn e .

Koçeriya pez

Gundê me'y Qewmik , xweş lê tê bihar
Çiyayên bilind, bi av û şîndar

Çîman û sorgul, sosin û nesrîn
Binefş û rîhan, sînem û gulçîn

Deşt û gelî ne, mêrgên di newal
Ji çiya tê xwar, şîpên pir zalal

Ezmanek sayî, bê 'ewr û bê tav
Ji rû çiçekan , şebnem û xunav

Dengê şalûr û nalîna bilbil
Ji derdê gulê, qut nake ji bil

Him bax û him rez, him li rex kendal
Kavil û xirbe, gundekî çend mal

Her malek ji me, xwediyê çend pez
Hinek ji 'erda, hindek xwedî rez

Hilanîna pez, xwedîkirna wan
Yek ji gundê me, bixwe ew şivan

Rabû û barkir, çûye koçerî
Koç û pez û ber, wî daye berî

Çend qantir û ker, li wan kirye bar
Li pêşya koçê, ew bûye siwar

Hemî didin dû, ko qet nizanin
Car û newala, tim ew mêvanin

Piştî der û ger, çi dûr çi nêzîk
Koça xwe danî, çi mêrg û avîk

Konê çarsitûn, li ‘erdê danî
Barê qantira, j’ser pişta danî

Mî û berx û pez, berdane beryê
Du seg peywan bûn, şivan li dorê

Bi vî karê han bi roj û mehan
Şivan dirazê, herdû seg peywan

Bê xem û bê derd, dikeve xewan
Segên bê rûmet bandikir guran

Dizan û guran, tev didin pey xwe
Dadidin nav pez, dîs didin pey xwe

Her ev kar û lîsk, pez tev bela bû
Şivanê xewar, carekê rabû

Wiha dinêre li koç û li pez
Rengekî nexweş, lê kê m ketî pez

Ewî panêrî, şev û roj lêkir
Tiştê ko wî dî, lê bawer pê kir

Wî dî bi çavan, karê van segan
Bandikin guran, li serê caran

Êrîş dikin pez, seg lê dinêrin
Ji wan diza re, xwedî rêgêr in

Şivan nû naskir kî dizê mezin
Ji wan gura re, ew xwe'd parêzin

Yên li ser berat û kamaxên laşan
Gewdê mirar û li ser hestiyar

Segên sermezin bê şan û mêjin
Bandikin guran wan re dibêjin:

“Ha werne vî pez, koça bê sermiyan,
Şivan razaye, vala ye meydan

Ha kesê têr be, ne ji yê birçî
Bixwe têr im ez, win in yê birçî”

Segên bê rûmet, ka peyman û soz

Bi van xapên xwe, we çi kîn û doz?!

Ka nan û xuya me' b hev re xwarî

Nayê bîra we, xiniz dijwarî

Yan win ne himber, ev kar û peywan

Win rûniştana, xwedî navtêdan

Diketim xewê xewek pir dijwar

Min dispartî we, ev koç û beyar

Ew in yên wek hev, bê çar û hêvî

Hin ji pez bûn gur, hinek bûn rovî

Xinizî bixwe qet nîne rastî

Her kesên wek we, timî şikastî

Tiştê ko ma bû, rabû wî barkir

Gundê xizana, tev dilhejar kir

Kesên gundên me, çavên wan li rê

Xwedîkirna wan, ser pezê berê

Her kes bîne cî, kama dilê xwe

Derman ke birîn, derd û kulê xwe

Zarokên nesax, bê nan û derman

Hinek pere bo kurê l' dibistan

Ne li gund xwendin, zarok li bajêr
Çavberê salê, qir û qeh ne bêr

Qîzik û kurik, mêr û jin û kal
Şîrmij ser desta, zarok û mendal

Tev de derketin, ji derî malan
Çûne pêşya pez, berî dan şivan

Bi kone û lêp, şivanê xewar
Hate nav gundiyan bi siyahkar

Ka bi çi rengî, wê xwe parêz ke!
Gundî kom bûne, pez ji hev rêz ke

Ewt-ewta segan ew li dora pez
Her yek dibêje:Ma çi jê ye ez!?.

Endîze şep dî, vêgeha mela
Hewaşa millet, gotinên pela

Hêdî peya bû, ew ji ser kerê
Berê xwe daye, wî melî berê

Got;Ez razî kim, ev kesê hanê
Êdî xizan in nadim kes d'danê

“Tiştê ko hatî serê min û pez
Ji davê gura rizgar bûme ez”

Şivan û mele, ew li hev hatin
Malê xizana, bi hev sipartin

Segên bê zik û şivanê bê pişt
Melê şaxxapîn, bi tizbî û xişt

Hin tên firotin, hin tene kirîn
Tevlihevdikin, dibêjin:Narvîn.

“Darê te sitûr, ervanê te hûr”
Bi vê panda zor, ji mêj ve ev kûr

Gundî vegeryan, dilkî rawestî
Jin dest li ber rû, mêr pişt şikestî

Her kes dibêje:Ma ev çi jîn e?!
Gundî napirsin, çi kesin kî ne?!

Zarok man birçî, bê nan û xwarin
Li ser dê û bav, bi zarezar in

Berê wan salê, ezmanek ziwa
Erdek hişk û ker, dest vala li ba

Axa li ser me, zor û kotetî

Rêncberê mele, nanê axekî

Êdî ne bes bû, ev derdê gelek
Emê bispêrin, çerxa te felek

Gerra lewlebê, bersiva xwe da
Gotina qelsa, hêvî ma Xweda

Şivanek xwîn mij, ne himberî bar
Segên bê rûmet, bandikin hevpar

Rovî û keftar, seg û gur û diz
Tev gihane hev, ka çi jîna pez

Xwedîbûna jîn, pir zor û çetin
Carek serxwebûn, nema diketin

Rabûna gundî, bi tevr, bêr û das
Yekîtî divê, rêberên gernas

Çavşiyar divê, digel şivanek
Xwedî bawerî, rênas û zanek

Ne gelfiroş bin, ey xwedî şûnkar
Bes koletiya we ji bo neyar

Tiştê ko me go, jê bikin bawer
Ev halê Kurdan, raste Dilawer.

Rûpelek ji dîroka Kurdistanê

Dîroka Kurdan, miletek kevnar
Hatiye winda, bi destê neyar

Ew Kurdên Arî, bi nas xuyanîn
Berî her kesî, hatine zanîn

Ji dîroka xwe, pir bêjim nêzîk
Mîniya Hûrî, ji me pir nêzîk

Berî zayînê, bi çar hezar sal
Mîniyek mezin, bi serleq û al

Qehremanên kurd, pir bi nav û deng
Li nav cîhanê, tim bi qîr û ceng

Berî zayînê, bi du hezar sal
Sê mîni hebûn, bi leşker û al

Olan û Somer mîniya Ekat
Di cîhanê de, him xakî welat

Hemî zîv û zêr, welatê Kurdan
Şikandina me, ew daxwaza wan

Bibû ceng û şer, li ser Kurdistan
Dişkestin ew ber, xortên qehreman

Mafdanîna wan, bi nav Kurdistan
Heft sed salî ma ew paytextê wan

Hezar û neh sed, dema hovefî
Çar êl hebûn, Mûskî û Haltî

Mîtan û Nayrî, serwer û qeran
Padîşahê Kurd, Totimas Mîtan

Tim di ceng û şer, kurd dan xuyanîn
Piling û şêra nav di me'd danîn

Hezar û heysed û heşt salî dê
Berî zayînê, em ne kesî dê

Li bajarê Belh, text û tac û şah
Diyakos ew bû, bixwe padîşah

Qeralê mezin, mafdanê ferman
Mîniya wî tev, xortên qehreman

Pir bi sohn û hêz, mîniya Mîtan
Bi leşker û al, nav xakî cîhan

Hezar û çar sed û pêncî salî dê
Dema kolîtî, Mûskî û Haltî dê

Mîtan û Nayrî, şerekî giran
Kirin bê ol re, cenga “Fer’ewn” an

Bazdabû Fer’ewn, ji ber me Kurdan
Padîşahê Kurd, Totimas Mîtan

Leşkerê dijmin ji hev bela bû
Fer’ewn ew bê hêz, ji ber me rabû

Pir nas bû welat ji cil û cawan
Destgehê destan, nîne l’ tu ‘erdan

Kofyê hevirmêş nîgarê Manî
Cil û cawên dest, xeftanên Mîtanî

Di hezar û sed û pêncî salî
Berî zayînê, mînî qeralî

Mîtan û Hûrî, ji hev cida bû
Mîniyek mezin ji Mîtan rabû

Bi leşker û al, paytextê Mîtan
Pir bi nav û deng, du sed salî man

Di neh sed salî, dema kolîtî
Hebû Keyqubad, qeralê Haltî

Padîşahê Kurd, bi tac û pa ser

Nevî Keyqubad pa Keykeser

Paytextê wan bû Meya Fariqîn
Bi hêz û ferman, mafdan xwe danîn

Ji Erarat ta bakurê Sûrya
Mafdanê Kurdî, Sûbar û Hûrya

Lolo û Hatî, her çar êlîbûn
Çiyayên Toros ta Eskenderûn

Berî zayînê şeş sed w diwazdan
Sîgeh şikandin, mîniya Mîdyan

Li ser Asûran bi top leyandin
Bi şer û bi ceng, ew rawestandin

Pênc sed û pêncî, berî zayînê
Firs hatine bi şahîşahîne

Şerekî pir xurt, dane Mîdiyan
Şikestin ew ber, Firs bêguman

Serleqek bi hêz, xurt û bê jimar
Mîniya Mîdyan, ji jor anîn xwar

Ji sê sed û sî û yek bi jimar
Iskender bi hêz û çek hate dar

Leşkerên mezin, bi cîhangîrî
Herifand yezda Farisa pîrî

Xweliya cengan, li ser Kurdistan
Tude biyanî, li ser xudkaran

Berî zayînê, hezar û heştê
Welat bindestan, Erman jî hatê

Bajarê Ermen, Tasalya l'Yûnan
Ji wê derê rabûn hatin Kurdistan

Iskender barkir bê şer û bê ceng
Firîbaz Ermen, bê kotek û veng

Berî zayînê, di sala pêncî
Hatina Bîzent, ew kesên Romî

Mafdanîna wan li ser Kurdistan
Zora Ermen çû bi cengek giran

Sasan û Bîzent li hevdû xistin
Serleqên giran, ji hev dû kuştin

Bi top û çekan hin bi şûr û gurz
Diçin şerên hev, ser xakê Comerz

Pir dirêj kir şer çel salî hejmar
Sasanî, Bîzent, ji jor anîn xwar

Wek ko yên pêşî, hatin û hin çûn
Ew jî di vê rê, neman dane dûn

Daxwaz çî bû ji Kurdistana me
Şerê cîhanê ser zemîna me

Du rêçên sûde, di nêv Kurdistan
Riya hevirmêş û riya derman

Welatê têr qenc, hemû zîv û zêr
Pir biha û nirx, bo kesên bê kêr

Ji bo rencber û me tev kole kin
Sergoş l' serê me, dîl û reswe kin

Zayînê şeş sed û sî û nehan
Ereb daketin li nav Kurdistan

Bi navê Islam, ola Pêxember
Gelek olperest, wî anîne ser

Bi çilweriyê û tîre ban kir
Bi çewtbawer û firîbazan kir

Van kar û xapan kurd man şikestî

Hatî dîroka neh sed û şestî

Kurd ji nû rabûn bi nav Merwanî

Sînor ji Orha ta bighê Wanî

Bi astona û bi mîrnîşîn e

Bi şêx û began welat birîn e

Di sala sedî, di zayînê de

Tirka ji Asya navî da rê de

Peyxwas û eşqiye, devê riyar

Bi vî karê xwe, hat in Kurdistan

Keya Merwanî, bi tac û bi ol

Dane ser Tirkan ta bi Enadol

Hezar û du sed, hate Cengîzخان

Xwe berda bi leq, li ser Kurdistan

Leşkerên Mîxol, ser xakê Kurdan

Heta ko hatî, Tîmorleng biyan

Leyandin ew di hezar û çar sed

Tîmorlengê pîs, kuşt çel hezar b' bed

ta ko bighêje dema Osmanî

Ferwermend Selîm bi ol biyanî

Hezar û pênc sed û çardan dihat
Bi navê ol û bi navê welat

Kurd dane ber hev, bi top û tifeng
Kuştî çel hezar, wekî Tîmorleng

Ferwermend Selîm û şahê Îran
Du perçe kirin, xakê Kurdistan

Hezar û şeş sed û sîh û nehan
Kelata şîrîn rûniştina wan

Nare qet ji bîr, birîna mezin
Lele û sîgeh her çi engîz in?!

Ey sera Şîrîn ji min bawer be
Şoreş li kar e, can Dilawer be

Koretiya Kurd, bi olperestî
Paşveçûna wan, bi êlperestî

Nezanî neçak, parvilê wan bû
Sera û kelat, kaviîê wan bû

Min ji dîrokê daye xuyanî
Ev qeder bi zan, bi bestevanî

Ji dêroka xwe, me gotî çend pirs
Ne Rûm û Ereb ne Ecem û Firs.

Derûna Segperest

Ey derûna min, jar û pêxwasî
Xizan û hejar, bi nav mêrxasî
Çav li ber destan, kolê kirasî
Serî bi reşme, wer nêçîrvan bî
Çima derûna'm tu segperestî
Kirasê rencber, jîna bindestî
Zik birçî û tî ma kolê hestî
Çav li ber deryan, xwelî seran bî
Çi Derûna di her mirovekî
Gerdîş û vêgeh ew ji hovekî
Mirov û teba, tev ji tovekî
Tê hiş û zarî hev jê cidan bî
Nabin reswa qet bo nanê zikê
Heta bi mîro bi tevger dikê
Carek bi hiş wer, wek ker jî bikê
Bi kama enyê ji karvanan bî
Bê sergoş û bend, tev nêçîrvan in
Bi serbestiyê aza dizanin
Ne wek rengê te bi dîlî manin
Bes derûna'm tu bila j' şêran bî
Derûna paşmêr, bi koş û bêber
Tev bi rê ketin, tu tenê bê ser
Ma li pey guran, wa segê ser ker
Her qels û zirav, bê cih û şan bî.

Çevsor e kolê axê

Segek hebû li taxê

Jîr bû di destê axê

Gem dike kî be li rê

Bi qêrîn û deng dirê

Ji nav segan bi nîşan

Sermezin e wek hegan

Segek pir bi nav û deng

Di şer de ew wek pileng

Tîr e awrê çavên wî

Lapûşk tûj in destên wî

Axe û seg çûn çolê

Nêçîra aho l' Holê

Seg dimeşe serbilind

Ew bi ring û çend û bend

Daye kêleka axê

Serbilind e nav taxê

Segî êrîş kirye wê

Aho bû ber wê rewê

Seg çûye bi lez û bez
Ku wê bigre ew bi lez

De ji vê de, ji wê da
Ne gihayê, wî lê da

Aho ban kirê ji dil:
Tê bimîne bi vê kul

Tu naghê min ez bi rev
Segên wek te bêne tev

Ku çûna xwe dikim ez
Ji bo min e bez û lez

Tu dikê kar û lebat
Ji bo xelkê ye xebat

Ev reva te li dû min
Naghê tu kamê rû min

Ne kolî be ber axê
Nan bixwe bi qeymaxê

Meymûnê Hiso

Rokê yek hate taxê

Berî nîvro di çaxê

Yek sermezin bi şefqe

Bejin orte,rû b' deq e

Kuncê lê çekê bajêr

Reş û bi nîşan serzêr

Ew gihişte serê rez

Seg rabûne bi qerez

Meymûn li rex şiv di dest

Segên gund tînê bi gest

Li dorê bi kêzekêz

Ew bi wan re nerm û êz

Em diçûn wan bi kevra

Segên gund tev jê devra

Me wî anî nava gund

Lêkombûne wekî kund

Meymûnê pey mirov e

Em nizanin çi hov e!

Dibên mesix'ye mirov
Di rêza teba de hov

Me dî wî şiv dawêşand
Meymûn xwe'j hefsar kişand

Got: bidin hinek pere
Meymûn çî zehî ser e

Hinek pere me dayê
Gote: meymûn peyayê

Me dî rabû ser piya
Dev vekir û kenîya

Wek firokan perwazî
Lêp û şelpe canbazî

Her wî çiv li xakê da
Meymûn xwe jor ve hilda

Em zehî li wan diman
Her dû qet ne westiyan

Hin digotin: sêrbaz in
Hin digotin: canbaz in

Em tev tev bi rû gewez bûn
Lê di dil de, xayiz bûn

Ewî şiva xwe danî
Meymûn rawest jê zanî

Ewî destê xwe hilda
Me tev jê re çepka da

Me got: meymûnê pir mêr
Gelo tiştêk bi te kêr

Bi canbazî çî jîrî
Çî box e û dilîrî

Xwedî meymûnê Hiso
Zehî memîn lê hişo

Ev dibin vê şiva dar
Kedî bûye ew rencbar

Tiştê ko pir biyanî
Ezê bidim xuyanî

Ev meymûn bi qurnazî
Şewşen li xwe bi nazî

Me dî nêzîkî meymûn

Lê hêdî rada tilqûn

Meymûn bi xeydî ew hîj
Xwedî dayê çend mewîj

Meymûn rawest bê gotin
Mewîjê xwe tev cûtin

Ji bo mewîjê berda
Ewî qûna xwe ser da

Jê çê nebû tu rûmet
Ji çavê me teva ket

Bi tajangê çî lîrî
Ji rûmetê çî kwîrî

Ewî dîsa xwest pere
Bo girtina me ser e

Hinek kuncî lê kirî
Guhertina reng kirî

Berçavk da ber çavê wî
Got: binerin gavê wî?

Me got: qet ji me'r na be
Ê rûmet pê winda be

Ji bo mewîjê sergirt
Ewî qûna xwe negirt

Kama min ji yek û do
Xuya j' meymûnê Hiso

Ji vê pendê hiş biwer
Zana be hem bîrewer

Bi sergirtina gotin
Qet tu neyê xapandin

Li ber wê şiva zirav
Bo nanzikê nek lavlav

Raste mewîj şîrîn e
Rûmet ko çû kî bîne

Nebe şêrê bi hefsar
Serî metewîn tucar

Ne wek meymûnê Hiso
Rûmet fîrot bê hişo.

Keroşk û rovî

Rojek ji rojên bi bêr
Gilyê rovî hat ba şêr

Ey mîr û şahê hovan
Wey serwerê gî teban

Rovî wer bi qerezî
Têye gund ew bi dizî

Em nema dikin debar
Mirîşkên me tev de xwar

Bi hêvî û bi gazin
Şîretkê em dixwazin

Şah gilyên wan bi ser girt
Xak dibin wî hev negirt

Mîro şêr bi bore bor
Hov civîne tev li dor

Rovî ne hat digel wan
Şêr gote ew bi ferman

Guneh bêjin yek bi yek
Pêxizav wî rûpelek

Em kê m kirin li gerdûn
Pê dizya wî reswe bûn

Ayinreya wî bê rê
Ew jî wek konê pîrê

Teva dengê xwe danê
Tirsa ji ber laxanê

Şêr got: ka wê kî bêjê?
Ferman bi dest bighêjê?

Tevda li hev dinêrîn
Yekî ne got dilbirîn

Kes jê çê nebû rûmet
Pişka wan keroşkê ket

Tevda pesnê wê bil dan
Li ser destê xwe hildan

Gotin: Bavê te mîr bû
Roja tengayê jîr bû

Keroşka reben xizan
Bi sermeznayî rê dan

Wekî meymûnê Hiso
Bi zanîn tê vedan lo

Hov kombûne li banî
Pengîr ji wan xuyanî

Keroşk gihişte rovî
Silav lêkir bi xovî

Rûpel rûbarî wî da
Got:ferman bo te seyda

Rovî gelek zivêr bû
Gotina wê bê bê bû

Li dora keroşk gerî
Lîztin lê guh û terî

Alast ziman dora dev
Keroşk nedî pêvî rev

Hovan bankir wê gavê:
Rûbarî bid xizavê

Keroşk gote bi şêqîn:
Kî dixwîne kî dibîn

Rovî, keroşk girt û xwar

Di pêşegîna bê çar

Kes jê çê nebû rûmet

Yek ji çavê êdî ket

Civîna wan bela bû

Dijmintî ew peyda bû

Çêrandin nema dikir

Qet bi hev re mî û gur

Ne kitik û ne jî mişk

Nema biratî û xuşk

Nezaniya wan pêger

Nema xweşî û bawer

Çi gunhê me xizana

Gayê qurbanê mana

Çavsoriyê hîn dikin

Ên wekî xwe jîn dikin

Agir bi qurma ji hûr

Paşê gur dibe l'sitûr

Ev çîroka zanewer

Bi zanînêhiş biwer

Kama dil da xuyanî
Bi hovan wî da zanî

Lê paşê wî diyar e
Ev ji jîna Kurda re.

Civîna hovan

Di şikefta şahê teban
Bû civîna hov û dehban

Hov û teban kom bûn li şêr
Dest li ser hev, serê wan jêr

Li ber şêr tev sihade man
Ewî dixwend li wan ferman

Çi çêbûye qada zemîn
Çek hilgirtin mirovê dîn

Bela kirin ew li her cî
Ev agirê me dikujî

Êdî nema ji me'r tu war
Ta firokan ew tînin xwar

Di vê em jî tev de rabin
Digel hev em wek bira bin

Kes nebhîze raza ferman
Ne ji mirov, ne'j firokan

Civînê'd pilengê lexe
Iyarekî xapî li ser

Tevgera wî ne wek piling
Lê bi xapan çit,çik û ring

Dengek biyan ji xwe berda
Ji bin iyar ne' b dest ser da

Şêr qot: heye yekî biyan
Civîna me pê hat xuyan

Dest ser piling hate danîn
Iyar ji ser wî hilanîn

Dîtin iyarê xapînok
Li bin guhdirêjê elok

Şêwra wan bû teva li ser
Bugrînin çî kesê ji der

Civîna wan çûye serî
Tev dijminê vî agirî

Ev agirê ko bed cihan
Têne jînê ew bi wêran

Mirovên dîn dest bi xwîn in
Hoya jînê bi çewt tînin

Ev jîna pir gewz û rûgeş
Kavil dikin ew warê xweş

Bi aton û bi seperî
Mirina me tînin serî

Bimre agir, bimre agir
Te bi dest xwe mirin çêkir

Bijî aşî ji bo jînê
Xweşiya gewr li me tînê

Pêşketin ji bona aşî
Ne wêran û bed û kuştî

Nav me pirin ji elokan
Ji vî rengê xapînokan

Kom û civat ji hev xistin
Hina karê wan jî ristin

Divê wisa tev bîn xuya
Wekî gewrê li nav siya

Xuya bidin ev siyehkar
Kesên nandoz dûvên neyar.

Yar ko min dî

Yar ko min dî di pencerê

Awir vedan wê esmerê

Evîndar im bo dilberê

Dil girt û da ber xencerê

Awir tûj in zêrfeşanî

Du burhên reş neqşê Manî

Lêv ji sorê erxewanî

Pa li ser taca keyanî

Gulyên te Dicle û Ferat

Biskên te'y zêrîn Erarat

Nîgarên Man l' dêmên te hat

Cûdî ne du sêvên xelat

Bibin bi gorî û qurban

Tev Tirk û Îraq û Îran

Çi Sûrî û ta Yerîvan

Tu kerker ma, li nav destan

Bi soz û şan me xebat in

Partîzanên te welat in

Canbêzarên te va hatin

Ramana şoreş felat in

Yar ji hêla banî werîn

Ji pişt şevên reş wê derîn

Rû ji fener dêmên zerîn

Ji wê xêzên dilyar û jîn.

Keç û Kur

- Kur: Rabe bi min xweş kî bihar
Xunc bişkivîn kulîlk li dar
Ji nav gula pesnê te yar
 Bilbil bi qîr û awaz î
- Keç: Bihar hat û wê reng neda
Lêv û rûkê min sor neda
Bilbil her wî pesnê min da
 Bi regekî belengazî
- Kur: Bi evînê û bi laleş
Bi wî navê te kim ê xweş
Hatina te cîhan rû geş
 Ji bîr nakim qet tu naz î
- Keç: Hatina min ne erzan e
Bi az û rewş we dildane
Qelen xûn e bi can dane
 Eger tu bê min bixwazî
- Kur: Qelenê te va me anî
Xûna me'y sor pir erzan î
Bi serkewtin me pa danî
 Xwestina te serfirazî
- Keç: Ez xwestiya şoreşvana
Guhest im van xwendevana
Bi yekîtî hêz tim zana
 Dilawer pê vê daxwazî.

Perîdax

Cana'm were ca tu kanî?!

Dilgirtiya bi yemanî

Min dil da te bi erzanî

Tu bi qedrê dil nizanî

Bese yarê derdê'm gelek

Sed car tifû l' çerxa felek

Gorî te me, êdî ne bes

Min hes nekir pêvî te kes

Rengê siya yarê vebes

Xeşimdarî tu bê hewes

Bese yarê derdê'm gelek

Sed car tifû l' çerxa felek

Êş me naskir j' xeşimdaran

Dil me hew girt ji dest yaran

Me tobe be evîndaran

Em dil nagrin qet tucaran

Bese yarê derdê'm gelek

Sed car tifû l' çerxa felek

Pirsê bike tu bê fedî

Carek dildarê dil kedî

Dilawerê ko xêr nedî

Danek ji dest yarê nedî

Bese yarê derdê'm gelek

Sed car tifû l' çerxa felek

Dilawirê yar

Yar ko min diyî, ji hêla banî
Xuşîn li perdê rû hat biyanî
Ebrû kevan in, tîr zêrfeşanî
Du birhên zirav, reş li ser mûkin

Enî gewher e, ebrû mahî ye
Ronî ji heyva, di çardahî ye
Çirîska royê, bi te sahî ye
Lêvê tenik î, sor erxewan î

Porê te şevên reş bi xelokê
Bejin zirav nû taze zarokê
Ronahya heyvê bi te rewrewkê
Dêmên sorgulî, ji neqşê Manî

Min gote wê dilgawira zerî:
Evîndar im ez vek li min derî
Du şevên reş tu mi'r bibe serî
Pesnê te bidim, her wekî Xanî

Dîlawirê yar berdane min tîr
Pirsê dikir te, ez kirim ji bîr
Girêda me ez bi bend û zencîr
Bavê xûnmij dê pîrhevokanî

Wisa gote min, hêsir hate xwar

Can û ceger sot hinav û dil ar
Soz û peyman bî, ji min şanî yar
Rizgar kim te ji kesê biyanî

Çekê pêşmerga ezê bejnê dim
Rext û şeşberan bi ser girêdim
Qîz û xortan tev xwestî bi rê dim
Dilawer im yar, xûn pê erzan î.

5-3-1983

Pesnê yarê

Pesnê te yar ko min daye
Zîwera şeng û ciwanî
Çev aho ye tîr berdaye
Tîr dijwar e ejderhan î

Cûdî ne du sêvên Xelat
Kanî dev Dicle û Ferat
Du burhên reş koh Ererat
Enî Dêrsim, Loristan î

Lêv Mehabad û Kerkûkê
Rawendoz û Dihûkê
Deşta Serhed ji te'r rûkê
Guh Zaxo ye, Amed l'banî

Bixwe tuwî bûka cîhan
Paytext û tac û teylesan
Bi pesn û nav tu Kurdistan
Li ser ser taca Keyanî

Li ser te man himberî dîn
Ji rojhilatê ta bi Çîn
Cîhan bi me'r azer û kîn
Can ji bona te erzanî

Ji bona te bûn bigorî
Mûskî û Sûbar û Hûrî
Ji anîna me ne dûrî
Dilawer in Kurdîwanî

Bi wî paytextê Nînewa
Îro nizanim lê çewa
Miletê Kurd ketye xewa
Bê yar çewa xew dizanî?!

17-10-1983

(Bi dawî hat)

ÇEND HELBESTÊN BELAVBÛYÎ

Bînahî 311

Binaali 312

Xoşevî

Min ji te heskir yar, bê ko kes zane be
W'ez ban te dikim lê, ger tu bes zane be
Tewqe kim gerdenê tu'j min cuda nebe
Çi'b kim ji vê jînê tu lê xuya nebe

Pişt xwe te daye min, bê şerm û bê fedî
Carek li me bine serhişk wek te nedî
Tucar nayê ser rê, her roj tu xeyidî
Ma gelo guneye heskirna dil me dî

Kubar û paye ye çima tu nabêjî
Dil bi qêr û hawar, timî şaş û gêj î
Pesnê te ez bidim ne lal û bi gêjî
Ji qumrî û quling, li ser dengê'm bê jî

Yar gênc û şeng e, ew pir ciwan û rind e
Bi çavên reşbelek, ew qomriya gund e
Heyv ji wê roniyê lêv sor poz bilind e
Leşkera Xuda ye, sotim wekî find e

Min dî yarê rabû can bi min ve tîne
Destê xwe yî nazik rûkê'm dipelîne
Pesnê evînê her birîn dikewîne
Bi noşîn Dilawer, hîn kes me nabîne.

Poşmanî

Neda neda neda , yarê dilê m neda
Wê dilê min revand, ez kirim wek geda
Li pey dil ez ketim, bi qêrîn û gazî
Mehder li min nekir, birîn di dil veda

Me got tu hêjayî, dilxweş û şadarî
Di evîna min de, Zîna giriftarî
Bûme Memê hejar, di rêça dildarî
Dil me gorî te kir, can û ceger teba

Gava min te naskir, dilreş û bikîn î
Ev dilê me'y paqij, bi ah û nalîn î
Me rojek xweş nedî, dilo tim birînî
Mirin tu dixwazî, yarê ew jî neda

Xwezî ne ez bama, ne min te bi dîta
Şerm û fehêt nema, poşmanî nedîta
Nema hêvî ji te, gazin jê bidîta
Poşmane Dilawer, b'erzanî dil berda.

Dilo

Yarê buha dî bi min ken
Şa û henek nedî reben
Rojek min xweş nedî rewşen
Sed hewar ji ber vî dilî

Dilo bo te çûne berger
Peyvek şîrîn maçek ji ser
Li ber linga me xwest mehder
Rû biken me fikir gilî

Serî hilda û yarê got
Can û ceger li min disot
Jehra me ji gotina dot
Derbûn ji can derd û kulî

Bese yarê sergiranî
Temin borî bi erzanî
Tu bi êşa min nizanî
Qut bû ji dil deng û bilî.

Şêrîn zeriye

Zeriyê zêrîn zeriye
Rû mah û şêrîn periyê
Biskên zêrîn şeh kiriyê
Nizanim navê te çiyê?

Dev xunc û şeker reşan e
Lêvê du sor erxewan e
Çavên di zer, gul vedan e
Nizanim navê te çiyê?

Bihar xweş tê gulbiharê
Çîçek û sînem diyarê
Bi min xweş ke tu jînwarê
Nizanim navê te çiyê?

Bes zeriye me hev diye
Lê nizanim tu ji ko ye
Tu bajarî yan gundî ye
Nizanim navê te çiyê?

Ji wî kiras û xiftanî
Hûçk û berpişta te danî
Min naskir tu'j Kurdistanî
Bêrîvan û koçeriyê

1988/Şam

Xexecokê

Xexecokê xexecokê
Xweştir ji bîna bîhokê
Rû gewez ji pencê rokê
Tu jîndarî gelo bo kê?!

Xexecoka evîndara
Pêşkêşa destê dildara
Sebra li ber dilê yara
Xexecokê xexecokê

Diyar bûyî bi nazdarî
Bi rengê sor hewesdarî
Kê te çêkir bi nîgarî
Xexecokê xexecokê

Birîndar im birîn kûr e
Dikim hawar gazî dûr e
Ji ber te dil arê gûr e
Xexecokê xexecokê.

Sirûda Elfabê

Bijî bijî Kurdistan
Me rê girtî biçûkan
Emê herin dibistan
Ji bo hînbûna ziman

Zimanekî şêrîn e
Ciwana û hungivîn e
Elîfbeyê bixwîn e
Sîh û yek tîp bi cî ne

Ji tîpan heşt şiyar in
Bîst û sisê xewar in
Navê wana dengdar in
Bê dengdêr ne li kar in

Dengdêr, pênc jê stûr in
Tîp in girs û dengdûr in
Sisyê mayê pir kûr in
Him kurt in him jî hûr in

Dibistana têkoşer
Hînbûne wane ji ber
Kar û xwendin, zanewer
Mamostê me Dilawer.

Gelawêj

Gelawêj û gelawêj
Ji zarokan re tim bêj

Bi fêrbûn û bi vînê
Dibî navdarê jînê

Ji zanînê tu bû doz
Ji zarokan re pîroz

Ziman şêrîn û nûcan
Gelawêja biçûkan.

Palûte

Palûte palûte ye
Genmê zer û gewre ye
Ev xak û zadê me ye
Ha wer ne vê palûtê

Palê xwe bicivînin
Dasa di dest hilînin
Zadê xwe tev biçînin
Ha wer ne vê palûtê

Xebata gundiya ye
Keda xûşk û bira ye
Çinîn bi me teva ye
Ha wer ne vê palûtê

Çinîna genmê zer e
Pala xwe dane ber e
Gundîno îro şer e
Ha wer ne vê palûtê.

Mest û serxoş im

Mest û serxoş im ji dîna esmerê
Sergiran im ji axîna keserê
Birîndar im ji awirên dilberê
Dilbixwîn im ez ji derba xencerê

Ji berbanga şew şevîna şêrînê
Cegerdax im ji daxa wê birînê
Giriftar im di fitraka wê Zînê
Rengê Memê dîlê benda evînê

Evîndar im ji evîna dêmdurê
Meyperest im şêt û şeyda vê surê
Dîn û har im ji peyala xemxurê
Sade noşîn ew ji destê meyfurê

Xemxur im ez ji çûna bê veşerê
Gelo rast e, weya xewn e, şevberê
Şeva şêrîn bi maça sîng û berê
Dengê dawîn ji dilê min bê derê.

Hêviya min

Hêviya xewn û xeyala
Asoya her bîr û bala
Sawêra çavê metala
Hêviya min Hêviya min

Hêviya dil serber nekir
Çavan dît, dil bawer nekir
Dev û lêvan maç her nekir
Hêviya min Hêviya min

Berê xunçan hungivîn e
Lêvên yaran tim şêrîn e
Ava zelal bi kanî ne
Hêviya min Hêviya min

Ava zelal ji jor barî
Girtî xunav sînga yarî
Du sêvên zer reng buharî
Hêviya min Hêviya min

Buhar xweş e gul li dara
Li ber sîkê digel yara
Dest di paxêl maç bi bara
Hêviya min Hêviya min

Ez û yarê tenê l` manê
Şerbeta ava jiyanê
Tên naşike qet di danê
Hêviya min Hêviya min.

Narîmanê

Narîmanê Narîmanê
Dil bi kulê dil kovanê
Jiyan xweş e bi dildanê
Narîmanê Narîmanê

Neke gazin ne lorîn e
Neke fîxan dil birîn e
Te dil girtû guneh nîne
Narîmanê Narîmanê

Guneh barke l`gunehkara
Guneh nîne l` evîndara
Evîn xweş e li ba yara
Narîmanê Narîmanê

Dil girtiya nû gihayê
Evîna te are dayê
Birîndarim dil vedayê
Narîmanê Narîmanê

Giriftarê vîna te me
Dilbijokê dîna te me
Ez dildarê jîna te me
Narîmanê Narîmanê

Te digot na!!.

Bû xumîna dîlanê
Lê mi d`go`m hernê te`d go na
Ket ber fedyê û qapanê
Lê mi d`go`m hernê te`d go na
Bû gumîna kurmancî
Lê mi d`go`m hernê te`d go na
Ez û te mane li cî
Lê mi d`go`m hernê te`d go na
Li govendê hawar e
Lê mi d`go`m hernê te`d go na
Dest û piya hev xwar e
Lê mi d`go`m hernê te`d go na
Bû hûrzî û şêxanî
Lê mi d`go`m hernê te`d go na
Xwezî b` dilê xortanî
Lê mi d`go`m hernê te`d go na
Nêçîrvanê kewa ne
Lê mi d`go`m hernê te`d go na
Serê memka ha wa ne
Lê mi d`go`m hernê te`d go na
Mîna kewê di dav e
Lê mi d`go`m hernê te`d go na
paxêl girtî xunav e
Lê mi d`go`m hernê te`d go na
Kesê ma j` vê dîlanê
Lê mi d`go`m hernê te`d go na
Dil bi kul û yemanê
Lê mi d`go`m hernê te`d go na
Xort û keça halan e
Lê mi d`go`m hernê te`d go na
Xwezyam bi dilê wan e
Lê mi d`go`m hernê te`d go na.

Gulbuhar

Gulbuhar gula buharê
Tu xeml û rewşa adarê
Her sal wek îro li darê
 Gulbuhar rewşa adarê

Çîçek û gul û nesrîn e
Nêrgiz û lal û gulçîn e
Sînem û kal soninê ne
 Gulbuhar rewşa adarê

Sorgul û rîhan, bi bîn in
Binefş û Çîmen şêrîn in
Li ba yara xemrevîn in
 Gulbuhar rewşa adarê

Xemrevîna dildaran tu
Serwera evîndaran tu
Dilkuştîyê ciwanan tu
 Gulbuhar rewşa adarê.

Li Qamişlo

Kurê m Ronî Xwedê zane
Li Qamişlo bû talan e

Ne xewar be dilo rabe
Xewa şêrîn hilo rabe

Çi qêrîn û çî hawar e
Çi fîxan û zarezar e

Binêre law birîndaran
Li kuştî û li kuldaran

Li ezmana pêt û rivîn
Li kolanan laşên birîn

Li Cizîrê bû talan e
Hewara dê û bavan e

Şewat û agir û bîn e
Ji barûdê hilma xwîn e

Wer ji kurdan dil bi kîn in
Wekî gurê dev bi xwîn in

Tiyê xwînê birçiyê laş
Ji zikreşî bûn gornepaş

Li me êl û eşîr bûn yek
Digel leşker tev lek bi lek

Dilê dijmin b,kerb û kîn e
Ji mêj de ew har û dîn e

Ne jînyar in ne mirov in
Ne pişt û dost hirç û hov in

Di zindana kûr û tarî
Dikin feryad ji bêzarî

Ji me tijî kirin zindan
Timî girtin timî lêdan

Hewar dikin gazî nayê
Giriftarin weylê dayê

Li van xort û pîr û kalan
Li zarok û li mendalan

Li her cih talan û kuştin
Li me ceger tev biriştin

Belê gunhê me em Kurd in
Bila em tev can bi ser din

Bi xurtî û bi mêranî
Bi zanîn û bi rêzanî

Hewar Kurdo ji rêzana
Ji civînên bê zimana

Li bê xwedî û xizana
Keda bêber ya nezana

Me çî xwest û we çî anî
Ketin davê bi erzanî

Çima bawer bi wan anîn
Ne xwedî soz, gotin kanîn

Kurê m Ronî bike gazî
Li kurdên mêr serfirazî

Xwedî rûmet desthilînin
Ji nezana rê bistînin

Li me roja raperîn e
Belê law tu serhilîne

Ji vê dozê rê bernadin
Ku gerden ew li me badin

Hevalê wan pakrewana
Di vê rê de tu wek wana

Li meydanê bi nîşanî
Eger bimirî pakrewan î

Silavên min bighîn wana
Li canê wan şoreşvana

Hezar mehder li giyana
Buhîşt û bax cihê wana

Nesrîn

Li baxê Şamê min dî Nesrînê
Çi gulek dilgeş rewşa vê jînê
Bi hilm û bîn e ew xwînşêrînê
Gulê bi dil e li baxê evînê

Ji wî baxê şên çî xweşdeng û saz
Bilbilê şeyda dixwînim awaz
Çi evîndar im her şêt û dîlnaz
Ji bo te gulê ez im yê dilxwaz

Li min binêre b,çavê kirînê
Ji te hezdikim qurban, şêrînê
Ji dil dibarin dilopên xwînê
Bi te dermankim êş û birînê

Birîn pir kûr e, derdê bê derman
Keser ji dil tîn, rondik ji çavan
Ji ber derdê te hewar û fîxan
Ez im kuştîyê yar û dildaran

Bi soz û peyman tu wî dost û yar
Dilê bi evîn nabe gunehkar
Li min mehderke ez im evîndar
Ji wê buhiştê nemînim bêpar

Ji şerm û fedî dêm tev lerizîn
Bi çavên du reş lêvên qurmizîn

Kenek ji lêvan dêm tev gîrnijîn
Me ji ber çavan hevûdû dizîn

Di himbêza te du sêvên Şamê
Bi wan dilîzim şeşreng û damê
Bi min pir xweş e şerbet ji camê
Ji wan tên naşke naghême kamê.

Ez vê helbestê diyarî keça xwe ya delalê Rewan dikim.

Ji Rewan re

Rewan keçek nûhatî
Xwedê daye l, hevhatî
Çi heyv e, nûhilatî
Ji bavo re xelatî

Bi hatina Rewanê
Xweşî kete cîhanê
D, bîst û çarê gulanê
Vekir çav li jîyanê

Li dinê bû ronahî
Buhar û tev şînahî
Li dilan kêf û xweşî
Ji çavan re bînahî

Keçek naz û çeleng î
Çi kubar û qeşeng î
Bi ziman û dilşeng î
Di zanînê ferheng î

Çiqas bêjim ciwan î
Sîtêra li ezman î
Tu serwera keçanî
Wer rêber û rêzan î

Delalê xwendevanê
Bi zanîn û viyanê
Berî bid dibistanê
Hevalê bargiranê

Bi xwendin û zanînê

Dibî xwedana jînê
Bi pirsîn û mizgînê
Wer dermanke birînê

Evîndara welatî
Tu hêviya xebatî
Bi rojê re hilatî
Çi mizgîn û xelat î

Ji Xwedê re sed şabaş
Ewî da min keçek baş
Bi hêviya rojên paş
Di pesnê de nebim şaş

**Bîranînên Celadet Bedirxan
(1893-1951)¹¹**

Gotineke pêdivî

Piştî nasîna min bi Rewşen Xanimê re, her roja pêncşemê min berê xwe dida mala wê. Rojekê min xwe amade kir, dunya zivistan, dem nîvroj û demjimêr dido bû, otobusa me ji bajarê Şamê bi rêket. Ji bextê min ê sipî bi barîna baranekê re em gihane bajarê ko Rewşen Xanim lê dimîne; bajarê Banyasê. Ev bajar şên û beravî ye, piraniya xelkên wî Elewî ne. Mala Rewşen Xanimê li devê riya Parêzgeha Laziqiyê ye û ji hêla bakur ve li ber qeraxa Derya Sipî dimîne.

Min li zengilê derî xist, berdesta wê Abla Sebah derî vekir û pê re silava min bi germî veqerand. Tiştê zehî(ecêb) Abla Sebah nêzî sî û heft salan li nav mala Rewşen Xanimê maye û hîn zimanê Kurdî nebûye. Tenê bi zimanê Erebî û Tirkî dizanîbû. Di temenê xwe de li ser zimanê Rewşen Xanimê, ew nod salî ye. Lê eger meriv jê dipirsî, digot: (*Ez pêncî salî me!*) Abla Sebah bi xwe dişa mezin ya helbestvanê Kurd Qedrî can bû.

Min û Rewşen Xanimê me li rewakê silav li hev kir, piştî şivê em li hev rûniştin û ketin behsa Mîr û nivîsandinê. Çend pirs ji

Kovara Pirs-Hejmar: 11- Sal: 3- Zivistana 1997z-2608k..... ¹¹

Ev bîranîn di rojnameya Armanc, Hejmar:1, Sal:Tîrmeha 1995, Rûpel:8-9, Stenbol- Turkiye hatiye belavkirin.

mêj de di serê min de diçûn û dihatin. Vêca min ji Rewşen Xanimê pirsî:

(-Dayê çi bi kitêbxane û destnivîsên Mîr hat?).

Rewşen Xanimê got:

(-Di sala 1971ê de li ser daxwaza Korri Zanyarî Kurd li Bexdayê, Celal Talebanî û Mes'ûd Mihemed, berpirsi-yarê Korri Zanyarî Kurd, kitêbxana Mîr birin Bexdayê.

Di nav wê kitêbxanê de ferhengeke destnivîs hebû. Ji wê ferhengê kopiyek linik min jê hebû. Berê demekê min ew jê sparte destê xortekî ji Kurdistana bakur (Tirkîyê), jê re dibêjin (Şêx Se'îd) lê mixabin tu haya min jê tune!).

Rewşen Xanimê bi kişandina çixarê re gotina xwe berdewam kir û got:

(Berê demekê; Mehmed Uzun di riya Xelîl Xoce re hate ba min û lid or mehekê li mala min ma. Wî xortî gelek destnivîs, reşbelek û wêne ji min girtin û birin. Li ser soz û gotinên wî gerek niha hin ji wan çap kiribin. Lê mixabin tu deng ji wî jê nehat).

Bi vê gotinê re lêvên xwe digivaştin ser hev û çend keser hildanîn, durvên riwê wê pê re guherîn û dest avêt ji pakêta xwe ya Kênt, cixareyek derxist û kişand. Bêdengiyek ket ser rûniştina me. Ez di hundurê xwe de pir êşiyam, lê dengê xumxuma baranê, şîrqîna birûskan, fîze fîza bê û dengê pêlên deryayê hinekî barê min sivik kirin, hin bi hin ceger hate min, ez pê re girnîjîm û min got:

(Dayê, ezê jê tu sozê nedim te, lê eger tiştek ji wan destnivîsan hebe bi kêmasî ez dikarim biparêzim).

Bi gotina min re kenîya û got:

(Kurê min tu pir dereng hatî, xwezî berî çend salan me hevûdû naskiriba, me yê bi hev re gelek kar bikira, lê mixabin dem li min derbas bûye, tu hêz di dest û çavên min de nemane. Lê ji bo destnivîsên min, ezê bi tevayî bispêrim destên te. Ez bawer im, te çawa (Name ji Mistefa Kemal Paşa re), (Bîranînên Salih Bedirxan) û çend pirtûkên din çap kirin û belav kirin, tu yê bikaribî wan jî derxî).

Piştî hinekî ji pêjneyê, serê xwe hilda û got:

(Di sala 1957an de li Beyrîtê rojnameyek bi destê dostê me Yûsif Melek derdiket. Di wê rojnamê de min hinek ji bîranînên Mîr Celadet dane belavkirin).

Pişt re, çend hejmar ji wê rojnamê spartin destê min. Lê mixabin hejmarên bîranînan ne li pey hev bûn. Ez pir li dû yên mayî geriyam. Lê vê dawiyê li nik hin dostan yên mayî min peyda kirin. Bi lez min wergerandin zimanê Kurdî. Hêviya min ew e ko ji van bîranînan sudek were standin.

Dilawerê ZENGÎ

Bîranînên Celadet Bedirxan

Ji mêj de, min dil hebû, ko bîranînên xwe di pirtûkekê de bicivînim. Berî niha bi demekê, min hin jê civandin. Lê mixabin li bajarê Xarpûtê, ji hêla (Dadgeha Istiqlal)ê bi kaxezin min re hatin girtin. Tevî ko dilê min û nivîsandina tu karî jî tune ye, lê

ezê vê carê dest bi nivîsandina bîranînên xwe bikim û binivîsînim; ji ber ko pergala derûna min ne tebitî û aşufte ye; cangiraniyekê jî xwe bera wergeya min daye. Ev hest dike bibe sedemê dîrxistina min ji gelek kar û nivîsandinan.

Min dest bi nivîsandinê kir û ezê berdewam kim. Ez bawer im, birayên min jî dixwazin van bîranînan bicivînin. Lê heger min berî xelaskirin û pêkanîna vî karî çavên xwe damirand, hêviya min ew e, ko ew ji dêvla min, bi vî karî rabin. Bi vê yekê vatiniya xwe û daxwaza min bi cih tînin.

Celadet Bedirxan

Beyrût, 16.08.1929

Di vê pirtûkê de, ezê dîrok û bîranînên malbata Bedirxaniyan bicivînim. Dibe hin bûyerên weşandî, ne pêderpê û di demên ne wek hev de jî bin, wê hin bûyer û serpêhatiyên ne weşandî jî hebin. Lê li ser zar û zimanan bi awayekî çîrokî hatibin gotin.

Heger ev pirtûk dibe belgeyek ji bo bicihkirina dîroka Bedirxanê Azîzî, ji hêlekê din ve jî dibe belgeyê qenc û alîkar; ji bo dîroknasên dîroka Kurdistanê.

Di vê pirtûkê de, wê hin nîfşin din jî, ji nivîsandinê hebin, ew jî hest û dîtinên hin kesên Kurd û rojhilatnasên biyanî yên ko li ser kesîna Bedirxanê nivîsîne. Dibe ev nîfş ji hin kesan re ne pêwîst û giring be, lê ji bo min pir giring e. mebesta min jê bicihkirina celebê navdariya navê Bedirxan e, yê pir caran bi gotegotan hatiye eşandin.

Min got celebê navdariyê... tenha bûyerek hate bîra min:

Cara pêşî di sala 1922an de bû, ko min li bajarê Munîxê, li Almanya, Prof. Zos Haym dît û wî ji min re got:

(Çaxê ko tu pirtûkekê li ser Kurdistanê dixwînî an bi kesekê re, li ser Kurdan dipeyvî, di cih de behsa Bedirxan dibe. Ta bi (Karl May) yê ko di pêvî diriya wêne û pirtûkan de, tu tişt li ser Kurdan nizane, di pirtûka xwe ya (Gerek li Kurdistanê) de bi xurtî behsa Mîr Bedirxan kiriye.

Li vir dixwazim şanekê diyarkim. Di vê pirtûkê de, ne her tiştê dinivîsînî ji bo belavkirin û weşandinê ye, yên ji bo weşanê bêne hilbijartin, û yên mayî di nav destên xortên malbatê de bimînî, ji bo taybetiyên bav û kalên xwe binasin⁽¹⁾.

Rojekê ji rojan, Salih Beg⁽²⁾ bihîst ko cotek ji kewên qenc li nik mirovekê Nestûrî hene. Salih Beg dilçûnê kewan bû, û pir ji nêçîra wan hez dikir. Çavên xwe bera kewên mêrik dan;doza kirîna kir, lê xwediyê kewan razî nebû û nedifrotin. Salih Beg pir hingirî û di riya peya û zelumên xwe re bi kotekî û zorê cotên kewan ji xwedî stand. Xwediyê kewan berê xwe da dîwana Bedirxanî û giliyê xwe li ber destê wî kir. Mîr Bedirxanî di cih de rêkir dû birayê xwe Salih. Piştî ko rastî ji Bedirxanî ve hate xuyakirin, kew li xwediyê wan vegerandin.

Salih Beg pir li ber xwe ket, bê çawa birayê wî, ya mirivekî Nestûrî û reben, bi ya wî neda..! Bi lez ji dîwanê derket û berê xwe da male. Piştî çûna Salih Beg, Bedirxanî xeber ji xwediyê kewan re şand û doza kirîna cotê kewan bi nirxekî biha jê kir. Yê Nestûrî pir baweriya wî bi dadimendiya Bedirxan dihat. Ewî jî nirxê hespekî resen xwest. Bedirxanî jî kew kirî.

Çaxê kew gihane destên Mîr Bedirxan, di cî de berê xwe dam ala birayê xwe. Piştî ko Mîr destê birayê xwe yê mezin maç kir, cotê kewan dane destê wî û jê re got: (Karê min î dih ji bo giringî û erkê stûbar û mîrnişîniyê bû. Lê karê min î îroyîn ew ji bo giringî û erkê biratî û mervantiyê ye)⁽³⁾.

Carekê ji caran, Mîr Bedirxan xwest fermandarî û bindestkirina wêrîn û piştrastkirina wêrîn û piştrastkirinê li mîrnişîna xwe nas bike. Kûzek ji peran li devê riya bajêr danî, çavên xelkên bajêr li kûzê peran ket, riya xwe jê dagerandin û jê bi dûr ketin.

Xelkên bajêr ji çûn û hatina xwe, ya dir ê û xaçirêkên teng û dijwar de, westiyan û pir tengezar bûn. Zanyarekî berê xwe da dîwana Mîr, û jê re got:

-Mîrê min! ma tu ji Xwedê natirsî...! Te berê xelkên bajêr ji riya wan a serekî guhert û te şopa wan jê qut kir?!

Mîr ji vê gotinê mat û zehî ma. Zanyar gotina xwe berdewam kir û jê re got:

-Te kûzek ji peran, avêtiye devê riya serekî ya bajêr û xelkên wî, ji tirsê peran, newêrin tê re herin û bên, berê xwe dane xaçirêk û riyin teng û dijwar.

Mîr, bi vê bawerî û spartindeya xelkên xwe, pir kêfxweş bû. Di cih de, fermana hilanîna kûzê peran û belavkirina zêran li şagirtên dibistanan kir.

Mîr Bedirxan li Cezîra Botan, di Birca Belek de, rûniştî bû, çavên wî li panzde-bîst qantirên ji ceh û genim barkirî ket. Mîr bang li berdestê xwe kir, jê xwest bizane, ev çi qantirên barkirî ne, û ji ku ve tên.

Piştî berdestê Mîr vejeriya, jê re got: Mîrê min, ev qantirên barkirî baca gundê (Taqiyânê) ne, û ew ji nav Kildanan tên.

Mîr pir hingirî, û bi zirtî got: Dêmek xelk sitembar in... ji çend gundên piçûk ev bar tev bêne hevdan... ma îşê aqila ye!!? Ji tiştê hatî komkirin, nêvî li xwediyên vejerînin, ji vê care û pê de, dive ez tiştêkî weha nebînim û nebihîzim. Lê, heger nebû, ezê wê gavê, stemkaran bi sertî, û bê dilovanî arih kim.

Carekê, Mîr Bedirxan li nav dibistanan ger û zêrevanî dikir. Ji mamostayekî re; mamostayê helbest û pêlewazan dide, got: -Ezê dînarekê xelat û pêşkêşî bidim her şagirtêkî, ko rûpelekî ji rûpelên pirtûka Mûtewwel⁽⁴⁾ bê şaşî ji min re bixwîne. Şagirt yek bi yek nêzî Mîr dibûn, û rûpelê xwe bê şaşî dixwendin. Mîr jî xelat û pêşkêşî diyarî wan dikir. Şagirtêk hat, ji mamostê xwe re got: -Heger Mîr li ser xwendina rûpelekê dînarekê xelat dide, wê li ser xwendina Mûtewwel bi tevayî, û jiberkirî çi bide?

Mamoste pirsê şagirtê xwe ji Mîr re got: Mîr şagirt xwest. Piştî ko şagirt Mûtewwel bi tevayî û bê şaşî li ber Mîr xwend, Mîr ji zîrekiya şagirt pir mat û kêfxweş bû. Li hember her xwendina rûpelekê pênc dînar xelat û pêşkêşî danê.

Li nêzî Cezîra Botan çemek heye, jê re dibêjin (Çemê Cuhîyan). Li ber vî çemî, Cuhû bi erkên xwe yên olî radibin, û li gorî yasa ola xwe, xwe perhîz û paqij dikin. Kurdên misilman û xaçparêzan ew pir tengezar dikirin û nedihîştin bi erkên xwe yên olî rabin.

Rojekê Haxamê Cuhîyan gilî li ber destê Mîr Bedirxan kir, Mîr jî pirsê navê cihê ko dest dirêjkirin lê bûye jê kir. Haxam bi tiliya xwe cih nîşanî Mîr da, bê ko navê cih bêje. Mîr dîsan pirsê navê

cih û yê çem jê kir. Haxam bi tiliya xwe, dîsa cih nîşan dikir. Wê gavê Mîr girmijî û got: Ma cihê tu nîşan dikî ne (Çemê Cuhyan) e? Haxam jê re got: Mîrê min ê gewre, bi vê gotina xwe tu rastgoya arziya çem ji Cuhyan re bi cih dikî! Wê gavê Mîrê gewre, ferman da, ko çem çemê Cuhyan e, divê tu kes ji misilman û xaçparêzan nêzî çem an karûbarê wan nebin.

Di rojnameya Telgiraf ya Turkî de, hejmar:128, roja çarşembê, çiriya pêşîn, sal:1340ê koçî (1924z), ji gotareke di bin navê Nestûrî de, nivîsa Torevan Silêman Nazîf Beg hatiye girtin: (Di sînore me yî başûrê rojhilat de, Nestûrî, birîneke ko bi dijwarî devê wê bê hev. Evî nijadî gelek caran dewlet westandiye, û bûye sedema aloziya Mûsilê û bûne akam û ûştî ko Ingilîz derbasî vê herêmê bibin.

Ev milletê xurt, yê li wilayeta Mûsil û Hekariyê, ko nêzî sînore Iranê rûniştî ne, ji hêla rehê ve ew Kildan in, û ji hêla olê (mezheb) ve Nestûrî ne. Digel ko ev ol (mezheb) ne wek tu mezhebî ji mezahibên Fila ye jî. Lê bila di koka xwe de rehek ji Filetiyê jî bin. Heger çawa be, tenê bes e ko File ne, dibin sebeb ko Îngilîz wan li hemberî me biparêzin û bi riya wan derbasî vir bin.

Nestûrî heta dewra padîşah Ebdil-Mecît, li Cezîrê û Botanê di bin stûbariya begên Kurdan de rûniştî bûn, ji mêj de baca xwe li gorî lihevkerinê didan. Ingilîzan tevlihevdan kir. Nestûriyan nema baca xwe dan. Di wê demê de, Mîr Bedirxan serekê began bû, û dûre bû paşa.

Bedirxanî bi hêzeke xurt êrîşeke zor bir ser Nestûriyan, û ew şikandin, xûk û bac jî, ji wan girt. Di vê bizava Mîrê Kurdan de

tu akam û mebesta asêbûnê li hemberî dewletê tunebû, lê Mîr îdarekirina vê rîayetê (birêvebirina karûbarê mîretiyê) ku ji bav û kalan hatibû, ji bo xwe tişteke meşrû' didît, belkî ev yek ji bo xwe wek meseleya şerefê dizanî.

Di wê demê de, mîrza Henrî Layard li Mûsilê Konsolosê Ingilîzan bû, û entîke û kevnareyên, ko ji kaviil û wêranîyên Nînowayê derdiketin, ewî dighandin British Museumê ya li bajarê Londonê. Wî Ingilîz agedarî pîrsa Nestûriyan kir, û serçimandina Bedirxan, jî xwest. Bixwe, ew li dû mezinkirina pîrsa Nestûrî û Bedirxan bû; ta ko Ingilîzan doza derxistina Bedirxan ji welatê wî, ji Tirkan kir.

Bedirxan dê bi hesanî dev ji mîrnişîna pêmaya bav û kalên xwe berneda, nemaze mîletê wî dibin femandariya wî de ne, û bi çavin mezin û pîroz lê dinêrin: Guhdariya fermanên (Babil Alî) nakin. Padişahiya Osmanî dît guhnedan û bersivnedana fermanên wê, asêbûn û liberrabûn e, vêca bi leşkerekî giran êrîşî Bedirxan kir, zîlamên Bedirxan pêdariyeke zor kirin, û bi serketin. Hemî têkiliyên xwe bi dewleta Osmanî re birîn, û serxwebûna welatê xwe hildan, û wîlayeta Sêrtê jî girtin.

Tê bîra min, min di biçûkaniya xwe de, di sala 1258an de (koçî), perên çêkirî dîtin, ko li ser rûwê wê (Mîrê Botan Bedirxan e) nivîsandîbû. Bedirxan mirovekî aqilmend û pir zîrek bû, ji tevger û karên dijwar nediwestiya. Femandariya Bedirxanî roj bi roj fireh dibû, ta ko gihişte bajarê Diyarbekirê (Amedê). Ev pesin û salixdanên hanê, bes in ko Mîr bedirxan di nav gelê ko hîn di jîneke sazûmanî û pevbendî de kedî nebûbe; bigihêje bilindiya Emîr el-muminîn.

Ji ber asêbûn û li ber rabûna Mîr Bedirxan, Ingilîz dijminê wî yê taybetî, û Nestûrî yên gelemperî bûn. Li Stenbolê, misilmanan jî ji Mîrê Kurdan hezdikirin pirtirî ko ji padîşah hezbikin. Lê padşahiye ji ber zora Ingilîz.. bi serdariya Ismaîl paşayê Çerkes, leşkerekî xurt, bi çekên giran ve şande ser Bedirxanî.

Di gumana min de, serdar Ismaîl paşayê Çerkes, di şerê Belqan de serokê erkan bû.

Mîr, li hemberî êrîşê dikaribû şer kiriba, û zora wan jî biriba, lê mixabin pismamê wî; Êzdîn Şêr, dev jê berda û bi 15-20 hezar şervanî ve li kêleka leşkeran sekinî. Ji neçarî Bedirxan xwe sparte mercên xwehermendiye, û şer rawestand. Ev bûyer, di sala 1262an de (koçî) bû (1845z.).

Vê bûyera dijwar û xiniziya Êzdîn Şêr, serî li Bedirxan gerandin, û bûn sedem ko (Babil Alî) û padîşah bixwe lê bêne mehderiyê. Pêvî bê çî bi serê malbat, êl û eşîra wî, eşîrên li derdora wî hat kirin. Emîr dan wilayeta Amedê û heyeta erkanê ko Bedirxan û malbata wî bi awayekî şayeste û kubarî bigihînin Istenbolê. Dema ko ew gihandin bajarê Istanbolê, di cih de, derbasî dîwana padîşah Ebdil-Mecîd kirin.

Bedirxan, li ber padîşah, xuyakirina sedem û dehifdanan, ne li şayesteyî cih û meqamê xwe, ne jî li gorî sazûman û toreya ko li ser xwedî bûye dît. Ji lewra, ewî dîdariya cihnişîn (baz'an) baştir didît; ji bo wî sûcdar û gunehkareke, û tenê perçeyek ji çarînen Umer Xeyam li ber bixwîne:

Ka kî li cîhanê bê guneh heye, bêje min?

Yê bê guneh çawa jiyaye, bêje min?

Nepakîyê bi te dikim, tu jî nepakîyê bi min dikî.

Çi cudayî di nav min û te de heye, bêje min?

Xwendina vê çarînê, dilê padîşah pir şakir, û pirtir bi Bedirxanî ve hate girêdan û navnîşana padîşahiyê pê ve kir.

Piştî karbidestîya Bedirxan ji ser Nestûriyan rabû, bûn wek şêrên dev bi xwîn, û bi mîrnişîn û padîşahiyê ve ketin. Roj bi roj bûyerên wan ên xerabûnê pir dibûn, ta ko lîstikên wan jî diyar bûn. Ev sedemên seretayî, û serekî yê hilweşîna padîşahî û mîrnişîniyê bûn.

Rojekê ji rojan, Xelefê Şewqî^(s) pêrgî hevalekî ji hevalên Mîrê Behdînan hat, bi hev re, li ser buyer û karên mîrên hev peyivîn. Hevdê Mîrê Behdînan ji Xelef re got: -Ma ev çi rewş e li Botan e? Herdem di nav şer û nakokîyan de ne. Lê Mîrê min, li welat û herêmên wî herdem xweşî, bêdengî û haşbûn e.

Xelef lê vegerand û got:- Mîrê te dîkê di nav sedên mirîşkan de ye. Lê Mîrê min beranê di nav hezarên ji beranan de ye, û ev e sedema haşbûna li nik we û nakokiyên li nik me.

Ji çîrokên jînenîgariya Bedirxan yê taybetî

Bedirxan, di şêst û pênc saliya xwe de mir. Ji carekê pêve nesax neket, ew car jî pê çû. Di saxiya xwe de, pir bi hêz bû, bi liba genim digirt, û ji nav tiliyên xwe de davêt, cam quldikir. Di dema li Tirkiyê surgon bû, pereyên Mecîdî nû derketibûn, Mecîdî bi tiliyên destên xwe digirt, û difirikand, nivîsandina wê dimal, û jê dibir, wî canbaziyeke taybetî hebû, ew jî qut û şikandina êzingan

e. Çewa celebên qalûn û pîpên wî, yên ko pê tutûn dikişand bi cîgeh û xizaneyên taybetî bûn, weha cîgeh û xizanên ji bo parastina celeb û rengên biviran jî li nik wî hebûn.

Ev e rûpelek ji jiyana wî ya li surgonê (Turkiyê):

Piştî ko darên stûr û mezin tannin, li orta hewşê çipya datanîn. Her roj, piştî nîvroj Mîr Bedirxan paşa du demjimêr (se'et) xwe bi qutkirina dare êzingan mijûl dikir. Piştî ko karê xwe kuta dikir, tasek mezin dew vedixwar. Havîn ba, zivistan ba, wî bi ava sar destnimêj digirt.

Ji biçûkaniya xwe de (ango ji dema bavê xwe de) di riyeke xweşî û saxiyê (tenduristiyeke baş) de xwe dîtibû.

Carekê min ji apê xwe Ebdilrehman Beg bihîst, Bedirxan di zivistanê de qeşa dişkenandî û bi ava sar û qeşagirtî sere xwe dişûşt. Pir ji canbaziya binavê hezdikir, gelek caran bi dost û hevalên xwe re dilîst.

Hezkirina vê lîskê di dilê zarokên xwe de dişand. Beşdarî lîskên wan dibû, yên di yek temen û xurtiyê de ba wan bera hev dida, û yê serketî diyariya wî xencer an dimançek bû.

Mîr pir ji lîska şetrencê jî hezdikir, ji ber ola (mezheba) wî Şafi'î bû, ji nav lîskan Şetrenc jê re helal û rewa bû. Çawa lîskvanin zîrek ji nav hevalên wî diyar bûn, weha jî di nav zarokên wî de. Lawê wî peyar Mistefa paşa lîskvanekî pir jîr û jêhatî bû. Rojekê zora bavê xwe Bedirxan paşa pir, Mîr pir hingirî, û bênteng bû, ji ber tu kesî zora wî nebiribû, di nav henek û genekan de, dar di nav serê lawê xwe de xist, lê lawê wî ji cihê xwe nelivî û bêdeng ma.

Min ev bûyer ji peyar bavê xwe Emîn Alî Beg bihîst. Rojekê, di destpêka şerê Cîhanê yê pêşîn de, min û bavê xwe, bi hev re lîska Şetrencê list, nizanim çawa bû, ji min re li hev hat û min zora wî bir, hema lîsk kuta bû, ji nişkave, ez rabûm û ji paş ve vegeriham, bi dû-sê gavan dûrî masê ketim. Bavê min ji vê tevgera min î ji nişka ve mat û zehî ma!! Ewî ji min re got: Çi bi te hat? Min bersiva wî da; Min texmîna darê lêxistinê kir, vêca ez dûr ketim mîrzayê min. Ji vê henekê, peyar pîr kenî û şabû. Wî bixwe ji henekan pîr hezdikir. Li ser daxwaza Mîr Bedîrxan, zarokên wî bi gelemperî hînî lîska Şetrencê dibûn. Peyar Mistefa paşa lîskvanekî navdar bû, di dema ko ew li bajarê Şamê dima, rûsîpiyekî Rûsî navdar, û yê yekemîn di nav lîskvanên welatê xwe, û di nav yên Ewripayê de bû, pîr ji naskirin, serdan û gera rojhilatê hez dikir. Rojekê bi mêvandarî hate bajarê Şamê. Di vê hatina xwe de, pîrsa nave lîskvanekî xurt li bajêr kir, xelkê bajêr berê wî dan Mistefa paşa.

Di wê demê de çayxanek taybetî ji maqûl û mezinên bajêr re hebû, mêvanê gerok berê xwe da wê çayxanê, li derbasbûnê pêrgî lîskvanekî hat, û sedemê hatina xwe yî çayxanê jê re got, lîskvan wê êvarê soz bi çûna nik Mistefa paşa dayê, piştî ko bîstekê dagerîn mala wî bi mêvandarî. Yê gerok bi mazûvanê xwe re berî dan male. Li derbasbûna oda mêvanan, çavên mêvan bi masa Şetrencê ket. Di cih de, yê mêvan ji mazûvan pirsî: Diyare ko tu dilçûnê lîska Şetrencê yî, gelo te tucarî Mistefa paşa re lîstiyê? Mazûvan lê vegerand û got: Min gelek caran pêre list, lê min yekcarî zora wî nebiryê.

Yê Rûsî ji mazûvan xwest, carekê berî çûna cem Mistefa paşa bi hev re bilîzin. Bi hev re lîstin, yê mazûvan zora mêvanê xwe bir, bê ko mêvan ber xwe bide, ew pir li ber xwe ket, û ji çûna cem Mistefa paşa rûsar ma; ji ber ko mazûvanê wî, tucarî zora Mistefa paşa nebiriye nexwe tu hêviyên wî di bindestkirina Mistefa paşa de nema.

Di wê gavê de, mêvanek derbasî male dibû, û bang li xwediye male bi nave Mistefa paşa kir. Di cih de, yê mêvan ji yê derbasbûyî haydar bû, ko mazûvanê wî Mistefa paşa bixwe ye. Ew ji vê rewşê mat û zehî ma. Ji mazûvanê xwe pirsî: Sedemê nediyarkirina fereziya xwe. Mistefa paşa bersiva wî da û got; (Ta bi niha tu kesî zora min nebiriye. Ez bixwe te nasnakim, û ne jî jêhatîbûna te dizanim. Min baştir dît, xwe bi te nedim naskirin, û bi te re bilîzim. Heger te zora min biriba, minê wê gavê sergerandin û rênê din jê re bidîta. Tirsar min ew bû, ku te ji bajarê Şamê bida rê serbest û Mistefa paşa bima bindest.

Cara pêşîn bû, min ew çîrok ji devê lawê metika xwe peyar Yûsif begê Turk bihîst, çîrokeke baş li Sûrî û Libnanê nas kiriye. Min bixwe ji devê gelek kesan bihîstiye.

(Kuta bû)

Têbînî:

1-Berî ko Mîr Celadet Bedirxan bîranînên xwe kuta bike, ji nav me bar kir û çavên xwe damirand, ji ber vê çûnê, her tişt jî

wekî xwe man û bîranînên wî di pertûkekê de nehatin civandin û belavkirin. (Dilawerê Zengî).

2-Ev kurtegotin ji bîranînên peyar Mîdhet beg e, di sala 1908-1909an de, di dema gera wî û birayê wî yê mezin Bedrî paşa de, li Kurdistanê nivisiye.

3-Salih beg: Birayê Bedirxan yê mezin e û lawê Mîr Ebdilxan yê mezin e. Bixwe ew jêgirtiyê rewayî ji Mîrnişaniya Botan re bû. Lê ji ber ko mirovekî dîndar û sofî bû ne li gorî kar û barê erkê mîrnişînî û femandariyê bû. Bi dilê xwe, mîretî da destê birayê xwe Mîr Bedirxan û wî şayesteyê wî cihî dît.

4-Mutewwel: pertûka Se'dedînê Teftezanî ye, di warê rêziman, veguhertin û pêlewazên helbestan de ye.

Muxteser: kurtepertûka Mûtewwel e, di nav Feqe û Melên Kurdan de tê xwendin. (Dilawerê Zengî).

5-Xelef: Yek ji heval û hogirên Bedirxan paşa yê nêzîk bû. Ji ber peyakî qenc, mêr û jêhatî bû; Mîr Bedirxan gelek jê hezdikir. Pir ji stran û dîlok li ser kar, mêranî û hişyariya wî hatine gotin. Li nêzî Nisêbînê cihek heye jê re (Girê Xelef) dibêjin ew jî li ser navê wî hatiye binavkirin.

Çavkanî:

*Rojnameya (El-Huriye),sal:1,hejmar:5,6,7,8,9,10.Sala:1957.Beyrût- Libnan.

Binali 348

Kurtejînenîgariya Dilawerê ZENGÎ:

*Ew bixwe ji xelkê Kurdistana Bakur e, ji (Qeza Şêrwanê, welayeta Sêrtê, gundê Qewmik), û ji êl û eşîra Dumila ye.

Di dema şerê Dewleta Osmanî û Qeyser de û ji ber sedemên ramyarî yên wê demê kalkê wî (Mihemedê 'Emê) tevî malbata xwe ji gundê xwe derkikevin û berî didin binya xetê. Bi rê de, û li gundekî ji gundên Wêranşehrê Mihemedê 'Emê dimre. Lawên wî (Isma'îlê Mihemedê 'Emê û birayê xwe Mihemed) meşextî binya xetê dibin û li bajarê Amûdê bicî dibin.

*Dilawerê Zengî, piştî şewata Sînema Amûdê bi heşt mehan tê ser rûyê dinê. Di sala 1961ê de, li bajarê Amûdê hatiye dinê.

*Ji ber rewşa xizanî û feqîrtiyê xwendina xwe ya bilind kuta nekir. Lê xwe ji xwendina pertûkan û çûn û hatina linik mirovên rewşenbîr, siyasetmedar û zanayên Kurd û civatên wan bêpar nekir .

*Di sala 1977an de û li Amûdê bavê wî diçe ser dilovaniya Xwedê, di wê salê de dest bi nivîsandina helbestanê dike.

*Li ber destê diyeke welatparêz û miletperwer mezin dibe. Evê diyê (Ferîde Elî) akameke (bandûreke) pir mezin li jiyana wî ya nivîskarî û ramyariyê dike. Gelek cefakêşî û dijwarî ji bo wî, di vê riyê de, jî kişandiye.

*Bandûra Şêxê welatparêz û miletperwer (Şêx Sedredînê bavê kal) pir lê dibe û li ser destê wî dest bi nivîsandina Kurdî dike.

- *Du salan li gundê (Girê Sor) mamosteyî dike.
- *Di sala 1980an de ji neçarî berê xwe dide bajarê Şamê û li Zangoya Şamê kar dike. Piştî heşt salan ew dûrî karê xwe dikeve. Ji wê rojê de, xwe ji nivîsandin û lêkolîn û xebatê re vala dike.
- *Di warê ramyariyê de jî keda wî gelek heye.
- *Di sala 1987an de Rewşen Bedirxan nas dike.
- *Piştigiriya Rewşen Bedirxan di wergerandin, amadekirin û weşandina çend pertûkên wê û yên malbata wê de kir. (bîranînên Salih Bedirxan. Name bo Mustefa Kemal paşa. Mîr Bedirxan. Ê...hwd)
- *Di sala 1991ê de piştî serîhildana Kurdên başûr, diçe Kurdistanê û li wir çend semînerên rewşenbîrî û toreyî girêdide.
- *Di hin rêdaksiyonên kovar û rojnameyên Kurdî de kar dike.
- *Ji bilî nivîsandin, lêkolîn û helbestan, karê rojnamevaniyê jî dike. Di gelek kovar û rojnameyên Kurdî de nivîsandiye û dinivîsîne ji wan: (Gelawêj), (Gurzek gul), (Pirs), (el-Hîwar), (Newroz), (Hêvî, Parîs), (Kurmancî, Parîs) (Armanc, Siwêd), (Medya güneş, Istenbûl), (Xebat,Erbîl), (Metîn,Dihok), (Birayetî, Dihok), (el-Itîhad,Silêmani-yê), (Mîdya, Erbîl), (Gulan, Erbîl) û (Serxwebûn, Erbîl) (Rojda,Libnan) (Jîn,Sûriya) (Zevî, Sûriya)...h.d.
- *Gelek dîwanên helbestvanên Kurdan yê navdar ji tîpên Erebi wergerandiye Latîni û pêşgotin ji wan re nivîsiye ji wan: (Seydayê Tîrêj: dîwanên wî: Xelat, Zozan û Cûdî), (Seydayê Bêbuhar: dîwana wî: Zindan)... li dora (200) pertûkên li ser tore, çande, dîrok, û folklorê Kurdî li Sûriyê daye weşandin.

- *Di sala 1985an de jin aniye. Sê kur û keçek wî hene: (Royar, Rodî, Ronî û Rewan).
- *Di sala 1999 an de ji hêla Rojnameya Mîdiya ya ku partiya (YNDK) li başûrê Kurdistanê diweşîne xelatê (Rêzname) werdigre.
- *Di 12/7/2000 de, li ser navê Komîta (xelata Osman Sebrî) diçe bajara Enqerê û xelatê pêşkêşî prof. Ismaîl Beşikçî dike.
- *Di sala 2004an li ser navê Komîta (xelata Osman Sebrî) diçe Elmanya ji bo xelata Osman Sebrî bide xanima hêja Danyêl Metran.
- * Di sala 2008an li ser navê Komîta (xelata Osman Sebrî) diçe Elmanya ji bo xelata Osman Sebrî bide mamosteyê gewre Munzir Elfedil.

Berhemên Dilawerê ZENGÎ yên çapkirî ev in:

- *Dîwana (**Pêdarî**) helbest1985.
- ***Gramêra ziman**-Celadet Bedirxan û Rojê Lîsko-wergerandin-1990.(bi arîkariya hin mamosteyan).
- ***Ji mesela Kurdistanê-Celadet Bedirxan**-wergerandin-1990.
- *Dîwana helbestvan Ebdirehmanê Mizûrî(Ji evîna çirayên kevin) wergerandina tîpan1991.
- * Dîwana helbestvan Ebdirehmanê Mizûrî (Li xelkê tehlê li min şirînê)- wergerandina tîpan1991.
- ***Mîr Bedirxan:** Lutfî, wergerandina: E.S.Goranî. Amadekirin û lêveger: Rewşen Bedirxan û Dilawerê ZENGÎ.
- *Alîkariya Rewşen Bedirxan kir di weşandina hin pertûkan de, ji wan:
 - Bîranînên min -Salih Bedirxan-**.
 - Name bo Mistefa kemal paşa. (Celadet Bedirxan).**
 - Bîranînên jinekê (perçê didiwan).**
- ***Şerefnameya Menzûm**-Cegerxwîn-ji tûpên Erebi bo tûpên Latîni, û lêveger, ravekirin û serastkirin.1997.
- ***Bîranînên Celadet Bedirxan**-komkirin û wergerandin bo zimanê Kurdî.
- ***Ez û Agir**- Dîwana helbestvan Hizrevan-wergerandina tîpan 1998.
- ***Stran, berf û baran** -helbestvan Mûeyid Teyib wergerandina tîpan.
- ***Bedirxanî di Cezîra Botan de**-Malmîsanij-wergerandin: Gulbuhar Bedirxan û Dilawerê ZENGÎ.1998.

- ***Berî heyv hilê** -çîrok- wergerandina Tewfîq El-Huseynî ji zimanê kurdî bo zimanê Erebî. Nivîsandina Dilawerê Zengî- Ji weşanên Mîdiya-Erbîl. 2001.
- ***Qedrî can-helbest. Gotar. Çîrok û wergerandin.**- amadekirin û berhevkirin. Bi zimanê (Erebî). çapxana Aras, Hewlêr 2001.
- ***Bîranînên Osman Sebrî-** bi zimanê Erebî-2001. Beyrût, Libnan. çapxana Emîral.
- * **Bîranînên Osman Sebrî-** bi zimanê Kurdî -2005. Beyrût, Libnan. çapxana Emîral.
- ***Şerrên Sasûnê** -Osman Sebrî-.komkirin û amadekirin. Bi zimanê Kurdî -2005. Beyrût, Libnan. çapxana Emîral.
- ***Dîroka kelepura mîrnişîniya Botan.** –Mele Xelefê Bafî.- veguhestina tîpan. Bi zimanê Kurdî -2005. Beyrût, Libnan. çapxana Emîral.
- ***Qedrî can-helbest. Gotar. Çîrok û wergerandin.**- amadekirin û berhevkirin. Bi zimanê (Kurdî). çapxana komal, Istenbol-2004.
- ***Qedrî can-helbest. Gotar. Çîrok û wergerandin.**- amadekirin û berhevkirin. Bi zimanê (Kurdî). çapxana Emîral, Beyrût-Libnan. 2005.
- * **Şerrên Sasûnê** -Osman Sebrî-.komkirin û amadekirin. Bi zimanê Kurdî -2005. Istanbol, weşanxaneya Pêrî, 2005.
- * **وثن للعشق** dîwanek ji helbestan- wegerandina: Şêx Tewfîqê Huseynî ye. Weşandina Dar Kîwan e-Şam-2005.
- ***Mewlûda Pêxember** –Tîrêj- veguhestina tîpan û pêşkêşkirina: Dilawerê Zengî. Beyrût-Libnan. Çapxaneya Emîral. 2006.

- ***Serpêhatiyên Kurdan-Tîrêj-** veguhestina tîpan û pêşkêşkirina:
Dilawerê Zengî. Beyrût- Libnan. Çapxaneyaya Emîral.2009.
- ***Muxtaran** (Lîqaat we Hîwarat), Dilawerê Zengî, Perçê 1+2,
Beyrût-Libnan. Çapxaneyaya Emîral.2009.
- ***Etyaf El-Madî,** Dilawerê Zengî. Beyrût-Libnan. Çapxaneyaya
Emîral.2009.
- ***Ebdirezaq Bedirxan.** Werguhêr:Dilawerê Zengî. 2010.
- * **حكايات شعبية (حكم وأمثال وألغاز) /روجه لیسكو/ ترجمة: توفیق الحسینی**
ودلاور زنگی. دمشق 2010م.
- ***Bînahî-** (Gotar û Lêkolîn, Helbest û Hevpiyivîn), Dilawerê
Zengî, Beyrût – Libnan. Çapxaneyaya Emîral.2010.

Ji Dilawerê ZENGÎ re

Li Şamê qeqeba kew tê
Li min da şewşen û şewtê
Hilavêtim nema xew tê
Ji rengê Dicle rûbar im

Hejandim nameya ZENGÎ
Ji xew rabûm bi wî dengî
Bi kêf û rewş û ahengî
Ji mihla wî evîndar im

Ji mihrê pertewek da min
Li min nûkir evîna min
Du mestanê bi yek cam in
Belav û sewsî û tar im

Kevanê Xan-Şeref da mil
Li min nêrî bi çavê kil
Perî kêşane cerg û dil
Bi sê tîran birîndar im

Li meydanê DILAWER bû
Di mihrê de li hev wer bû
Bi nîşana xwe bawer bû
Di fitrakê giriftar im

Çeleng û jîrek û têz e
CELADET vêge ew rêz e
Ziman û şêwe parêz e
Bi seyda re tebakar im

Ji endamê dibistan e
Tenê murxê gulistan e
Li dora wî piristan e
Digel wî hemdem û yar im

Li goşê bîr û zanînê
Di ferhengok û azînê
Bi endazî diraçînê
Li wê kamê xerîdar im

Enî jor û qelemgêr e
Sipas û aferîn jêre
Dijî dijmin ez im pêre
Li dengê wî hewadar im

Li baxê rist û awazî
Bi raman û qelembazî
dibînim wî bi ustazî
Ji bo mafî nigihdar im.

Ehmedê Şêx Salih

Cizîrê-Eyndîwar/1991

Ji Dilawerê ZENGÎ re

Mizgîn li te be Cegerxwînê Kurd
Seydayê nemir, zana û rêber
Warê tu lê bû, nemaye xalî
Di pey te îro, maye DILAWER
Şehr û bajarê tora gelê Kurd
Nemaye vala, bêkes û xwedî
Barê te'y giran, daye milê xwe
Şopa te îro, ewî daye ser
Seyda de rakev, bê derd û bê kul
Ala te îro wa hildaye jor
Xortê çeleng û jîr û hinerbaz
Şahê evînê li textê Keşwer.

Seydayê Tîrêj
Cizîrê/Hisiça
22/6/1985

Binaali 358

Dilawer

Hey Dilawerê ZENGÎ Hem tu comerd û zanî	Lawekî çak û şengî Hem tîkoş û lehengî
Girnas û dilawerî Îro ji gelê Kurd ra	Ji bo welat perwerî Hozan û rewşenberî
Kurd bi hewcî wek te ne Kurd di şevên tarî da	Ên wekî te çande ne Li ber ronahî we ne
Gelê Kurdê pehlewani Gelê Kurd zana kirin	Mabûn ne xwendî nezan Xortên wekên te hozan
Gelê Kurd raketi bûn Bindest kevneperestan	Sed salan paş keti bûn Bend bend bi hev keti bûn
Ji ber dijmin zan kuştin Xwe firoş kirin padşah	Heçî ên nezan hiştin Wan Kurd bi hev dan kuştin
Hozan rabûn ban kirin Kurdan riya çewt berdan	Gelê Kurd şiyar kirin Wan riya rast naskirin
Yek Cegerxwînê nemir Kirk ji dest xwe berneda	Wî bi rista xwe şerkir Wî nivîsî heya mir
Yek ji wan Osman Sebrî	Zanê manî nemirî

Li pişt mê xema mexwin	Zanyarî ezber kirî
Tu û seydayê Tîrêj	Hûn du devên hingivrêj
Hûn di pê Cegerxwîn ra	Şewq didin wek gilawêj
Em milên xwe bidin hev	Binvisînin roj û şev
Wek Cegerxwînê nemir	Bê çewtî badan û rev
Hozanên li çar birran	Ji Sor û Lor û Goran
Ji Badîn û Zaz em tev	Hilgirin barê giran
Hevalê min Dilawer	Ez dibêjim bi bawer
Kurd nagên armanca xwe	Bê tore û rewşenber
Heçê gelê bê hozan	Wê tim bimîne nezan
Ne şiyar û raketî	Bindest, hejar û xizan
Ê hozan û tore bê	Dibê yara wî hebê
Nizanê binêvêsê	Di evînê wernebê
Ji eşqê bûm Bêbuhar	Ez pir geryam war bi war
Kurdistana xwey rengîn	Mîn jê rindtir nedî yar.

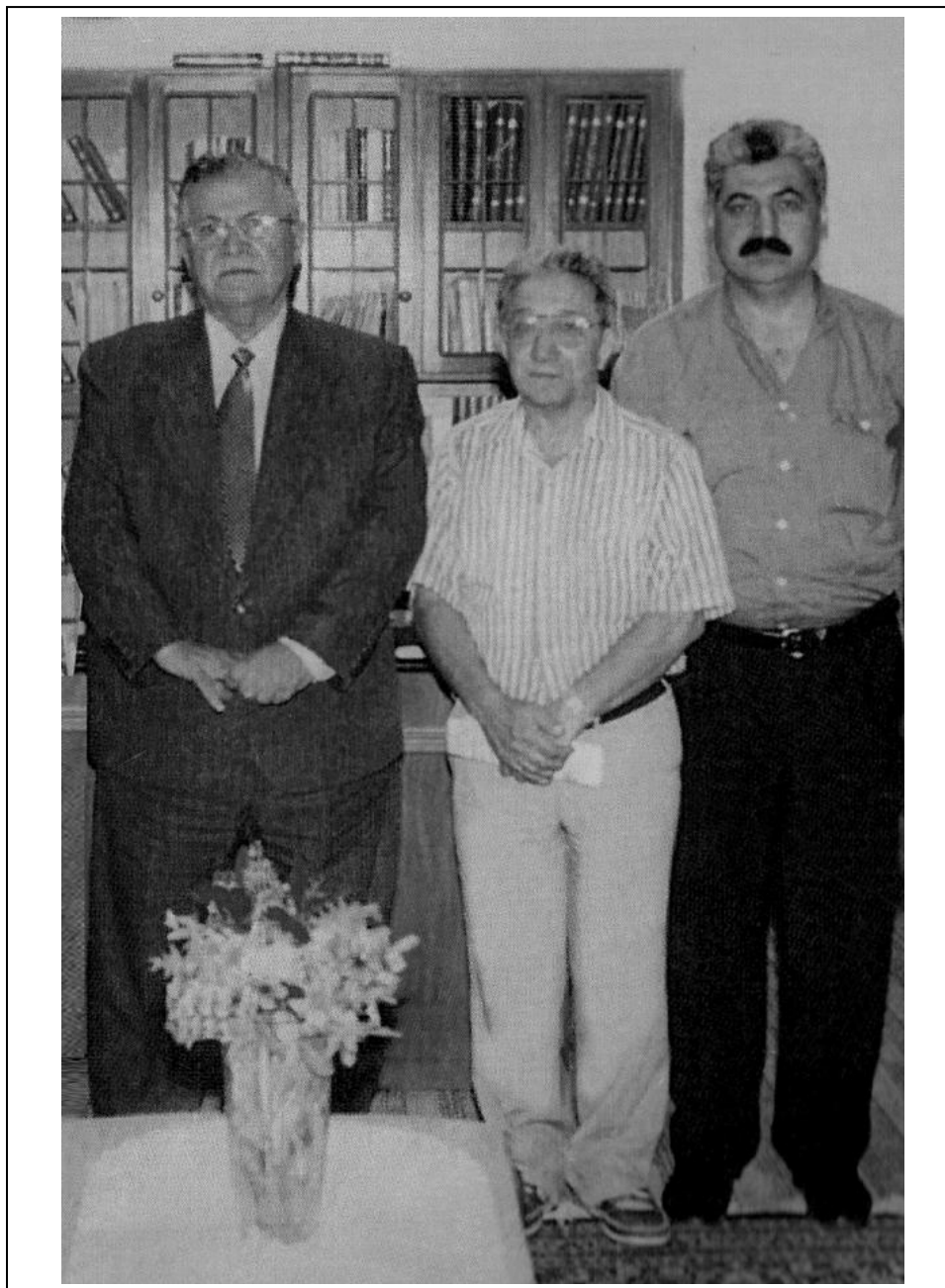
Bêbuhar (Yûsifê Berazî)

Cizîrê- Serê Kaniyê 19 / 7 / 1985

Wêne.....

Bînali 361

Binali 362

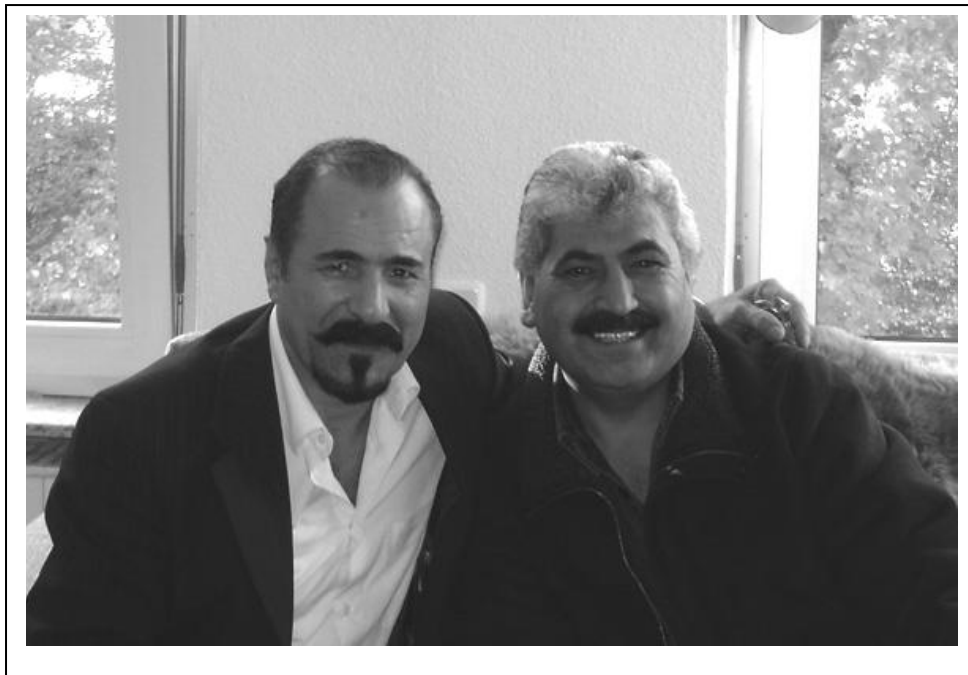
Serok Celal Talabanî, Nezîr Cezmatî û Dilawerê Zengî
Silêmaniyê- Qelaçolan-2001.

Serok Mesûd Barzanî û Dilawerê Zengî-Hewlêr-Serê Bilind 2001.

Dilawerê Zengî û Dr. Ismaîl Beşikçi -Enqere 2000.

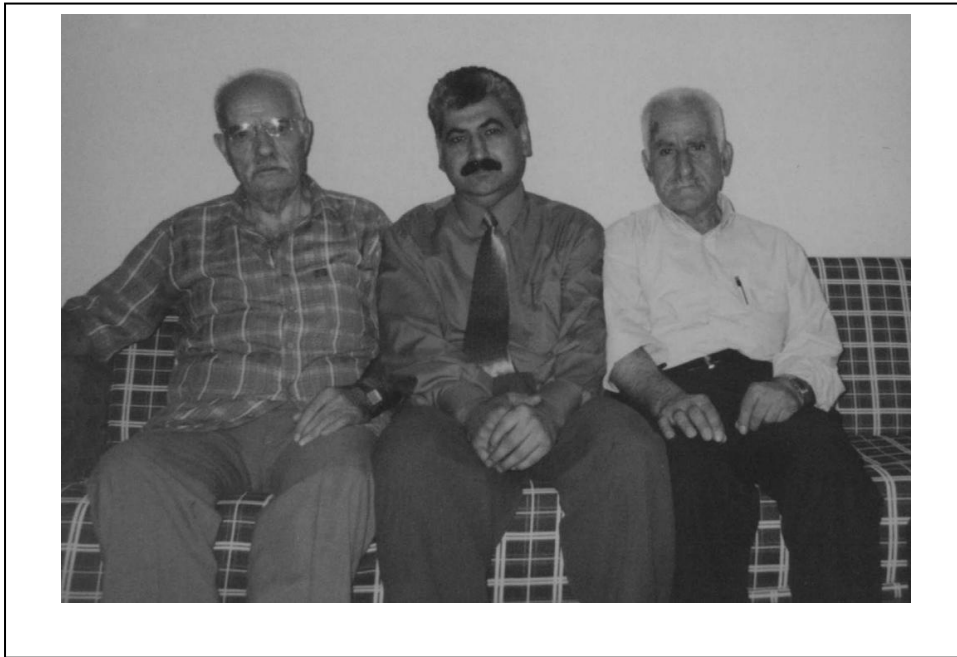
Dilawerê Zengî û hunermendê gewre Şivan perwer-Bon-2008

Dilawerê Zengî û hunermendê gewre Seîd Yûsif-2009

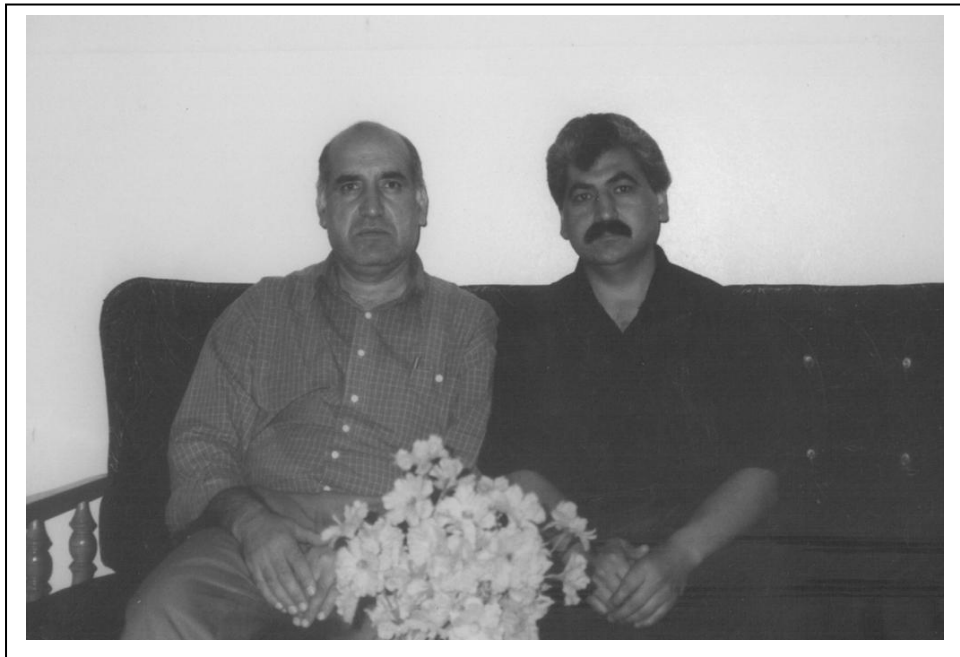
Dilawerê Zengî û mîreka Kurd Sînem Bedirxan-2009.

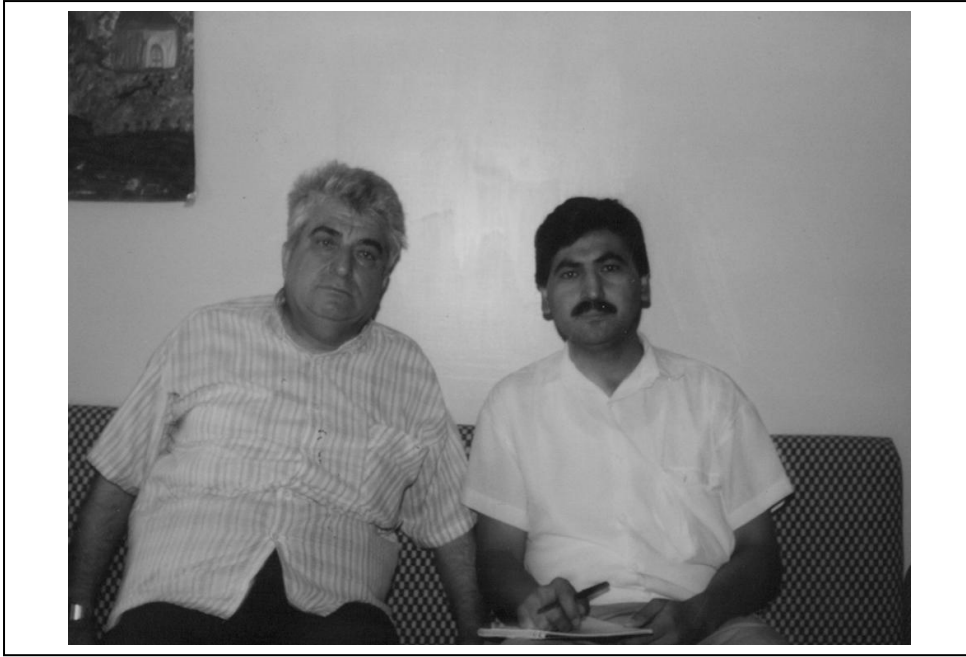
Nivîskar Mele Usmet, Dilawerê Zengî û Feqe Husên-
Turkiye –Istenbol- 2000.

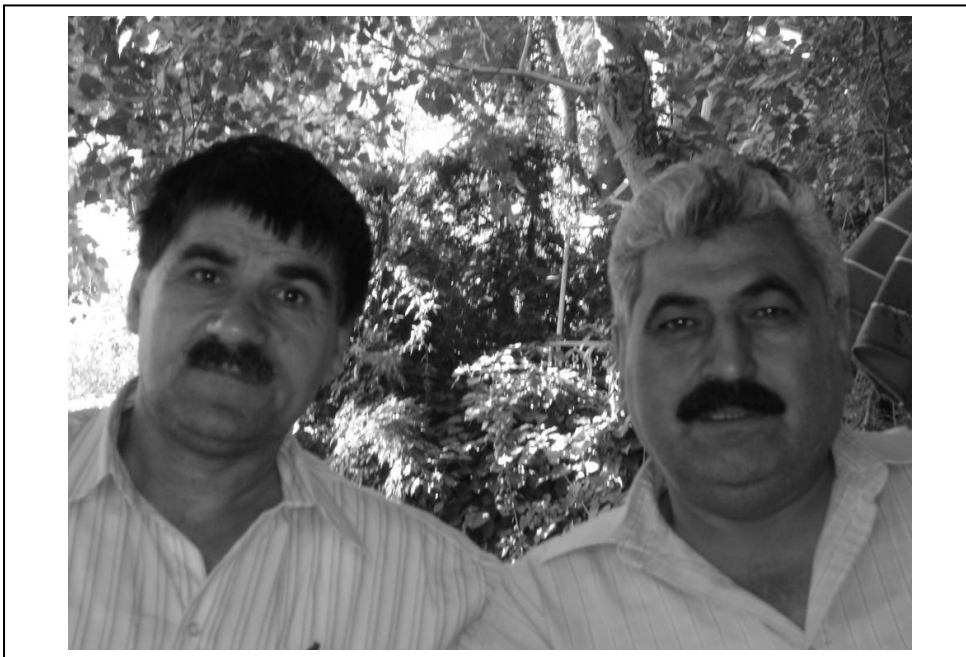
Dilawerê Zengî û mêjûnas Ebdireqîb Yûsifê Zivingî-Silêmaniyê 2001.

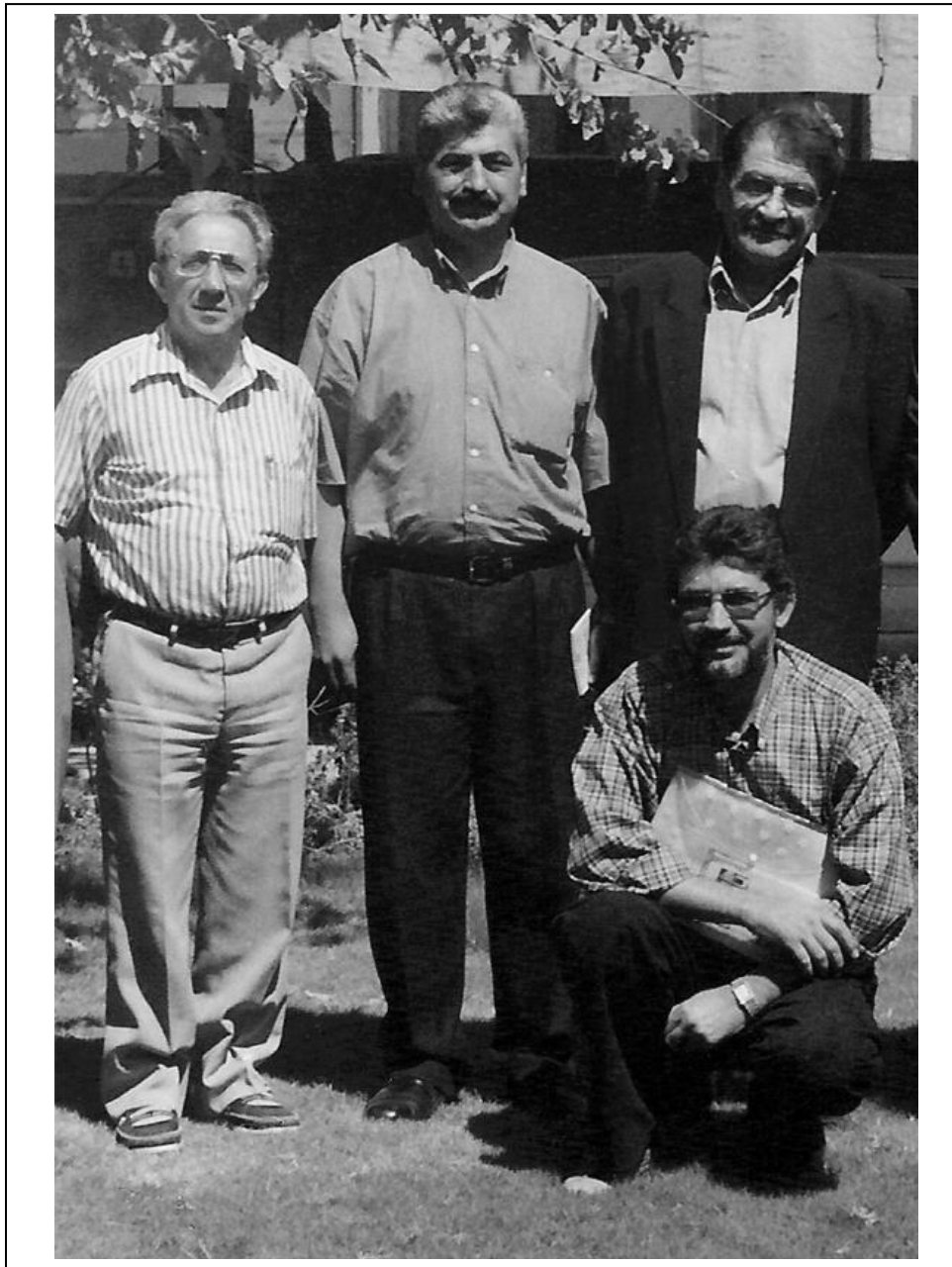
Dilawerê Zengî û helbestvan Ebdirehmanê Mizûrî 1998.

Dilawerê Zengî û Dr.- Izedîn Mistefa Resûl-1991.

Bira û hevalê riya dîr Ehmed Bavê Mihemed û Dilawerê Zengî

Yên şîpiya: Helbestvanê gewre Şêrgo Bêkes, Dilawerê Zengî û Nezîr
Cezmatî. Yê rûniştî: Dr.Azad Elî. –Silêmaniyê.2001.

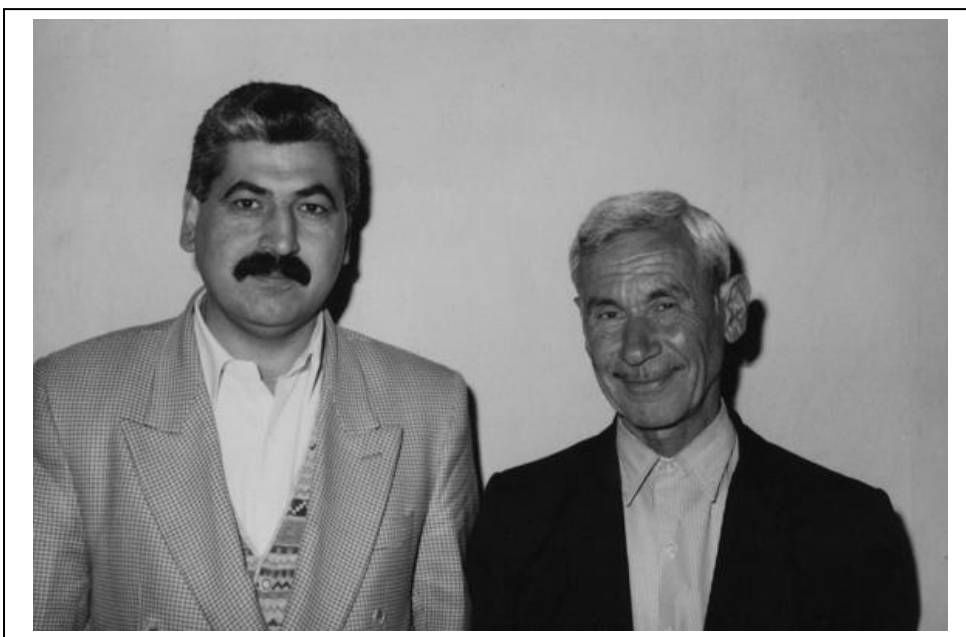
Helbestvanê gewre Tîrêj û Bêbuhar û Dilawerê Zengî-1985.

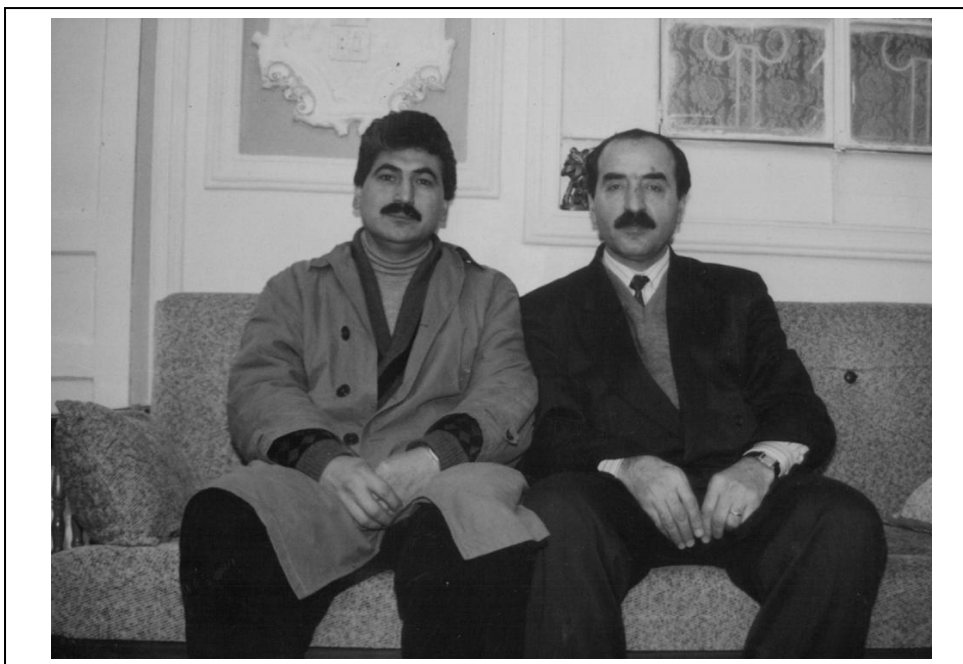
Nivîskarê gewre Tewfîq El-Huseynî û Dilawerê Zengî 2009.

Dilawerê Zengî û seyda mele Taha Maî -Dihok1991.

Dilawerê Zengî û helbestvanê gewre Ehmedê Şêx Salih.1997

Dilawerê Zengî û nivîskar Zeynelabidîn Zinar-1995.

Dilawerê Zengî û lêkolînavan Malmîsanij-Istenbol 2001.

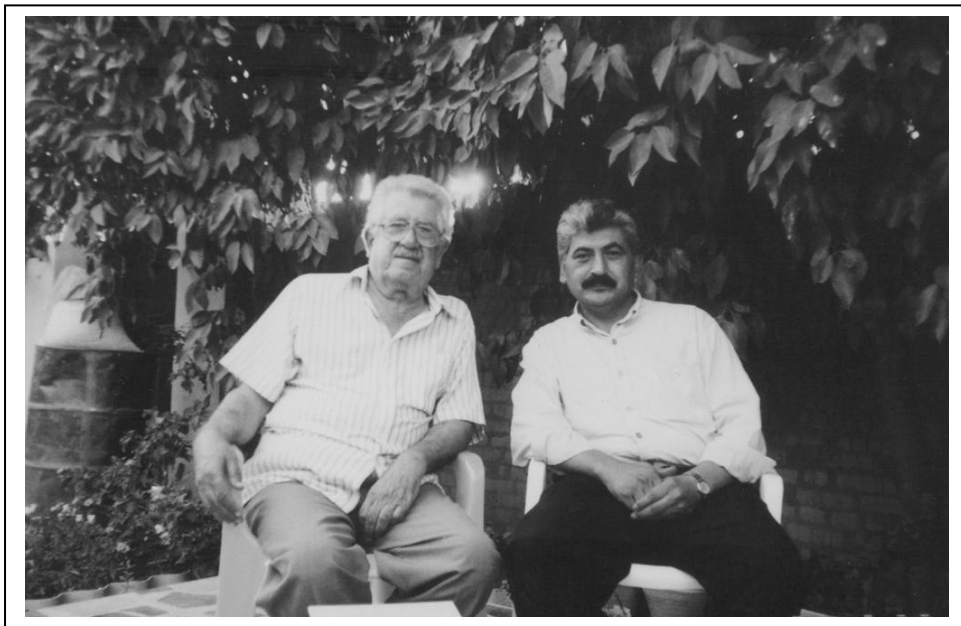
Seydayê Tîrêj, Dilawerê Zengî, Bavê Nazê, Seîdê Şûzî û
hunermendê nemir Mihemed Şêxo-Şam-1984.

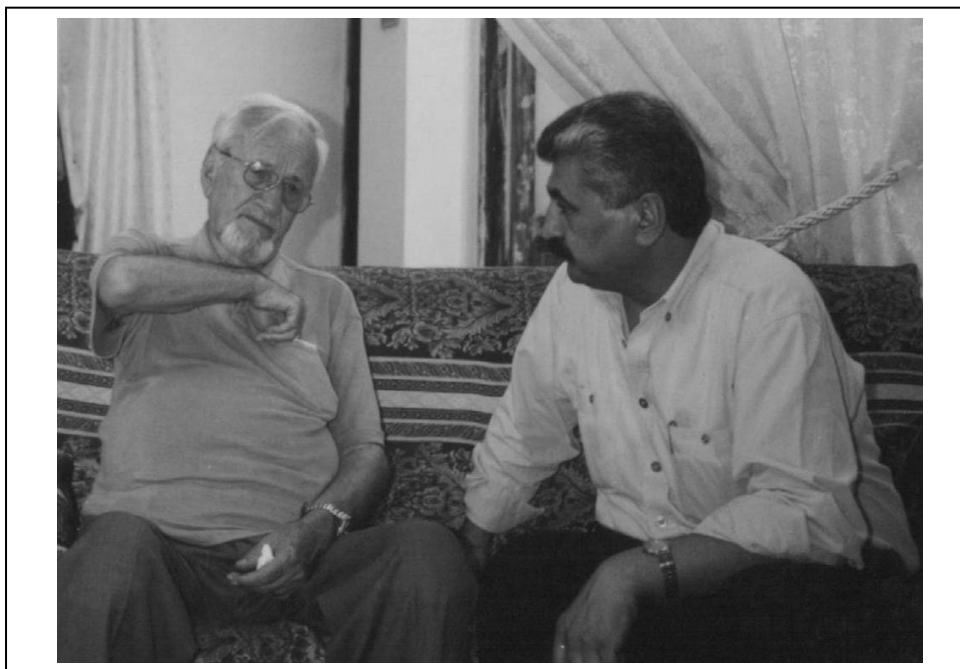
Dilawerê Zengî digel hersê kurên xwe Royar, Rodî û Ronî.

Dilawerê Zengî gotina dawî ya konfiransa yekemîn ya çand û hunera kurdî dixwîne. Beyrût-libnan-2002.

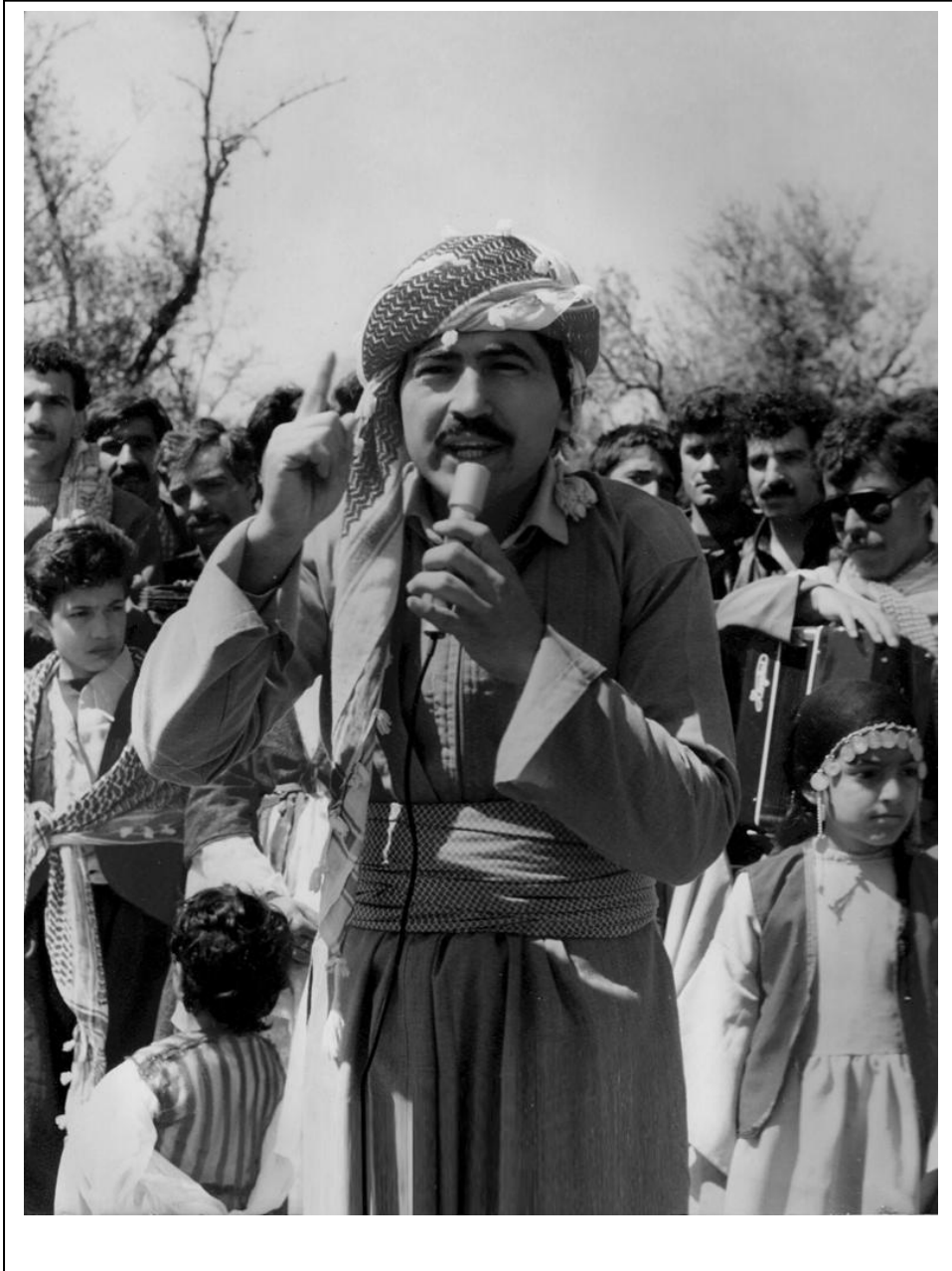
Dr. Merûf Xiznedar û Dilawerê Zengî- Hewlêr2001.

Nivîskar Mistefa Şekûr û Dilawerê Zengî-2002.

Dr. Hoşengê Osman Sebrî û Dilawerê Zengî-Berlîn-2008.

Dilawerê Zengî di Newroza 1987an de li bajarê Şamê.

